

โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย

ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ

สำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย
กรมศิลปากร

โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย

ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ

หอสมุดแห่งชาติ
กรุงเทพฯ

สำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย
พุทธศักราช ๒๕๔๗

**โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย
ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ**

สำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย
พุทธศักราช ๒๕๔๗

โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย : ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ
Archaeology and History of Sukhothai
ISBN 974-417-650-4

เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาในโครงการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ณ โรงแรมโพธิ์เงิน จังหวัดสุโขทัย
ระหว่างวันที่ ๒ - ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๖

จัดพิมพ์โดย สำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย ถนนพระร่วง หมู่ ๓ ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ๖๔๒๑๐
โทร. ๐-๕๕๖๓-๗๓๖๔ e-mail : sad6@yaho.com

พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

บรรณาธิการ นายธราพงศ์ ศรีสุชาติ

Editor : Tharapong Srisuchat

พิมพ์ที่ บริษัท สำนักพิมพ์สมกัณฑ์ จำกัด
๓๐๕/๑ ถนนเกษียณ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๑๔๑-๔๑๔๗๗-๔

เลขที่ ๕๕

เลขที่ ๕๕

เลขที่ ๕๕

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

- ปกหน้า** ป้ายพระพิทักษ์ของพระพุทธรูปประทับนั่งปางสมาธิสมัยอาณาจักรสุโขทัย
- ปกongใน** ภาพถ่ายเก็บแบบแผนที่บริเวณ ที่พิกัดของอุโมงค์ มณฑลปักษ์ใต้ สุโขทัย เป็นภาพจากนิทรรศการ
มีข้อความจากนักวิจัยสุโขทัย ภาษาไทยว่า "ทุกกุศลคุณ พระโพธิ์สัตว์เป็นมหา เทศาจารย์เมตตา"
- ปกong** ด้านหน้ามณฑลปักษ์ใต้ มณฑลเมืองสุโขทัยด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ ๑ บทกรรณายในการประชุมสัมมนา

- คำกล่าวรายงานในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย :
ความรุ่งเรืองสุโขทัยใน ๙ ศตวรรษ โดย ผู้ดำเนินการสำนักโบราณคดี ๖
- คำกล่าวเปิดการประชุมสัมมนา โดย รองอธิบดีกรมศิลปากร ๗
- ปฐกถาพิเศษ เรื่อง “โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย : ผลการศึกษาในเขตและบริเวณปัจจุบัน”
โดย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ๙
- การบรรยายพิเศษเรื่อง “แนวคิดและวิวัฒนาการการศึกษาเกี่ยวกับโบราณคดีและ
ประวัติศาสตร์สุโขทัยในสยามยุค” โดย นายเชล วัฒนธำ ๑๓
- การบรรยายกลุ่มเรื่อง “ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมสุโขทัย”
โดย ผู้ประสานงานทางวิชาการ กรมโบราณคดี สำนักศิลปวิทยา ส่วนกลาง
นายเชล วัฒนธำ ส่วนภูมิภาค โดย นายสกลธร พันธ์เย็น ๒๑
- การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “สุโขทัยในแง่ศิลปะและสถาปัตยกรรม” โดย นายเชล วัฒนธำ นายสกลธร พันธ์เย็น
ดร.จิตติพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ศาสตราจารย์วิชา ปุณนิเทศ ส่วนภูมิภาค โดย นายเชล วัฒนธำ ศิริสุภาณี ๓๕
- การบรรยายเรื่อง “ศิลปาชีพครั้งที่ ๑ : จัดตั้งเขตใหม่เรื่องภาษาและการสื่อสาร”
โดย ดร.วิบูลย์ สัตวภูมิจิต ๕๓
- การบรรยายพิเศษ หัวข้อ “ปัจจัยภายนอกแห่งอารยธรรมสุโขทัย : หลักฐานโบราณคดีและประวัติศาสตร์
เกี่ยวกับการแพร่กระจายสุโขทัยกับกลุ่มอื่นๆ” โดย ผู้ประสานงานพิเศษ พิเศษ เขตจังหวัดนครฯ ๕๙
- บทกวีภาษาสันสกฤตจากพระราชนิพนธ์เรื่อง “หลักฐานพระพุทธศาสนาในเอเชียใต้และ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีสัมพันธ์กับสุโขทัย” โดย สิบตรี ศิริพงษ์ (PM) in Early South -
East Asia and in Sukhothai by Peter Skilling) ๖๕
- ปฐกถาพิเศษเรื่อง “จิตวิญญาณแห่งวัฒนธรรมโบราณคดี และศิลปวิทยาการสุโขทัย”
โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ศาสตราจารย์ (Brahmanism in Sukhothai by Prof. Dr. Satya Wat Shastri) ๗๓
- การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมสุโขทัย” โดย ศาสตราจารย์ ดร.มาตุส อิศรางกูร
ศาสตราจารย์ ดร.สันติ ศรีสุธรรม ผู้ประสานงานทางวิชาการ ศาสตราจารย์ ส่วนภูมิภาค โดย นางจรรยา มาตะวิตร ๗๗
- การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “ศิลปะโลก : ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม”
โดย นายประทีป สิริบุญใจ นางณัฐพร จันทิมา ส่วนภูมิภาค โดย นายสกลธร พันธ์เย็น โทณสุณี ๙๕
- การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “เทคโนโลยีในโบราณคดีสุโขทัย” โดย นายจิตติพัฒน์ พุฒพงษ์ประสิทธิ์
นายเชล วัฒนธำ ส่วนภูมิภาค โดย ผู้ประสานงานทางวิชาการ นางสุวิมลวรรณ พันธ์เย็น ๑๐๗
- การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “การประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการศึกษาโบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย”
โดย ดร.ณัฏฐา วิเศษพันธ์ อาจารย์วิชา ศิลปกรรมศาสตร์ ศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์
ส่วนภูมิภาค โดย นายสกลธร พันธ์เย็น ๑๒๑

ส่วนที่ ๒ บทความประกอบการประชุมสัมมนา

- คำนำเขียนโดยผู้ดำเนินโครงการทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ (พหุภาคี ๑) พ.ศ. ๒๕๖๕ โดย ดร.จิตติพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ๑๓๑
- ข้อสังเกตภาษาเขียนโบราณในแง่ศิลปะสุโขทัย โดย อาจารย์ภาณุวัฒน์ วัชรพงศ์ ๑๓๙
- ความรุ่งเรืองสายเหนือของพ่อขุนรามคำแหงกับข้อโต้แย้งการมีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งต่อร่างจารึกพ่อขุนราม
โดย ศาสตราจารย์วิชา ปุณนิเทศ ๑๔๗
- เสน่ห์เชิงวรรณคดีของพ่อขุนรามคำแหง และพระศรีมหาธาตุ วัดพระศรีมหาธาตุ สุโขทัย
โดย ศาสตราจารย์ ดร.สันติ ศรีสุธรรม ๑๖๒

กำหนดการ
การประชุมสัมมนาในโครงการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
เรื่อง
โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย : ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ
ณ โรงแรมโพลิน จังหวัดสุโขทัย
วันที่ ๖ - ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๖

วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๖

๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.	ลงทะเบียน-รับเอกสาร
๐๘.๓๐-๐๘.๔๐ น.	พิธีเปิด
๐๘.๔๐-๐๙.๓๐ น.	ปาฐกถาพิเศษเรื่อง "โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย : ผลการศึกษาในอดีตและปัจจุบัน"
โดย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร
๐๙.๓๐-๑๐.๐๐ น.	การบรรยายพิเศษเรื่อง "แนวคิดและทิศทางการศึกษาค้นคว้าโบราณคดีและประวัติศาสตร์
สุโขทัยในอนาคต" โดย นายสกล แดงเมือข ร่องเย็นศึกษาศึกษาการปกครอง
๑๐.๐๐-๑๐.๑๐ น.	พัก-อาหารว่าง
๑๐.๑๐-๑๒.๐๕ น.	การบรรยายกลุ่ม เรื่อง "ภูมิศึกษาในเขตอุทยานเมืองสุโขทัย"
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สินชัย กระบวนแสง ว่าที่ ร.ต.พิทยา คำสงวน
นายเนก สีมาภักย์ ดำเนินรายการโดย นายสามารถ หัฟชัยเย็น
๑๒.๐๕-๑๓.๐๕ น.	พัก-อาหารกลางวัน
๑๓.๐๕-๑๖.๐๐ น.	การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ "สุโขทัยในจารึกและเอกสารโบราณ"
โดย ดร.จิรพัฒน์ ประทีปวิทย์ นายระเณม แก้วคล้าย
ศาสตราจารย์อริส ปุณโณทก ดำเนินรายการโดย นางอนร ศรีสุชาติ
๑๖.๐๐-๑๖.๑๐ น.	พัก-อาหารว่าง
๑๖.๑๐-๑๗.๐๐ น.	การบรรยายเรื่อง "ศิลาจารึกหลักที่ ๑ : ข้อสังเกตใหม่เรื่องภาษาและการตีความ"
โดย ดร.ขวัญดี อัคราภูมิขัย
๑๗.๐๐-๑๗.๕๐ น.	การบรรยายพิเศษ ไหว้ร้อง "ปณมมภาคแห่งราชธานีสุโขทัย : หลักฐานโบราณคดีและ
ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการรวมรัฐสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา"
โดย ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ กรมศิลปากร
๑๗.๕๐-๑๘.๔๐ น.	ปาฐกถาพิเศษ โดย ศาสตราจารย์สิดนพพร ศาสตรี
๑๘.๔๐-๒๑.๓๐ น.	อาหารค่ำและการเมืองรับรอง

วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๑

๐๘.๐๐-๐๘.๕๐ N.	การบรรยายพิเศษเรื่อง “หลักฐานพระพุทธศาสนาในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีสัมพันธ์กับสุโขทัย” โดย นายปิยะธิดา สวัสดิ์
๐๘.๕๐-๑๐.๔๕ N.	การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมสุโขทัย” โดย ศาสตราจารย์ ดร.มาศ ชื่นทราวุธ ศาสตราจารย์ ดร.สิงห์ เล็กสุฑม ดร.ศักดิ์ชัย สาธิตะห์ ดำเนินรายการโดย ผู้เชี่ยวชาญจรรยา มาณะวิท พัก-อาหารว่าง
๑๐.๔๕-๑๐.๕๕ N.	
๑๐.๕๕-๑๒.๒๐ N.	การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “สิ่งใดโลก : ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม” โดย นายประโชติ สิงห์ขุกิจ นางณัฏฐภัทร จันทวิช ดำเนินรายการโดย นางสาวพัชรี โกมลฐิติ
๑๒.๒๐-๑๓.๒๐ N.	อาหารกลางวัน
๑๓.๒๐-๑๔.๕๐ N.	การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ เทคโนโลยีโบราณของสุโขทัย โดย นายปฏิพัทธ์ ทุมพรนิพนธ์ นายพรวิมลน์ สมพันธ์ นายชอช นิลศรี ดำเนินรายการโดย นางอุไรวรรณ ดำรงชัย
๑๔.๕๐-๑๖.๑๐ N.	การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ “การประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่กับการศึกษาโบราณคดี ประวัติศาสตร์สุโขทัย” โดย ดร.มานัส วิลมศักดิ์ อาจารย์ศึกษา พิทยะจรรณี ดร.สุวิทย์ เอื้อคำ ดร.ปานใจ ธาตุสรวงศ์ ดำเนินรายการโดย นายธนาพงศ์ ศรีสุชาติ
๑๖.๑๐-๑๖.๒๐ N.	พัก-อาหารว่าง
๑๖.๒๐-๑๖.๓๐ N.	สรุปการประชุมสัมมนาทางวิชาการ
๑๖.๓๐-๑๗.๐๐ N.	อาหารค่ำ

วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๑

๐๙.๐๐ N.	ออกเดินทางจากโรงแรมโซฟิสเทล เพื่อไปศึกษาแหล่งโบราณคดี ปรากฏด้วย ๑. แหล่งเตาเผาปูน แหล่งศิลาแลง เพื่อสร้างประวัติการรวมสถาปัตยกรรมสุโขทัย ที่ อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย ๒. โบราณสถานเมืองบางซัง : วัดโบสถ์ อ.สวรรคโลก วัดใหญ่ชัยมงคล อ.ทุ่งศรีทอง จ.สุโขทัย ๓. การจุดธูปที่พระราชวังจันทน์ จังหวัดพิษณุโลก (อาหารกลางวันและอาหารว่างในระหว่างการเดินทาง) ๒๑.๐๕ N. วิทยากรและผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาจะนำทางเดินเท้าไปสนามบินพิษณุโลก เพื่อกลับ กรุงเทพมหานคร
----------	--

คำกล่าวรายงาน
การประชุมสัมมนาทางวิชาการ
เรื่อง
โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย :
ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ
โดย
นางโสมสุตา ลีษะวนิช
ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี

เรียน ท่านรองอธิบดีกรมศิลปากร

ดิฉันนางโสมสุตา ลีษะวนิช ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี กรมศิลปากร โสภณคณะจัดการประชุมสัมมนา
รอรอบพระคุณท่านรองอธิบดีกรมศิลปากรคุณสุด แดงเอียด ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมสัมมนา
เรื่องโบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย : ความรู้เรื่องสุโขทัยใน ๔ ทศวรรษ ในวันนี้

สุโขทัยเป็นราชธานีแห่งแรกๆ ที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนของชนชาติไทย มีโบราณสถานในราว ๖๐๐ เรื่องราว
บันทึกในรูปของศิลาจารึก จำนวนแปดพงศาวดาร เป็นประจักษ์พยานถึงความป็นมาเมืองที่เป็นเมืองแห่งมั่งคั่งของ
ชนชาติไทยไม่น้อยกว่า ๗๐๐ ปีมาแล้ว ที่ได้ร่วมชมวัฒนธรรมต่างๆ อันเป็นมรดกตกทอดสืบต่อมาทุกวันนี้

กรมศิลปากรได้เริ่มดำเนินการสำรวจขุดค้นบูรณะโบราณสถานเมืองสุโขทัยมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๖
ได้ค้นพบหลักฐานสำคัญหลายอย่าง มีการค้นคว้าวิเคราะห์ตีความเรื่องราวของสุโขทัยเพิ่มขึ้น ต่อมาได้ไม่มากประมาด
และเผยแพร่ความรู้ในรูปของการประชุมสัมมนาทางวิชาการโบราณคดีสุโขทัยขึ้นเป็นครั้งแรกในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓
หลังจากนั้นมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลากว่า ๔ ทศวรรษ กรมศิลปากรได้ดำเนินการทางวิชาการทั้งการขุดค้นบูรณะ
บูรณะโบราณสถานในเมืองโบราณสุโขทัย ศรีวิชัยลพบุรี กำแพงเพชร และเมืองโบราณช้างเคืองมากมาย มีการค้นพบ
หลักฐานใหม่ๆ ซึ่งปรากฏเป็นผลงานทางวิชาการ ก่อให้เกิดการวิเคราะห์ตีความใหม่ๆ โดยนักวิชาการกรมศิลปากรเอง
และโดยนักวิชาการภายนอก ถึงกระนั้น การประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อประมวลความรู้หรือข้อวิสัยใหม่ๆ เช่นที่เคย
กระทำมาครั้งปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ก็ยังมีได้ดำเนินการเพียงอย่างเดียว สำนักโบราณคดีจึงจัดให้มีการประชุมสัมมนาทาง
วิชาการครั้งนี้ขึ้น เพื่อระดมความคิดจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญสุโขทัยศึกษาค้นคว้า เพื่อหาความรู้ที่ได้จากการ
ประชุมสัมมนาในครั้งนี้นำมาใช้ดำเนินการทางวิชาการโบราณคดีและเป็นแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทอุทยาน
ประวัติศาสตร์ที่จะอยู่ในเขตเมืองโบราณสุโขทัย ศรีวิชัยลพบุรีและกำแพงเพชร

การประชุมสัมมนาครั้งนี้ใช้เวลาก่อประชุมเป็นเวลา ๓ วัน มีผู้เข้าร่วมประมาณ ๔๕๐ คน ประกอบด้วยนัก
โบราณคดีจากกรมศิลปากร นักประวัติศาสตร์ จากสถาบันการศึกษาต่างๆ นักวิชาการอิสระ ผู้สนใจโบราณคดีและ
ประวัติศาสตร์ และสื่อมวลชน

การประชุมสัมมนาได้มีการปาฐกถา การบรรยายและอภิปรายจากผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาพื้นที่แหล่ง
โบราณคดีและโบราณสถานที่สำคัญในลพบุรี และที่กำลังดำเนินการทางโบราณคดี เป็นพิเศษว่า เมืองลพบุรียัง แวดล้อมมาก
บุ้นโบราณ พระราชวังจันทร์ หินงูโดน

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันขอเรียนลาท่านรองอธิบดีกรมศิลปากรให้เกียรติกล่าวเปิดการประชุม
สัมมนาครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ

ประธานในพิธีเปิดการประชุมสัมมนา

ប្រារព្ធបន្ទូលសំណួរសាធារណៈ : ការបង្កើនទីតាំង 4 មហាអារក្ស ២២ ៩៦

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง
โบราณคดีและประวัติศาสตร์สุโขทัย :
ผลการศึกษาในอดีตและปัจจุบัน

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

เกี่ยวกับโบราณคดีของสุโขทัย ผมได้เคยเป็นวิทยากรศึกษาจารึก ที่ด้วยการประชุมสัมมนาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ที่นี้ เพราะผมเองได้เรียนมาในทางวิทยาศาสตร์แล้วก็สนใจคณิตศาสตร์เป็นพิเศษจิตใจ ในเรื่องที่มาทำงานทางศิลปาจารึกอะไรนี้มาบังเอิญเกิดหลัง ทางอินทรีนิเทศ อยู่ที่นี่เป็นคนไหนผมมาคัดค้านส่วนวิชาการทั้งหลาย ก็มาเป็นฝ่ายค้าน อย่างเห็นแก่ที่ ขมเปรี้ยวว่าพวกนักศึกษากทางโบราณคดีทั้งหลายที่กำลังเป็นนิสิตเรียนอยู่จะมีอันจะคิดว่าจะมาจบปริญญาเอกทางโบราณคดี แต่ความจริงจะเป็นอันยังดี สำหรับที่จะพูดวันนี้ก็ทางโบราณคดีผมจะต้องขอไว้ให้ท่านที่มาจากโบราณคดี ผมจะพูดในในเรื่องของศิลปาจารึก ประวัติศาสตร์ของสุโขทัยเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง

ผมก็อยากถามถึงจารึกที่ปี ๒๕๐๓ มาดู แล้วก็คิดว่าจะได้มีอะไรเด่นขึ้นในพระชน ๓๐ ปี นี้ คือ เดิมทีมีสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาจักรยา ท่านไม่มีหลักฐานอะไร ท่านก็ใช้วิธีสันนิษฐาน คือเดิมนั้นว่า กษัตริย์องค์หนึ่งจะเสวยราชสมบัติประมาณ ๒๐ ปี ก็มาพอขุนขริบอินทราทิพย์ขึ้นเสวยราชย์ปี พ.ศ. ๑๙๘๐ แล้วก็มาพอขุนรามเมืองขึ้นเสวยราชย์ปี พ.ศ. ๑๙๐๐ แล้วก็มาพอขุนรามคำแหงมหาราชขึ้นเสวยราชย์ปี พ.ศ. ๑๙๒๐ ปีประมาณกันคนละ ๒๐ ปี แต่ว่าพอขุนรามคำแหงมหาราชขึ้น ได้มีโอกาสขยายอาณาเขตออกไปกว้างขวางคงจะครองราชย์อยู่ได้เวลาอีก ๔๐ ปี ก็อาจเห็นว่าครองอยู่ระหว่าง ปี พ.ศ. ๑๙๒๐ ถึง พ.ศ. ๑๙๖๐ อย่างนั้นเป็นต้น

การสันนิษฐานครั้งนั้น ชุมลศรี อดุลยกุล ได้เสนอว่ามีกษัตริย์สุโขทัย ๔๐ กว่าองค์ ทางขุนขริบ อยู่โพธิ์ ก็ว่า มันออกไป เพราะสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาจักรยา ว่ามี ๖ องค์ด้วยกัน แต่ของท่าน ท่านคิดถึงเฉพาะช่วงเวลาที่อยู่สุโขทัยยังเป็นและการอยู่ เมื่อสุโขทัยขึ้นกับทางอยุธยาแล้ว ท่านก็ไม่ได้พูดถึงอีก เพราะฉะนั้นก็มี ๖ พระองค์ และที่ต่อมา คิดต่างว่าให้เหลือ ๔ คือที่เจ้าว่า มีปัญหาสงครามด้วย ซึ่งผมไม่ยอมรับ เพราะเหตุว่า โทษภัยอันการที่จะเป็นกษัตริย์ ต้องใช้คำว่า **พญา** ขึ้นชื่อด้วย และที่ได้อีกว่า **พ่อขุน** ก็คือเป็นเจ้าพระราชาว่าเป็นกษัตริย์อยู่ยิ่งใหญ่ **พ่อขุน** จึงหมายความว่า **ขุน** เป็นหลายองค์ด้วยกัน ไม่ได้อีกว่าพ่อขุนใด ๆ ได้เป็นแม่ของใครเลย พ่อขุน ก็คือ ผู้เป็นใหญ่ในขุนทั้งหลาย ต่อจากพ่อขุนแล้ว ก็ไม่พอ ต้องมีคำที่ใช้กันต่อมาว่า **ขุนหลวง**อย่าง**ขุนหลวงพะงั่ว** หรือ **ขุนหลวงพะงั่ว** หรือสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ อย่างนี้เอง "งั่ว" ก็แปลว่าเป็นลูกชายคนที่ ๕ สุโขทัยก็มี **พ่องั่ว** แต่ชื่ออะไร ไม่บอก เพราะว่าไม่มีใครจะพูดถึงพระนามของกษัตริย์หรือพระนามโดยของท่าน เพราะฉะนั้น "งั่ว" ก็แปลว่าลูกชายคนที่ ๕ อย่าง นั้นเอง มีคำว่าขุนหลวงก็ไปพอแล้ว **พญา** (อ่านว่า พระ-ยา) จึงเป็น **เจ้าพญา** แล้วต่อมาก็ต้องเป็น **สมเด็จพระเจ้าพญา** จาก **สมเด็จพระเจ้าพญา** แล้วต่อมาก็มีคำว่า **สมเด็จพระเจ้าพระยา** ก็ได้เป็นต้อง (ตำแหน่งยศ) ขุนนางท่านอื่นเอง ต้องใช้คำว่า **พระบาทสมเด็จพระ** จึงจะเป็นเจ้าแผ่นดิน คำว่า **ขุน** ก็คือการบ่งบอก เป็นชั้นเจ้าว่า เป็นพิเศษ ๔๕ บาท อย่างขุนหลวงก็ใช้การ ๓๖ บาทเป็นแบบอย่างการปกครอง ถึงยังใช้ก็ดี ขุน ก็ยังเป็นใหญ่ถึงขนาดทุก เป็นใหญ่ที่สุดในการปกครองมาทุก

เมื่อตอนสมัย อยุธยาตอนต้น ได้พบความสับสนขึ้น ที่ดินมีเขตแดนต่างๆ ที่ทำเป็นเขตแดนเป็น ๑๐ องค์ แล้วพอตอนต้น
 ออก ๑ องค์ แต่เดิมแต่ ๑ องค์ คือแต่ญ **สิบสองจุไทย** ออก ส่วนภายในปัจจุบันได้สับสนไป ไม่ทำพิกัดชุมชนหรือการปกครองขึ้นเลย
 ราชวงศ์ธนบุรี พ.ศ. ๑๗๖๒ ถึงปีใดไม่ปรากฏ แต่โดยสองท่านคือพระยาบามเมืองสีครองต่อมาจากปี พ.ศ. ๑๗๖๒
 พอลงนามตำแหน่งการปกครองแล้วราชวงศ์ธนบุรี พ.ศ. ๑๗๖๒ ถึง พ.ศ. ๑๗๖๔ พระยาบามเมืองสีครองต่อมาจากปีใดไม่
 ปรากฏ ก็ให้พระยาว่าท่าน "เจ้าบาม" นั้นการปกครองไทยใหญ่เรียกว่า บ่าบาม สมัยก่อนเขาเขา บ่าบามก็เลยเชื่อว่าบาม
 สมัยนี้ถ้ามาเกิดในกรุงธนบุรี ก็คงเชื่อว่าบ่าบามกับเมืองสีครอง เพราะท่านบ่าบามถูกปี ก็คือว่าบ่าบาม ได้สวราชย์ มาในปี พ.ศ.
 ๑๗๗๐ ต่อไปก็เป็นองค์ที่ ๑ คือพระมหาธรรมราชาที่ ๑ หรือพระเจ้าสุริยวงศา แต่พระนามท่านที่แท้จริงคือ
 "ภูกุโหล" (อ่านว่า สี-โหล) แปลว่า ใบไม้เมืองสีครอง แล้วท่านบ่าบามเจ้าเมืองสีครองต่อมาจากเมืองสีครอง (สีครอง) ท่านก็เรียกว่า
 บามสีครองหรือ ภูกุโหล บาม สีโหล ซึ่งก็จริง ที่ผู้ใดว่า "บามเมืองสีครอง" เขาก็เป็น บามเมืองสีครอง ที่จริง บามเมือง
 ที่แปลว่า บ่าบาม หรือ บามเมืองสีครองเมือง ต่อไปคือพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ที่บ่าบามสีครองท่านบ่าบาม ไม่บันทึกถึง คง
 เพราะคนละยุคกับเมืองสีครองที่บ่าบามไปขึ้นกับเมืองสีครองที่บ่าบามไปขึ้นกับเมืองสีครองในปี พ.ศ. ๑๗๗๑ ก็คือไปขึ้นกับเมืองสีครอง
 ว่าอย่างว่า มหาธรรมราชาที่ ๒ สวราชย์อยู่ประมาณทั้งปีปี พ.ศ. ๑๗๗๑ แล้วก็พอถึงปี ปี พ.ศ. ๑๗๗๑ มหาธรรมราชาที่
 ๓ โสยเมืองสีครอง ก็ขึ้นสวราชย์ไปจากเมืองสีครอง พ.ศ. ๑๗๗๑ ก็ปรากฏในพงศาวดารฉบับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า มหาธรรม
 ราชามาพม่ารบ เมืองสีครองที่เมืองสีครองเป็นเจ้าเมือง พระอินทร์ราชาที่เมืองสีครอง พระยาบามพระยาบามออกตามบ้านดิน
 แล้วก็พระยาบามนี้ก็เป็นเมืองมหาธรรมราชาที่ ๔ ปรากฏอยู่ในหลักจารึกที่ ๑๒ เป็นจารึกที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในปัจจุบันมีบันทึกปรากฏชื่อ บรมลพมหาธรรมราชาธิราช คือคือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาบาม พระยาบาม ออกตาม
 บ้านดินเมืองสีครอง **สมัยโบราณนั้นท่านบ่าบามสีครองไปเป็นเมืองสีครองท่านบ่าบามสีครอง** เพราะเหตุว่าท่านบ่าบามสีครอง
 ชื่อลูก มีนามว่าสีครองบ่าบาม ก็เป็นผู้ว่าราชการที่เมืองสีครอง แต่แต่เขาอยู่กับหลานเขา ตอนที่หลานเขาได้เป็นลูก ถ้าท่านบ
 ามว่าเรียกหลาน เพราะฉะนั้นบ่าบามสีครองบ่าบามเป็นชื่อหลาน อันนี้เป็นบรรพบุรุษเมืองสีครอง ในจารึกโบราณมีไว้ใช้
 นอกจากใช้บันทึกกับเมืองสีครองแล้วใช้ เพราะฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลานชื่อสีครอง มี
 ของเมืองสีครองสีครอง (สีครอง) มาทองเป็นเจ้าหลานที่เมืองสีครอง (สีครอง) มาทอง อีกคนจะเรียกบ่าบาม เขาก็มีบันทึก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ซึ่งคราวพระที่นั่งในจารึกก็บันทึกเป็นอันอยู่ว่า ชื่อลูกเป็นหลานของบ่าบามสีครองมาทอง ในจารึกตามบ้านดินที่ ๑๕ ชื่อลูก
 พม่ารบสองครั้งถึงกัน ที่เมืองสีครองได้ว่าพระเจ้าสุริยวงศา (โสมสุโขทัย) ซึ่งเป็นหลานของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ที่ ๑ ก็เป็นพระมหาธรรมราชาที่ ๓ พอลงนามตำแหน่งบ่าบามสีครองที่มีชื่อไว้ว่า พระยาบาม (พระยาบาม) ท่านหลานของ
 หลานเจ้าเมืองมหาธรรมราชา พระยาบาม นั้นบ่าบาม สีครองสีครอง คือพระยาบาม (บามบ่าบาม) ที่ก็เป็นมหาธรรมราชาที่ ๔ ครอง
 ดินเมืองสีครอง ส่วนพระยาบามนี้ก็ได้ครองเมืองสีครอง

[illegible]

พระราชกรณียกิจส่วนหนึ่งที่ทรงปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยได้มีโอกาสศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงมีพระราชดำริให้ตั้งมูลนิธิเพื่อส่งเสริมให้คนไทยได้มีโอกาสศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงมีพระราชดำริให้ตั้งมูลนิธิเพื่อส่งเสริมให้คนไทยได้มีโอกาสศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา

ต่อจากนี้มาพอพบยาปฏิชีวนะก็จะได้เป็นเจ้าเมืองพิชฌุโลกจนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๓๓ หลัจากสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถขึ้นเสวยราชย์เมื่อปี ๓ ปี ปฏิชีวนะก็โกรธเพราะว่าเป็นลูกพี่ลูกน้องกับพระบรมไตรโลกนาถและคิดอยากเป็นเจ้าพระบรมไตรโลกนาถขึ้นครองราชย์ จะได้ยืมพิชฌุโลกไปปกครอง ซึ่งเมื่อเข้าใจว่าหมายยิง แดงก็ให้ไปยิง

มหาธรรมราชาที่ ๔ พระองค์มีจักรพรรดิทั้งพ่อและแม่ ปราชญ์ท่านหนึ่งจึงพาพระบรมโอรสาธิราชฯเสด็จขึ้นเสวยราชย์ในปี พ.ศ. ๑๙๓๑ ถึง พ.ศ. ๑๙๓๔ ยุทธิษฐีบุรีก็ขึ้นเป็นนครเจ้าเมืองสองแควที่คึกคักที่สุดในโลก ก็เลยมีการขึ้นสมเด็จเจ้าพระบรมโอรสาธิราชฯ และไปตั้งบ้านพระเจ้าที่ใต้การปกครองของเชียงใหม่ บอกว่าเจ้าเมืองคึกคักที่สุดในโลกก็ ขอบใจและไว้ใจบอกว่าจะให้เป็น “ลูกหลวง” ก็หมายความว่านับเป็นรัชทายาท คือตั้งเมืองของตนเป็นเมืองลูกหลวงของเจ้าเมืองพระเจ้าใต้การปกครองเลยบอกให้ยกทัพออกมาพิชิตใต้การปกครอง ก็มากไปลูกพิชิตโลก ๓ เดือน ยุทธิษฐีบุรีก็เปิดประตูให้เข้าไป ทางอยุธยาที่มีว่ายุทธิษฐีบุรีอยู่ได้ เพราะว่ายุทธิษฐีบุรีเปิดเมืองให้พระเจ้าใต้การปกครองเข้าปกครองตามเดิมเอาคนไปพิชิตโลกไปพร้อมทั้งพระพุทธรูป คือพระพุทธรูปที่เป็นสัญลักษณ์ของพระเจ้าใต้การปกครอง ท่านไปกวาดต้อนอยู่ที่ไหน ท่านไปตั้งเมืองอยู่ที่ไหน ท่านก็เอาพระพุทธรูปไปไว้ที่อยุธยาตั้งอยู่ที่ไหนเมืองไหน เป็นสัญลักษณ์ของท่าน ก็คงจะสืบเนื่องมาจากชาวมอญที่เมืองของทางฝ่ายมอญ ที่เข้าใจว่า ท่านทำพิธีนี้ไปตั้งไว้ที่ใดที่หนึ่งเป็นเมืองใหม่จนทำให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองราชพยุหะบุรี เป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิ จะทำให้มีศักดิ์มาแทนออกไป ๔ ศตวรรษเพราะจึงจดหมายเหตุว่า ๔ ศตวรรษก็ว่าเป็นภาพจักรพรรดิ ด้วยความศักดิ์นั้น ทางมอญก็จะตั้งท่านี่ขึ้นเป็นไปวันมาฆบูชา ส่วนพระเจ้าใต้การตั้งเป็นภาพพระพุทธรูปไปไว้ตามเมืองต่างๆ ในขณะนั้นพระเจ้าใต้การปกครองที่สร้างเสร็จก็หลวงปู่โสมนัง ๔ ศตวรรษ เดิมจะมาเป็นวัดหนองบัวรัตนหลวงปู่โสมนังตามเมืองนครปฐม มอญ ๔ ศตวรรษก็เลยยกมาขึ้นไว้ที่นี้เป็นศูนย์กลางจักรวรรดิ เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และยกให้เป็นอาณาจักรทางใต้ใหญ่ได้ พระเจ้าใต้การก็สร้างพระพุทธรูปขึ้นไว้ที่นั่นต่างๆ นี่เป็นเรื่องของจักรพรรดิอยู่หลายที่เมื่อไป ๔ พระองค์

[illegible][illegible]

พญางิปี พ.ศ. ๑๙๓๓ พระยาโสมเชื้อไทยได้ปราบดาภิเษกทำให้อู่ไทยเป็นนครราชธานีหนึ่ง ผ่านไปประมาณ ๑๐ ปี เท่านั้น เมื่อพระอินทราชาขึ้นเสวยราชย์ พวกทางฝ่ายสุพรรณภูมิขึ้นครองกรุงศรีอยุธยาที่ใหม่ต้องหนีไปซ่อนตน ถิ่นบึงสุทนต์ ถ้าหนีฝ่ายสุพรรณภูมิจึงมีการชิงกันชิงทางการเมือง ทั้งไม่ยอมจะขึ้นมาคบสุโขทัย เพราะฉะนั้นสุโขทัยก็ เป็นนครราชธานีมากขึ้น แต่พอขณะนั้นที่ฝ่ายสุพรรณภูมิ พระบรมราชา พระอินทราชาทั้งสองผู้สุโขทัยแตกไปเลย เพราะ ฉะนั้นได้มีปีระมาณ พ.ศ. ๑๙๓๖ สุโขทัยก็มาเป็นประเทศราชของอยุธยาจนกระทั่ง พ.ศ. ๑๙๓๗ ก็ถึงสมัยสุโขทัย (สุโขทัย) ทางอยุธยาไม่เคยยอมที่จะให้ขึ้นเป็นมหาธรรมราชาอีกเลย จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๐๐๖ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ตอนที่สุโขทัยไปแล้ว พระราชเสวกีพระนางสหายเป็นแม่ของพระบรมไตรโลกนาถ พระราชเสวกีองค์นี้ เป็น ลูกสาวของพระมหาธรรมราชาที่ ๓ (พ่อของมหาธรรมราชาที่ ๔ บรมपाल) เพราะฉะนั้นพระบรมไตรโลกนาถจึงเป็น ลูกพี่ลูกน้องกับสุโขทัย เพราะสุโขทัยเป็นลูกของมหาธรรมราชาที่ ๔ บรมपालอีกทีหนึ่ง พระบรมไตรโลกนาถได้ถือ โอกาสที่บรมपालตาย ให้หนีไปครองพิชังโลกนาถตามสุโขทัย อยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๙๓๙ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๕ พอมาถึงปี พ.ศ. ๒๐๐๖ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถสวรรคตไปทั้งเมืองก็หิวโหย เป็นเมืองหลวงของอยุธยา แล้วก็เพราะเวลาสุโขทัย เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา เพราะฉะนั้นใครจะถือว่าปี พ.ศ. ๑๙๓๖ ที่ราชทูตจีนมาถึงที่นครหลวงเป็นโมศิก เป็นมิใช่สุโขทัยก็แล้วแต่ แต่ที่ถูกละเลยคือไปแล้วก็ไม่มีการบอกเล่าอีกต่อไปนี่ ก็ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๐๖ นี่เป็นเรื่อง เกี่ยวกับการเป็นนครราชธานีของกรุงสุโขทัย

ที่นี้มาตั้งแต่ได้ช่วยกับปกครองอาณาจักรแล้วก็ได้สมญาว่า **การเอาชื่อมาเป็นชื่อหลาน ทำให้เราสามารถ กำหนดความเกี่ยวดองกันได้** พระญาลอ พระญาราม เป็นคู่พ่อของล่อโง พระนางผู้คุมองค์นี้พระเจ้าอภัยไทยก็ได้มีหนังสือชื่อ พระญาราม ที่ปรากฏในศิลาจารึกสาขาน นครสวรรค์ว่า “มหาธรรมราชาหลานไม่ได้รักอันเดิมอันมา” ที่พระพุทธรูปก บุชเชนาก แล้วก็ “ไว้ส่วนบุญไว้พระญารามผู้เป็นน้อง” ในนี้ มหาธรรมราชาผู้เป็น ก็คือ มหาธรรมราชาไทยให้บุญ ไปกับพระญาราม ซึ่งเป็นน้อง

หลานพระญาติไทย ที่มีชื่อพระญาลอ พระญาราม พระญาลอที่ได้ขึ้นเป็นพระมหาธรรมราชาที่ ๔ เรียก มหา ธรรมราชาบรมपाल อย่างนี้เป็นต้น การที่เราเอาชื่อมาเป็นชื่อหลานก็สามารถที่จะกำหนดได้โดยว่ามีหลานอันใดจริง

ที่นี้ก็ได้สมญา **การหาที่ตั้งของเมือง โดยดูตามปถวิธรวิทยาศาสตร์** อย่างที่พูดในพระมหาธรรมราชาธิเบศร ยกทองมาแล้วมาไว้ พระบาทลัคนา อันตนลางปวงคือฐานแก่ก่อนหน้าของมหาธาตุมนุญนี้” ก็คือหาพระบาทใหญ่ สุโขทัย (จากศิลาจารึกสาขาลอนนูน) นำทองคำมีโครงมาวาง ก็มีการลางลางของแนวซึ่งก็ตั้งทิศตะวันออกของอู่ไทยกับ กล่าวคือพระพุทธรูปศาสนาในเมื่อศวันของวันเป็นเบื้องต้น หน้า ตะวันออกก็คือกลางของแนว เพราะฉะนั้นกลางของแนวจึง อยู่ทิศตะวันตก แล้วต่อไปก็ไปปากยม ปากยมนี่อยู่ที่ทิศจร ที่แม่น้ำยมไปจดแม่น้ำโขง มีโบราณสถานที่เป็นปาก ยมกลางของจักรวัดทิศจร แล้วก็มีภาพวาดลางลงไปตามเส้นนาฬิกาเหมือนอันกับทิศนาถวรรค เดินย้อนสุโขทัยเวียนขวา ที่เวียนขวา หมายถึงว่า ให้มีแนวอยู่ฝั่งซึ่งทิศที่ตั้งคือใต้แนวขวา เจดีย์ก็อยู่ทางขวาของเราคือไปแล้วก็วนไป จรดบนเรียกว่าทิศบนวรรค ถ้าเวียนซ้ายเรียกว่าสุทวารวรรค จากพุทธศาสน์ไปทิศอุดร คือตะวันออกไปเหนืออย่างนี้ ก็ เป็นแนวซ้าย ซึ่งถือว่าด้านซ้ายมงคล คือเวียนขวา เพราะฉะนั้นปากยมนี่เมื่อลางลางของแนว ซึ่งอยู่ทิศเหนือแล้ว ก็ ปากยมนี่อยู่ที่ทิศตะวันออกปากยมนี่ลงเหนือ แล้วก็จะไปใต้ทิศพระบาทซึ่งที่ตั้งพระพุทธรูป แล้วก็มีภาพวาด สุทวารวรรค นาคพระฐาน ซึ่งที่สามเมืองนี้ เมื่อแรกพระธาตุอยู่ปากพระพุทธรูป ซากปรารภอยู่ปากพระพุทธรูป เพราะฉะนั้นสุทวารวรรค ซึ่งอยู่ปากจะจะไม่อยู่ที่ไหนเสียได้ เป็นสมัยอยุธยาเลยไว้แบบถูกตามวิธีที่ตั้งอยู่ปากพระพุทธรูปแล้ว เพราะฉะนั้น ซากปรารภ สุทวารวรรค นาคพระฐาน จะอยู่ปากพระพุทธรูป แล้วต่อไปก็ว่าขึ้นไปทางตะวันตก ขึ้นไปเหนือปากพระพุทธรูปอีก ภายนี้เมืองราชค ณะที่ ลูบผาจาก เป็นผาขาว ก็ทำกันไว้พระพุทธรูปที่ส่วนบนทำไว้ไว้ใช้คำว่า “อันตนลางปวงคือฐาน แก่ก่อนหน้าของมหาธาตุมนุญนี้” ก็หมายความว่าพระบาทลัคนาอันนี้อีกตัวหนึ่ง อันนี้มีเมื่อเดิมอันไว้ว่า “**อันตนลาง**” เพราะ ฉะนั้นลางลางจากอันอื่นจะ เสนอ ก็บอกทิศทางลางว่า ผู้ที่มากไว้ได้ มาไว้พระบาทของพ่อตัว ตัวนี้ความหมายว่า ตน ลางมาพอพระพุทธรูปมากไว้ ซาก (พ่อ) ก็คือพระเจ้าอภัยไทย เพราะฉะนั้นคนมีมาไว้พ่อไว้ พระพุทธรูปที่พ่อตัวไว้ไว้ ก็คือเป็นพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ซึ่งเป็นลูก แต่คนได้มีหนังสือไปแจ้งลางลางจากอันอื่นจะ เสนอว่า พระเจ้าอภัยไทยไม่เคย

พูดถึงคำว่า “ชนา” เลย พูดถึงแค่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หุ่นหัตถ์เลย แล้วทำไมจะต้องมาใช้ “อันชนชนา” อยู่คนเดียวเลย
จึงเป็นไปไม่ได้ได้ แล้วถ้าบอกว่าพ่อของคนที่ต้องใช้ “ชนาชน” ไม่ใช่ “อันชนชนา” ก็จะมีคนแปล “พ่อของคนที่” ว่า “ชนชนา”
จึงไม่ถูก ความไม่เข้าใจจากทั้งสองอันนี้มันหักออกครึ่งตัว แล้วก็ ก ซึ่งอ่านแล้ว ศาสนาจารย์ยอร์ช เชนย์ก็เห็นว่า ตัวที่หายไป
ไม่ทราบเป็น ฐ แล้วก็ไม่ใช้บริบทอีกอย่างอีกรึว่า ก, ข, ง, ๖ ฯลฯ หากได้เข้าใจตรงกลาง ในที่สุด “ชนชนา” ดีที่สุด ก็เลย
ตั้งนิมิตฐานว่าเดิม “อันชนชนา”

ส่วนคนที่ใช้บริบทอีกอย่างใช้วัดมีคนอื่น คนที่เห็นว่า เป็น ๗ ก็คือพระเอกที่เป็น “อันชนชนา” “หาก” แปลว่า
ด้วยพระองค์เอง ซึ่งพระองค์เองเป็นผู้ประติงฐานไว้ ศาสนาจารย์ยอร์ช เชนย์ก็ตอบกลับว่า ไม่ได้ ๗ ที่ผมสงสัยก็ให้ดูอื่น
ไม่ชัดเจนเลย แต่การอ่านของเขามันได้ความดีกว่า จึงต้องแก้ไขบริบทที่ตนเองเห็นว่า พระเจ้าใช้ไทยเป็นชนกให้
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือไม่ก็ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวพันกับสองพระองค์ พระบาทเจ้าอยู่หัว
พระเจ้าน้องยาเธอ

นอกจากนี้ศาสนาจารย์ยอร์ช เชนย์ ก็บอกว่าถ้าเห็นว่าการแปลของเขาจะดี ก็ให้บอกคนอื่นที่ที่จะพิจารณา
เพราะศาสนาจารย์ยอร์ช เชนย์เขาเป็นนักอ่านจารึกระดับโลก ส่วนผมไม่ถนัดอ่านจารึกเลย ก็ต้องถามท่าน เขาก็ยินดี
รับ เพราะผมมีแผนที่จะทำ เขาเป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ ยอมรับฟังเสียงของคนที่ไม่ใช่ศิษย์คนที่อ่านจารึกออกมา

อีกเรื่องหนึ่งคือ **สระหลวงสองหนองอยู่ติดตัวกัน เป็นเมืองเดียวกัน** พระเจ้าเป็นกษัตริย์เมือง สระหลวง
(สระหลวง) ก็ต้องอยู่เหนือสองหนองไว้ ที่นี้เรารู้ว่า สองนาค คือพิษณุโลก สระหลวง ที่ว่ากันว่าอยู่ที่พิษณุ จังหวัดพิษณุ
เวลากลับจากนั้นคือจารึก ก็กล่าวจากเมืองสุโขทัยออกไป ที่นั่นกับใกล้สุโขทัยตามลำดับ คือพิษณุ จังหวัดพิษณุ
สองนาค แปลว่าสระหลวง (สระหลวง) จึงเป็นเมืองพิษณุโลกนั้นเอง ในที่สุดปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้มีการตีพิมพ์
ศึกษาจารึกสุโขทัย โดยกรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร วัดไร่ขิงมณฑล ก็ยอมรับและเป็นผู้เสนอว่า สองนาคคือพิษณุโลกด้านละ
ตก สระหลวงคือด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำน่าน ที่นี้พอผมเขียนว่านาคแล้วศรีราชราชศักดิ์ในเมืองสระหลวงสองนาค
ผมคิดว่าถ้าเราเขียนคือราชบุรี (๒๕) ให้ลูกออกที่พิษณุ กับออกสองนาคไป สถานที่สุดของพิษณุ ๒ เมืองเลย
อันนี้มันไปไม่ได้ เพราะว่าอันนี้มันคือพิษณุที่ต่อพิษณุ อันนี้ก็เป็นสระว่าสระหลวงสองนาคก็เป็นเมืองเดียวกัน สุโขทัย
วัดไร่ขิง เขาเป็นผู้เสนอ และที่ประชุมก็ตกลงได้สระหลวงสองนาค (สระหลวงสองนาค) เป็นพิษณุโลก อันนี้ก็เป็นอัน
หนึ่งที่แปลว่าพ่อใช้บริบทอีกอย่างใช้ไป

ที่นี้ที่แปลว่าพ่อใช้เรื่อง **กำหนดอายุของจารึก โดยการดูจากอักษรวิหยา** อย่างนี้มันยากมาก นี่เพิ่งแปลใช้
ในสมัยพระเจ้าอภัยมัย ปี พ.ศ. ๑๙๐๐ ท่านก็ยังไม่ได้ใช้มันยากมาก พอถึงปี พ.ศ. ๑๙๐๒ พ.ศ. ๑๙๐๔ ท่านก็ยังไม่ใช้
เพราะฉะนั้นผมจึงบอกว่าจารึกโดยมีการใช้มันยากมากก็จะต้อง ๑๙๐๒ เป็นต้นไป

แล้วถ้าตัวไหนมี ณ แทน รูป “ณ” ก็เป็นสมัยตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงถึงสมัยพระเจ้าอภัยมัย มาเป็น ณ รูป
สมัยใหม่ (รูป ณ) คือ เดิมเขียนเป็น “ณ” แล้วมาเป็น “ณ” สมัยใหม่ ในจารึกวัดพระอินทร์ว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ปี พ.ศ. ๑๙๐๔ เป็นอักษรแรกที่มี ณ รูปสมัยใหม่ เพราะฉะนั้นมี ณ รูปสมัยใหม่ก็ต้องถือว่าปี พ.ศ. ๑๙๐๔ มาแล้ว

๓ ชวค เดิมเป็นรูปเขียนแต่ก็ทำง่ายแล้วต่อมาก็ยากเกินไป ถ้าหากง่ายใช้ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมา
จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าอภัยมัย คือในปี พ.ศ. ๑๙๐๕ จึงมีการยกเลิกจนเพราะฉะนั้นมี ๓ ขยักข้างบนมี ๑๙๐๕
ว่าจารึกในสมัยปี พ.ศ. ๑๙๐๕ มาแล้ว แล้วก็ได้พูดว่า พระยา เดิมเขียน “พระยา” ไม่มีสระ ๕ คำว่า **พระยา** นี้
พ่อขุนรามคำแหงราชวงศ์สุโขทัย มาจนกระทั่งเป็นสมัยแล้ว แล้วสมัยต่อมาใช้พระยารั้วว่า **พระยา** มีสระ ๕ ก็หมายความว่า
ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๙๐๕ มาแล้ว เพราะว่าก่อนนั้นไม่มีสระ ๕ **พระยา** เขียน **พระยา** เลย **พระยา** นี้มีตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๐๕
นั่นคือจึงหวั่นหวั่นตอน แล้วจึงมาถึงสุโขทัยซึ่งใช้คำไปว่าฉันไปอีก เนื่องจากเหตุนี้ว่าถ้าหากได้ว่าจารึกอักษรที่
(ศึกษาจารึกวัดศรีชุม) นี่จะต้องเขียนสมัยปี พ.ศ. ๑๙๐๒ แล้วเพราะมี ณ รูปปัจจุบันแสดงว่าต้องสมัยปี พ.ศ. ๑๙๐๒

ส่วนจารึกราชวงศ์สุโขทัยที่พ่อขุนรามคำแหงทำขึ้น ก็ที่สันนิษฐานกันไว้ว่าทำขึ้นก่อนพ่อขุนรามคำแหง ว่ามัน
มีพ่อขุนรามคำแหงมาช่วยแล้วเอาไปไว้บนพาดานวัดศรีชุมที่นั่น ปราชญ์ว่ามันจารึกมาแต่มีการใช้ ๓ ซึ่งเป็นรูปที่ใช้กัน
พ.ศ. ๑๙๐๕ ไปแล้วมีที่**พระยา**ที่มี สระ ๕ जोที่ดูจากแบบอย่างในเอกสารที่ในสมัยก่อนที่พระเจ้าอภัยมัยมีอันเป็นภาพ

หรือฉันทน์ไม่ติดกับจารึกหลักอื่นหรือฉันทน์ ก็ปรากฏว่าฉันทน์ไม่ตรงกับจารึกหลักอื่นทั้งหมด แต่ในกรณีที่เขาจะบอกว่าดี กลับบอกว่าไม่ติดกับจารึกหลัก ๒ หลัก ๓ ก็ยังไม่ใช้หลักที่เขียนฉันทน์ แต่จะดูรอยอะไรที่จารึก ไม่หลุดเลย เหมือนกับบอกว่า ศัลยา เมื่อไปเหมือนใครดูก็พบว่า ไม่เหมือนว่าศัลยาหรือปราชญ์ พระองค์ ไม่ศัลยาเลยจากนั้น โดยไม่บอกเลยว่า ดูดู โดยจึงว่าดี

แล้วประการที่ ๓ ที่ว่า รัชกาลที่ ๔ ทรงเปลี่ยนปราชญ์ในฐานะเป็นนักภาษาศาสตร์ รู้จักภาษาเป็นอันเคยมา ภาษาที่ฉันทน์ใช้ในจารึกหลัก ๑ ถ้าหากจากสาเหตุที่ว่าน่าจะถือว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจในสมัยรัชกาลที่ ๔ ฉันทน์ ฉันทน์ เป็นการศึกษาไม่มีเหตุผลอะไรจะมากลางกันเลย คือบอกสมัยฉันทน์ ฉันทน์ ไม่เหมือนเราจะได้เรียกว่า มีฉันทน์ แต่เขาเขียนว่าเหมือนแต่ไม่ออกมาจากฉันทน์

นอกจากนี้ก็มีเรื่องอื่น พระองค์บอกว่าจินตนาการของฉันทน์สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ บอกว่าพระองค์ได้ไปถ่ายหรือพิมพ์ลายหรือเขียนอะไรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เขาก็ทรงถามเลย เขาก็บอกว่าจินตนาการ มีดีหรือว่าไม่ดี และก็ได้ที่มีฉันทน์กับโกศ มีแค่ ๔ แห่ง เท่าที่ฉันทน์ แล้ว ๔ แห่งใช้รัชกาลที่ ๔ ไม่พิมพ์ซ้ำไป ทรงบอกว่าพระองค์เห็นว่าถึงแม้จะพิมพ์ซ้ำก็ไม่ได้ใช้ฉันทน์ (ที่ไม่ใช่) บริติช มีวชิระ (British Museum) ในอังกฤษ ๑ ฉบับ เพื่อให้เป็นอันว่าหลัก ๑ ไม่ปลอม มีทุกที่โดยบางแห่งออกนอก คือต้องปลอมออกนอกไม่เสียอะไร ไม่ไปอยู่ที่ไม่ดี แต่ถ้าสมมติว่าเป็นเรื่องรัชกาลที่ ๔ มาฉันทน์แล้ว พระองค์จึงเรื่องพงศาวดารเหนือ ว่ามีการรบศึกอะไร ก็ไม่พอรัชกาลที่ ๔ ไม่พิมพ์ ทบองบอกว่า (ในจารึกหลัก ๑ มีว่า) “เจ้าเมืองลพบุรีลงมาในไพร่” เขาก็บอกว่าเป็นเรื่องของลายกนกในสมัยนั้นเวลาเข้าไปก็ ไม่พิมพ์ออก ได้ที่ว่าไม่ไปมากอะไร (ในสมัยนั้น) แม้ที่ว่าเวลาพูดถึงคนเก่าอะไรในที่ไหนๆ ในพระไตรปิฎก ก็มีการว่าไม่ทำอะไร โดยที่พอวัด โดยที่สมัย ได้วิธีหนึ่ง อะไรก็ตามนี้ มันไม่ใช่เรื่องของลายกนกอะไรเลย เขาก็บอกว่า มันไม่มี ที่พอเขาบอกว่าเหมือนใครดูก็พบว่า ไม่เหมือนว่าศัลยาหรือปราชญ์ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชดำริเห็น ฉันทน์บอกว่ามีฉันทน์หรือบรรดาเขา ก็จะคิดว่าบรรดา ฉันทน์ รัชกาลที่ ๔ เป็นผู้ทรงพระราชดำริเห็น ฉันทน์ เขียนอย่างนี้ ที่ฉันทน์ คำว่า “เมืองไทย” ที่มีในจารึก เขาก็ว่า เป็นเรื่องฉันทน์โกศกับฉันทน์ของ ฉันทน์ไม่มี คำว่า “เมืองไทย”

ขลุ่ยสาววิเศษคู่ขุนนางบ้านหนองหารภายในพื้นที่เมืองโบราณสุโขทัย

การบรรยายพิเศษ เรื่อง
**แนวคิดและทิศทางการศึกษาค้นคว้าโบราณคดี
และประวัติศาสตร์สุโขทัยในอนาคต**

โดย

นายสศ แดงเอี่ยม

ท่านอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลาย ผมรู้สึกว่าได้รับเกียรติมากไม่ถ้วนในอันที่ได้เป็นประธานเปิดเวที
กิจกรรมเรื่องแนวคิดและทิศทางการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีและแนวประวัติศาสตร์สุโขทัยในอนาคต เราคงไม่มอง
ที่จะจะพูดถึงในๆ จะเอาเฉพาะประเด็นความคิดเช่น

ผมไม่รู้ในขณะตนนักวิชาการ นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ เราจะศึกษาค้นคว้ากันอย่างไร เพราะว่าเราไม่
สามารถที่จะไปบังคับจิตใจใคร อาจจะมีแนวคิดที่ละเลืงกันหลากหลายอันยากอีกก็ได้ หรือจะเกิดคิดอย่างใดก็แล้วแต่ เป็นเรื่อง
ของอนาคต แต่สำหรับผม สศ แดงเอี่ยม ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ เพียงแต่ว่า อยู่สุโขทัยช่วงหนึ่ง ก็ทำผู้เขียนอยู่มากกว่า
ผมก็มี แต่ผมเห็นว่าในการศึกษาหรือทิศทางในการศึกษาของเรื่องโบราณประวัติศาสตร์สุโขทัยในอนาคต เราอาจจะ
พบความยากลำบากที่ว่า ถ้าเราพูดถึงจุดจุดของอนาคต เราต้องพูดถึงว่า อดีตเรื่องสุโขทัยโบราณคดีประวัติศาสตร์มาากันมาๆ
เห็นว่ามันเริ่มศึกษากันจริงจึงในสมัยรัชกาลที่ ๓ ว่าด้วยเรื่องสุโขทัย ความสนใจไม่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ที่ท่าน
สร้างกรุงเก่า แล้วก็รวบรวมหลักฐานของบรรพชนไปรักษาไว้ ท่านก็ไปศึกษาบูรณะ ซ่อมแซม แต่ว่าไม่มากนัก
สุโขทัยไม่มีเวลาของท่านออก แต่สร้างกรุงเก่า นี่ก็พม่ามาอันประวัติศาสตร์เมือง มันจะเปรียบเทียบว่า ย่อยยับ เหมือน
อยุธยาไม่ไหวแล้ว รับศึก พลเมืองรัชกาลที่ ๑ เปรียบไม่เ็นจริงด้วยว่ารัชกาลที่ ๔ ท่านทรงผนวชพระก็ทรงอุปถัมภ์บำรุง
ท่านเสด็จฯ เมืองเหนือมาทางเรือ จากพิษณุโลกไปถึงพิษณุ ถึงพระเมรุเสด็จลาอาลัย แล้วพระราชดำเนิมาด้วยเสด็จมาที่
ศรีสัชนาลัย สุโขทัย แล้วก็ได้มาพบหนังสือภาพร พ.ศ. ๒๓๘๖ ท่านคงจำได้ พบจารึกหลักศิลาจารึก เช่น วัดป่ามะม่วง
จารึกหลักที่ ๑ ด้วย แล้วส่งจารึกนี้หลวงวิจิตรวาทกิจท่านเสด็จฯ มาตรวจหาเนติ เสด็จฯ ไปเมืองพิษณุโลกถึงพิษณุโลก เจอ
กับเสนาบดีราชปะทิวแล้ว สวมผ้า ส้อมหมวกก็พาเข้าไปในคลองสักๆ ข้างทาง เพื่อไปชมของสมเด็จพระเจ้าทิ้มทรงอุปถัมภ์
นี่ก็แสดงว่าปรากฏว่าปรากฏชัดอยู่แล้ว คนก็ควรจะรู้ไว้เสีย ไม่ใช่แค่ปรากฏ เจ้าทิ้มทรงอุปถัมภ์ ท่านไม่ทันพระทัยใน
เรื่องประวัติศาสตร์บ้านเมือง สุโขทัยมันมีหลักฐานของต่างชาติที่อุปถัมภ์ในกรุงเก่า โบราณวัตถุโบราณ ท่านพอจะทราบว่า
พระลือราชปะทิวแล้วก็พาสมเด็จพระเจ้าทิ้มราชที่ ๔ ก็ตามรอบพระบรมมหาราชวังด้วย เมื่อรัชกาลที่ ๔ เสด็จไปทุ่งพญาทองสุภา
ป่าของแก้วก็ไป

ท่านไม่อ่านหนังสือแล้ว ท่านจะรู้ จะเห็นว่า การศึกษาค้นคว้าเรื่องโบราณคดีประวัติศาสตร์สุโขทัย มันเริ่ม
หนักขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ สันตจักรัรัชกาลที่ ๔ ที่ทรงยังไม่ได้เป็นผู้นำแล้วผู้รับใช้ของพระองค์ ดังนั้นเจ้าทิ้มราชที่ ๔
สละพระทัย และรัชกาลที่ ๕ ก็ไม่ได้เสด็จฯ สุโขทัยเลยมาไม่ถึง ถึงเมืองพิษณุโลกเหมือนกัน แต่ท่านไม่สนใจเมืองสุโขทัย
เพราะว่าท่านมากในการศึกษา มาสนใจเมืองมาไม่เอื้ออำนวย มันอุปถัมภ์ไม่ได้ สะดวก กรมพระยาทิ้มราชที่ ๔ กรม
พระยาทิ้มราชที่ ๕ กรมเสนาบดี ท่านเสนาบดีสุโขทัย มาศรีสัชนาลัย ท่านมีความรู้ของพระองค์ ช่วงที่ศึกษาและ
ที่สุโขทัยขึ้นพระที่นั่งที่จัดคือ ในรัชกาลที่ ๖ ศึกษาเรื่องสุโขทัย มีพระนิพนธ์เรื่องพระร่วง ท่านลือฯ ทรงนี้ การศึกษา
เรื่องสุโขทัย คือ เป็นราชธานมาจักรวาลๆ ของไทยอย่างแท้จริงโดยพระมหากษัตริย์

ความเจริญบนถนนบางกอกใหญ่แล้วว่า รัชกาลที่ ๒ ทรงเสด็จยุโรปด้วยตัวเองปี ๒๔๑๘ ที่มีการเดินถนนที่เขมรกรุงราชกูมร ก็เป็นช่วงที่เขาคิดทำถนน ที่นี้เองจากนั้น การศึกษาเรื่องยุโรปก็ มีคนค่อนข้างมาก เช่น ในปี ๒๔๓๓-๓๔, ๓๕, ๓๖ เมื่อจบ เริ่มมีการฟื้นฟูเมืองเก่าสุโขทัย ก่อสะพานพรหมในช่วงสมัย จอมพล ป. ทำการศึกษาและซ่อมเมืองเก่าที่หลายพื้นที่อย่างเช่น สม.ประจักษ์ หรือศึกษาที่ซ่อมเมืองเก่า ๒๕๐๐ กว่าๆ พอตอนหลังช่วงนั้นได้มีการพัฒนาเมืองเก่าสุโขทัย พัฒนาแหล่งโบราณสุโขทัย จนมีพื้นที่กว้างขวาง ตั้งแต่อุทยานประวัติศาสตร์ในสมัยที่ท่านเจ้าฟ้าวัฒนา แล้วทำให้การศึกษาโบราณคดีประวัติศาสตร์มากขึ้น มีการขุดค้นโบราณสถาน ขุดออกทีละกอง เขย่นกันเพื่งำเนินเมือง แลเห็นซากเมืองไม่เฉพาะแต่สุโขทัยเมืองโบราณ เช่นศรีวิชัยลพบุรี กำแพงนครราชสีมาได้รับการวิจัยศึกษามากขึ้นๆ เป็นลำดับ อีกหนึ่งงานจะเห็นสำคัญที่เกิดขึ้นตอนครั้งใหญ่ คือ ช่วง ๒๕๑๓ ก่อนเริ่มทำหนึ่ง แต่หลังจากนั้น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ สิ้นสวรรคต หลังจาก ๒๕๑๓ แล้วก็ไม่ได้อีกมีเงินมากพอแล้ว แต่มีอยู่อย่างหลายครั้ง โดยเฉพาะการมีโครงการจัดซื้ออุทยานประวัติศาสตร์บางลำภูซึ่ง เป็นงานของโบราณคดีสมัยก่อน การเปิดการศึกษาครั้งนั้น มีการขุดค้นและเรื่องสุโขทัยโดยสถาบันการศึกษากรมศิลปากร เช่น สถาบันราชภัฏวชิรเวศน์เมืองนครราชสีมาวิทยาลัยราชภัฏ หรือที่เขมรกรุงราชกูมร

[illegible]

ขอเรียนว่าทั้งผล พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นครั้งแรก เนื่องด้วยปัญหาทางผลกระทบ แก่ไม่หนัก ความจริงคือทำให้ หนักกว่าที่เป็นอยู่ ทำการพูดกันไม่กว้างเหมือนเมื่อก่อน ในเมืองหรือที่ในทะเลหรือที่อื่น ๆ ก็ต้องมีการเตือนล่วงหน้า คือใหญ่ในทะเลนี้ มันจะโดนอะไรก็ได้ ก็โดนทหารเรือปาก ก็โดนอะไรก็ได้ ที่ไหนก็ได้เพราะมันไปลงมาถึงของเรือเป็นการเตือนการพูดกันไม่ได้ เพราะการทำให้มันลงมาถึงก็ได้มีการเตือนการทำให้ ทั้งที่ทั้งจัด เจ้าหน้าที่จะไม่มีความจำเป็น ที่จะพูดคือการ ปืนรถของหน่วยงานอื่นของสถาบัน ของมูลนิธิ ของสังคม ของประชาชนคนต่างๆ แม้จะมีวิธีการบางอย่าง น่าจะได้ทำมากขึ้น และต้องมีการควบคุมเป็นระบบมากขึ้น ทำได้มากขึ้น อีกอันหนึ่งไม่เฉพาะคนที่ต้องระวังมากก็คือเรื่องการศึกษานโยบาย การศึกษาทางวิทยาศาสตร์และการศึกษาของชาติด้วย

โลกปัจจุบันมีหลายแง่มุม ด้านการวิจัยให้ตัวว่า มันมีผู้รู้ ยากหาให้จัดพิธีพิธีกันจริงๆ แบบว่าพูดกันถึงขนาด นาย มี วาดมันมัน แต่มีคนที่ให้บอกมันไปแบบนั้นเอง เด็กหรือคนที่ไม่ได้มีวิชาให้คิดอะไร มันก็ยังมีความเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่มัน ทำแบบหรือหา บางทีไปทำในพิธีพิธีกันๆ แต่คนไม่เอาข้อ ไม่ใช่ว่ามันไม่สนใจกัน แต่คนว่า มันต้องรักษาความเป็น ของมันให้เป็น ของมันสักฐานไว้ไม่ให้ใครเอาไปทำอะไรให้หมดความ เพื่อคนที่ต้องการเอาชีวิตจะได้มันจริงๆ ไม่ใช่ไปปรุงแต่ง ให้คนอื่นได้เห็น คนว่าถ้าไม่ถูก ทำมันต้องบอกคนดูเขาศึกษาหลักฐานของคนที่มาศึกษาความเชื่อเขาว่ากันเอง เขาอาจจะ ได้ความได้แต่สักว่าไปทำพิธีกันๆ ที่จริงนะ หน้าที่จริงนะ ความมันต้องมันได้มันในรูปแบบต่างๆ มันต้องทำอย่าง มัน จะถูกพิธีมัน มันจะถูกแต่ง มันจะทำให้มันได้ ในสิ่งที่เขาต้องการกัน แต่ทำหลักฐานที่เป็นของคนที่มันมี มันจะ เป็นไม่ว่าจะสถาน ถูกปรับปรุงให้เป็นอย่างมากมาย ในบ้านวัดคนที่จัดให้หรืออย่างพระพรหมกันไว้ ก็จะเป็นสิ่งที่มันขึ้นในขนาด ที่คือพิธีจะจริง ต้องมีพระภิกษุทำการ ถึงมี ๕ ที่คนที่เห็นว่ามันยากที่สุดก็คือ แบบว่าเรียนรู้ของหลักฐาน ที่มันจะต้องทำด้วย ความถูกต้องที่จะจริง คือ ต้องเอาความจริงมาพูดให้หมด เพราะถ้าทำแบบว่าข้อมูล มันมีผู้ ไม่จริง ทั่วไปจึงไปไปไปแบบ เป็นเรื่องราวภายในในพิธี พิธีกรรมไม่จริง บางทีก็พูดเรื่องผีจริง ดูเวลาเขามัน โขมคนที่เป็นจริงมีรายการขึ้น การที่เป็นของ ความรู้ของคนมันก็เหมือน พิธีกรรมไม่จริงในแบบ ความรู้มันจริงมีมันกว่าที่จะหาจากจากไปทำพิธี มันเข้าใจถึงความเป็นจริง ไม่ใช่ไปแต่งกันเอง คนที่ไม่ได้ศึกษาจริงๆก็ไม่ได้ไปทำ ไม่ถูกแต่ง มันต้องจริง

[illegible]

ประการต่อมาที่มองเห็นว่าต้องมีความรู้ในการศึกษาเกี่ยวกับโลกอันมีขนาดมหึมาและประวัติศาสตร์ ต้องมีวิธีการ
ค้นหาทั้ง ทางกายภาพ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม และบุคคลกลุ่มคนกันขึ้น ซึ่งข้อมูลมากมาย เฉลยเลย ไม่รู้หนังสือ
อย่างไรก็สำคัญจะกลายเป็นไม่สำคัญ สมัยก่อนมีการดูวัดสองวัด ขุดแร่แล้ว จะนิยมแพร่ออกมา ทำมาขึ้น มี
โครงการอนุรักษ์ศิลปกรรมจากชาวอเมริกันประมาณมากขึ้น เป็นเรือปากดี เป็นเรือลำใหญ่ไปหาขายเลย อยากรับผลการ
ค้นหาทั้งทางกายภาพ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ก็จะเป็นโอกาสหนึ่งที่เข้าไปในภาคอุตสาหกรรมว่าจะเป็นอย่างไรนั้น สมัยก่อนเราจะได้
ขนาดไหน แต่ว่าอุตสาหกรรมก็ต้องศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไทย ไม่มีการวิจัยเชิงประจักษ์ จะต้องสังเกตรวมกัน
พออะไรก็ไม่มีการพบเห็นก็คิดว่ามันอาจจะเป็นอย่างนี้ อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์กับสังคมกับวัฒนธรรม
อีกอย่าง พอเข้าศึกษาต่อขึ้นมาก็ จะเริ่มเจอตัวนี้เหมือนกัน สมัยนั้นเรากับคนมาอยู่บ้าน ตั้งแต่ในวัยเด็กของเรามี มันแตกต่างกันไป ก่อน
มาพูดกับนักวิชาการที่ที่แรก มันไม่ใช่อะไรเลย เรา เข้าใจประวัติศาสตร์ของสังคมมาเรื่อยๆ ไปแล้ว แต่ว่าบางทียังไม่พอ นั้น
มาจากถ้าพบว่ามีแหล่งความรู้เพิ่มเติมมากกว่าการศึกษาแค่ตัวเราเองก็พอประวัติศาสตร์กับโบราณคดีก็พอรู้กันมันพอเพียง มันชัดเจน
ถ้าคนเรามี มาเดินมันเข้าพื้นที่นั้นอีกทีหนึ่ง สิ่งที่เราคิดว่าเราจะต้องทำมันเข้ากันได้

ประการที่ ๗ ที่ผมเห็นว่าสำคัญที่สุด หนึ่งคือหน้าที่คือ เรื่องยุโรปจะต้องเปิดโอกาสให้วิทยาศาสตร์งานได้พัฒนา ไม่ใช่อย่าง นักวิชาการที่ไม่มีการงานเรื่องยุโรปจะต้องไปเป็นปณิธาน ๓ คน ๔ คน แต่สมองความคิดต้องเปิดรับ และมา กับอาจารย์ที่มีคน คนหนึ่งที่มีคนเรียกว่ามาตัวกัน ไม่ใช่มาแบบมาตัวมา ตัวอยู่คนเดียวกัน ไม่ใช่ต้อง หนึ่งสมองความคิดไม่ สดงความสามารถถูกไหม ความสามารถทางวิทยาศาสตร์มันถึงจะถูกลดได้ พอคนมาคิดว่าผมมาอยู่ที่นี่ ต้องรับ ยอมรับได้ประมาณนี้ ผมก็ไม่ไปเป็นจะต้องมาอยู่อย่างโน้น ผมว่านี่ผมบอก หรือใครจะมาเล่าความจริง ว่าที่อาจารย์พูดผิด ผมก็ไม่ ตีอาจารย์อะไร มีแต่ไป สด แลผมมีอยู่ จะไปเป็นอะไรก็ไม่ได้มันมีข้อเสียข้อหนึ่งว่า จะต้องเป็นอิสระในความคิด คิดในการทำในการศึกษาวิจัยอยู่ เพราะว่าผมเห็นภาพของอยู่ที่จะไปรวมการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ไปรวมกัน

โบราณสถานวัดมหาธาตุ เมืองโบราณสุโขทัย

“ฮักกวงฮัก” หรือ “บ้านพระร่วง” นอกเมืองโบราณสุโขทัยเป็นทางทิศตะวันตกประมาณ ๓ กิโลเมตร

การบรรยายกลุ่ม เรื่อง
ภูมิลักษณะและกายภาพเมืองสุโขทัย

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สินชัย กระบวนแสง ว่าที่ร้อยตรีศศิทยา คำตันงาม

นายเฮนก สีหามาตย์

ดำเนินรายการโดย นายสามารถ ทรัพย์เย็น

สามารถ ทรัพย์เย็น

เรื่องภูมิลักษณะและกายภาพเมืองสุโขทัย หรือที่ฉันเรียกกันว่า ฮวงจุ้ย ฮวงจุ้ยของเมืองสุโขทัยในความคิดของผมอย่างนี้ มีวิทยากร ๓ ท่านจะแบ่งกันมาให้ทราบ ท่านแรกคือ คุณเฮนก สีหามาตย์ ปัจจุบันท่านเป็นผู้ช่วยการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แต่ที่ท่านได้มาพูดวันนี้เพราะท่านเคยทำงานอยู่ที่สุโขทัยหลายปี และท่านจะเป็นวิทยากรระดมสมอง ระดมไอเดีย การขอประทาน เคยเขียนเป็นหนังสือไว้ และได้สำรวจจุดต่างๆที่สุโขทัย คริสีหินกลีบ กำแพงเพชรหลายแห่ง เป็นผู้รู้เรื่องสุโขทัยมากคนหนึ่ง ท่านต่อไปคือ คุณศศิทยา คำตันงาม ปัจจุบันท่านเป็นข้าราชการบำนาญของกรมศิลปากรเหมือนกัน ท่านผู้ใดอยู่สุโขทัยนาน เคยเป็นหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่นี่ เคยสำรวจ จุดต่างๆโบราณสถาน สุโขทัยหลายแห่ง วิทยากร ของการวิชาการท่านได้ไปเป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญประจำสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่กรุงเทพฯ แต่ก็ยังทำงานวิชาการ ลงมาเก็บข้อมูลเรื่องโบราณคดี เรื่องอ่างเก็บน้ำ ที่สุโขทัย มากอยู่ครับ คือสนใจประวัติศาสตร์ก็เยอะ แต่ก็มีแนวความคิดจากการศึกษาค้นคว้าของท่าน ท่านสุดท้าย คือผู้ช่วยศาสตราจารย์สินชัย กระบวนแสง เป็นอาจารย์สอนอยู่ที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร นับตั้งแต่ที่ท่านจบจากคณะนี้มาจะเกษียณอายุราชการในปีนี้ ท่านสนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพิเศษเรื่องสุโขทัย เขียนหนังสือ บทความไว้หลายเล่ม หลายเรื่อง หัวข้อที่ท่านกล่าวบรรยายในวันนี้อาจเป็นหัวข้อที่ท่านสนใจและจะนำเสนอแนวความคิดของคุณเองใหม่ๆ ให้ทราบด้วย ขอให้คุณนำเสนอบรรยายในภาพรวมกว้างๆ ไปก่อน

เฮนก สีหามาตย์

งานเกี่ยวกับภูมิลักษณะของสุโขทัยนี้ มีหลักฐานข้อมูลทั้งประวัติศาสตร์จากหลักฐานที่ ๑ การอธิบายภูมิสถานของเมือง อันสืบต่อมาก็มีช่วงรัชกาลที่ ๖ ที่ท่านเสด็จมาที่กำแพงเพชร สุโขทัย คริสีหินกลีบ ท่าน (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ก็อธิบายภูมิสถานของนครสุโขทัยคือเมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร เมืองบางพนาน เมืองศิริมาศ ท่านอธิบายเป็นหนังสือ “เที่ยวเมืองพระร่วง” อันนี้คือเป็นข้อมูลทางหลักฐานอื่นๆ ที่ผมเองก็ติดตามและศึกษาเป็นปกติโดย (guide book) เป็นแนวทางที่อยากจะสำรวจ

ต่อมาเมื่อผมลงมารับราชการในช่วงที่อุปการะกำแพงเพชร ต้องแยกแยะอีกครั้งคืออาจารย์วิชา ชุมชนวิทยา ก็มาสำรวจแหล่งพระร่วงซึ่งท่านท่านถามแล้ว สำรวจแหล่งทุ่งพระยาช้างที่มีปรากฏในจารึกฐานพระอิศวรที่กำแพงเพชร ข้อมูลต่างๆ ท่านใช้ภาพถ่ายทางอากาศสำรวจ เป็นข้อมูลที่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่ก็ข้อมูลทางโบราณคดีที่จะต้องศึกษารายละเอียดทางไดโนเสาร์ เนื่องจากมีการกึ่งที่จะต้องทำในเมืองในกลุ่มโบราณสถานที่สำคัญ ฉะนั้นเราจะได้ข้อมูลจากตรงนั้นมาเป็นแนวทางในการศึกษา

แต่เพราะเป็นยอดคนสูงส่งผู้ที่ขึ้นปกครอง ๑,๑๔๗ เมือง จะอยู่ห่างจากกำแพงเมืองสุโขทัยไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๓๓ กิโลเมตรทางตัวกูยชาติยอดคนสูงส่งนั้น ในชื่อภาษาหนึ่งที่อยู่ตอนกลางของคำว่าแก้วว่าจะมีชื่อภาษาทวารวดีว่า มณีแก้วมณีรัตนปริมาภิกขุ แต่พจนานุกรมของกรมราชบัณฑิตว่าน่าจะมาจากคำว่า มาฆะนาถ ภาษามอญแปลว่าพระราชาแห่งเมืองมณีรัตนปริมาภิกขุ ๔ กิโลเมตรก็จะมาถึง ๓๓ กิโลเมตรก็น่าจะเป็นกำแพงเมืองสุโขทัย มีชื่อเรียกกันว่ากำแพงเมืองสาธิต ล่าละลอกสาธิตที่มีเมืองแก้วกำแพงเมืองสุโขทัยทางทิศตะวันตกเฉียงใต้แล้ว ก็ยังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าเมืองกำแพงเมือง พจนานุกรมไทยในภาษาไทยว่าในส่วนของกำแพงเมืองจะหมายถึง ๑) เมือง ๒) พจนานุกรมไทยที่ได้อธิบายว่ากำแพงเมืองหมายถึง กำแพงขนาบเมือง ซึ่งเป็นประตูทางเข้าที่มั่นคงแล้วก็มีอันเนื่องมาจากความภาคภูมิใจของเมืองกำแพงเมืองสุโขทัยว่าเมืองกำแพงเมืองแก้วที่ให้อาณาจักรที่มั่นคงมีประมาณถึง ๓๐๐-๔๐๐ เมือง เพราะฉะนั้นเมืองที่ที่ล้าสมัยแล้วก็มีกำแพงแก้วอีกอันหนึ่งอีกสายหนึ่งซึ่งจะเข้าใจคำว่าแก้วว่าน่าจะหมายถึงเมืองแก้วที่ให้อาณาจักรที่มั่นคงแล้วจึงมีเมืองแก้วซึ่งอยู่ห่างไป ๑๓ กิโลเมตรทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของสุโขทัยจะมีความสำคัญอยู่หลายลูกเช่น เขาคะสวนกษัตริย์ เขาเจดีย์งาม เขาชะภาพาหิน เขาเจดีย์งาม เขาชะภาพาใหญ่ เหล่านี้ในขณะที่จะเข้าไปถึงหัวของเขาคะสวน สุโขทัยเขาคะสวน เขาชะภาพา ละโว้เหล่านี้ นอกจากนั้นแล้วทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของกำแพงเมือง ก็ยังมีสำนักอีกสายหนึ่งซึ่งใหญ่และยาวกว่าสายแรก คือให้อุญแจของพระกำแพงเมืองสุโขทัย เขาเจดีย์งามเขาคะสวนเหล่านี้ **สำคัญ**นั้นก็คือเมืองแก้วนี้ เราต้องสังเกตด้วยว่า **๓** ซึ่งแปลว่าคนคือโยนไปมากหรือตัวกับไปมากคือไปมากตามคำท่านไปประเทศลาวนั้น ๆ แล้วซึ่งมีกำแพงเมืองอยู่เหนือที่ทางนี้ มาถึงเขาเป็นหัวบ้านสำคัญหรือจะไปไหน ซึ่งมันมีชื่อ เขาเรียกว่าสำนักเขาคะสวนแก้ว ซึ่งแปลว่าคนคือโยนซึ่งสำคัญนั้น จะให้อาณาจักรมาขึ้นตามลำน้ำมอญ จังหวัดลำปาง เข้ามาในเขตจังหวัดสุโขทัยทางอำเภอบ้านคำมกนของทางทิศตะวันตกของสุโขทัย แล้วก็จะผ่านมาจากทางทิศเหนือของตัวเมืองมาสู่สุโขทัยผ่านมาจากทางทิศเหนือที่จะแก้วพอใกล้ๆ ถึงกำแพงเมืองสุโขทัยทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ก็จะเจอถนนทางทิศใต้แล้วก็จะมาทางใต้โดยเรียงกำแพงเมืองสุโขทัยมาอีก ๓๐๐ เมตร ๕๐๐ เมตร แล้วก็จะมาพบกับสำคัญเมืองสาธิตอันมีตัวการเขียนในเบื้องต้นแล้ว มาพบกับนครอันซึ่งจะเป็นจุดที่ลงจากของกำแพงเมืองซึ่งในปัจจุบันนี้เรียกว่าบ้านทุ่งป่าหญ้าแม่น้ำสัก เป็นป่าหญ้าอันที่ทิศเหนือของเมืองมาสู่สุโขทัยแล้ว ก็จะเป็นทางขึ้นไปถึงป่าหญ้าแม่น้ำสักซึ่งจะผ่านไปอีก ๑๓ กิโลเมตรพอไปถึง

ที่ดินที่นำไปสู่สิทธิในการขายของพวกเราจึงได้แบ่งออกสถานที่ที่มีเมืองมาดี ผมคิดว่าการศึกษาเมืองที่ดีไม่ว่าจะ
คนโบราณหรือคนยุคใหม่ก็ตาม คงจะไม่ได้แปลว่าไปโดยง่าย จะต้องมีการศึกษาสถานที่ที่มีรายละเอียดอย่าง ผมไม่ทราบภาษาจีน
แต่ผมไม่ได้อ่านภาษาจีน อย่างที่กล่าวว่า มา ศึกษาที่งานแสดงศิลปไทย ๒ ประการการศึกษาเมืองที่ดี มีดังนี้

หนึ่ง กระแสลมแรงของเมืองนี้ พัดมาจากทางไหน เพราะกระแสลมของเมืองหมายถึง การพัฒนาคน พัฒนาบ้าน พัฒนาคน พัฒนาพืชพันธุ์มาตามอากาศของไร่ก็เปลี่ยน

ฮอง คือ รุขพิภพของพระนางเจ้า เสด็จมาถึงเมืองนี้เขาจะใช้น้ำจากสระไท้ทง น้ำนี้มีการผิวย่นแต่ไท้ทง จะทราบเหตุ
ป็นเหตุได้โดยน เป็นเหตุของชีวิต

นอกจากนี้จะต้องดูทั้งสภาพภูมิประเทศด้วย เพราะการสร้างเมืองโดยทั่วไปจะสร้างที่ซึ่งเหมาะสมแล้วเช่นที่น้ำท่วมไม่ถึง (๑) เมืองในที่ราบอย่างเมืองโดยชัยภูมิจะเป็นเมืองในที่ราบ (ถัดมาก (๒) เมืองที่ตั้งอยู่ในที่ราบสูงเช่นตัวเมืองนครราชสีมาหรืออย่างที่เราเรียกกันว่าเมืองอริยวงศา อิงภูเขาในทิศใต้ไม่ได้หมายความว่าไม่ปลอดภัยแต่ในทิศทางกลับตรงกันข้ามคือตรงหน้ามีภูเขาสูงชันขวางกั้นอย่างเช่นเมืองสุโขทัยเราเรียกว่า เป็นเมืองอริยวงศา ตัวเมืองเช่นสุโขทัยจะมี ครีพิฐานด้วย อย่างนี้ก็อยู่ในประเภทเมืองอริยวงศาเหมือนกัน หรืออย่างเชียงใหม่ บริเวณที่แยกกับแม่น้ำ อย่างเชียงใหม่จึงสร้างโดยพยายามมีรายล้อมด้วย พ.ศ. ๑๙๓๓ ก็เป็นประเภทเมืองอริยวงศาเหมือนกัน โดยมีภูผินันทาเป็นปราการเมืองสุโขทัย นอกจากนี้ก็ยังมีเมืองบางมูลนากเช่น เมืองพิกุลแก้ว ที่อำเภอวังสามหมอ จังหวัดตาก อยู่ห่างจากจังหวัดตากไปทางเหนือประมาณ ๒๐ กิโลเมตร แต่ที่นี่มีมาจะเหมือนกับเมือง อู่เมือง กำแพงเมืองอยู่บนเนินเขา และตัวเมืองก็จะอาศัยช่องแคบระหว่างเขาหรือว่าธรรมชาติเป็นคู่อ้อมกำแพงเมือง หรืออีกแห่ง ถ้าไม่เอาอย่างนี้ก็อีกในเขตสุโขทัยก็คือจะมีเมืองท่าสองยางที่อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ไปดู เขตพิกุล ๐๓ ที่นั่นก็จะมีเมืองบางมูลนากเหมือนกัน มีกำแพงเป็นดินมีช่องเล็กของเข้าหาธรรมชาติ ลักษณะที่คล้ายกับเมืองบางเมืองนครราชสีมา

[illegible][illegible]

เราจะเห็นว่าการกระทำของแม่สำคัญกับครอบครัวมากเลยนะ จะมีที่ราบพื้นที่หนึ่งซึ่งกว้างขวางอยู่ประมาณ ๔ ตาราง กิโลเมตร หมายความว่า พื้นที่บริเวณนี้ผู้คนบรรพบุรุษมาตั้งถิ่นฐานอยู่เพราะที่นี่ทางหลวงจะวิ่งไปใต้คือจะอะไรก็ยังไม่เห็นว่ามีคนไปอาศัยอาศัยที่นั่น ก็ทำให้ผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นั่น เพราะนี่คือแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญมากทีเดียว พ่อแม่ก็จะพาเรามาอยู่ที่นี่กันๆ แม่มีผู้คนมากมายด้วยซึ่งก็ควรจะมีการสร้างกำแพงเมืองขึ้น โดยกำแพงเมืองที่สร้างขึ้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมโดยมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นจากช่องแคบเหนือจากปากช่องแคบนี้เป็นรูปหนึ่งเนื่องจากด้านทิศเหนือของทางทิศตะวันออกของทางด้านทิศตะวันตกและด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ก็เป็นด้านที่เมืองเราอาจจะมีการสร้างเมืองหนึ่งซึ่งจะขึ้นมาได้โดยยากยิ่ง หรือข้างหลังไม่ได้ เพราะตัวเมืองเราหันหน้าออกไปสู่ปากช่องแคบก็เพราะเมืองนี้ก็จะใช้ปากทางแบบนี้แหละคือได้ก็ง่ายจะไปได้ก็ยาก ผลของเรื่องนี้ก็ทราบด้วยความแปลกประหลาดใจจากเรา เมืองสุโขทัยมีพื้นที่บริเวณที่เมืองจะตั้งขึ้นมาได้ก็ประมาณ ๒๓ กิโลเมตร igit เป็นไปได้กับที่ลักษณะดินทรายในที่ที่มีกำแพงรอบๆทางที่ถนนจะผ่าน ที่นั่นเขาจะตลึงไปเรื่อยๆ มันรวมทั้งหมดถึง ๒๓ กิโลเมตร เพราะว่าเมืองจะตั้งอยู่ ใต้ที่นั่นแหละ คือทางทิศเหนือของตัวเมืองสุโขทัย นอกจากจะมีฝั่งซ้ายซึ่งจะอาศัยเป็นรูปหนึ่งซึ่งจะทอดยาวออกไปจากปากช่องแคบด้านเหนือประมาณอีก ๑-๒ กิโลเมตรแล้วที่ เรายังมีการสร้างกำแพงอีกซึ่งเป็นที่ราบทางฝั่งทิศเหนือมี ๒๕๓๓ มีชื่อซึ่งเขาเรียกว่า "ราวหินทราย" "ราว" คือว่าดินที่มันไม่ได้เป็นเมืองทาง ยาวอยู่ประมาณเกือบ ๒ กิโลเมตร แล้วด้านใต้จะมีทิศหนึ่งซึ่งที่ทางด้านทิศเหนือของเมืองสุโขทัย โดยที่ปากช่องแคบเมืองไปประมาณเกือบ ๒ กิโลเมตร จุดปลายไปทางทิศเหนือซึ่งมีเมืองเล็กๆ ทางทิศหนึ่ง ทางทิศอื่นก็ไม่ได้มาจากแม่ลำต้นที่ไหลบ่าลงมาเพราะว่าแม่ลำต้นอยู่ทิศเหนือ พอน้ำไหลลงมาก็ไหลบ่าลงมาอีกแล้วจะแยกแขนงอีกก็ทางทิศตะวันออกแล้วด้านเมืองสุโขทัยได้ เพราะว่าด้านมีการสร้างที่ที่แม่น้ำไว้ยาวประมาณเกือบ ๒ กิโลเมตรจนกระทั่งกับปากช่องแคบ ๑๕ เมตรถึง ๒๐ เมตร ซึ่งที่ตรงจุดนี้มันไม่ใช่มีสิ่งสูงใหญ่อะไรก็ยังไม่เห็นว่าเป็นที่เขาวัวเป็นเขาคือมีรากไม้ลงๆ ไม่กว้างประมาณ ๒๐-๑๕ เมตร บางช่วงถูกน้ำท่วมไปแต่ก็ยังมีคนอาศัยอยู่เพราะมันมีความสูงอยู่ตั้งแต่ประมาณ ๑ เมตรขึ้นไปจนถึง ๕๐ เซนติเมตร นอกจากนั้นแล้วมีตึกจากดินดิบที่มันมีชื่อเรียกว่าดิน ๕ น คือทนความหนาวว่าเป็นดินดิบที่ทนแดดทนฝนทนความชื้นได้ ๕ น หรือ ๕ น ที่คือจะทนไฟทน ๑๑ จะทนแดด จะทำอะไรก็ไม่ได้ก็ทนได้ตัว ๕ น ที่เมืองสุโขทัยยังมีดินดิบที่สำคัญและเราอาจจะเห็นมันที่ถนนทางด้านหน้าโดยที่เราจะเห็นมันคือดินขาวที่มันไป

[illegible]

[illegible]

หอสมุดแห่งชาติ

สามารถ ทำได้ดังนี้

เนื่องจากว่าท่านอาจารย์อินฮย็อนยังคงต้องรับหน้าที่ที่ปิดท้ายแล้วก็ได้ใช้เวลาอีกวันหนึ่งคือ ๒๐ นาที แต่ท่านอาจารย์ผมก็อยากถามถึงเรื่องในใจหรือสงสัยบ้าง แต่เมื่อคิดก็มีงานอยู่แทบจะตลอดเวลาไปก็มีความสำคัญหลาย อย่างไปตลอดได้ละไมต่างๆ ที่ผมก็อยากให้ความหมายสำคัญบางทีจะอะไร ก็เลยอยากที่จะเขียนว่าผมไม่ได้มีบทพูดที่ตายตัวแต่จะคิดต่างๆ หรือก็อยากที่จะพูดถึงคนหลายๆ ท่านจะคิดถึงหรือคิดถึงกันบ้างก็พูดถึงคุณคณบดีหลายท่านที่คอยท่านด้วยก็อยากจะมีความคิดไปมาเพราะคิดว่าผมมีหลายอย่าง ท่านจะได้มีหลายอย่างครับ อันนี้ผมก็ไม่ได้พูดอะไรครับ เพราะว่าผมอาจารย์อินฮย็อนก็ยังคงจะพูดถึงเรื่องคนหลายท่านหรือพอจะบอกเล่าก็จะได้ว่าก็พูดกันถึงที่อยากจะทำ แต่พอได้ทราบโดย ๒๐ นาที

เขียนด้วย ภาชนะดินเผาเคลือบ

ส่วนใหญ่นักวิจารณ์จากฝั่งที่ต่อต้านสิทธิมนุษยชนมักอ้างว่ากลุ่มคนสำรวจของสหประชาชาติในโรแวนด์นั้นได้ทำมาเพื่อหลอกลวงเวลา ๒๐-๓๐ ปี ที่ผ่านมามี จากความบริสุทธิ์ได้ ผลที่ได้ก็คือถูกเหยียดหยามได้กล่าวถึงเมื่อสักครู่นี้แม้ว่าท่าทีของฝั่งอื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาเมืองอยู่ใกล้ๆกัน จนกระทั่งปัจจุบันนี้ทำให้พ่อมดของพวกเขามีได้มากทำให้ได้เกิดความผิดที่พวกเขาเคยมีเรื่องอื่นๆ ได้ต่อไป

[illegible]

อย่าเข้าใจตามทางทฤษฎีอื่นบอกว่ามีอะไรก็สามพีที่เป็นแม่ที่ีเวิเลอ (material) ที่มีผู้สร้างขึ้นมาแล้วต้องมีการบวนการตอบสนอง เช่น กระบวนการสร้างชิ้นงานรูปแบบนั้นก็ต้องตอบสนองความต้องการทางร่างกายทางจิตใจ ที่สำคัญเราต้องดูว่าถึงผลตอบสนองอะไร คือ การกระบวนการตอบสนองมันลงไปไหนจุดไหน เราก็จะทราบวิธีคิดได้พอควร อย่าเข้าใจตามคำกล่าวของนักจิตวิทยาหรือทฤษฎีที่ ๑ มากเกินไป เพราะว่าเห็นว่าเป็นทฤษฎีแรกแล้วมันได้ตรงจุดนี้เรื่องสำคัญๆ มาจาก โดยผลตอบอย่างอื่นจะสอดคล้องไปไหนเรื่องเกี่ยวกับคนที่มา แล้วก็มีตัวต้นทางๆ ที่คุณศึกษาได้กล่าวถึงเมื่อสักครู่นี้ มันได้สู่ยุคที่เรียกว่าศตวรรษที่ ๒๑ เพราะสังคมภายใต้อินเทอร์เน็ตมันจะแตกต่างกัน ในหลายขนาดว่า เมื่อมีอินเทอร์เน็ตเราก็มีชุมชนที่มีมันมีสู่โซเชียลมีเดีย เราจะต้องคอยๆ ปรับตัวแล้วก็มีมีการทำงานที่ต่างๆ เพื่อจะตอบสนองความต้องการของคนที่มาอยู่ในโลกเป็นเวลานาน ไม่ใช่ชั่วครู่ๆ ก็สร้างแล้วก็มีปัญหาแล้วมันจึงไปผลที่เสียเปรียบของระบบ เพราะคาดหวังหรืออิมิเกรชั่นต้องเป็นแบบที่ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ต้องคิดหรือทำอะไรเป็นไปไม่ได้ และมันหมายความว่าปัญหาคำถาม นี่ได้ถูกแก้ไขมาเรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้นถึงสมัยของเทคโนโลยีรวมกันแล้ว **พอดูฐานด้านพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างที่เราจะเรียกว่าฐานฐานแล้วมันคือมีทุกอย่างแล้วไม่จำเป็นต้องคิด วิเคราะห์อะไรต่างๆ** นี่มีเหมือนเป็นเมือง แล้วอีกบอกว่าเราไปดูในเมืองเก่า เราจะเห็นว่ามีอะไรที่เก่าแก่ที่อยู่มานานแต่ไม่เปลี่ยน มีอยู่ไม่กี่อย่างที่ เก่าๆของบางประเทศเขาได้ไว้แล้ว มันเห็นจริงๆ เมื่อคุณแล้วเขาอาจจะใช้กันไม่ได้มันก็หยุดแล้วใช้ไม่ได้ เพราะว่าคนรุ่นใหม่เขาจะชอบเทคโนโลยีได้ๆ เพราะว่าคนรุ่นใหม่เขาได้ใช้กับเทคโนโลยีแล้ว

[illegible][illegible]

เราจะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ดำเนินขึ้นที่สมาคมไม่ว่าในแง่ที่ว่าเราเปิดความใจในเรื่องของวิถีการประพฤติปฏิบัติตนไป และมองไปด้านไหนก็ตามที่เราเปิดความด้านจิตใจของนักวิ่งออกไปอีกด้านหนึ่ง เราเห็นสถาบันขนาดใหญ่ที่อยู่ในเมือง เป็นอีกสถาบันที่มากมาและอยู่มาแต่ครั้งหนึ่ง หรือวัดพระบาทหลวง เป็นต้น วัดต่างๆของชาวบ้านนี่ก็โดยมากการที่ทางวัด

[illegible]

ก่อนนี้ไม่เข้าใจว่าทำไมถึงมีข่าวนี้ ภาคการเงินจะเป็นอย่างไร เราจึงได้ภาพที่ไม่ชัดเจน แต่หลายหลายอย่างที่คนไทยได้คุยด้วย เราทำเป็นเอกฉันท์ถึงน่าจะจะมีผลพอสมควร แม้ว่าในภาพการปรับแก้กฎหมายประกอบกับสภาพเศรษฐกิจประเทศเพื่อให้ได้จุดนี้ แต่คงว่า **ตราบที่มีสองพรรคเข้าคู่จะ** ให้มีอีกอย่างหนึ่งที่เป็นตัวประกันให้เขาไม่ไปทำอะไรจนกว่ามันจะเป็นเรื่องจริงเพราะยังมีอีกอย่างที่ไม่เห็นตรงแต่หลายจะเป็นตัวประกันว่าในการดำรงชีวิตนั้นแม้บางที่จะมีการดำรงเพื่อตัวเอง คงจะต้องอยู่คู่กันหรือแม้แต่แลก แล้วยังคงทำกัน ขึ้นอยู่กับการพิจารณาอยู่ ไม่ควรจะให้เป็นจุดนี้ให้มีการกำหนดหรือรื้อถอนก่อนที่ทุกคนจะกำหนดให้หลายอย่าง หลายอย่างด้วยกัน ที่มันเป็นอย่างไรก็ตามหลายอย่าง จะให้เขาอยู่โดย ไม่มีการเพิกถอน เป็นเช่นนี้ ซึ่งตรงๆ ไม่ปฏิเสธหรอกที่จะ คงมีหลายอย่างที่ไม่ได้ ถ้าหากว่ามีการกำหนดแบบแรกๆนี้ แม้ว่าจะทำได้ในการพิจารณาแล้วแต่เรื่องจริงจะจริง

ในระหว่างการต่อสู้กับทศกัณฐะอย่างยากลำบากจากสากาฬคีรีคือว่าวิบุณยธรรมการที่ไร้ระบบความเชื่อที่มั่นคงจะเป็นที่ขัดต่อใจท่าน คือทศกัณฐะการไม่กัระบบความเชื่อทางศาสนา ถ้าหากคนเหล่านั้นใช้ได้อย่างพอดีจริง ๆ มันก็แค่ประโยชน์ ซึ่งเราจะเป็น ต้นเหตุของอคติคนเหล่านั้นได้แน่นอนในสำมะโนที่สามารที่จะให้รู้แนวหรือควบคุมสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการอะไรสักอย่างหนึ่งของพระเจ้าได้ มันมีผลกระทบในรอยตัวมันเองอยู่จริงๆเช่นเกาะในสระที่เข่นว้านนี้ ตัวก้นดินที่ เป็นที่ขึ้นหรือจะเรียกง่ายอย่างไว้ก็แล้วแต่ เพราะว่าที่จริงเรียกเขื่อน คนอาจจะคิดถึงได้จุดนี้มากไปเพราะเมื่อ ๑๐๐ ปี สักที่ไปบันทึกได้ว่าตอนที่เขื่อนตัวนั้นสร้างไม่ได้เพราะแรงดันของน้ำที่ตัวเขื่อนออกแบบแล้วมันไม่เพียงพอที่จะรับ น้ำกับการตกของน้ำอันเนื่องมาจากแรงที่จะกระทบมันมากอยู่เหมือนกัน แล้วโอกาสที่เสียหายอันนี้มันได้ ได้ จะมีวิธีอยู่ตรงไหน ต้องเป็นจุดสำคัญ จะมีวิธีที่มีอยู่สองสามวิธีได้ไหมแล้วอยู่ตลอดเวลาจะได้หรือ ก็อาศัยพระท่านดูแลไปช่วย ถ้าหากเขาสนใจดูแลคนที่เขาจะเอาไปเป็นน้ำได้ แต่ว่าพระท่านอยู่ทางจุดที่ควรจะเป็นจุดที่สำคัญจะมีวิธีอยู่ การดูแลพระท่านเอาใจใส่ ใส่ทั้งๆ ที่พระท่านไม่ใช่ว่า ก็ต้องเป็นพระท่านที่คิดวิบุณยธรรมการเป็นแบบแผนและคนที่ดีกว่า แล้วถ้าการนำเอาใจใส่อย่างนี้ ใส่ทั้งๆ ที่พระท่านไม่ใช่ว่า ก็ต้องเป็นวิธีการที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งท่านคิดแล้วแต่จะนำเอาไปใช้กับคนมากกว่าแล้วก็สามารถที่จะทำให้งานของพระท่านได้ ก็ต้องเป็นวิธีการที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งท่านคิดแล้วแต่จะนำเอาไปใช้กับคน

[illegible]

การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ สุโขทัยในจารึกและเอกสารโบราณ

โดย นายชนะเมธ แก้วคล้าย คร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ศาสตราจารย์อริย์ ปุณโณทก

ดำเนินรายการโดย นางอมรา ศรีสุชาติ

อมรา ศรีสุชาติ

เรื่อง “สุโขทัยในจารึกและเอกสารโบราณ” ที่บรรยายโดยท่านผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับราชวงศ์เมืองนี้ค่อนข้างน่าสนใจทีเดียวให้ทราบว่า เดิมทีคิดบรรยายจัดการประชุมสัมมนาฯ ได้เชิญนักวิชาการจำนวนหลายท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้ในแวดวงสาขา ทุกท่านยินดีที่จะมาเป็นวิทยากรให้ แต่แล้วท่านผู้คิดการจัดก็ทำไม่ได้ไมสามารถมาได้ การบรรยายในวันนี้ จึงขาด อาจารย์หนึ่งคน มีสี่คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านจารึกภาษาไทย อาจารย์อ่องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรวิทยาแห่งหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร และอาจารย์ศานติ ภัคคังค้ำ อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นนักวิจัยสำคัญด้านภาษาเขมรโบราณ ท่านเหล่านี้น่าจะได้แนะนำว่าที่ส่งบทความมาแทนตัวท่านในชื่อว่า “ร่องรอยภาษาเขมรโบราณในจารึกภาษาไทย” อย่างไรก็ดี การบรรยายในวันนี้น่าจะมีท่านผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงเป็นผู้รู้จัก เป็นนักคิด นักค้นคว้า นักอ่านจารึก และเอกสารเก่าๆที่ทรงเมืองไทย ๓ ท่านที่ได้ไปปรึกษามารายในวันนี้

ท่านแรกคืออาจารย์ชนะเมธ แก้วคล้าย ปัจจุบันท่านเป็นนักภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เรียกได้ว่าตลอดชีวิตราชการของท่านซึ่งจะเกษียณอายุไปไม่กี่วันข้างหน้าแล้ว ได้ทุ่มเทให้กับการอ่านและถ่ายทอดจารึกโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นภาษาเขมรและสันสกฤต นอกจากนั้นท่านยังมีผลงานด้านทวีปเอเชียเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาจากการศึกษาที่อุบลราชธานีและเอกสารโบราณ ท่านคงไม่ผิด อาจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ก่อนที่ท่านจะเกษียณอายุราชการ ท่านเป็นอาจารย์สอนปริญญาโทและปริญญาเอกทางด้านภาษาสันสกฤต ที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อท่านจบการศึกษาทางด้านโบราณคดีจากคณะโบราณคดีแล้ว ท่านได้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโยโกฮา ประเทศอินเดีย ทางด้านภาษาสันสกฤตจนจบปริญญาเอก นอกจากนั้นเคยลงมือศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนแล้ว ท่านยังมีผลงานเขียนองค์ความรู้ภาษาสันสกฤต ถึงคมภสตร์ ที่ใช้ความรู้ทางโบราณคดี วรรณคดี ประวัติศาสตร์และภาษาสันสกฤตในการวิเคราะห์ภาษาบาลี ส่วนใหญ่ผลงานของท่านตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษและเป็นที่ยอมรับกันอยู่ในวงวิชาการสากล แต่ในสิ่งที่ท่านสนใจและจะเรียบเรียงบทความภาาษาเขมรโบราณเป็นภาษาไทยให้โดยละเอียดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ภาษาเขมรและสันสกฤตในจารึกที่อุบลราชธานีแห่งแรก” ท่านสุโขทัย ท่านได้ไปปรึกษายาวนานเกี่ยวกับการบรรยายวันนี้ ท่านจึงมีบทสัมภาษณ์สั้นๆนี้เอง ที่ว่า “เมื่อคืนท่านต้องไปออกรายการทีวีตอนค่ำๆกัน เพื่ออธิบายเรื่องจารึกที่อุบลราชธานีว่า จารึกในได้ทำขึ้นในสมัยสุโขทัย ทั้งภาษาเขมรบ้านเกิดคือ จารึกพ่อขุนรามคำแหง ท่านผู้ใดคือ ศาสตราจารย์ อริย์ ปุณโณทก ท่านเป็นศิษย์จารึกแรกของท่านศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ก่อนที่ท่านจะมาเป็นอาจารย์สอนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลงานของท่านด้านจารึกและภาษาโบราณมีมากมาย ที่โดดเด่นและท่านบอกว่าเด่นชัดมากที่สุด แต่น่าภาคภูมิใจที่สุด คือสารานุกรมไทยภาคอีสาน ท่านยังได้มอบบทความเรื่อง “ความรู้เรื่องลายไทยของพ่อขุนรามคำแหงกับข้อได้เปรียบกรณีวิชาการบางกลุ่มสงสัยว่าของจริงหรือของปลอม” เพื่อจัดพิมพ์ให้ผู้ที่ร่วมประชุมสัมมนาฯกันด้วย ตอนนี้จะขอให้ท่านวิทยากรได้เริ่มบรรยาย ในหัวข้อนี้ ในเรื่องใด ประเด็น

ได้ก็ได้ใช้ท่านเห็นว่าท่านจะขอให้แนวคิดใหม่ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวสุโขทัยจากหลักฐานที่เป็นศิลปจารึกและภาษาโบราณ ของวิกรมเมธีอุไรอาจารย์ธรรมะ แก้วกัลยา นวรายักษ์

พระเชม แก้วกัลยา

เมื่อได้ใช้บทนำโดยเชิญให้มาพูดเรื่องสุโขทัยจากศิลปจารึกภาษาบาลี-สันสกฤต ผมก็ว่าแปลกกว่าใครจะพูดว่าจากเรื่องราวของสุโขทัยที่เกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤตนี่มันมีน้อยมาก ไม่รู้จะนึกหรือจับเอาประเด็นไหนมาพูด เพราะว่าเมื่อเข้ายุคสมัยยุโรปแล้วข้อความต่างๆ จะปรากฏอยู่ในจารึกภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ ที่ปรากฏในจารึกเป็นภาษาบาลีก็มีปรากฏอยู่ในจารึกภาษาไทยด้วย ผมเลยคิดว่าถ้าหากจารึกภาษาบาลีเป็นสิ่งที่ภาษาไทยข้อความเดียวก็ไม่น่าแปลกใจที่ข้อความจารึกในภาษาไทยแล้ว เราไม่ควรจะไม่นำมาเกี่ยวกับภาษาบาลีอีก ข้อสำคัญก็คือว่าผมไม่สามารถพูดเกี่ยวกับข้อความจารึกในภาษาไทยได้ สมัยก่อนผมจะเข้ารับราชการใหม่ๆ เห็นว่าการอ่านแปลจารึกนั้นสมัยก่อนอ่านแปลก็ยาก ไม่มีการวิเคราะห์ ไม่มีการวิจัย ไม่มีการวิจารณ์ ผมเห็นด้วยมากพอควรนี่สิ่งที่ท่านศึกษาของสุโขทัยอ่านจารึกภาษาไทยด้วยเพื่อมาข้อความในการอ่านจารึกภาษาไทยที่นักวิเคราะห์ ภาววิจารณ์ ภาววิจัย เพราะว่าผมคิดว่าในการวิเคราะห์ วิจัย เพราะว่าผมเห็นว่ามันมันไม่ปรากฏว่าไม่ปรากฏเลยจะก็มันเกี่ยวกับจารึกภาษาไทยด้วย ถึงแม้ว่ามันจะเป็นลักษณะไม่ได้จับจารึกภาษาไทยอีกเลยนี่คือข้อบกพร่อง โชคดีที่มีท่านอาจารย์ประเสริฐ ณ นคร มาจับจารึกภาษาไทยแล้วก็มีมีการวิเคราะห์ เพราะว่าภาษาโบราณของเรามีอยู่ด้วยมันไม่ได้แปลอ่านแล้วแปลทิ้งไว้ ไม่มีการวิเคราะห์ วิจัย วิจัย ออกมา เมื่อได้ข้อคิดท่านอาจารย์ประเสริฐ ณ นคร ท่านเองก็ปรากฏเป็นเรื่องเป็นราวทางด้านประวัติศาสตร์ เพราะว่าผมได้ทำการวิจัยมันนี่เท่าที่มันผมไม่ได้จะต้องจารึกภาษาไทยมันมีอยู่ ยังไม่ยกเลิกเลยก็พูดไม่ได้ เกี่ยวกับตอนเชม ผมก็จะพูดเฉพาะจารึกภาษาบาลีสันสกฤต ตามหัวข้อที่ให้ได้

จารึกที่เป็นบาลีสันสกฤตนี่จะเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับสมัยทวารวดี ส่วนใหญ่เกี่ยวกับสมัยลพบุรี เกี่ยวกับเรื่องภาษาไทยด้วย เพราะว่าผมเห็นผมไม่รู้จะพูดเรื่องอะไรที่เกี่ยวกับสุโขทัยจากจารึกบาลีสันสกฤต ที่มันได้ว่าท่านผู้ดำเนินรายการบอกว่านี่คือ จะพูดเรื่องอะไรก็ได้ ก็เลยนึกขึ้นได้ว่า น่าจะพูดเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนาในสมัยสุโขทัยที่เป็นหลักฐานจากศิลปจารึกเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต

ขอเสริมว่าเรารู้จารึกในสมัยของสุโขทัยว่า ตอนเรารู้สุโขทัยนั้น ผมจะจับเรื่องศาสนา พระพุทธศาสนา ภาษากบิลพัสดุ์หรือภาษาเขมร ที่ผมแปลพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ในภาคกลางของประเทศไทย จากการรวบรวมจารึกแล้ววิเคราะห์ข้อความว่า จารึกเหล่านี้เป็นพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทซึ่งมีเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี นครปฐม ชัยนาท ลพบุรี และนครสวรรค์เท่านั้น นั่นคือพุทธศาสนาเถรวาทที่เข้ามาสู่ประเทศไทย และส่วนพุทธศาสนาฝ่ายนิกายมหายานมีภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร เข้ามาในดินแดนที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของเขมร ในอดีตและเจริญที่สุดในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ คือการสร้างอาณาจักรเขมรและพุทธศาสนาเถรวาทเจริญที่สุดในยุคนี้เข้ามาถึงภาคกลางของประเทศไทย นั่นคือพื้นฐานมาเริ่มไม่ไปพูดว่าเชื่อการศาสนา อักษรและภาษาเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อถึงยุคสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ พ.ศ. ๑๗๙๐-๑๗๙๔ ราชันย์ของพระองค์คือพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ ขึ้นครองราชย์ไม่สามารถรักษาอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ของเขมรไว้ได้ก็เลยอพยพมาอยู่ที่หัวเมืองต่างๆ ปกครองกันเอง นั่นคือโอกาสที่เมืองสุโขทัยเกิดขึ้น ที่ว่ามีพ่อขุนศรีเลงหรือพ่อขุนผาเมืองเพราะว่าเขมนั่นคือบรรพบุรุษที่ตอนก่อนก่อนจะมาเป็นพ่อขุนศรีเลงหรือพ่อขุนผาเมือง

ผู้ถือสิทธิ์เป็นอิสระ นั่นคือเริ่มต้น

จากเริ่มต้นตรงนี้แล้วจะไปเกี่ยวข้องกับจารีกพัลลภธรรมคำแห่งที่ว่าด้านความเชื่อศาสนา ที่ว่าพอคุณธรรมคำแห่งนั้นมันมีในศาสนาหลักซึ่งคือการที่ ลัทธิซึ่งการงานที่ที่ว่าด้านเชื่อผู้ที่ยึดพระเอวซึ่งพระเอวถูกจากเมืองศรีธรรมราชมาแต่ที่บึงของพระนั้น ที่คือพุทธพระนั้นเพราะว่า ตามคำที่ไปเขียนคำภาษาคำของบอกว่า จารีกพัลลภธรรมคำแห่งนั้นบอกว่า พอลุธรรมคำแห่งนั้นมันมีพระเอวซึ่งการงานที่จากนครศรีธรรมราชมาถูกผู้ถือสิทธิ์เป็นครั้งแรก ผมไปตรวจพบแล้ว เพราะว่าเขาให้ผมเป็นกรรมการตรวจคำภาษาคำไทยของกรมวิชาการอยู่ด้วย ก็ไปตรวจพบพระนั้น ผมก็เลยบอกให้ตัดออกเพราะว่าจริง แล้วเขายังสืบไม่ได้มันหมายความว่าพอลุธรรมคำแห่งนั้นมันมีพระเอวซึ่งการงานที่จากนครศรีธรรมราชมาเป็นครั้งแรกหรือไม่

มีจารีกพัลลภธรรมคำแล้ว แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์จากนครศรีธรรมราชจากลังกานั่น มาสู่ผู้ถือสิทธิ์ก่อนสมัยพอลุธรรมคำแห่งนั้นแล้ว ถึงได้มีจารีกพัลลภธรรม คำนี้เรื่องนี้อาจได้จากจารีกพัลลภธรรมคำเมืองไชยา จักรวัดสุทธาวาสราชธานี ซึ่งใกล้เคียงกับสมัยผู้ถือสิทธิ์มากที่สุดคือ พ.ศ. ๑๙๓๓ ช่วงเริ่มต้นของรัชสมัยพอลุธรรมคำซึ่งการงานที่ใกล้เคียงช่วงเวลานั้น มีข้อความในศิลาจารึกเมืองว่า "ฯจำเมืองตามพระดังนี้ฯ ผู้บ้างเพียบประโยชน์มีก็อยู่ด้วยพระพุทธศาสนา ทรงนาคาโนนนิลศีลศาสตร์สูงพระเจ้าศรีธรรมโศกราช มีอนุภาพเท่าใบพระจันทร์นาราธิมัย พระองค์ทรงพระนามว่า เจ้าทรงนาคาศรีธรรมราช" แสดงว่าพุทธศาสนาหลักซึ่งการงานที่จากนครศรีธรรมราชนั้นได้มาถึงไชยาแล้ว แสดงว่าใกล้กับผู้ถือสิทธิ์แล้วนั้นคือไม่ได้องค์พระสงฆ์แสดงว่าตามคำของแล้ว มาปรากฏตอนนี้ ตรงนี้ก่อนแล้ว ก่อนสมัยพอลุธรรมคำแห่งการ

มีจารีกพัลลภธรรมคำนั้นในนครศรีธรรมราชชื่อว่าจารีกวิหารโพธิ์ลังกา เป็นภาษาขอมอยู่ ที่แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาได้เข้ามาในมาอยู่ก่อนนครศรีธรรมราชก่อนแล้ว ที่มีข้อความบอกว่า "มีพระนาม ๒ ตัว ไวรวิชัย ไกรนิพนธ์ มีเกล็ดสีนาคทั้งงอนพระพิรุณ เสด็จไปว่าไม่มาอยู่ด้วยพระที่ถูกในกตด้วยก็ย้ายถิ่นส่วนและอาชญาของของผู้นั้นเป็นพระนาม ๒ ตัว ๒ องค์ชื่อของพระน พริบด้วยพระคณินทรวินมัยมาอยู่อย่างช้าๆ เพื่อแสดงความเคารพพระอาทิตย์ตลอดกาล ส่วนตัวนั้นเขียนมีเขียนที่ชื่อของเจ้าของพระนารา" ที่กล่าวมาเป็นข้อความในจารีกพัลลภธรรม คำจารีกข้อความนั้นบอกเอาไว้ว่า จารีกนั้นคือผู้ถือสิทธิ์ของพุทธศาสนา การเป็นพระนาม ๒ ตัวผู้ถือสิทธิ์อยู่เป็นมาจนถึง ข้อที่ ๒ ในประกาศ การพระนาคาธรรมราชของพ่อค้าในประกาศที่วาง ผมเกิดความคิดว่าพ่อค้าในประกาศในจารีกอื่นๆ ก่อนจารีกนี้มีโพธิ์ จารีกนี้ไปประกาศพุทธศตวรรษที่ ๑๔ คือถึงยุคสมัยผู้ถือสิทธิ์ช่วงเวลาสอดคล้องกัน จารีกอื่นๆ ก่อนสมัยนั้นและหลังจากนี้ ไม่มีจารีกใดๆ กล่าวถึงพ่อค้าในประกาศ แสดงว่าพุทธศาสนาที่พระนาคาตั้งพ่อค้าในประกาศไม่มาจากลังกา ซึ่งเนื่องจากชาวผ่านคาบไม่มีการคน อยู่ในอินเดียมา ต่อมาขึ้นมาในมือพุทธศาสนา เมื่อสร้างถาวรวัตถุในพุทธศาสนาจึงนำสัญลักษณ์ที่ตามการพบคือมาประดิษฐานไว้ที่ในราชวัดถุนั้นด้วย จึงปรากฏเป็นพระนามของพ่อค้าและพระอุโบสถ จากตรงนี้เองครั้นมีการสร้างอุโบสถวิหารต่างๆ จึงมีพ่อค้าในประกาศต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ผมจึงวิเคราะห์ตามความดีศีลของตัวเอง ตามความเชื่อของตัวเองว่า น่าจะเป็นยุคแรกที่พุทธศาสนาหลักซึ่งการงานที่นำเข้าสู่ผู้ถือสิทธิ์แล้วมีการสร้างพ่อค้าในประกาศและก่อนที่พอลุธรรมคำแห่งนครศรีธรรมราชหรือสมเด็จพระพุทธศาสนา แสดงว่าพุทธศาสนาจากลัทธิซึ่งการงานที่นั้นเข้าไปสู่ผู้ถือสิทธิ์ก่อนสมัยพอลุธรรมคำแห่งนั้น ไม่ใช่พอลุธรรมคำแห่งนั้นคือเป็นครั้งแรก อันนั้นผมพูดตามหลักศิลาจารึกไม่ได้กล่าวถึงหลักฐานอื่น แสดงถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาว่าเข้ามาสู่ผู้ถือสิทธิ์

ฉะนั้นเมื่อพอลุธรรมคำแห่งพระสมเด็จพระพุทธศาสนาที่แท้จริงรุ่งเรืองขึ้นซึ่งเป็นลัทธิซึ่งการงานที่ที่เจริญขึ้นมาจนมาถึงปัจจุบัน แล้วลัทธิที่เป็นภาษาบาลี หรือพุทธศาสนาผ่านมหายานมาตลอดจนพระการประเสริฐปฏิบัติอันนั้นแสดงว่าพอลุธรรมคำแห่งนั้นต้องมีการเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนาภาษาบาลีกับพุทธศาสนาผ่านอรรถาจากลังกาว่าลัทธิใดมีภายใต้ความน่าเชื่อถือมากกว่านั้น

พุทธศาสนาผ่านมหายานเจริญสูงสุดหนักไปทางไสยศาสตร์เป็นส่วนมาก ที่อ้างอย่างนี้มีศิลาจารึกครั้นคือจารีกพัลลภธรรมคำนั้นแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาผ่านมหายานไม่ได้เผยแพร่เกี่ยวกับภาษาบาลีโดยศาสตร์คือจารีกตามข้อที่ ๒ ของศินาคเป็นภาษาบาลีนั้นแสดงว่า ศาสนาเบื้องต้นนั้นศาสนาที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามซึ่งวัดพระสุทัศน์ เพื่อเป็นสักขีพยานไว้ เพื่อ

ป้องกันไม่ให้มีพิธีการของพระพุทธศาสนาในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่เขาเรียกว่า “โคมคลุมขมวดมณี พุทธมณฑลจวโจว/ ปา ยศุณนร จ จออุลลุลลุลลุลใจ ญูโจนคชจ ฌิวรณยสุนนนา นิลกชณค อุตุณี บริวชชานค โธม ฐูร ฐูร อุทวณั บวิฐชานค” เป็นภาษาสันสกฤต ซึ่งแปลความ “โอม ความพยายามจะเรียกพระนาม อันสำคัญสำหรับเมืองกับ อันตราทั้งหลาย ของพระคัมภีร์ ที่สัมพันธ์กับนามว่า มณี และพสุ (พระวิษณุ) พร้อมกับด้วยพระองค์เดียว (พระพรหม) พระสุทธะ (เทพฤดี) และพระอมฤ ของโศคนิภาค จงส่งโกลโงโมนัสสนโยธั โอม ของโศคนิภาค จงส่งโกลโงนัสสนโยธั” นี่คือการเชื้อของพุทธศาสนาเถรวาทที่ปลูกฝังไว้ก่อนแล้ว คาดานี้จะยกย่องหรือไม่นั้น ยังไม่ทราบ หรือ ถ้าท่านผู้ใดต้องการนำไปใช้ ก็เชิญได้

เจ้าภาษาบาลีสู่สุโขทัยมีบุคคลองค์หนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าภาษาบาลีนี้มีผู้รู้จริง ขอโทษ ขอให้ท่านที่นับพระว่าไม่มีอยู่ พลัคนีเยว พลัคนีเยวที่ใช้ภาษาไทยเขียนภาษาบาลีคือ จักรีรัตนวงศญา ลำเอววิรัชัน จักรัตนเมธ ใช้อักษรไทยเขียน ภาษาบาลี เป็นอักษรที่มีแค่ ๓ บรรทัด ซึ่งลักษณะการเขียนเหมือนบันทึกของขุนนางท่านหนึ่ง นอกจากสระอุอยู่ข้างล่าง นอกนั้นก็เขียน เหตุเกิด เป็น ใช้กับเอกสาร ลักษณะอย่างนี้เหมือนบันทึกอักษรของขุนนางท่านหนึ่ง ใครด่าให้เขียนครั้งแรก ครั้งต่อไปอื่นๆ ไม่มีอีกแล้ว อักษรไทยในสมัยสุโขทัยที่ใช้เขียนภาษาบาลี เหมือนภาษาจากเจ้าศรีอื่นๆ ไม่มี นอกจากเจ้าศรีที่ใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลีเพียงแค่ ๓ บรรทัดเท่านี้เมื่อเจ้าจักรีรัตนวงศญา พ.ศ. ๑๙๓๒ พยายามหาหลักฐาน มาเปรียบเทียบว่าไม่มี ไม่มี ถ้าไม่มีอย่างนี้ด้วยสาเหตุว่าปลอมอีก หมันผู้จะเอาหลักฐานจากไหนมายืนยัน ก็เหมือนบันทึกของขุนนางท่านหนึ่ง เราหาเจ้าศรีที่มากเปรียบเทียบไม่ได้ เจ้าศรีว่าปลอมหมด อันที่จริงหลักนี้มัน แผลงให้ให้เห็นว่า ในสมัยสุโขทัยนั้นมีผู้เคยภาษาที่จะใช้ภาษาไทย ใช้อักษรไทยเขียนภาษาไทยและภาษาบาลี ซึ่งในสมัยอื่นๆ ไม่มีอีกแล้ว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอักษรของขุนนางท่านหนึ่งแล้วก็ถือว่าเป็นหลักฐานเหมือนบันทึกมา พยายามเปรียบเทียบไม่ได้ ลักษณะการเขียนก็แสดงว่าในสมัยนั้นมีความคิดที่จะคิดประดิษฐ์อักษรไทย แล้วคิด เขียนกับสมุดภาษาไทย และคิดอักษรไทยเขียนแบบภาษาบาลีด้วย ก็แสดงว่ามีความคิด แต่ว่าไม่มีผลใช้ต่อองค์หนึ่งแล้ว แล้วก็หายไป จึงไม่มี หลักฐานยืนยันอีกเป็นหลักฐานได้

ส่วนเจ้าศรีอื่นๆ ที่เป็นภาษาบาลีที่มี จักรียโสการณ เจ้าจักรีรัตนวงศญา อันนี้เป็นประวัติศาสตร์ ที่มีภาษา บาลี และภาษาไทย ถ้าหากว่าพูดถึงภาษาไทยแล้ว ก็ต้องให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันประวัติศาสตร์ภาษาไทยก็คือไม่มี ใครกันเขาเอาจารึก ตร.ประณตวิธ ฌ นก อีกแล้ว

ส่วนคำในราวอื่นๆ ความเชื่ออย่างอื่นเกี่ยวกับภาษาบาลีที่ให้พระโขนมว่า และคนจำได้ในสมัยนั้นว่า คำว่าคำนี้ว่า “มออุณนัตตมณัตตโยนิย ฌินนัตตโยนิยคัตตวณนัตตโยนิย” เขาออกให้แปลว่านี้ เขาบอกว่า กันเป็นได้ ทุกทิศเลย แต่อย่าถามของกันเอง จำไว้ก่อน นี่คือการเชื่อ ปลูกฝังทางโดยศาสตร์มาก่อนแล้ว เพราะฉะนั้นในสมัย สุโขทัยนี้ความเชื่อที่มีปลูกฝังอยู่

ความเชื่อโดยศาสตร์นี้ที่เจริญที่สุด จะเห็นว่า ต้นแบบภาษาบาลีนั้นออกเขียนบันทึกว่าเคยเป็นดินแดนที่เคย เป็นที่ปกครองภายใต้ของพระเจ้าจักรีรัตนวงศ ๒ ที่พยายามป้องกันและทำให้พ้นจากการถูกรุกรานของชาว เชียงตุงเพราะฉะนั้นเป็นผู้เขียนจากทางโดยศาสตร์มาทำพิธีเพราะเขาปลูกฝังไว้ก่อนหน้าจากการถูกรุกรานของ ปะเทศอื่น แล้วถึงตอนสถาปนาโดยศาสตร์นี้ค่อยๆ ก็มาตลอดจนกระทั่งโดยศาสตร์เจริญรุ่งเรืองที่สุดในดินแดน เชนและดินแดนภายใต้การปกครองของตน

เมื่อพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมีพระชินด้วยทำให้โดยศาสตร์เจริญและมีการทางโดยศาสตร์ มากขึ้นเรื่อยๆ ความเจริญของทางโดยศาสตร์นี้มีมานานแล้ว สมัยก่อนแล้วว่าพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาจากเขมรสมัย หนึ่งก็คือมีการสุทธาภิเษกในสมัย พ.ศ. ๑๙๐๙ เจดีย์โคกตะพาน บอกว่า ได้สร้างพระพุทธโคตมจารย์ของเจ้าศรีอื่นๆ องค์หนึ่งแต่เพียงองค์เดียวไม่ใช้ความถูกรุกรานของเขมร นี่คือการศาสนาเถรวาทที่ปลูกฝังทางพุทธศาสนาแล้ว แล้วเจ้าศรีบอก ว่าพุทธโคตมจารย์แรกนั้นสร้างในปี พ.ศ. ๑๙๑๙ แต่ปีต่อมาไม่ใช้ความถูกรุกรานของเขมรอีกแล้ว องค์ที่สองสร้าง จักรียโสการณ จะมีความเกี่ยวข้องกันเรื่องโดยศาสตร์ ที่มาในพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อพระพุทธศาสนาเถรวาท เข้ามา ต้องจะสัมพันธ์กันศาสนาเถรวาทที่มีที่เจริญรุ่งเรืองอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นความเชื่อที่มีปลูกฝังต่อมาเป็นสุโขทัย เรา

ผู้ที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป คำว่าพระอินทร์เป็นชื่อของเทพเจ้า และพระอาทิตย์ก็เป็นชื่อของเทพเจ้า ทำไมพระนามของเทพเจ้าจึงมาเป็นชื่อของพระเจ้าแผ่นดิน มีนัยที่บ่งถึงความคติเกี่ยวกับว่า พระเจ้าแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติอย่างไร เพราะฉะนั้น ชื่อที่เป็นชื่อที่กตัญญูให้มาแก่กษัตริย์ไทย คือพระก่อนความคิดที่มาจากเขมรลงนั้น พระอินทร์ทำหน้าที่อะไร ใครทราบไหม ส่วนใหญ่เราจะเห็นพระอินทร์ในเมืองไทย คือตัวเขียวๆ แต่ความคิดในการเขียนชื่อพระอินทร์เริ่มจากพระเวศ เป็นเทพยดไทยผู้สถิตในสมัยพระเวศ แล้วนามนี้ชื่อของพระอินทร์ในสมัยพระเวศ คือเป็นผู้ที่ให้น้ำ ให้ความชุ่มชื้น พระอาทิตย์สถิตในสมัยก่อนที่มีอำนาจให้ความร้อน พระราชนั้น พระจันทร์แผ่นดินสถิตมีทั้ง ๒ อย่าง ๑. ให้ความชุ่มชื้นกับประชาชน ๒. ให้อำนาจ

คติการปกครองในสมัยอินเดียน ในสมัยโบราณพระเจ้าแผ่นดินมีหน้าที่ ๒ อย่าง อย่างหนึ่งคือ ทรงยศเช่นชั่ว ซึ่งชาวไทยในภาษาสันสกฤตว่า "พิตะวะ" คือการลงโทษต้องมีไม้กระบองไว้คอยตี จิตพระคือไม้กระบอง อันนี้คือคติของ ผู้ปกครองที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องมี พระราชนั้นจะสถิตในความคิดที่มีตั้งแต่แรกมาแต่ของอาณาจักรโบราณไทย ต่อมา จะเห็นว่าชื่อพระนามออกไปกลายเป็นชื่อไทย พญารามเมือง พญารามคำแหง บ่งให้เห็นว่าพระองค์ต้องการจะลดอำนาจหรืออิทธิพลของเขมรลงไปแล้ว จะต้องลดความเป็นไทยเดิมขึ้น คิดอีกว่าไทยเดิมนี้แหละ ที่จะทำให้ใช้ภาษาเขมรเป็น อย่างใดก็ตามอิทธิพลของภาษาสันสกฤตก็คงอยู่ ที่ว่า เรายังใช้พจนานุกรมพุทธศาสนิกว่านี้ ชื่อต่างๆ ที่ยกมาจะนิยมภาษาสันสกฤตมากกว่าภาษาไทย ที่ว่า ที่เรานำมาพูดพุทธศาสนิกมีมีการว่า ซึ่งใช้ภาษาบาลี

คำว่า **สุโขทัย** เป็นชื่อภาษาบาลีและสันสกฤต คือ คำว่า สุขอ = สุขอจะ คำว่า **ปากประดู่** ซึ่งเราคิดว่าเป็นภาษาไทย แต่จะคิดว่ามาจากภาษาสันสกฤต คำว่า **mbhū** ซึ่งแปลว่าปากประดู่ อันนี้ภาษาไทยเองไม่ทราบว่ามีภาษาไทยแท้ๆ มีคำว่าประดู่หรือแปลว่า พระบาทที่คำไทยจะมีพยางค์เดียว มีเป็นประดู่ หรือปากประดู่ แสดงว่าต้องรับมาจากภาษาอื่น อย่างภาษาเขมรน่าจะใช่ คำว่า "ปิ่นคือ" แปลว่าประดู่

คำว่า **สทรา** (สทริยา) อันนี้เขียนแบบสันสกฤต จะเห็นว่ามี ๖. แต่ออกเสียงแบบบาลี (สทรา) จะไม่มี ๖. เป็นคำว่าสทริยาต่างๆ ที่เมืองของสทริยาจะลงไปในเมืองของศาสนาพุทธมากกว่าในศาสนาพราหมณ์

คำพุทธศาสนา คำธรรมคำอาจะบาลีได้ทั้งบาลีและสันสกฤต ที่มี ส. เมื่อจะเขียนบาลีมากกว่า คำว่า **พรมมา** (พรมมา) แปลว่า เป็นคำสันสกฤต เป็นภาษาสันสกฤตซึ่งไม่มีอักษรวิฑีที่ลงนั้นมา อาจจะเป็นคำที่ไปจากอย่างใด อันนี้ไม่ทราบ มี ๒ ปรัชต์เหมือนกัน และ มี ๓. พรมมาบาลีใช้คำว่า "วสุท" แทนคำว่าพรมมา

สำหรับ **กฐิน** (กฐิน) อันนี้อาจจะเป็นได้ทั้งบาลีและสันสกฤต แต่ในสันสกฤตเขาใช้แปลว่า ไม่สักการบูชา หรือสพนาของ คำว่า "**ปฐิพา**" (ปฐิพา) เป็นได้ทั้งบาลีและสันสกฤต คำว่า "**พาณ**" ก็เป็นได้ทั้งบาลีและสันสกฤต

"สุตต" (สุตต) อาจเป็นอิทธิพลของบาลีมากกว่าสันสกฤต

คำต่อไปนี้เป็นการที่น่าสนใจ ที่จะแปลคำว่า จักรในหลักที่ ๑ ไม่ใช่ออกแปลว่า คำว่า **อโรฎิ** (อโรฎิ) ใช้สระโอเป็นเสียงอ่าน ซึ่งขอแปลว่าไม่เข้าใจคำที่มี อะ ตามด้วย ฎ สะกด จะออกเสียงอย่างไร ถ้าให้เขียนเสียงอ่านจะอ่าน "โอรุ" ซึ่งบาลีบาลยออกเสียง "อโรฎิ" ไม่ใช่ "อโรฎิ" อ่านเสียง "โอรุ" เช่น อโรฎิ ฎ สะกด อันนี้ถ้าเป็นของปลอม แสดงว่าคนที่ปลอมต้องไปศึกษาเกี่ยวกับบาลีด้วยอย่างใดหรือว่าออกเสียงอย่างไร

คำว่า "**พาณ**" เขียนเป็น ๓ เข้าใจว่ามาจากคำว่า **วาญ** ซึ่งเป็นสันสกฤต สำหรับ "**ทิน**" (ทิน) เป็นได้ทั้งบาลีและสันสกฤต

"พิทา" (พิทา) คำนี้มีมีความสำคัญที่อยากจะเป็นเรื่องเมื่อเข้าใจผิดหลายคนว่า พิตานี้ในภาษาสันสกฤต แปลว่า "ทาน" แต่นั่นเองไม่ได้แปลว่าวัด คำพิทาในภาษาบาลี ถึงกับเดียวไม่ได้หมายถึงคำว่าวัด ใช้คำว่าวัด คือ อาราม (อา-รา-มะ) ไม่ได้ใช้คำว่าพิทา แต่พิทา หมายถึงที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นภาษาพจนานุกรม หรือกฎพิทา หรืออาจเป็นอะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดเป็นที่อยู่ของพระ ต่อมาพิทาหลายเป็นอาคารที่ป่าชุมชน หรือพูดคำว่าพิทาว่ามีความหมายว่าวัด คำว่า พิตานในสมัยสุโขทัย ไม่ทราบ ต้องถามนักโบราณคดีว่าเขาใช้แทนอาคารหรืออะไรก็ตาม เพราะว่า มีพิทาอันใดอยู่ตามไหนบ้างหรือคือตัวอาคาร พระราชนั้นคำว่าวัด อย่างนี้อาจมาปนกับวิญญูจากอยู่ในจารึกหลักที่ ๑ ผมเคยคิดมานานว่า บางทีคนยกว่า คำว่าวัด มาจากคำว่า อาราม มันอาจใกล้เคียงไป ที่จะพูดว่า อารามกลายเป็นวัด ก็คงถูกต้องอาจจะ

ศาสตราจารย์จากอินเดีย มีผลงานจากคำว่า วิฏ คือ ๖ ๘ ซึ่งแปลว่า เป็นบริเวณที่ใช้ทำพิธีในภาษาสันสกฤต อีกคำหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปได้คือคำว่า “มัญ” อันมีนัยยะทางวัตถุของไทย ของอินเดียจะใช้คำว่า “มัญ” ซึ่งคำว่า มัญ เกิดจากรวบรวม เทียบจากภาษาบาลีของอินเดีย โดยอินเดียมีพระสงฆ์อยู่ แต่อินเดียพระสงฆ์แบบอินเดีย

คำต่อไป “จาม” (?) เสนอขึ้นอีกหลายคำตาม อาจมาจาก **จุม** ได้ไหมซึ่งแปลว่า จามกลาง ซึ่งแปลว่า ตายงม และ “นิโธยบุญ” (นิธฺย+บุญ) อีกชื่อของบาลีของมณ “นธ” คือบาลี คำว่า “นิธธราช” นธธราช บาลี ก็ได้ สันสกฤตก็ได้ คำว่า “ปราชญ” สันสกฤตแน่นอน บาลี ใช้ ปญญ หรือ ปัญญา ปิณฑโร (ปิณฑโร) ที่บาลีและ สันสกฤตของบาลี **ปิณฑ**เป็นภาษาบาลีแต่คำว่า “โธธ” (ทุบ) สันสกฤต ถ้า บาลี ไม่มี ๒. ธกต

คำว่า **ศู** (ศูรูป) เป็นได้ทั้งบาลีและสันสกฤต บาลีใช้คำว่า **ศู** สันสกฤตใช้คำว่า **ศู** “ศรีธรรมราช” (ศรีธรรมราช) เป็นการเขียนแบบสันสกฤตโดยอินเดีย เป็นบาลีไม่ได้ โดยเฉพาะ คำว่า “ธรรม” ผ่านลงมาจากพระไตรปิฎกซึ่ง จริยธรรมจะเขียนว่าตัวไทยมี ๖ จะต้องตามด้วยพยัญชนะ ๒ ตัวเสมอ ใน จริยธรรมที่เป็นสันสกฤตอันมีสองตัวตามธรรมของสันสกฤตอันมีอันหนึ่งในสมัยสุโขทัย

คำว่า **พระอฏฐาต** ถึงแม้จะเป็นบาลีแต่ยังมีอีกชื่อของสันสกฤตอยู่ คือมี **ศ**

คำว่า **ศรีวิชัย** (ศรีวิชัย) ซึ่งรวมแปลตามว่า กำแพง ๓ ชั้น แต่เมื่อเราพิจารณาจากคำนี้ไปคำว่า ศรีวิชัย อาจจะไม่ใช้กำแพงก็ได้ อาจเป็นคติความเชื่อที่มีมาในพระมหากษัตริย์สันสกฤต คือ เป็นชื่อของเมือง ๓ เมือง คำว่า ศรี แปลว่า ๓ ปุระ แปลว่าเมือง เป็นเมืองที่สร้างขึ้นหลายชั้นมากที่สุด เป็นเมืองสูง ซึ่งได้รับพรจากพระพรหม คือ พระอัฐราชอุปมาพิญ พนะ แล้วจึงจะได้วิชัย หรือ ชนะได้โดย พระพรหมอุปมาเป็นไปไม่ได้ พระวิชัยมาซึ่งหลายชั้นนั้น เคยแนะนำไว้ที่ สร้างเมือง ๓ เมืองก็แล้วกัน แต่ให้สร้างเมือง ๓ เมือง ตลอดวันในอากาศ ซึ่งอยู่ในจุดเดียวกัน เพราะถ้าอยู่ในจุดเดียวกัน คนที่มองจากเมืองนี้ได้ คือพระวิชัยซึ่งได้วิชัยนั้น ต้องใช้ลูกศรถูกเดียวในการยิง เพราะฉะนั้นเมือง ๓ ชั้น เคยไปขอให้วิศวกรที่เก่งที่สุดของอินเดียว่า มนุษย์ สร้างเมืองที่ปลอดภัยอยู่ในอากาศเท่ากับตัวของมนุษย์ ๑,๐๐๐ ปี จึงจะ ตลอดอยู่ในแนวเดียวกัน พวกอัฐ ๓ คนคิดว่าไม่มีใครทำได้เลย ไปถามความดีของอัฐในหัวตามวิชัยของอัฐ พวก เขาว่าคือพวกคนดีสุดคนมากที่สุด ก็เลยไปขออัฐให้พระวิชัยไปเป็นผู้รับ พระวิชัยจะต้องคอยถูกๆ ถูกขึ้นเมือง ๓ เมือง จะถูกอยู่ในแนวเดียวกัน พระวิชัยไปปรากฏคดีเรียกว่า ศรีวิชัยหลาย ผู้ทำลายล้างเมือง ๓ เมือง ซึ่งใน ๓ เมือง มี อัฐอยู่

คงจะเป็นคติที่ต้องกราบยกให้ทราบ ว่า **สุโขทัย คือ ศรีปุระ อันเป็นที่ที่หลายชั้นได้มากที่สุด**

คำต่อไปคือคำว่า **พญ** เป็นชื่อสมณและอาจมาจาก คำว่า พญสฺส ? ได้ไหม แปลว่า หมากขลุ เพราะพญ เป็นตัวกำกับ ภาษาไทยอาจไม่ใช่ภาษาบาลีก็ได้ อันมีที่มาจากภาษาบาลีซึ่งมีสมณจะตอบได้

พระจณ สันสกฤตจะเป็น **จณ** แปลว่าบูชา จณจะ แปลว่า บูชาเคารพ ภาษาบาลีอาจไม่ใช่คำนี้ คงมาจากสันสกฤต

ศรีภค จะแปลว่าในจารึกในสมัยสุโขทัย อาจเป็นตัวช่วยบอกอย่างหนึ่งว่า เป็นศิริมงคลคนเขียนจารึก มีผลจากคำของคำคือคำว่า “ศรีสุ” แปลว่า แม่ไก่ และคำว่า “ภค” แปลว่า “กัน” ซึ่งทั้งแม่ไก่ ซึ่งในภาษาสันสกฤต ธรรมดาคงไม่ใช่ ถ้าเป็นชื่อคนจะใช้คำว่า เทสุ แปลว่า สะพาน เป็นสะพานหิน ไปให้สะพานได้ คำว่าสะพานไม่ใช่ใน สันสกฤตอันมีจณ ส่วนใหญ่จะเป็นสะพานหินทั้งนั้น แม้แต่พระนางจะสร้างถนนไปสักบาทก็ต้องใช้สะพานหินไม่ใช่สะพาน ไม้ ต้องสร้างให้ถอยลงน้ำ ไม่ใช่ดินทะเล คำว่า **ศรีภค** มีความสำคัญมาก เพราะจารึกทั่วไปไม่มี มีที่สุโขทัยเท่านั้น หลังการสร้างเสร็จแบบนั้นยังมีคนเขียนขึ้นแต่ก่อนเพราะเจ้าอโศก อีกขณะเดียวกัน สร้างขึ้นแล้วอยู่ที่มีเมืองสุโขทัย ทางฝั่ง ตะวันออกของอินเดีย คนที่สร้างเป็นคนรัก สร้างให้พระเจ้าอโศกปุระ ซึ่งเป็นปู่อของพระเจ้าอโศก แต่ก่อนนั้นคนเคยมีการซ่อมแซมกันหลายครั้ง คติที่ไม่ใช่ของไทยมาจากการแปลแล้ว

คำว่า **ปราสาท** เป็นภาษาสันสกฤตแน่นอน

พระขรรค์มหาราช หมายถึง พระวิชัยได้ไหม เพราะว่ามีพระวิชัยของอัฐวิชัย ก็มีแต่พระวิชัยของอัฐวิชัยอันนั้น องค์เป็นไปโดยคน ทำแบบอยู่ที่โบราณตลอด กลายเป็นมีที่ผิดๆอย่างมา มีประวัติ

พหิ คติของพราหมณ์ ไม่ใช่คติของพุทธ คำว่า **พหิ** คือการที่วางสิ่งหนึ่งลงไว้กับ **พหิ** ที่อยู่ใต้โลกมาตลอด ซึ่งถูกพระวิษณุยกยิบลงไว้ เราจึงลงลงไว้ให้พระพหิกิน เป็นคติที่มาจากพราหมณ์

เมืองนิยาย เทียบขนบของ มาจากพหยาบ (พหยา) ได้ไหม

คำว่า **ศก** มาจากคำว่า **ศก** อันนี้เป็นความเชื่อใจผิดของสมณเถรฝ่าย วิจิที่ว่า **ศก** แล่นคือการ ความจริงคำว่า **ศก** เป็นชนชาติที่ไม่เชื่อพระมหากษัตริย์ เป็นชาติที่คิดการชั่วช้า การที่เราใช้พุทธศักราชกลายเป็นว่ามีการชดชวาทักกะ ของพระพุทธเจ้าที่ขึ้นเมื่อ ๗๘ AD ถ้าจำไม่ได้

คำว่า **ศรีธรรมนาถ** (ศรีธรรมะ) มาจากคำว่า ศรีธรรม แปลว่า ศบดี และ ข- ศบ อาศัยเป็นอยู่ ที่อยู่ของศบดี คำว่าศบดี คือ ศักยบ คำว่า **“ดาส”** เป็นไวยาธยและสันสกฤต และสันสกฤต

คำว่า **ธรรม** ที่เขียนอย่างนี้ไม่บอกชื่อคนเป็นพระแต่เขียนแบบสันสกฤต

ดูบาท ส่วนใหญ่ใช้ในภาษาพหุภาษา ดูบาทในพหุภาษา แปลว่าผู้ไม่เชื่อศาสนาเดิมๆ ผู้บูชา

จส (มาจากจุจส) ยังอ่านไม่ได้ **“สธานก”** ความหมายเดิมคือผู้สร้าง ในจารึกแปลว่าสร้างเอาไว้

พระศรีรัตนตรัย (พระศรีรัตนตรัย) คำว่า รัตน คือเป็นบาสีหรือสันสกฤต ถ้าดูจากการเขียนจะชอบไม่ได้ แต่จารึกรัตนัง จะมี ค. เทียบอีกตัวหนึ่ง ซึ่งต้องอ่าน รัตน-นะ ถ้าเป็น รัตน-นะเมื่อไร สันสกฤตแน่นอน ถ้าเป็นบาสีต้องรัตน (ระ-ระ-ระ) ไม่ได้ตัวสะกด เข้าใจว่าต้องการให้อ่าน รัตน-นะ ไม่ใช่ ระ-ระ-ระ และจารึกอื่นๆ ไม่จะมี ค. เช่น เข้ามา **นาลา** (นาลา) เป็นการขยายให้มันสันสกฤต เนื่องจากว่าคนไทยเคย ๓ ค. ตัวไม่ได้ อ่านเป็น ส. เทียบขนาด การออกเสียงทั้ง ๓ ค. ไม่ชัดเจน ไม่ใช่เฉพาะเมืองไทย ไวยาธยอย่างมากจะว่าแล้วของอินเดียวจะอ่านได้ ส. เทียบ คือ ค. ส. อินเดียวอ่านไม่ได้ แต่ไทยเราอ่านได้ ส. เทียบตัวอินเดียวอ่านไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อมีการแปลทั้ง ๓ ค. เขียนไม่ถูกต้อง กระทั่งสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์

คำว่า **รัตนธรรมา** ต้องการเน้นคำว่า **รัตน** เป็นคำสันสกฤต

มนะวชิธธานาถ (มนะวชิธธนาถ) ใช้ในคัมภีร์ลัทธิวิษณุพระ ซึ่งเป็นคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายฮราวัณศาสดา กล่าวว่าเป็นเทพเจ้ามหาเทพมาบรรพตกันอยู่ที่ฐานเมืองเขาเขาไปบนพระศรรี ถ้าจำไม่ได้ต้องเขียนอีกตัวหนึ่ง แล่นว่า เป็นคำที่เก่าแก่มาจก คติที่เก่าแก่ คำว่า **ภูมि** ที่บาสีและสันสกฤตใช้เหมือนกัน **ธินธาน** คำว่า **ธาน** มาจาก **ธนา** ได้ไหม **เจดีย์** เป็นบาสี (เจดีย์) ถ้าสันสกฤตจะเป็น **เจด** คำว่า **ภูษา** ได้ทั้ง ๒ ภาษา

พระธาตุ จะใช้เฉพาะคัมภีร์ พหยาธ พระบรมศาสดาวิษณุ มาธาตุ กับอินธกัน

คำว่า **ธาจารย์** สันสกฤตอย่างเดียว (ธาจารย์) คำว่า **ธ** ได้ทั้งสันสกฤตและบาสี

พุทธมณเฑรม ปะริวัตรธรรมการเขียนแบบสันสกฤต ถ้ามี ๖. เมื่อไร ต้องมีพหุภาษา ๒ ตัวเสมอ เพราะมีพุทธะกับไว้ ถ้าอยู่หลัง ๖. เมื่อไรต้องมีสันสกฤตภาษา ๒ ตัว แต่ไม่บังคับ ในภาษาปฏิบัติในสมัยโบราณลัทธิสันสกฤตจารึกพระคัมภีร์ ๒ ตัวเสมอ คำว่า **ราชบุรี** อันนี้ไม่ได้ทั้ง ๒ ภาษา แต่ **เพชรบุรี** สันสกฤตอย่างเดียว มาจากคำว่า วัชระ ภาโมจาก ๖. กลายเป็น ๘ ถ้าพูดภาษาศาสนา ๖. เกิดขึ้นที่เฉพาะต้องการเขียนสระที่เฉพาะตัวกัน กลายเป็นเขียนสระเออไว้

คำว่า **สมุทร** เป็นสันสกฤตแน่นอน คำว่า **สมุทร** ออกจากธาตุถึงคติความเชื่อเรื่องความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ที่ลงบันไดบันไดเป็นจารึกสมัยสุโขทัย พหิที่ ๑ จะมีการพูดถึงสมณของพุทธศาสนาแล้วเป็นสมุทรที่ ๒ ที่ พหิคือ นครศรีธรรมราช วิถีที่หนึ่งสมณและพระ คติไม่ได้ทั้งแต่เป็นเดียวกับว่าถ้าต้องการจะพูดถึงพระเจ้าแผ่นดินองค์ไหนเป็น ผู้ที่วางมือไว้จะต้องพูดสมณจะต้องจนมหาสมุทรที่ ๔ แต่องค์ไหนไม่มาจะจนมหาสมุทรเดียวก็พอ แต่ต้องเน้นดินแดนอันเป็นสมณสมุทร ในจารึกที่ปรากฏ ในสมณจะพบสมณว่าจักรพรรดิพระองค์นี้ได้มีสมณแห่งปราชัยคัมภีร์ในสมัยพุทธกาล การอ่านอย่างมาไปจนถึงสมัยพุทธ และคตินี้เมื่อพูดมาจนกระทั่งถึงสุโขทัย มาทางสมณ พระคตินี้ อย่างนี้ไม่พูดไม่มี คติที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องมีสมณคัมภีร์ของพระพุทธเจ้าของคัมภีร์ในคัมภีร์ ยกตัวอย่างเช่นเป็นคัมภีร์ เขาจะพูดถึง พระเจ้าสมุทรคัมภีร์ ซึ่งอยู่ในคัมภีร์ศกวรรคที่ ๔ แล่นพระองค์เทียบคัมภีร์สมณ พระองค์พหิที่ลงโทษคนชั่ว เทียบพระอินทร์ เทียบพระอินทร์ ได้ความเช่นเดียวกัน เทียบพระวิษณุด้วย เทียบกับพระวิษณุมาลาจะไม่เข้าใจ เราเข้าใจเทียบ

พระวิรุณต้องให้ให้ฝน แต่ว่าพระวิรุณไม่เคยคิดจะทำบุญอุทิศทำไว้ซึ่งธรรม เพราะฉะนั้นพระเจ้าแผ่นดินจึงมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งธรรม หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งสิ่งคงอยู่ด้วยความสงบ ดังนั้นถ้าไม่ใช้ทำในสิ่งที่ดีมาตั้งแต่ต้นเสียเสียเลยแล้ว

ซึ่งสิ่งนั้นมาจากจารีกที่คิดได้ ตัว ส. ค. ตัว อักษรเขียนเขียนเดียว ก็มีอิทธิพลมาจากภาษาสันสกฤตอยู่มาก เพราะว่าภาษาสันสกฤตหรือภาษาเขียนเขียนด้วยวิธีการเขียนสันสกฤตหรือใช้อักษรสันสกฤต มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างจากเมืองซึ่งเป็นเมืองยาว พัลลิวาตมาลงตัว เช่น น. นกน ป. ของคิม ค. กนก ก และยังมีภาษาคำที่มีการเปลี่ยนแปลงอีกเช่นตัว ว. ตัว ค. แทน

สุดท้าย อาจารย์จะถาม อาจารย์ วัดบางสนมุก เดิมแปลกที่ ที่มีการใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลี ยังไม่เคยเห็นอย่างนี้ อาจารย์จะถามว่า ไม่รู้จะแปลออกหรือไม่ เพราะว่าสันสกฤต มีการเขียนในวงเล็บ เขียนในวงเล็บ แทนอัน ยังใช้สันสกฤต มันต้องใช่ ๑. ๒ ตัว ถึงจะถูกแปลการเขียนสันสกฤตไทย แปลออกหรือไม่ถ้าให้ดูคำว่า "ธรรม" "บุญธรรม" มี ๒ ตัว คงยังไม่ค่อยเจอ มันมีที่ไทยอีก การเขียนแบบนี้มันสมัยใหม่แล้ว คำว่า จักร จักร ความจริง จักร ธรรม นิต เพราะมี ๒ หมายเลย คำว่า "การะยา" ที่มากของคำว่า "การะยาสาธ" มากจากคำ กฤ ในภาษาสันสกฤต แปลจากภาษาสันสกฤตว่า "โยธ" ที่มีการผสมเข้าด้วยกันจากภาษาเขมร "การะยา" หมายเลย เครื่องมืออะไรที่ใช้ในพิธีกรรม ผลตอบหลักฐานนั้นจะเขียนทั้งสองอย่าง เขียนทั้งเขมรและภาษา เพราะฉะนั้นภาษา ต้องใช้สันสกฤตแน่นอน การออกเสียงตามแบบเขมรเลยเป็น การยา

อมา ศรีสุชาติ

อาจารย์เปิดประเด็นเรื่องจารีกวัดบางสนมุก ที่อาจารย์คนไปเล่าต่อ อาจารย์ว่าแปลออกอีก เราไม่ต้องคิดใจ เราศึกษาจากหลักวิชาการ อาจารย์พยายามอธิบายให้เราเห็นภาพสำคัญอันหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่คิด คือศิลปจารีก พอลูรวมคำเขมรจารีกหลักที่ ๑ มีภาษาสันสกฤตหรือการใช้ภาษาสันสกฤตมากทีเดียว ทำให้มีเสียงคำแทนแทนไม่เขียน เขมรออกจน ซึ่งถูกแต่เดิมไม่กว่าเราจะรู้ก็ได้ที่มูธา เราว่า ทำให้สมัยก่อนต้องฟังเสียงเขียนที่มูธาด้วย กับบอกว่า เป็นสถานศึกษาของพ่อขุนรามคำแหงตามตำนาน สมัยนั้นพยายามต้องรู้ในที่สุดก็หมดคิด พวกเราชาวกรมศิลปากรทราบกันดีในเรื่องนี้ เพราะว่าเห็น ว่า พหิพจนานุกรมประวัติศาสตร์ที่ได้ช่วยอนุรักษ์รักษาการรวบรวมชาติของเราไว้ด้วย พอลูรวมคำเขมรทำให้ไปเขียนออกไม่ได้ เป็นภาษาแบบหนึ่งที่มีการศึกษาภาษาสันสกฤตมาก แล้วนำมาใช้ในจารีกหลักที่ ๑ ใช่หรือไม่ ความรู้ของพ่อขุนรามคำแหงหลายคนบอกว่า "อันธะนะ"

ก็มีแบบอย่างเพื่ออาจารย์ธวัช ปุณโณทก อาจารย์ไม่ออกจากการสนทนา รื่นๆ มาเมื่อคืนนี้ทางช่อง ๑๑ บางท่านอาจจะพลาดชมไป พอลูรวมคำไปช่อง ๑๑ ชุดได้น้อยจัง วันนี้ออกชุดเยอะๆ

ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก

จารีกพ่อขุนรามคำแหง จารึกสุโขทัย อาจจะต้องอ่านสภาพความเข้าใจกันอีกนิดหนึ่ง ปะเทศไทยไม่ใช่เป็นรัฐราชการอย่างนี้ มันแบ่งเป็นเมืองอย่างเขมรตอนกลาง แลมาไม่ใหญ่บ้างเล็กบ้าง การคิดฯ คง เพราะว่าพระราชนิพนธ์คงที่เราจะกันอันสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม เมื่อก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหง สมัยพระเจ้าอู่ทองกับยุคเมืองสุโขทัย เมืองศรีวิชัยเลยเป็นเมืองพ่อขุนราม บางเมืองมีขุนหนึ่ง เมืองอะไรก็เมืองขุนหนึ่งขุน แต่ที่สุโขทัยเขาทางศรีวิชัยด้วยได้ จังๆ แล้วอาณาจักรของราชอาณาจักรข้างหลาย อาณาจักรที่ใหญ่ถึงขั้นคั่นดิน ตูแลไม่ไหวแล้ว เพราะฉะนั้นเมืองมอญจะไม่ใช่แยกกระจาย ะกันไม่ปรักปรำ จังๆ แล้ว ก็อยู่แถว มี ๓ อาณาจักร เมื่อก่อนอยู่ร่วมกันแล้วแยกกัน รวมกันแล้วแยกกัน แล้วแยกตอนไหนแล้วแต่ประวัติศาสตร์กันแล้วกัน แล้วรวม ๓ อาณาจักร คือ สุโขทัย อุบลราชธานี กลุ่มหนึ่ง กลุ่มล้านช้างกลุ่มหนึ่ง กลุ่มล้านช้างกลุ่มหนึ่ง กลุ่มล้านช้างไม่ได้หมายความว่า เขียนใหม่ คนไทยตอนกลางตอนล่าง ครั้นประมาณ เขียนสูง เมืองจีน แยกแยกกันไป เราจะไม่สนใจมัน เราพูดภาษาเดียวกันมา พูดคำเมืองเป็นภาษาถิ่นแต่อย่างเดียวมันก็แปลกันเสีย สมัยที่เราจะคำโบราณแล้วตรงกับไหน มีคำต่างๆไม่มากนัก แล้วกลังไม่จับคู่มาลงไม่กันอยู่แต่พอ หรือไม่จับคู่ ก็ไม่รู้ สถานอาณาจักรที่ว่า มีคำต่างๆกันบ้างเล็กน้อย แต่จริงแล้ว มี ๓ ภาษา ภาษา

พูดกันรู้เรื่อง ไม่ฟ้องแม่พ่อพี่น้องเพราะภาษาเดียวกันแล้วละเลยมีภาษาถิ่นต่างกันไปบ้าง เช่นคนสุพรรณกับคนราชบุรีก็พูดไม่ตรงกัน
ต่างสำเนียง ยิ่งสมัยโบราณไม่ใช่ว่าพูดรู้กันก็ยิ่งแปลกกันออกไป เพราะฉะนั้นสมัย ๓ อาณาจักร สุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง
แล้วทำไมแยกกันอยู่ ๕๐๐-๖๐๐ ปี ฟังคนล้านนาหรืออาณาจักรล้านนา อาณาจักรเมืงรายก็ไม่ได้คิด สายล้านช้างก็ไม่ได้คิด
เขาอยู่ต่างเวลา ก็เพราะฉะนั้นอยู่เรื่อย สายกลางกลางทะเลเขาก็แยกอยู่ มีบ่อนท์ทะเลหรืออยู่เรื่อย พวกนี้ภาษาพวกนี้ต่างกัน
และตลอดมาสมัยก่อนๆ อาณาจักรก็โดนทะเลเลย เพราะฉะนั้นปากของแบบใช้ภาษาแบบของกัน โดยไม่ใช้แบบไปเพราะเขาคิด
ออกเดือน ซึ่งทางเหนือไม่ใช้ ทางเหนือเป็นแบบสุทนต์ มีภาษาแบบสุทนต์ อยู่กับแบบล้านนาที่เมืองล่อง อยู่กับแบบสุโขทัย

ตอนหลังวัฒนธรรมอันหนึ่งก็แยกช่วงอยุธยาแล้วเขียนรู้แบบของมาแต่ที่อยุธยาใช้วิธีเขียนแบบ ตามแบบพ่อขุน
ขุน พญา นิกทนต์ ใช้อักษรญา ออกหลวง ออกขุน ฯลฯ สารพัด ถ้าเขียนเพราะจำแบบแล้วเขียนเพราะภาษาของเดิมก็เขียน
เขียนแบบของเดิม อันนี้แล้วไป ตามหนังสือ คนเขียน ใช้คำพูดว่าอย่างไร เขาไม่คิด คนกลางกลางทะเลภาษาของมา ใช้คำว่า
“ดินพาวง” แม่ไปเขามาอยู่บ้านเมียของพี่เขมา เขาภาษาของเขามาใช้ “ดินพาวง” มาอยู่ตัวเขียนคือ “พาวง” ได้ทาง
ทิศตะวันตกไทย พุทธแบบเดิม ที่ไหนได้เป็นภาษาของเขามาแล้ว กลับกลับไม่รู้ว่าเขียนเขาว่าไม่ได้พูดภาษาลาว

ประเทศไทย ๓ อาณาจักรนั้นที่เขียนรู้กันจริงๆ สมัยพระเจ้าตากแล้วละ และเขียนกับแบบสุทนต์ มาขึ้น
เขียนจริงๆ วิชาเอก ๕ สำรับโรงเรียนระบบโรงเรียนทำให้คิดก็จะเป็นอีกทิศทางอักษรตัวอม มาเขียนหนังสือไทย เพราะ
บังคับให้เขียน ต้องไปโรงเรียน มาจากทางเหนือต้องเขียน ลูกๆ หลานๆ เมืองเหนือไม่ได้เขียนพูดกัน มีภาษาไม่ได้เขียน
เมื่อเขียนไม่ได้เขียน ลูกๆ หลานๆก็ต้องเขียน กลับไม่ได้เขียนแล้ว เพราะก็ต้องเขียนเมื่อพระเจ้าตากเขียนภาษา
เขียนมาเขียนกัน เป็นอภิปรัชญา เป็นอักษร ถ้าอย่างนั้นพระเจ้าตากว่า อย่างนี้เป็นพระครูของครูอยู่ บอกล่า แล้วถูกปลอบด้วย
เพราะว่าพระเจ้าตากมีพระครูมาว่า ไม่รู้ก็กลัวกลัว ไม่รู้จะเป็นอะไร เป็นตัวครู ทำมาเขียนแบบของเก่า ทำกับแบบเก่า
ปลอบ ใช้ธรรมเขียนแบบสุทนต์ ไปไหน เพราะว่าเขาใช้กันคือไม่รู้ว่าเป็นวัฒนธรรม ใช้ก่อนที่ตลอด เมื่อ ๓ อาณาจักร
ก็ ๓ วัฒนธรรม จึงมีวัฒนธรรมของแบบ อักษรของแบบจริงๆ คือพูดกันเมืองไทย มีภาษา ๓-๔ สกุล สกุล
มอญ สกุลชอม นั่นคือสายคือไป ทั้ง ๓ อาณาจักรใช้ไม่เหมือนกัน ทางเหนืออักษรสกุลไทยไม่มีใช้ มีภาษาใช้อักษร
ไทยน้อย เขาจับรูปแบบพระยาไม่ให้คิด ซึ่ง ตามมาโดยอย่างนั้นที่เรียกว่าไม่คิดอะไรเลย ไม่ถูกพูดว่าไม่รู้ก็คิด เมื่อ ๓
อาณาจักรแล้วภาษาไทยก็แปลก ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร อักษรไทยไม่เขียนไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะ
เห็นว่าอักษรไทยใช้เขียน ภาษาไทย เขียนวรรณคดี เขียนเรื่องราชการ เขียนกฎหมายก็เลย แต่ก็เป็นเรื่องของบาลี
เรื่องของธรรมของบาลีที่เขียนก็ต้องเขียนด้วยตัวอม ตามหลักสุโขทัยใช้ตัวอมควบคู่ใช้กับภาษาเมืองตามตลอด ทางเหนือ
เหมือนกัน

เมื่อพระญะอริยเมตไตรยขึ้นในปี ๑๓๓๓ ปีที่ ๖ นั้น มีจารึกที่วัดพระยืน พิกัดที่ ๔ สมัยอาณาจักร อาณาจักร
ทางเหนือก็ทำของของเขา เขาเป็นราชวงศ์เมืงรายที่ใหญ่อันดับตลอด ล้านช้างใหญ่มีมาโดยตลอด รู้ไหมคนที่ใช้อักษร
สกุลมอญ มาจากพวกนี้ใช้อักษรพ่อขุนรามฯ คนไทยจริงๆ เขาเป็นอักษรสกุลมอญ สกุลมอญคือตัวเมือง ตัวเมืองมาก
เหนือ ตัวล้านนาไทย อักษรสกุลอีสานใช้มาก ทั้งลาวทั่วไทย รวมไปถึงไทยดำ เมืองสิบสองปันนา สิบสองปันนาใช้อยู่
เราไม่รู้ เราคิดว่าเราใหญ่โตมาก ให้คนตัวชอม ตัวบาลีใช้ตัวชอม เขาตัวชอมแล้วใช้ ใช้อยู่กันตอนนั้นตัวชอมได้ คิดว่า
ตัวอมเป็นล้านนาเมืองอยู่เรื่อย คือมีภาษาจากเหนือมาค้นจริงๆ ก็คือภาษาถิ่นที่มันมี ตัวชอมตัวชอม ๓ อย่างไม่เหมือนกัน
กัน แต่โดยหลัก เดิมเหมือนกัน ๑. เพราะพูดภาษาเดียวกัน ๒. ประเพณีวัฒนธรรมเหมือนกัน ๓. พูดภาษาเหมือนกัน
การเขียนวัฒนธรรม ๓ เดียว เมื่อพูดกันรู้เรื่องก็พูดภาษาเดียวกัน แต่ถ้าพูดกันไม่รู้เรื่องแล้วก็เป็นเรื่องธรรมดาแล้ว
เราพูดภาษาไทยเหมือนกันใช้หลักการเดียวกัน เป็นภาษาเดียวกันแต่ไม่เหมือนกัน เป็นภาษาชาติพันธุ์ร่วม อักษรที่ใช้
อย่างนี้ตลอด จะโดยคนไทยนั้น เดี๋ยวละยังไม่บอก แม่ไม่ยกมาบอกด้วยนี่ก็ได้ เพราะฉะนั้นใครเป็นใคร พระญะ
อริยเมตไตรยขึ้นไปเรื่อยๆ ท่านไปเป็นลัทธิราช เรื่องนี้มันยังมาตลอดถึงคนที่มันแตกต่างจากตัวอักษรที่ (สุโขทัย) ไม่มีอำนาจแล้ว
หรือไม่หรือหากับศาสนา อันนี้เดี๋ยวได้บอกว่า ท่านอริยเมตไตรยราชวงศ์ปิลอระ ราชวงศ์โจเซ ต้องมาพระปิลอระ รู้แล้ว
ท่านต้องการปกครองหัว จมไปอยู่ละโว้ ปาญจสิริราช ปาญจธรรมะไป ปาญจเมือง ไปอยู่ละโว้ปกครองหัว พวกพ่อค้า
มาตลอดจากพวกคนละโว้มา พวกพระปิลอระอยู่ ปาญจเมืองไปอยู่จันทบุรีไปอินเดีย ตอนหลังไปอยู่จันทบุรีไปอินเดีย

คงเอาได้ ไม่ได้ก็สร้างรอยยิ้มโหมกมาย สร้างความดีขึ้นอีกแล้ว เพราะพลเอกหลายปี พลเอกหลายชั่วอายุคน ไม่เป็นถือ พุทธศาสนาทำให้อารมณ์กตัญญูดีต่อสิ่งต่าง ๆ วรรณะพรหมณ์ดีต่อสิ่ง เพราะฉะนั้นการหาข้อได้เปรียบบุญพาวรรณอันนี้จาก พระเถระเลยหาประโยชน์ไม่ได้ก็เลยยกย่องมาทางนี้ ไม่ใช่มองเพื่อผลประโยชน์ส่วนหนึ่ง นี่หมิ่นหมิ่นไป เพราะความกตัญญูนี้ ด้วย ก็ยกไปโยนจากอยู่ ไปอยู่ที่ที่ๆ เพราะเหตุนี้พระสังฆราชจากนครศรีธรรมราชมาอยู่ที่ไชย นครศรีธรรมราชจึงยอม นครศรีธรรมราชมาอาศัยที่ซึ่งมีอำนาจต่อไป ไม่ได้สนับสนุนสถานะหรือพูดให้ตรงคือเป็นกบฏน้อย ในขณะเดียวกันเพราะ ถูกมองว่าเป็นไปทางเชียงใหม่ที่เรารู้สึกว่าพระเจ้าได้โดยสวราชย์ไทยไม่ได้ ผมก็ว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นแหละ ทำไปโดยไม่รู้ ไม่ทำก็ทำเองไปหาข้ออ้างเสมอจนกว่าจะเข้าใจกันมาไม่ ไปยังความเชียงใหม่ เพราะคิดหาวิธีการที่จะแสดง นมอันหมาย ถึงความดีที่ไม่มอง ให้รู้ว่าเป็นไปทางเชียงใหม่ เราจะต้องประวัติดูแลที่ดี อาจเป็นได้เพราะศาสนาหรือศาสนาหรือศาสนา? อยู่ เป็นนิมิตประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็น ส่วนวิธีของพระประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็นแล้ว ไม่ใช่วิธีการ จานละไม่หมด พอให้คนมองอะไรก็ได้ที่จะเห็นผลหลายอย่างของจริงไม่ได้ ทำไปไม่ใช่วิธีการที่ดีหลายแห่งมันโดยส่วนส่วนที่ ตรงกันให้สร้างสรรค์ขึ้นมา ไม่ใช่อุบายความแปลกแยก แล้วส่วนเมื่อประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็น ทำนุวิพากษ์ได้โดย แยกแยกได้โดย ที่มีความหมายแต่ได้เกิดความก้าวร้าว เป็นเอ็ดคิดไม่ไป เพราะฉะนั้นประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็น ไม่เชิง ประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็นไม่มี นิมิตประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็นที่สายตาสังเกตเห็น พยายาม ด้วยเสียงหัว หลาย เอาไปเขียนประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็นไม่ได้ทำ งานอันนี้มีความคิดที่ไม่ใช่หน้าที่ผม เขาเอาพวกทั่วไถ่ ไถ่เอาไปเขียนประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็นด้วยวิธีผม เราทำหน้าที่ของผมอย่าง แต่คนหลายเป็นพวกโบราณคดีเป็นนัก ประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็นแล้ว มันมีอันละอยู่ ไม่ใช่มองโดย ด้วยคนต่างอย่างด้วย ไม่รู้จะดังลูกเดียว เลยมีความ ประวัติดูแลที่สายตาสังเกตเห็น

จิวิจฯ แล้วผมเป็นลูกชายไทย วันจ้าวพระมากไทย ภาสกรด้วย ผมเขียนเรื่องราวการรวมสามสาวด้วย แต่ไม่ใช่อันที่พี่คิด ทำแทนๆ ไป ผมคือศรีธน เจ็บท้องจริง ก็ทำไป เมื่อตัวอักษรมี ๓-๔ สดุด แล้วผมสมยอมรับ อีกเราสองคนอยู่กันท่า ผมไม่อยู่ในภาคเหนือแล้วนะ เราเคยเจอจิวิจใน ๖, ๗ หลังผมเขียนเรื่องแล้วทำเป็นภาษาบาลีและภาคเหนือเลย ก็เลยทำเพลงได้ ได้ ฟังไม่เข้าใจกัน ผมก็เลยไม่สรุป แต่ผมยังอยากไทยต้องเรียนภาษาแล้ว รู้ในภาคไทยอยู่ที่เมืองที่คนลาวมาตั้งแล้วแต่พูดลาวว่าที่ ๑๑ พวกจากพูดเป็นภาษาบาลีอยู่แล้ว พูดลาวว่าที่ ๑๓ พวกจากพูดไทย ผมก็เลยก็เลยช่วยลาวแล้ว ก็บอกพี่สยามเราไปอยู่ดีผมขอ แต่ผมเขียนว่าไปได้เป็นวันได้ภาษาเมื่อแรกเราสองคนตาย เขาก็มาอยู่ๆ ตอนนั้นผมเป็นเอกอัครราชทูต ทำหน้าที่ใหญ่ ในทุกวันนี้ก็เพิ่งจะคิดง แลไปไม่ได้ก็ไม่ได้ รวมตัวกันไม่ได้ นี่คือสันดานคนไทยเป็นเอกทุกวันนี้ จะไปจะจุดนี้ใครใหญ่เราก่อนหน้าไม่ สดุดผม ผิดอยู่ไทยต้องมากกว่าน ลาวอยู่กับผม แล้วอ่านในใจ ว่าทำไม อักษรมันเป็นอาณัติอักษรที่ภาษาคนทำ เขาเรียกทำนองสุวรรณภูมิถึงเป็นมัน สดุดสุวรรณภูมิภาษาคนไทยไม่รู้ๆ เขาเป็นสุวรรณภูมิหมด แลคนละคนละ ใครไม่ชอบเรียกกันด้วยละผมคงไม่ทำอะไรอีกครับ เรียกแบบคนละคนละ ที่พี่บอกว่า จิวิจทำแบบข้ามจากอักษรว่าป๋อฮวด คืออักษรคนละ ทำอะไรก็ทำเป็นศรีธนอยู่ได้ ไม่เอา อักษรจากผมชื่อไม่มาก มาเจอในลาว ผิดๆ ไปมากในลาวผม แลพอเรียกๆ แลพม่า แลอิหร่าน แลปากก่า มีอักษรที่ผมคิด รู้แต่ชื่อๆ ผมคิด แล้วมันเป็นภาษา สดุดจากเราเป็นพุทธ พวกจากเรียกคือพวกไม่พอพระคนเริ่มไม่ไปพุทธ เพราะผมเป็นลูกของพ่อพุทธ ทำอักษรที่ใครจะได้รู้เป็นภาษาไปอยู่ที่อยุธยา ทำอักษรของแม่ไปอยู่แม่พูดรู้ บางส่วนอาจมาตั้งชื่อผมบ้างไม่มากนัก ทุกวันนี้ก็อักษรของแม่ค่อนข้างมาก ในส่วนของเราที่เราตั้งอาณัติอักษรอยู่ด้วย เราจะทำอักษร ๑๔, ๒๐ ไม่ผิดอยู่ยาวมันมี ๑ พุทธเป็นเรื่องเก่าให้ใครมารบกวน พระเถระสมัยเร พระสาสน์ พระพรหม นี่ถ้าถึงจะหาบุญคุณที่คนจากปากพิญคนได้ทำพระมหากษัตริย์เป็นอยู่ศรีสุริยะฯ นี่ผมขอรับ ใครทำมาให้ตั้งอยู่ได้ทั้งหมด แลทำมาได้เป็นแบบผมขึ้น ผมเป็นเป็นพุทธ สมัยนี้เป็นพระสมณะ เราชาก็ทำด้วยใจอย่างสบายๆ พุทธอย่างหมด พระสมณะก็ได้ พุทธก็ได้ ทำกับผมหมด นี่พระสมณะของบ้านเขี้ยวไทย นี่พระวิศิษฐศตไทยกับตั้งตัวกันเป็นสาวๆ นี่ผมขออย่าง นี่เป็นผมอยู่อย่าง นี่เป็นพุทธอย่าง นี่เป็นพระสมณะนี่ ก็คือพี่สยามก็เลยไม่ไปเพราะยังไม่ถึงขั้นไปกับพระสมณะเลยอย่าง นี่เป็นพุทธของเร พระสมณะก็มีดี เก่งๆข้าก็มีดี เก่งๆข้าเป็นพระสมณะ หลักฐานที่เขียนกันเป็นภาษาบาลี หลักฐานเก่าที่พระบั้ง และเป็นพระสมณะ จิวิจฯ ไม่ใช่ จิวิจอักษรหลายชื่อให้พ่อพระมาทำผม มันมีตัวอักษรที่พระบั้งผม

ไม่ยอมยกขึ้นมีระดับมีหลัก ๒ หลัก ๓ แต่ที่ถนนจะมี ๔๘ หลัก ถ้ารวมจารึกแผ่น อีก ๕๐ แผ่น นับเป็นร้อยๆ แผ่น แล้ว ยังไม่อ่านสักเล่มละนะ อีกบรรพชาที่ อีกบรรพชาอีกไม่รู้ว่า อีกบรรพชาไม่พูด อีกบรรพชาไม่พูด ทั้งที่ทั้ง ๗ เล่มแล้ว ท่านเห็นสักเล่มไหม มีประวัติศึกษาต่ออ่านสักเล่มละไม่มีรู้ เพียง ๗ เล่มจารึกบางแห่งหายไป

เมื่อมองแบบนั้นก็ค่อนข้างพิศมัยไปในเรื่องสกุล สกุลมอญ พุทธภาษบาลี จารึกมอญที่เขียนที่วัดมอญ ไม่มี ต้นสกุลมอญเลย ถ้าสกุลจารึกอยู่ใกล้ใจ เป็นมีต้นสกุลพูดกันตอนหลังเลยมาว่า ว่าไปเลยอันเป็นธรรมดาเป็นสกุลพูด บาง หลักก็เป็นธรรมดาเลย มีมีการพูดกันตอนท้ายๆ ภาษาธรรมบาลีธรรมดาเลย ต่อมาธรรม ธรรมมีการธรรมพูดกันได้ไหม ไม่ได้ เพราะธรรมมีคำบาลีสั้นๆพูดกันมากมาย ภาษาธรรมอ่านธรรม คำบาลีคำเดียวที่มากอยู่ แล้วช่วงนี้มีคนหายไป ภาษาธรรมเลย ปฏิเสธไม่ได้ว่าคำภาษาธรรม มีคำธรรมธรรม บ้างพูดกันมากมาย แล้วคำบาลีสั้นๆไม่พูดธรรม ไม่รู้พูดภาษาธรรมเลย กลับไปศึกษาธรรมที่อื่นบ้างที่ไปไหนๆ พยายามๆ คำๆ เช่นไทย ธรรมบาลีแล้วช่วยมาจั่วๆ แยกจะเดินไหม แต่ที่ไปไหน ไม่ยอมมาเดิน มาเดิน ทำอะไรพูดมา พระราชครูมอญมีมือแล้วในธรรมบาลีไม่ได้พูดภาษาธรรมแล้วมันยากกว่ามัน เหม่อมเลย คำภาษาพูดว่ามีคำธรรม ๒๐ แปล่อันขึ้นไม่ คำต่างๆ เช่น จมอย ดูไปไม่ได้เป็นธรรมดาเลย ก็ธรรม ดูที่ขมิ้น คำผู้คิดผู้สอน อยู่มาอันผู้สอน จมอยที่ขมิ้นขมิ้น ลูกขมิ้น ธรรมบาลีภาษาธรรม “ชนอน” เป็นคำธรรมบาลีเลย บิดาของเรา เรา ออกไปหา ไปหาภาษา คำภาษาธรรม คำไปมี อยู่ไปคำข้างเป็นภาษาธรรมที่ขมิ้นเลย แต่ก่อนคนได้วิพากษ์พูดธรรมบาลีมา คำที่พูดอยู่ทุกวันนี้ คำว่า “ใส่พระบัลลังก์” คำคนไปพูดกับไป ธรรมที่ขมิ้น ที่พูดพูดกันคำธรรมกว่า ๒๐ แปล่อันขึ้น เหม ไม่เชื่อเรื่องนี้ แต่คำไทยจารึกว่า ไปดูที่ ขมิ้นมอญ มีสาม หรือได้ คำ “ขมิ้น” ทางมอญ “ขมิ้น” มีสาม “ขมิ้น” ภาษาธรรม “สิบแปด” อาจมาจากที่ไหนไม่รู้ เห็นไหมคำๆ เมื่อก่อนคิดไป คำบางๆ ภาษาธรรมบาลีไว้ แต่คนกลางเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว อย่างคำว่า “ชาย” ก็แล้วชาย ชายเข้า ชายขึ้น เมื่อก่อนมีคำ สมัยแล้วภาษาธรรม มีภาษาธรรมละคน สมัยพวกอื่นดู คำที่พูดมอญไม่เขียนออก ตอนแรกพูดขึ้นพูดมอญ “นี่ที่มาจากไปไหนเลย พ่อผมเลยไปมาหลายแล้ว คำนี้ไปไหนมา” เห็นไหม “ชาย” แปล่อันเข้า ถ้าคนกลางกลางพูดมา เห็นไหม เราไปเขียนกันมาเลย สมัยที่ ๒ พูดภาษาที่มันยากขึ้นเมือง ทางใต้เรียกภาษาไม่เลย ชายเข้า ชายขึ้น ความหมายต่างกันนิดหนึ่ง มีสามอันพูดมาเข้าอยู่ แล้วพวกมันต้องคิด หลอย แล้วว่าพูดไปผิดเขียนเลย ใครจะพูดได้ไว้ได้ เหมพูดต่ออีกว่า ๒ สกุลนี้ละ มีคนจารึกภาษาธรรม ทางกลุ่ม เห็นมีบันทึกมาไว้เป็นภาษาไทยคนพูดมอญไม่เข้าใจ เพราะเราเจอชื่ออีกภาษาธรรม ที่เขียนภาษาบาลีเห็นมีบันทึก พระเจ้าขึ้นครองราชย์ ตอนนั้นเป็นมอญไม่รู้จำภาษาไปไหนหรือทำไม่ได้ทำ เหมไม่ยอมออกความเห็น ที่เห็นเขาพูด ทำคำไปปรากฏให้คนอ่านด้วย อีกคนมีภาษา มีภาษาธรรมของพ่อพูดมาว่า ไป หลักฐานคือวัดสุวรรณวิหาร พ.ศ. ๑๙๕๔ มีอักษรที่ขึ้นไม่ใช้ไปทางเขียนไม่เมื่อปี ๑๙๕๔ ที่เป็นอักษรมีภาษาธรรมถูกแปลแล้ว

ข้อต่อจากจารึกจารึกอื่น คำว่า ธรรม ธรรม เลย สุวรรณ ธรรม เลย หลังจากที่ท่านพูดเมื่อที่วัดว่า ร้อยปี ไว้ ธรรม เลย แล้วแต่คำบาลีไหน เขาอยากเขียน เขาเขียนเพื่อสื่อความหมายของเขา คนโบราณเขียนภาษาไม่ไม่มีตัวอักษรแล้ว สมัยนั้นเขาเขียนอย่างนั้น เขาอ่านของเขาได้ก็แล้วกัน คนอ่านไม่ได้ ก็ว่าเขาเขียนผิดอยู่เรื่อย มีอีกพวกเรา ทำไปไม่มี ธรรม บ้าง ทำไปไม่มีตัวอักษรที่บ้าง ทำไปสละขาดด้วย ค. บ้าง ก็สมัยนั้นเขาเขียนหนังสือเพื่อสื่อความหมาย แล้ววรรณยุกต์ ไปหมิ่นหมิ่นจริงๆ รู้เลยว่าสมัยนั้นออกเสียงอย่างไร พวกนี้มาทำ ตัวอักษรสื่อความหมาย เขียนได้ก็ไม่ได้ เขียนได้ ก็ไม่ได้ คำว่าใด คนอ่านเป็นภาษาธรรม ที่คนมาพูดมาว่า เขาอ่านได้ เป็น ได้ เขียน “นี่ภาษาบาลีหรือภาษา” คนอ่านไม่จำขึ้นว่า “นี่ภาษา บัลลังก์หรือ” ที่จริงคือ “นี่คำที่มันมีขึ้น” อันนี้เรารู้วิธีเขียนของเขาอยู่ ต่อมาของเขามาเป็น ปี ๒-๓ สกุล ที่ไปจารึกพูดไป ที่นี้เรื่องมอญกับเรื่องธรรม มาจดในมอญ ของจารึกที่พัฒนาเป็นเรื่องของมอญภาษา จนเป็นเรื่องที่มาก ที่ ๕ เราสามารถสร้างตัวหนังสือที่พระไตรปิฎกได้ก็เลยไม่ต้องไปเขียนสละขาด พวกนั้นเอง เมื่อก่อนเราพบสมัยที่ภาษาที่ ๔ ทำออกมาดีเรื่องพระไตรปิฎก ก็เลยหาวิธีเขียนคำบาลีโดยให้ตัวอักษรไทยเขียนคำบาลีได้ จารึกที่คิดอยู่หลายวัน หลากปี ไม่เสร็จ อีกบรรพชาที่ ๕ ทำเสร็จ โดยให้สมเด็จพระสังฆราชเป็นแม่กอง ทำอยู่ปีพระผู้ใหญ่นั้นเป็น ราชวงศ์ไปราชสมัยนั้นช่วยกันกล่าวยกมอญไปทางเหนือ ไม่มีสาม มีสามสี่มี เขาอยู่ด้วยกันมาๆ อีกบรรพชาด้วย ความ คิดเหมือนกัน ที่ต่างกันคนละอย่าง เพราะฉะนั้น สองเมืองนั้นเขาเป็นเมืองพุทธ การที่เป็นเมืองพุทธนั้นเพราะถ้าถึงวัน เลยไม่ลืมใจ พวกอยู่มาขึ้นจะ จะไปมีสักทีหนึ่ง เพราะจะหนีแล้วถ้าไปมาหาอยู่ด้วย หนักกลางบ้านละที่นั่น ครึ่งหนึ่ง

[illegible]

આમા નીચીસુચાતી

[illegible]

เมื่อคืนนี้ฉันดูรายการที่อาจารย์เปิดออกอากาศ จะถามว่าอาจารย์รู้จักอย่างไร ที่มีผู้เรียกคนที่บอกว่าจะเรียก
พ่อขุนรามคำแหงมาทำหนังสือพิมพ์หรืออะไรอย่างนี้แล้วว่าเป็นนักวิชาการมาทำกาวลา ถ้าอย่างนั้นเขาเรียกอาจารย์ว่าอะไร
อาจารย์รู้จักอย่างไร ตามความเห็นของคุณนี้ เพื่อให้ฟังอีกนิดค่ะ

คิดในใจเสมอว่าหากเป็นแล้วอย่าประเพณีสวดไม่ได้ ไม่ใช่อายุสั้นๆ แล้วถ้า ผมมีอันตลกแล้ว ผมไม่ปล่อยวางตั้ง ผมไม่
ค่อยอยากพูด

อมร ศรีสุชาติ

จดบันทึกและยกย่องอาจารย์เสมอว่าอาจารย์เสมอเมื่อไรที่หนังสือบันทึกอะไรบ้างจะ

ทะเลม แก้วคล้าย

ส่วนที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ก็พอสรุปได้ว่า โสณีนของพ่อขุนรามคำแหงที่กล่าวถึงในศิลาจารึก ภาษามลายูและ
สันสกฤตที่หัวข้อคำที่แม่ที่อาจารย์จัดพิมพ์วันผลิตของพ่อขุนสรุปได้ว่า สังคมในสมัยนั้นก็มีการปกครองแบบพ่อขุน
เขาเรียกว่า พ่อขุนฯ แล้วก็ปกครองแบบพ่อขุนลูก แล้วต่อมาได้มีการบูรณะขึ้นมาเป็นพระมหาจักรีโยในสุดต่อมา
ลักษณะการปกครองแล้วก็มีเมืองบริวารนั้นคือลักษณะการปกครอง ด้านสังคมต่างๆ ก็มีความเชื่อถือ ในด้านศาสนา
ด้านการสร้างบุญสร้างกุศล ซึ่งในศิลาจารึกกล่าวได้ว่าด้านนี้มากที่สุด การสร้างบุญ ให้ทาน รักษาศีล เจริญกุศล และ
ว่าสังคมในสมัยนั้นก็มีความสงบเรียบร้อยมาก ถึงแม้ว่ากฎหมายจะมีลักษณะโงมมากกล่าวอ้างแต่ก็ยังน้อย แต่อยู่ใน
ภาพรวมสังคมที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ด้านการศึกษาในสมัยสุโขทัยนั้น คือภาษามลายูเป็นหลักและหลักสุทธสูงที่สุดใน
สมัยนั้นก็คือ พระไตรปิฎก เราเห็นว่า พระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญสุดเท่ากับว่าเป็นคอกคอกในสมัยนี้ และ
หลักสุทธสูงที่สุดในสมัยนั้นก็คือ การเรียนพระไตรปิฎกจนแล้วพบกับการเขียนรู้ทางพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นแสดงให้
เห็นว่าในสมัยนั้น โสณีนสุโขทัย การศึกษาวิชาการด้านศาสนา ที่ภาษามลายู ที่หลักธรรม ธรรมวินัยทั้งหลักไม่ความ
เจริญสูงที่สุดในสมัยนั้น ด้านวรรณกรรม วรรณคดีที่สำคัญที่สุด ก็ที่พ่อขุนรามคำแหงคือ คือ จารึกพ่อขุนรามคำแหง
และจารึกวัดอโศการาม หรือจารึกวัดบูรพาราม และยังมีด้านอื่นๆ อีกมาก และยังไม่ได้กล่าวอีกมากในศิลาจารึกใน
สมัยสุโขทัย เพราะฉะนั้นสมัยสุโขทัยคือดังนี้

อมร ศรีสุชาติ

อาจารย์ราชพฤกษ์ถึงอาจารย์จิรพัฒน์มีดังนี้ เรื่องคำว่า ธรรม โสณีนบางตัว ที่อาจารย์เสมอสมัยนั้นยกขึ้น
มา อาจารย์ชี้ว่า การใช้ ๓ ตัว มีมมมมมที่ของทางเหนือ อาจารย์จัดพิมพ์จะมีอะไรเพิ่มเติมไหม จะเพิ่มเติมมีอะไร
อื่นๆ หรือจะเพิ่มเติมในด้านภาษาก็ได้

ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา

มีหลักฐานเอกสารที่บอกเมื่อเรารู้กันว่า ท่านมีหนังสือแบบฉบับ จารึกอันอยู่ในลักษณะคือ เรารู้ว่าเมื่อสุโขทัย
ในสมัยสุโขทัย เท่าที่ดูยังไม่มีการ และฉัน มีมมมมม ๓ แบบที่ดูของทางเหนือ ตามหลักการศึกษา มาถึงเรื่องนี้มีเอกสาร
ด้วย ให้ภาษาไทยเขียนมาที่เป็นครั้งแรกซึ่งไม่เคยพบที่ไหน มันก็อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างไปก็ยังไม่ทราบ ก็เป็น
เรื่องที่จะไปค้นคว้ากันต่อไป ผมอยากจะทำหนังสือของพระศรีวิสุทธิธรรมราชสุทนต์ที่พระศรีวิสุทธิธรรมราชสุทนต์ ท่านจะเห็นว่าที่
ทราบไปต่างประเทศครั้งแรก เท่าที่ทราบในจารึกมาไปจนถึงประเทศอินเดียเพราะในสมัยนั้นคงไม่ใช้ไปต่างๆ นะ แล้ว
ท่านก็ดูหนังสือจากที่ต่างๆ ตามเมืองตะวันตกของอินเดีย เช่น อย่างพระธาตุสุริยาธรรมสถาน นี่มีคือ ธรรมวัด และท่าน
ได้พูดถึงว่าเมื่อปรากฏสุโขทัย ซึ่งสมัยนั้นบอกได้ว่าปรากฏสุโขทัย มันอยู่คนละละ อยู่ที่ไหนแล้วไปปรากฏสุโขทัยแล้วไป
ศรีราชาตาก ได้อย่างไร มันคงกันละละ แล้วมันน่าจะบอกที่ทางสุโขทัยมันไม่ได้ดูที่ศรีราชาตาก ที่มันเป็นแล้ว
กฤษฎา ท่านเข้าใจผิดว่า มันก็กฤษฎาเป็นแล้วในจารึกหรือเปล่า อันนี้ก็เป็นเรื่องที่นักโบราณคดีที่นำจะไปศึกษาจะเป็น
กันเดียวตามหลักฐานที่ท่านดูก็ได้ไปว่าเป็นความจริงหรือไม่ ผมเคยไปแล้ว แต่มีเวลาสั้นๆ เคยไม่ได้ดูเท่าไร แล้วอีก
ประเด็นที่เล่าถึงในสมัยของท่าน พระองค์ในศาสนาพุทธ ฝ่ายเถรวาทแต่ความดีของท่านเป็นมาตามแบบทั้งนั้น เมื่อ
ให้ท่านเล่าถึงธรรมะเพื่อให้เป็นธรรมะพุทธเจ้าในศาสนาที่ไม่ได้ครั้งเดียว ไปดูกันดีกว่าไหมี่ อันนี้ผมก็ให้เพื่อจะหาท่าน

[illegible]

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร (ร่วมแสดงความคิดเห็น)

นอกจากนี้แล้วสิ่งที่ทำเนียบรัฐบาลได้พูดไป อย่างที่ท่านอาจารย์จิตติพลได้ยกว่า “หาย” มาจาก “หายละ” อันนี้
ผมคงไม่ตอบครับ

คำว่า “โรค” หมายถึงการเจ็บป่วยของมนุษย์อย่างหนึ่ง สมมติว่ามีอาการอาเจียนไปหลายวัน ไข้หวัดขึ้น เข้าไปนอนในโรงพยาบาลเพราะเจ็บจนเดินไม่ได้ก็มีคนมาถืออยู่เลย สมมติก็มีอีกอาการที่ดูก็คล้ายโรคธรรมดาๆ คือว่ามีหัวฟกช้ำและมีพิษจากของเมาไปก็โรคธรรมดาๆ อย่างนั้นก็เหมือนกัน ฉะนั้นถ้าถามคนที่ป่วยไปหลายวันก็อาจจะบอกได้ว่าเขาเจ็บจนเดินไม่ได้ก็มีคนมาถือ ซึ่งต้องนึกกันว่าใครจะดูแลคนที่ป่วยนั้นจะต้องให้ใครมาดูแลจึงจะสามารถไปหาหมอหากมีอาการดีขึ้นแล้ว ฉะนั้นเมื่อได้วันแล้วก็จะมีการไปพบหัวฟกช้ำว่า ไปหาพบมีหมอแล้ว ทางนี้ก็ไม่ไป เป็นเหมือนคนคำว่า ไปรักษา แล้วจุดอะไรก็จากทางฝั่งว่า ไปรักษาอาการ เช่นว่า โรค มาจากอาการที่บอกมา

คำว่า "ฮั้วปู้" ซึ่งแปลว่า "กำแพง ๓ ชั้น" นั้น "ปู้" แปลว่า "กำแพง" รวมไปถึงฮั้วปู้ คือ ฮั้วปู้ฮั้วปู้ แปลว่า "กำแพง ๓ ชั้น" นอกจากจะกลิ้งบนล้อการกลิ้งจะแตกต่างกับฮั้วปู้ธรรมดาซึ่งไม่ได้ คงเป็นของ โฉมงาม ริน มีแบบ หรือของชาวอเมริกันมากกว่า แปลว่า ฮั้วปู้ คือ "ฮั้ว วอลล์ อวี่" (Three wall ovy) แปลว่า กำแพง ๓ ชั้น

คำว่า "ฮิโชนางะ" มีอยู่ในคำจารึกของเขมร คำแรกนี้เขียนว่า ฮิ โชนางะ แต่คำภาษาเขมรถูกใจความ
เพี้ยนอีกจนกลายเป็น ชนนาถนี่ ฮิโชนางะ แปลว่า ทำตามแบบ

คำว่า “นิพพานธรรม” อันนี้เป็นวรรณคดีสงฆ์แต่เดิม สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสเมื่อครั้งเสด็จประพาสราชบุรี คือมีนางชฎา นิลทนต์มาในอาภรณ์อันมี นิลทิพย์มาปกขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ก่อนนั้น มีสีที่งดงามว่า น่าคนกับสีขมิ้นอันมี ถิ่นดอกว่า เกษมดอกในอาภรณ์อัน มีนิตินิลทิพย์มาปก เพราะฉะนั้นคือสีนิลทิพย์ มีทนต์มาในอาภรณ์อันมี คือ ใบชาพระพุทธรูป ต่อมาเมื่อพระพุทธรูปเสด็จจากเมืองปากน้ำแล้ว มีสีที่กลั่นอันใด กลายเป็นนิมิตอันมีนิตินิลทิพย์ แต่หลังจากนั้นจึงมีคำว่า นิล แทนคำว่า เกษมไป เพราะมีนิตินิลทิพย์มาปกขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คำว่า "รูจาจา" คือชื่อตระกูลช้างที่สำคัญ ๑๐ ชนิด ตามไทยเราตามคตินิยมตระกูลช้างมักจะมีนามเป็นชื่อของช้าง อย่าง นิลกัณท์ ก็เป็นช้างตระกูลนิลกัณท์ เราใช้เรียกช้างนิลกัณท์ หรือ รูจาจา นี้ก็ใช้จริงเพราะจะเป็น **รูจาจา** แล้วคนไทยตามถนัดเป็น รูจาจา (รู-จา-ติ) เมื่อใช้ครั้งแรกก็เรียก ผสมภาษาไปสักไม่แล้ว ๑๐ กว่าปีแล้ว เราต้องอ่าน**รูจาจา** (รู-จา-ติ) คือเป็นชื่อตระกูลช้าง

ที่ว่า “มหาเมฆหรือสัตว์ธิดา” เป็นพระมหากษัตริย์หรือไม่ และเคยพูดจาอย่างสุภาพหรือไม่ (หากพิจารณาจากบทสัมภาษณ์ สุภัทราธิศ จิตทอง) พระราชธิดาไม่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะภายนอก เหมือนว่าที่กล่าวมาทั้งหมดว่า “แต่พระธิดาในสมัยนี้...”

กัน ไม่ไปทักกันให้เขิน แล้วเขาไม่น่าจะหล่อตัวองเอกตัวตัว เป็นแถวราชหรือองคมนตรี ท่านผู้หญิงก็ตลกอีก ไม่ไปชมสยาม ถิ่นเมืองพระเจ้าอยู่หัวที่ป่าวระเทศจะเป็นพระพุทธรูปเจ้า ๑๐ พระองค์ แม้ก็ตามแต่เป็นสยามหรือเมืองลาว ท่านผู้หญิง ไม่ไปชมสยาม เผลอไม่ไปรู้เรื่อง เพราะว่าจะสงสัยว่า เป็นแถวราชหรือหรือป่าว ท่านเห็นว่าเขาประหลาดๆ พุทธ ๑,๐๐๐ คน ไม่ไปทักกัน ไม่ไปจะเป็นแถวราชเลย หรือเขาไม่น่าจะหล่อตัวองเอกตัวตัวหรือ แต่ก็มีพระพุทธรูปเจ้าไม่ยอม เลิกวิธีคิด จ้าว ให้เขาไป ไม่เอา

ที่นี้คุณนารี ปูนมโสดา พูดว่า ท่านผู้หญิงจะเขียนอักษรขอม ต้องเขียนอักษรขอม แล้วท่านผู้หญิงก็ต้อง ใช้อักษรธรรม ท่านผู้หญิงก็ไปเขียนไทยเขียน เพราะเหตุว่าอักษรของพ่อขุนรามคำแหงนั้นเหมาะสำหรับเขียนภาษาไทย ซึ่ง เป็นคำไทย ไม่เป็นคำ ๒ พยางค์ ๓ พยางค์ เขียนคำว่า พุทธ ๒ พ-สะ-อุ ท อ่างพุด สะ-โธ ๒ แล้วถ้าเขียนภาษา บาลีด้วยอักษรขอม เขียน พ สะอุ ท ธ อยู่ข้างล่าง ท่านผู้หญิง เป็นตัวสะกดไป เพราะฉะนั้นการที่มีตัวเขียนซ้อน ทำให้ เขียนภาษาที่มีหลายพยางค์ได้ แต่ท่านผู้หญิงก็กลัวว่าพ่อขุนรามคำแหง เขามาแก้การเขียนภาษาไทยอย่างไร แต่เขียน ภาษาบาลีได้หมดทุกตัวได้ รัชกาลที่ ๑ พยายามทำพระไตรปิฎกให้เป็นภาษาไทย รัชกาลที่ ๔ จะคิดประดิษฐ์ตัว พ ท แล้วจุด (พท) หมายถึงว่า พ เป็นตัวสะกด หรือ ป ๖ ตัว ป จด ๖ (ป) หมายถึงว่า ป กับ ๖ รวมกัน ซึ่งตัวนี้ไม่มีใน อักษรของพ่อขุนรามคำแหง เราจึงเลยจำเป็นต้องใช้อักษรขอมเมื่อเวลาเขียนภาษาบาลีในสมุด ด้วยความจำเป็นที่ว่า ภาษาตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหงหรืออักษรไทยน้อย นั้นไม่เหมาะสำหรับเขียนบาลีในสมุดทุก

ที่นี้เรื่องที่ว่าพระเจ้าไทยสวรรคตเมื่อไรนั้น เผลอได้ทันเองไว้ว่า พระสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๓๑๑ เพราะ ฉะนั้น การที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชในปีพ.ศ. ๑๓๑๓ ก็เป็นเหตุอย่างหนึ่ง คือไม่มีที่พึ่งแล้ว ก็เลยต้องไปอยู่ทาง เหนือไปอยู่ที่วัดพระยืน ลำปาง ปีพ.ศ. ๑๓๑๒ เป็นที่มา

อักษรธรรมทั้งพระเจ้าไชยราชา เขียนไทย เป็นผู้นำว่า อักษรธรรมมีขึ้นในปี ๒๐๐๔ ที่ว่าที่ถูกต้องที่เห็นมี ฐานพระพุทธรูปวัดเขียนเมืองเขียนไทย แต่ต่อมา สมเด็จพระเจ้าอภัยมณีทรงเห็นว่า อักษรธรรมนั้นพระเจ้านิยามทรงหาว่าเป็นผู้ที่คิด ใช้ก่อน และใช้เขียนภาษาไทยของพ่อขุนรามคำแหงประมาณ ๑๐ ปี เพราะว่าพระเจ้านิยามทรงหาว่าเป็นผู้คิด ในปี พ.ศ. ๑๓๐๐ แต่ว่าพ่อขุนรามคำแหงก็สวรรคตในปี พ.ศ. ๑๓๐๒ ที่นี้ก็มีรายที่เป็นผู้คิดอักษรอื่น แม้ท่านจะ ไม่คิดแบบกลุ่มแม่ไก่ตามารวมหมด ไปเอาพวกคนไทยที่อยู่ในป่ามาอยู่แม่ไก่ตาม ไม่เขียนอะไร สร้างเขียนอะไร แล้วมา ยึดพระพุทธรูป ไม่ดีด้วยเรื่องมาก ท่านเป็นนักพัฒนา ผมเชื่อว่าท่านคงคิดตัวอักษรขึ้น แต่ไม่มีหลักฐาน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๑๓๑๔ มีงูเห่ามาจากราชบุรีเข้ากรุงเทพฯ ภาษาไทยเขียนด้วยตัวอักษรไทย แต่ว่าภาษาบาลีเขียนด้วยอักษรธรรมของทางล้านนา เพราะฉะนั้นจึงได้จาก ๒๐๐๔ ตลอดไป ๑๓๑๔ แต่เราไม่สามารถหาตัวอย่างมาได้รู้ได้ว่า ทางพระเจ้านิยาม ทรงหาได้คิดตัวอักษรขึ้นจริงอย่างที่เป็นสมมติฐานหรือไม่

พอลมนี้รูปอักษรที่เก่าแก่อัน เมืองจอมเจ็ด ปะเทศลาว ตัวอักษรนั้นจะมากกว่าของพ่อขุนรามคำแหงหรือไม่ เผลอเป็นรูปว่าท่านนักเขียนที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช คือพระสุริยวงศาธิราช ขว้า ก็คือ หลวงพระบาง เมื่อไปแล้ว ก็ไม่ได้มีการคิดเป็นภาษาฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพราะว่าที่นั้นไม่มีฝีมือ ท่านนักเขียนจะไม่อยู่คนเดียว ก็คือที่ต่าง กัน ตัวหนังสือของเขากับตัวอักษรในสมัยของพระเจ้าไทย ผมจึงเห็นว่าตัวหนังสือที่อยู่ที่นั่นนั้นมันต่าง คือ ตัว หนังสือของพระเจ้าไทยที่ไปนั้นคือพระเจ้าไทยพร้อมๆ กับที่พระสุเมธวงศาธิราชก็ไปเขียนไทย ซึ่งพระเจ้านั้นจะมีความเป็น เมืองลาวทางพุทธศาสนาไม่มากนัก

ในส่วนที่อยู่ซึ่งพระนางแม่ไก่โง่หรือแม่ไก่ เผลอพูดได้กับนักศึกษาศรีอยุธยาทางจันทบุรีบอกว่า การที่ ย่างแม่ไก่โง่ว่าแม่ไก่โง่เมื่อแม่ไก่ แต่คิดว่าท่านคิดใจแม่ไก่โง่ตาม ถ้าหากเป็นเรื่องที่ว่าแม่ไก่กับพระนางในพระ เณรว่าแม่ไก่อยู่อย่างกับพระนางของเขมร ท่านคงไม่กล้า เพราะฉะนั้นท่านต้องนึกถึงเมืองที่แม่ไก่อยู่แถว แม่ไก่โง่ แล้ว เจ้าของ เขาว่าบรรพบุรุษท่านอยู่ที่แม่ไก่โง่ จมูกทั้งนี้สังเกตเห็นว่า น่าจะมาจากถิ่นฐาน คือไม่ได้ เมื่อท่านถึงแม่ไก่ โง่แล้ว ก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเป็นการคิดใจ ผมไม่อาจชี้ชัดลงไปว่า พ่อขุนรามคำแหงนั้น บรรพบุรุษของท่านคงอยู่แถวแม่ไก่โง่ ผมขอเสริม เท่าที่ฟังแล้วมีความคิดเห็น

การบรรยายเรื่อง

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ : ข้อสังเกตใหม่เรื่องภาษาและการตีความ

โดย ดร.ขวัญดี อัศวาวณิชย์

ดิฉันได้รับคำสั่งโดยพระราชกฤษฎีกาพัฒนา หุ่่มพระมหากษัตริย์ ที่อยู่ตรงหน้าให้พูด อย่างครึกครื้น คงจะพูดอย่าง ไม่เครียด ดิฉันอาจจะเป็นคนแปลกหน้าเพราะว่ากรมศิลปากรมีคุณหมอนะมีนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ดิฉันเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่สอนอารยธรรมไทยมาหลายปีมากโดยที่สอนร่วมกับนาย กิ่ง ครุฑวิริยะ ไกรฤกษ์ และได้มีโอกาสใช้เอกสารที่เป็นศิลาจารึกหลักที่ ๑ เนื้อหาที่เดียว แต่ในการมีที่ขึ้นมากับวันนี้นั้น ดิฉันเห็นมากใน รูปที่เป็นผู้ที่เป็นนักวรรณคดีที่ศึกษามากกว่า ดิฉันก็เลยจะพูดสองเรื่องส่วนหนึ่งที่เห็นด้วยกับนักเขียนเรื่องมาด้วย ท่านไม่ ต้องอ่านอารยธรรมา ดิฉันจะอ่านให้ฟังว่า

จำได้ว่าได้รับการสอนแม่เหล็กแม่เหล็กน้อยเลย ว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงได้รับสมัญญานามว่า มหาราชองค์แรกตั้งแต่นั้น ไทยเราอยู่ในสุวรรณภูมิ เมื่อพ่อขุนรามคำแหง ท่านเองจาก โยธะลำ ถ้ามีท่านผู้ใดที่รู้จักท่านเองนี้ช่วยยกมือขึ้นด้วย คุณครูที่สอนวิชาชั้นมัธยมตั้งแต่เล็ก ทำให้ดิฉันและเพื่อนได้จำอีกถึงพระมหากษัตริย์คุณ พระมหาธรรมราชาองค์นั้น ดิฉันไม่ทราบว่ามีใครให้ทราบในเรื่องนี้ที่ดิฉันได้ไปมีท่านผู้ใหญ่ว่าท่านใดที่เคยร้องเพลงจาก โยธะลำ เห็นนี้อาจจะมีอาจารย์ ช่วยบอกด้วย อาจารย์ทรงกินสัตว์ถือว่าเป็นอาจารย์ประจำของ ดิฉันมากเลยจริงๆ ร้องได้ ถ้าไปใกล้กับเด็กคงจะจำจากตนเอง เพลงนี้ได้ แต่เนื้อหาน่าสนใจมาก เมื่อมีอยู่ว่า พ่อขุนรามคำแหงนั้นรวมเกล้า พระบัญญัติเริ่มเกิดหนึ่งคือใหม่ ส่วนอีกส่วนมีชื่อ ดาญเชื้อโท จารึกเป็นแผ่นไว้ไว้โน้มน้าว่า ทรงช่วยเหลือโดยดลประจักษ์ชัดว่า ส่วนพระสมณโฆษาพระศาสดา พุทธบริษัทมีที่ เจ้าสิริบุญสาม จากลังกาผู้เป็นควีนสิริสมันไทย ดิฉันพยายามที่จะพูดให้อาจารย์อีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าหากผมแล้วจะพาทาง กลับไม่ได้ เป็นเด็กหนุ่มใหม่ ถ้าเมื่อไรหรือของพ่อขุนรามคำแหง ท่านอาจารย์ประจำศรีวิชัย ได้ละ ขอความกรุณาต่ออาจารย์ มี เนื้ออยู่ตรงนี้ ประเด็นว่าให้อาจารย์ช่วย อาจารย์อาจจะทราบด้วยว่าใครเป็นคนวางแผ่นนี้ ตั้งแต่โบราณแล้ว ตั้งแต่นั้นมา ถึงมาถึง แล้ว หลายท่านหรือท่านใหญ่ยังไม่เกิด

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร
(รับเรื่องเพลง โยธะลำ ตามเนื้อข้างต้น)

ดร.ขวัญดี อัศวาวณิชย์

ท่านอาจารย์พอจะทราบไหมว่าใครเป็นคนแต่งเนื้อ

พอต่อมาดิฉันได้มีโอกาสไปใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศ ๔ ปี อายุได้ ๑๐ ขวบอยู่บ้านยาย ยายอายุ ๗๐ ถึงวัยของ ๑๐๐ ขวบนี้ดิฉันอายุได้ ๖๐ กว่าแล้วที่นี้ในตอนที่ดิฉันเริ่มตั้งคำถามว่าภาษาที่คนมากได้ใช้คือเป็นภาษาถิ่นไหน นั้นอยู่ในหลักศิลาจารึกหลักที่ ๑ และเคยเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างมาให้ก็เป็นคำศัพท์ๆ คือ คำว่า **พระพิง** แล้วบางที่ตัด **ครุฑออก**เหลือ คำว่า **พิง** คำว่า **เพิง**แต่ใช้ **ตัวบนแปลออกกัน** กับ **อรรถกถา**นี้ นี่เป็นตัวอย่างบางส่วน ที่ไม่ออกจากนี้ที่ดิฉัน ตั้งคำถามมากในรุ่นนี้เวลาที่จะไปยังถึงคือจะออก ๒ คำ คำที่เป็นออก ครุฑรูปภาพ (พระยาพิง) ถ้ายังไม่ถามมาก

แห่งอย่างแรกก็คือ**สิ่งมหัศจรรย์ (w) ญาร่าง** เราจะใช้อย่างนี้ให้เป็นเรื่องจริงทั้งสิ้น ทั้งชุดนี้ใช้มาได้นาน ยิ่งกว่านั้นคือ เรื่องตำนานที่พระร่วงวางกลอุบายจับหรือปล้นเราไปมารบ แต่ที่เราทราบคือ พระร่วงพูดคำไหน สามารถให้เป็นคำนั้น เป็นสำนวนของแปลกๆ ที่เรารู้กันอย่างเช่น ปลา ปลาที่ฉันจะกระตุงแล้วก็ไม่ลงไม่กินไม่กลัวกับยกไว้ด้วย เพราะฉะนั้นก็มีเช่นนี้ **ปลาทูพระร่วง** เกิดขึ้นที่ตำบลนครพนมที่ตัวแม่น้ำโขงแล้วเห็นแก่กระตุง แต่ที่จริงของจริงได้ อันนี้หลายท่านอาจจะเห็นคนทางใต้อาจจะไม่ฟังมากอันนี้ ก็เหมือนที่ได้อธิบายแล้วเราเห็นว่ามาลึบหรือมาถูกละเลยมีอย่างนี้ในเรื่องที่พระร่วงมีวางกลอุบายนี้ เพราะพวกเราจะเปรียบเทียบได้ที่มีแต่อยู่ข้างนอกว่าดูอย่างว่า แล้วคนส่วนใหญ่มักจะเขียนเป็น ย ย สระ ๑ **ยาร่าง**โดยไม่ได้คิดว่าอะไรที่เขียนก็เหมือนแต่ก็เป็นคำบอกได้ อันที่จริงเขาได้มาจาก **ลูกพระยาข่าง** ผลไม้ที่ลูกพระยาข่างเอาไปให้เมื่อลูกมากอยู่ข้างนอก ประหลาดแล้วก็มีอีกอันเป็นอีกอันที่เป็นอีกอันที่แปลกๆส่วนแล้วใช้ที่นี้มากของไปแปลกอันแรกอันเป็นอีกอันที่ไม่ใช่เขาก็เรียกอันนี้ว่า **กัญธนาพระยา**แล้วชาวบ้านเขียน**กัญธนา**เขาก็ยังมีเรื่องอื่นๆ อีก รวมแล้วสามคำทำให้มีบัญญัติอย่างนี้เรื่องพระร่วงของสุโขทัยว่าเป็นเรื่องจริง ไม่ต้องสงสัยและหลักฐานใหญ่ที่สุดอันนี้เขียนโดยและใช้มากโดยตลอดจนกระทั่งเป็นอาชีพในการสอนหนังสือ จนกระทั่งกลายเป็น**ที่ถือศิลาจารึกสุโขทัยอันที่ ๑** ไปวันที่มีต้นมีความรู้ก็รู้ว่าอะไรที่ผิดและความผิดใจก็หาว่าตนคิดทำให้มีต้นเสียมากด้วยว่าฝ่ายมีการรณคดีศึกษา อาจารยประเทศของเมืองด้วยว่า ไม่ได้เขียนบทกวีในเรื่องของศิลาจารึกหลักที่มากนัก ทั้งๆ ที่เราสามารถที่จะร่วมพิจารณาได้ด้วยและที่มากของข้อความของตัวต้นนั้นจริงว่ามีมาจากประการการที่ตรงไปในการสอนและการที่เขียนบทกวีด้วยตามสนใจประวัติศาตร์ไปก็ไม่ได้นั้นจะกล่าวให้ฟังวิธีที่ต้นนั้นจะใช้และใช้ในวันวันด้วยเพราะได้โดยตามท่านผู้ใหญ่ออกมาเมื่อปรากฏว่าท่านนายอำเภอเมืองสุโขทัยว่า **๑** ทุกท่านแล้วก็เข้าใจความหมายทุกคำหรือไม่ แล้วก็ได้ตามเมืองเมืองที่ข้างหลังเป็นเมืองลพบุรี ไม่ได้อ่าน ทางกรมศิลปากรเองก็ไม่ได้อ่านทุกคำ หรือบางท่านก็อ่านเพื่อจะเลือกคำบางไปใช้เพื่อการใช้การหนึ่ง และต้นต้นนั้นใช้วิธีการที่ซึ่งคล้ายกับวิธีที่กรมศิลปากรเคยทำมาแล้ว แต่อย่างไปใหม่ ต้นนี้คือตลอดจนยกข้อความในศิลาจารึก เพื่อความเข้าใจได้ฝ่ายของคนที่ไปใหม่จะขอเวลา ๑๐ นาที ขอความร่วมมือนอกจากท่านนี้โดยเฉพาะน้องๆ นี่อาจจะยอมรับกับตัวอักษรซึ่งไม่คอยอ่านตลอดด้วยการเขียนใหม่

การเขียนใหม่ของต้นต้นนี้ใช้แบบของปัจจุบันก็คือแยกเรื่องโดยอาศัยย่อหน้าซึ่งคนจะแยก ย่อหน้าทางเลขแล้ววันเมื่อหน้าก็มีความที่ไม่เป็นภาษาที่ไม่เป็นเรื่องนั้นจะต่อเนื่องไว้รวมกันต้นต้นจะไว้ที่รวมกันนั้นและรวมไว้ใหญ่เพื่อความเข้าใจและท่านจะเห็นได้ว่า ในการทำเช่นนี้ทางกรมศิลปากรมีความสำคัญอันนี้ต้นต้นได้ตัวซึ่งเราจะร่วมพิจารณาอยู่ทางฝ่ายวรรณคดีและภาษาซึ่งจะช่วยไปให้รู้ว่ามีต้นต้นนั้นจะต้นต้นนั้นจะอ่าน

(อ่านข้อความจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ที่ ๔ ด้าน)

ต้นนี้ใช้เวลาประมาณ ๑๐ นาทีในการอ่านศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลายคนอาจจะบอกว่าฟังดูไม่ยากเข้าใจได้เกือบทั้งหมด แต่ต้นความเข้าใจนั้นอยู่หลายคำที่เราพิจารณาจากบริบทซึ่งจะต้องยอมรับอย่างนั้น

ทางด้านภาษา ซึ่งแรกแรกจะมีต้นต้นจะออกพูดคือการมีสถานที่ที่มันอยู่ในศิลาจารึก ไม่ฉันทุสสถานเมืองสุโขทัยมีหลายแห่งแหละ เมื่อสุโขทัยมันมีอื่นๆ แลแล้วว่าผู้เขียนต้องการว่าเรื่องของเมืองสุโขทัยอันต้นต้นนี้ อันต้นที่สองที่เราต้องการเข้าใจในเรื่องสถานที่ซึ่งคน เราจะเห็นมีการมีอีกสถานที่หนึ่งคือศิลาจารึกหนึ่งมีและสถานที่หนึ่งจะอ่านเป็นสถานที่ๆ ถ้าต้นต้นจะเกี่ยวข้องกันเรื่องเมืองสุโขทัยอาจจะเกี่ยวข้องกับการจารึกอีก นี่ด้าน บรรพที่ ๑๕ ขึ้นว่า ๓๐๑-๓๐๔ ยก ปะมาโรง พ่อขุนรามคำแหงมหาพราหมณ์เมืองศรีวิชัยลพบุรีสุโขทัยได้มากได้ ๑๔ เจ้า จึงให้ช่างพันกระตาดหินที่หัววังกลางใต้ทางนี้ ถ้าท่านเป็นผู้เขียนท่านจะนึกอย่างไรในการเขียนอย่างนั้นมันอย่างไร นี่มันทางต้นนี้ให้ช่างพันกระตาดหินที่หัววังกลางใต้ทางนี้ พอมาถึงวันพระต่างๆ ก็เลยยกปู่ครูคนมาเอาขึ้นแล้วพันกระตาดหินสุดธรรมพูดถึงกระตาดหินนั้นแล้วก็ไปใช้ในพุทธธรรมพ่อขุนรามคำแหงมหาพราหมณ์เมืองศรีวิชัยลพบุรีสุโขทัยนั้นมีการพันหินอันนี้แล้วก็ให้ช่างพันกระตาดหินขึ้นเมือง ขอดูหน้าปที่หน้า ๔ บรรพที่ ๔ เราจะไม่บรรยายละเอียดในภาษาว่าทางนี้คือทาง ๒ อัน อันหนึ่งชื่ออากาพระมาส อันหนึ่งชื่อพุทธศาสนา กระตาดหินนี้ชื่ออากาพระมาส สดามันนี้ไว้ (สดามันนี้แปลว่าวัง) จึงทั้งหลายเห็น ท่านจะเห็นว่าผู้เขียนไม่คอยมีมืออย่างนี้พูดเรื่องสถานที่แห่งหนึ่ง นี่คำขึ้นมานี้ก็คือตลอดจนกระตาดหินอากา

การบรรยายพิเศษ หัวข้อ

**ปัจจัยภาคแห่งราชอาณาจักรสุโขทัย :
หลักฐานโบราณคดีและประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการ
รวมรัฐสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา**

โดย ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์

คำว่าปัจจัยในการเตรียมเรื่องเมืองสุโขทัยกับเมืองฉะเชิงเทรา เพื่อรวมอาณาจักรสุโขทัยกับอยุธยา ที่แยก
จะพูดประเด็นนี้จะได้ศึกษาหลักฐานทางด้านโบราณคดีบ้างหรือทางด้านอื่นๆ มาประกอบ เพราะอย่างไรเราก็ทราบค
ในการเรียบประวัติศาสตร์สุโขทัยว่า เมื่อสุโขทัยตกเป็นเมืองขึ้นอยุธยาแล้ว พอถึงอีกปีหนึ่งสุโขทัยก็เป็นอิสระ แล้วอีกปี
หนึ่งก็เป็นเมืองขึ้นอีก ก็ว่ากันไปเรื่อย ๆ เป็นคนสุโขทัยต้องเป็นวัดตัวใจวายหลายแห่งๆ ปีนี้ก็ตีใจโซ้ยให้ขึ้นเป็นอิสระ อีก
สามปีก็ขึ้นขึ้นอีกอะไรอย่างนี้ แต่ที่จริงแล้วทุกอย่างในการรวมสุโขทัย-อยุธยาเป็นการจบลงจากการที่ใช้เวลายาว นานราว
๑๐๐ ปี ตั้งแต่พญาลิไทหรือพระมหาธรรมราชาลิไทสวรรคต ก็เมื่อมาในเวลาคู่ร่วม ๕๐ ปีกว่าจะมีการรวมกัน
ไม่ว่าจะมีการรวมกันได้อย่างไรนั้นจะเห็นเป็นเรื่องราวของการต่อสู้พยายามที่จะเข้ามาในอำนาจของอาณาจักรสุโขทัยตลอดเวลา
เรากลับมาทางสุโขทัยประเทศของเราเรื่อก็คือเรื่องของการมหาธรรมราชาที่ขึ้นสวราชย์ที่กรุงศรีอยุธยาได้แต่เป็นเมือง
ขึ้นของพระเจ้าอโยธยา แต่เราจะเห็นว่าในเมื่อเรื่องเวลาเสียออกกันออกอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ผมก็เลยมาในหัวนี้ค
งจะได้อะไรบ้างเกี่ยวกับว่าอย่างนั้นที่ทำให้สุโขทัยรวมเข้าอยุธยาได้ในตอนท้าย ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ซึ่งมี
มาตลอด ประเด็นแรกที่ผมจะพูดคือความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ราชวงศ์ ซึ่งจะให้เห็นว่าทางฝ่ายของอยุธยาหมายถึง
ราชวงศ์ของสุพรรณภูมิหมายถึง ผมเข้าใจว่าทางอยุธยา ๒ ราชวงศ์ คือพวกราชวงศ์ของสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่
สถาปนากรุงศรีอยุธยา และราชวงศ์ของสุพรรณภูมิ (สุพรรณภูมิ) เป็นเชื้อสายของพระบรมราชาแห่งฝ่ายสุพรรณ ได้เข้ามา
อ้างว่าครอบครัว ประเด็นนี้จะพูดก็คือแสดงหลักฐานให้เห็นเป็นเรื่องราวของการเข้ามาแทรกซึมครอบงำของอำนาจส่วนกลาง
คือของทางฝ่ายสุพรรณภูมิเข้ามา แล้วอีกประเด็นหนึ่งที่ผมจะพูดต่อไปก็คือเรื่องของการสมทบ ชุมชนของเมืองมาใหม่
ที่จะพูด ก็ใช้วิธีการอีกอย่างหนึ่งของการเป็นเครือญาติเข้ามาครอบงำทางฝ่ายสุโขทัย อันนี้เป็นรายละเอียดซึ่งอยาก
จะขอเสนอในวันนี้

เรามักจะพูดเรื่องการครอบงำของฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง เราจะเห็นว่าตัวสุพรรณภูมิจะใช้เครือญาติทางฝ่าย
ชายให้เข้ามาได้ฝ่ายหญิงของทางฝ่ายสุโขทัยและเข้ามาจากเหนือ เราอาจจะเห็นอย่างนั้นแต่พอตอนหลังๆ ก็มีหลักฐานอย่างเช่น
พระมหาธรรมราชาคนที่หนึ่งที่เป็นบุตรหลานของที่เป็นเชื้อสายของพระร่วง (สุโขทัย) แล้วทางแม่ก็เป็นเชื้อสายของทางฝ่าย
พระโยทราช คือหมายความว่าแม่เป็นฝ่ายสุพรรณภูมิ มีการสลับกันเหมือนกัน เรื่องการครอบงำกันนี้ บางทีทางฝ่าย
สุโขทัยอาจจะเป็นคน และฝ่ายสุพรรณภูมิก็เป็นหญิง แต่คงจะไม่ใช้พูดตรงๆ เราจึงควรจะพูดให้ดี อย่างที่
พูดก็เพราะพูดตรงๆไม่ได้ที่เป็นไมภาพ อย่างจะพูดถึงว่ามีความหมาย หนึ่งที่ถูกยกให้เป็นเมืองใหม่ คำว่าแม่ที่นี้ปรากฏอยู่
ในจารึกที่เป็นตัวหนังสือที่เก่าที่สุดก็คือ จารึกวัดโสมนัส คือ พระมหาศรีวิสุทธิกษัตริย์มีพระราชเมตตา คำว่าแม่ที่ถูก
นำมาใช้และท่านก็ได้เป็นถึงมีความหมายของมหาธรรมราชาธิราชซึ่งเป็นโอรสของมหาธรรมราชาลิไท คือลิไทไม่มี
โอรสลูกอะไรแล้วสุโขทัยก็หลายมหาธรรมราชา แต่จะไม่เรียกเป็นมหาธรรมราชาที่ ๑, ๒, ๓, ๔ เพราะว่าตีความ

[illegible][illegible][illegible]

ครองอยู่แล้ว จวบจนวันสุดท้ายของเมืองพิชัยอยู่โดยยี่ก็ถึงวันขึ้นเมฆ เจ้าสาธพระยาครองอยู่แล้ว แล้วเจ้าสาธพระยาผู้มีหลัก
ฐานชัดเจนว่า พระยาบาลเป็นลูกชายของมหาธรรมราชาที่เมฆพมได้มีเมฆละ เพราะฉะนั้นพระมหาธรรมราชาเมฆพมไม่
คนที่แบ่งกัน ทำให้เกิดจลาจล เกิดเป็นระหว่างเจ้าสาธพระยาที่ไม่ได้อยู่เมืองพิชัยมาพบกับพระยาบาลที่ครองเมืองคือระ
หรือเปล่า ใช่ไหม เจ้าสาธพระยาที่อยู่ตรงนั้น ทำไมไม่มีใครพูดถึงเลยละในพงศาวดาร เจ้าสาธพระยากำจัดขมขื่นของ
แคววีนเก่า เพราะฉะนั้นเขาก็วิ่งไปหาพี่น้องที่สุโขทัย ไม่ฟังมหาธรรมราชาพิชัย ผลักดันให้ยึดคิดอย่างหนึ่ง จริงๆ แล้ว
ฉันมีเพื่อนคนหนึ่งชื่อขมขื่นในชื่อของขมขื่นกับสุโขทัย-อยุธยา เราจะคิดในแนวอื่นๆ ได้เลยละนะ แต่ขอให้ใช้หลักฐาน
อย่างซื่อสัตย์ ถ้าเขาปฏิเสธหลักฐานบางอย่างเพราะมีข้อสงสัย อย่าไปว่าเขาว่าเขาอยากดัง อย่าไปว่าเขาอย่างอื่น

บทความภาษาอังกฤษประกอบการบรรยายพิเศษ เรื่อง
หลักฐานพระพุทธศาสนาในเอเชียใต้
และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สัมพันธ์กับสุโขทัย

โดย ปิเตอร์ สกิลลิง

Pāli in Early South - East Asia and in Sukhothai

Peter Skilling

It is a pleasure to deliver this paper here in Sukhothai, and to know that the proceedings will be presented to Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn of the auspicious occasion of her Fourth Birth Cycle. Her Royal Highness is herself a scholar of Pāli and several of the other languages mentioned in this paper.

I would also like to pay homage to my illustrious predecessors, without whom this study would not be possible, above all to Prince Damrong Rajanubhap, George Coedès, and Saeng Manavidura. Fifty years ago, in 1903, the latter spoke at the 'First Seminar on the Archaeology of Sukhothai', where he delivered a paper entitled 'Did the Sangha of the Sukhothai period recite the Seven Tamnan?'.¹

I. Buddhist Languages in Context

The Buddha was born in Lumbini Grove near Kapilavastu, in present-day Nepal. He spent much of his life and teaching career in the region of Magadha, the 'Middle Country' of Madhyadeśa of India. It is likely that he taught in more than one dialect, adapting his language to that of his audience, as suggested by a passage in the Mahāparinibbāna-sutta.² For the most part he would have spoken in Māgadhī.

After the Buddha's Parinirvāṇa, his teachings were collected by his followers at the Councils of Rājagṛha and Vaiśālī. The Saṃgha soon spread across India, especially during the reign of the great Emperor Aśoka. Monks and nuns had to teach the Dharma in local languages. A number of Vinaya schools (nikāya), traditionally counted as eighteen, developed.³ Eventually these schools transmitted their own collections of scriptures in a variety of Indian languages and scripts. By the time these collections were written down, from the first century BCE onwards, they were recorded in a number of Prakrits, including Pāli and North-Western Prakrit or Gāndhārī.

¹ Dighanikāya, Pāli Text Society ed. Vol.II,p. 106, tatha yādisako tesam vappo hoti tidiśako mayham vappo hoti, yādisako tesam saro hoti tidiśako mayham saro hoti, dhammīyā ca kadhīya sandassamī samādhāpenti samuttajjenti sampahāyenti.

² See for example Dipavamsa and Kathāvattho-āṭṭhakathā.

Today most of these scriptures are lost. The only Tripiṭaka to survive in a complete form --- at least as described by Ācārya Buddhaghosa in the fifth century CE---is the 'Pāli canon' of the Māhāvihāravāsīn Theravādin school, preserved in Ceylon and South-East Asia. The Tripiṭakas of other schools survive only in fragments, whether in original Indic languages or in Chinese or Tibetan translation, or not at all. Some of the languages used by other schools are known from surviving manuscripts and inscriptions or from citations in philosophical literature (see Table 1).

As the Dharma spread across Asia it was transmitted in new languages. In addition to Sanskrit and Prakrit, Buddhist communities in Central Asia used Khotanese, Tokharian, Uighur, Sogdian, and Tibetan. When the Dharma reached China it was translated into Chinese, by the second century CE or earlier, and over the centuries the great Chinese Tripiṭaka came into being. This Tripiṭaka was eventually propagated in Vietnam, Korea, and Japan. Buddhist texts went on to be translated into Tangut, Mongolian, and Manchu, and late imperial pentaglot editions were produced in Chinese, Tangut, Tibetan, Mongolian, and Manchu.

In Nepal texts were preserved in Sanskrit and Buddhist Sanskrit, and a vibrant narrative-cum-ritual literature in Newari developed. In Sri Lanka texts were preserved in Pāli and composed in Old Sinhala in the early period, and in Sinhala in the mediaeval period. In South-East Asia the earliest Buddhist vernacular inscriptions were in Old Mon.³ After the eleventh century Buddhist communities continued to transmit texts in Pāli, including new texts from Ceylon. They soon began to use vernaculars like Arakanese, Burmese, Javanese, Khmer, and Thai, including the several dialects of the Tai and Lao language groups.

One notable characteristic of the Theravādin Saṃghas of Sri Lanka and Suvannabhumi is that they continue to preserve and cherish the classical Pāli tradition, copying, reciting, studying, and writing texts in Pāli even as vernacular literatures developed and flourished. In contrast, the Chinese and Tibetan traditions translated and studied the texts received from India into their own languages. Sanskrit continued to be studied only by a small elite, if at all, or to be used in mantras.

What does this tell us? We may conclude that the use of local language to communicate the teaching of the Buddha was seen as necessary and important by Buddhist communities from the earliest period. This, after all, is obvious. As a result the body of the pre-modern Buddhist literature, taken as a whole, in all its languages, is vast and diverse. The process has continued into the modern period with the spread of Buddhism to the West. Buddhist texts are now translated into or written in probably every European language. New translations and writings continue to appear in the 'traditional' languages such as Thai, Chinese, or Japanese, as well as in modern Indian languages like Hindi, Marathi, and Bengali. Buddhist literature, naturally, continues to grow and evolve.

³ I do not include the Pyu language because the early records are royal rather than Buddhist in content.

II. Buddhism and writing

In India and Central Asia two scripts were used, Kharoṣṭhi and Brāhmī. The use of the former, essentially a regional script, waned by the third century CE and by the sixth or seventh century it died out altogether. Brāhmī, in contrast, evolved into Northern and Southern Brāhmī, and is the parent not only of most of the scripts of India but also those of Tibet, Lanka, and South-East Asia. The Northern variety developed into the Kuṣāṇa, Gupta, and Nāgari scripts, and finally the regional alphabets of modern North Indian Languages. One descendant of Southern Brāhmī, the Pallava script, was used extensively in South-East Asia from the fourth century or earlier, and evolved into the scripts used by modern South-East Asian languages.

There is nothing Buddhist about these scripts, which were used for different languages for secular purposes or shared by the Buddhist, Jaina, and Brahmanical religions. Buddhist certainly encouraged the practice of writing, and biographies like the *Lalitavistara* recount how the Blessed One himself, as a youth and Bodhisattva, effortlessly mastered sixty-four alphabets. The earliest written records of India, the Aśokan inscriptions, in part concern Buddhism, and the greatest early corpus of Indian dedication inscriptions is engraved on Buddhist monuments—the great caityas and the numerous rock-cut monasteries that start with the second or first century BCE.

In the later period Buddhism was certainly connected with the development of writing and of elegant calligraphy. The Tibetan monk 'Phags-pa developed a script for the writing of Mongolian, and in Japan Kukai or Kobo Daishi is associated by tradition or legend with the origins of the Kana syllabaries. The Mon script first appears in Buddhist dedications in Central Thailand, as does, centuries later, the Burmese script at Pagan. In all Buddhist cultures the copying of scriptures was encouraged by the ideology of merit.

III. Inscriptions

Inscriptions may be classified in several ways. One is by support or type of material used. The most durable records are on stone and metal, but some ink inscriptions survive, for example on the walls of the Ajanta caves or the temples of Pagan. Inscriptions may be undated or dated. In some cases they once bore dates which are now lost or fragmentary. Inscriptions may be monolingual, bilingual, or multilingual—using one, two, or several languages. Inscriptions may be classified by script (see preceding section).

I have noted that much of the older Buddhist literature, composed in varieties of Prakrits, is lost. This is because it was recorded on perishable materials such as birch-bark and palm-leaf. Such records as do survive are inscriptions on more durable materials such as stone and metal. These too—like all things—are ultimately perishable, but at least some inscription survive, often, regrettably, in a fragmentary state. These inscriptions are invaluable records of the spread of Buddhist ideas, texts, and ritual and social practices.

IV The inscription of Pāli

Pāli is not associated with any single script. In the earliest period Pāli texts, including the earliest forms of the Tripiṭaka, were transmitted orally. According to later texts of the Māhāvihāra school, the Pāli texts were first written down in Ceylon in the first Century BCE, presumably in a script related to the Brāhmī of the early Prakrit (Old Sinhala) inscriptions of the island.

In the first millennium CE, Pāli was inscribed in South-East Asia in the Pallava and Late Pallava scripts. In the second millennium Pāli was written in Siam in varieties of the Khom script, including 'Khom Sukhothai', 'Khom Ayutthaya', and 'Khom Ratanakosin'. In Cambodia Pāli was written in the cognate Khmer script. In Siam and Burma Pāli is written in Mon and Burmese, and in Lanna and the Lao principalities in varieties of Tham script. In the nineteenth century Pāli was written and printed in the Ariyaka, invented by King Rama IV when he was a monk, and by the end of the nineteenth century, with the age of print, in Thai script.

The early Pāli inscriptions, of the first millennium of the Christian Era, are monolingual. In second millennium we meet with bilinguals, and find Pāli used in conjunction with Khmer, Mon, Lanna Thai, Isan, and Thai. In the old Thai bilinguals the Pāli is in one script, the vernacular in another. Both Pāli and Sanskrit loan-words are used.

The texts given in inscriptions may be divided into two types: citations and compositions. I use the term 'citation inscription' for lithic or other engraved records that give excerpts from Buddhist texts. Such inscriptions are not original compositions, although they may be combined with original material.

In early South-East Asia the greatest concentrations of citation inscriptions known to date are in Burma (from the Pyu kingdom of Śrīkṣetra) and Siam (from the Dvāravātī period on).⁴ Smaller numbers, all in Sanskrit, have been found in Java, Borneo, and the middle Malay peninsula.⁵ Very few have been found in Laos of Cambodia or Vietnam, in the areas known to historians as Funan, Chenla, and Champa.

In the early period the northernmost Pāli inscriptions in Siam are from the ancient city of Si Thep in Phetchabun province. Two Pāli inscriptions from Si Thep are at present on display here in Sukhothai in the Ramkhamhaeng National Museum. One is the yedhammā verse, engraved on the base of an image of the seated Buddha, unfortunately fragmentary. The other is the formula of conditioned arising (paṭicassamuppāda), inscribed on both sides of a broken circular stone.⁶ The same formula is inscribed on another fragment, probably from the same piece, still in Si Thep.

It is noteworthy that no significant Pāli inscriptions, citation or composition, are found in Sri Lanka. The richest heritage of inscribed Pāli texts is that of old Lower Burma and the

⁴ See Peter Skilling, 'The Advent of Theravāda Buddhism to Mainland South-east Asia', *Journal of the International Association of Buddhist Studies* 20.1 (1997) pp.93-107 for a preliminary and already outdated list. 'New Pāli Inscriptions from South-east Asia,' *Journal of the Pāli Text Society* XXIII (1997), pp. 123-157; 'The Place of South-East Asia in Buddhist Studies,' *Buddhist Studies* (Buddhō Kōkyō) XXX (2001) 19-43.

⁵ I do not count here the clay sealings inscribed with ya dharmā or dhāraṇā, which have been uncovered in the hundreds at numerous sites throughout the region.

⁶ Peter Skilling, 'Some Citation Inscriptions from South-East Asia,' *Journal of the Pāli Text Society* XXVIII (2002) 159-175.

Chao Phraya valley and contiguous areas. In Siam the Pāli tradition continued in Haribhujaya, where bilinguals (Mon and Pāli) were produced. In Burma Pāli flourished at the great capital of Pagan.

V Pāli in Sukhothai⁷

What does what we have discussed so far have to do with Sukhothai? By sketching the distribution of Buddhist languages, we can determine which areas used Pāli and which did not; as a result the significance of the use of Pāli becomes clearer. During the first millennium of the Common Era, when Buddhism spread across Asia, the use of Pāli in inscriptions was essentially limited to two cultures: the one in Śrīkṣetra, the lower Irrawaddy, the other in Dvāravati and the Chao Phraya valley, including neighbouring areas and sites such as Muang Phra Rot, Muang Sema, and Chaiyaphum. These inscriptions date from the sixth to the eighth or ninth centuries. Pāli was used in Haribhujaya up to thirteenth century. This demonstrates clearly that the Pāli of Sukhothai (and of neighbouring Lanna) did not appear out of nowhere, out of a vacuum. Pāli had already enjoyed a long presence in the region.

In Sukhothai inscriptions Pāli is written in the Khom script. We find both citation and composition inscriptions. The texts chosen for citation change, with the exception of *Paṭiccasamuppāda*, a perennial favourite. The *ye dhammā* ceases to be inscribed, and is replaced the twenty-four conditions (*paccaya*) of the Abhidhamma system. Compositions begin to be inscribed. Some are quite long, and are composed in verse. That is, in Sukhothai we see the emergence of Pāli composition and metrics.

The Wat Pa Mamuang inscription, dated CE 1361, is composed in several metres and in prose.⁸ The Buddhapāda inscription now kept in Wat Bovaravises, Bangkok, is dated CE 1426, is in prose and verse.⁹ Several bilingual inscriptions open with Pāli stanzas of homage. Citation inscriptions give the formulas like the *in pi so* or the abbreviated seven books of the Abhidhamma.

VI Neighbours

As noted, Pāli citations were inscribed in what is today lower Burma, and both Pāli citation and composition thrived in the Pagan period, from the eleventh to thirteenth centuries. In the nineteenth century the entire Tripitaka was engraved on marble slabs.

In contrast, Cambodia has few Pāli inscriptions, early or late. Only one from the early period is known, a citation inscription from Angkor Borei. (there is also one *ye dhammā* inscription in Prakrit.)¹⁰ The next inscription, and the earliest known dated Pāli record, bears the date Śaka Era 1230 (1308), and records the religious foundations and meritorious acts of King Śrīśrīndravarman

⁷ In this paper I refer to Sukhothai as a state rather than a period.

⁸ Inscription No. 6 in Prasert Na Nagas and A.B. Griswold, *Epigraphic and Historical Studies*, Bangkok : The Historical Society, 1992, pp. 514-521.

⁹ The Buddhapāda of Wat Bovaravises and Its Inscription', in Prasert and Griswold, *Epigraphic and Historical Studies*, pp. 757-767.

(Sirisirindavamma).¹¹ From Kok Svay Cek, south of the Western Barai near Angkor Wat, the record is bilingual, inscribed on a stone stele 1.70 metres in height, one side with twenty lines of Pāli verse in ten Ślokas, the other with thirty-one lines of Khmer prose.¹² It is the earliest dated Pāli composition from Cambodia, since the Angkor Borei inscription is a citation. As an early epigraph from the period during which the Mahāvihāra Theravādin Vinaya lineage of Sri Lanka was introduced to (or rose to prominence in) the region, it bears witness to the change of classical language from Sanskrit to Pāli. Khmer inscriptions from the early fourteenth century use Pāli loan-words and terms used up to the present day in Thai.¹³ The next dated inscriptions is from Wat Nokor, dated śaka 1488 (CE 1566 CE 1566)¹⁴ Later Khmer inscriptions are rich in reference to Pāli literature.¹⁵

Few Pāli inscriptions are known from Laos. There seem to be none from the early period. There are several composition inscriptions from the sixteenth century on. The Pāli inscriptions of Laos are being collected by Michel Lorrillard of the École Française d'Extrême-Orient, and we await the results of his research.

¹¹ Peter Skilling, 'A Buddhist inscription from Go Xoi, Southern Vietnam and notes towards a classification of 'ye-dharatī' inscriptions', in 80 pīṭhācīrya de pīṭhācīrya : 800 pādā khmer vijñāna dan charit lac kadesporina [80 Years : A collection of articles on epigraphy and ancient documents published on the occasion of the celebration of the 80th birthday of Prof. Dr. Prasert Na Nagas], Bangkok, 21 March 2542 [1999], pp.171-187.

¹² George Coedès, *Études Cambodgiennes XXXII*, 'La plus ancienne inscription en pāli du Cambodge', reprinted in George Coedès, *Articles sur le pays khmer*, École Française d'Extrême-Orient, Paris, 1969, pp. 282-89.

¹³ George Coedès, 'La plus ancienne inscription en pāli du Cambodge', in *Articles sur le pays khmer*, Paris, 1969, pp.282-89 = *Études cambodgiennes XXXII*, originally published in *Bulletin de l'École Française d'Extrême-Orient XXXVI* (1936), pp. 14-21.

¹⁴ K. 754, in George Coedès, *Inscriptions du Cambodge*, Vol.VII pp. 34-36, 37-38.

¹⁵ K.82, in Jean Filozot, 'Une inscription cambodgienne en pāli et en khmer de 1566 (K 82 Vat Nagat)', *Académie des inscriptions & belles-lettres, Comptes rendus des séances de l'année 1969, janvier-mars*, Paris, 1969, pp.95-106.

¹⁶ Peter Skilling, 'Some Literary References in the 'Grande Inscription d'Angkor (IMA 38)', *Asiatische 8 Dec.* (2001) 57-66.

Table 1. Early Buddhist Languages**1.1 Indic**

Gāndhārī is written in Kharoṣṭhī. All other languages are written in scripts belonging to the Brāhmī family.

Language	Evidence
Gāndhārī	Inscriptions, birch-bark and palm-leaf MSS (from 1st c.CE)
Pāli	Inscriptions (2nd c. CE), manuscripts (7th c.CE)
Sanskritized Prakrit	Inscriptions, 'Paṭna Dharmapada'
Buddhist Hybrid Sanskrit	Mūhāsamghika Vinaya, Mahāvastu
Buddhist Sanskrit	Inscriptions, Sarvāstivāda Tripiṭaka
Sanskrit	Inscriptions, Śāstra literature such as Abhidharmakośa
Old Sinhalese	Inscriptions

1.2 Central Asian

Khotanese	Inscriptions, manuscripts
Tokharian	Manuscripts
Uighur	Inscriptions, manuscripts
Tibetan	Inscriptions, manuscripts, Tibetan Tripiṭaka.

1.3 East Asian

Chinese	Inscriptions, manuscripts. Chinese Tripiṭaka.
Vietnamese	Inscriptions, manuscripts.
Korea	Inscriptions, manuscripts.
Japan	Inscriptions, manuscripts.

1.4 Himalayan

Newar	Inscriptions, manuscripts.
Bhutanese (Dzongkha)	Inscriptions, manuscripts.

1.5 South-East Asian

Mon Inscriptions	
Khmer	Inscriptions
Old Javanese	Inscriptions

Table 2. Pāli Inscriptions before the eleventh century CE

IndiaSamath (1)	
Nepal	– (Note : ‘Kathmandu Manuscript’ : earliest surviving Pāli Palm-leaf)
Sri Lanka	– (Note : many Sanskrit inscriptions, including Mahāyāna sūtras such as Prajñāpāramitā, Ratnakūṭa, and Dhāraṇī)
Indonesia	– (Note : Ratu Baka inscription from Central Java attests to presence of Abhayagiri lineage from Ceylon)
Vietnam	– (Note: Prakrit gold plate inscription)
Laos	–
Cambodia	Angkor Borei (1) (Note: Prakrit Tuol Phra Theat inscription)
Burma	Śrīkṣetra (many)
Siam	Dvāravāṭi (many)

Table 3. Pāli Inscriptions after the eleventh century CE

Sri Lanka	few	
Burma	many	From early Pagan to present.
Siam	many	From Sukhothai, Ayutthaya, to present.
Cambodia	few	
Laos	few	

อนรา ศรีสุชาติ (สรุปการถาม-ตอบวิทยากรจากภาษาอังกฤษ)

อาจารย์จิรพัฒน์ได้ถามคำถามอาจารย์ปิตุสงฆ์เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเรื่องจารึกที่ถินนครบุรี ปราชญ์ศรี ว่าจะมีที่มาจากคันธีรับมาใช่หรือเปล่า อาจารย์ปิตุสงฆ์ตอบว่า มีอยู่ แต่จะว่าไปตรงกับของศรีลังกา แล้วจะมาจากศรีลังกา อาจารย์ก็ยังไม่อยากยืนยันเช่นนั้น ที่ฉันจึงได้ถามต่อเพื่อขอเชื่อมโยงเรื่องราวว่า จารึกที่ถินนครบาลย์จังหวัดสระบุรี จะมีคำว่า “อนราชนปุระ” อยู่ จะเกี่ยวข้องกับศรีลังกาไหม เพราะคำนี้เป็นชื่อเมืองสำคัญทางพระพุทธศาสนาของศรีลังกา อาจารย์คิดอย่างไร อาจารย์ตอบว่า รู้สึกว่าเป็นเรื่องแปลก ที่เจอคำว่า “อนราชนปุระ” ในจารึกอย่างนั้น ยังไม่อยากยืนยันว่าเป็นอักษรศรีลังกา เข้ามารวมคำนี้ด้วย

ปาฐกถาพิเศษ
ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องศาสนาพราหมณ์
และฮินดูจากหลักฐานที่สุโขทัย

โดย ศาสตราจารย์สัตยพรต ศาสตรี

ปราชญ์ทางด้านภาษาและวรรณกรรมสันสกฤตของอินเดีย

Brahmanism in Sukhothai

by Prof. Dr. Satya Vrat Shastri

I bound today an assembly of eminent scholars. This is my second visit to Sukhothai. The first visit was when I don't know. But it must not less than twenty years that I was first here. At that time I had seen the landmark of the place-Wat Mahathat. I have some memory of it, but I do not remember to have seen the other sites; it must have been a very quick visit.

This time because of my interest in the development of Brahmanism in Southeast Asia I thought it was better to devote sometime to Brahman's shrines and the artifacts in Sukhothai.

Yesterday I went out to the places; the first was Devalaya Mahākṣetra. This impressed me very much. This Devalaya is mentioned in the stone inscription of 1361 AD of King Lithai. This inscription recorded the presence of the images of Śiva and Viṣṇu in the shrine for Brahmanas to worship. The inscription reads "In saka, a year of the ox, on Friday the ... of the waxing moon of *viśāḍha*, in the *ṛkṣa* of *pūrvāṣāḍha*, the sunrise, the King erected an image of Mahāśvara and the image of Viṣṇu in the *Devalayamahākṣetra* of the Mango Grove.....for all the ascetics and the Brahmins to worship forever....." (Inscription of Wat Pa Mamuang, AD 1361). The inscription is in the Khmer language.

The images of Śiva and Viṣṇu are believed to correspond to a group of bronze sculpture of Hindu gods, very attired and adorn with ornaments. Some of these sculptures are correctly displayed in the National Museum at Bangkok. The important monument is the base of the hall where those images were situated. The hall is in the mandapa shape which eight columns, made of brick and laterite stone. To the west is staircase; this is the monument that excavated and restored in 1970.

The other important site that I saw was Wat Si Sawai. This is situated 300 meters to the southwest of Wat Mahathat. It is surrounded with beautiful scenery. The interesting thing is the works of art at the main Prang that consists of three towers of Lopburi style of art. In front there are two bases of viḥāras located next to each other and surrounded with brick or slate boundary wall. The outer wall is made of laterite. From excavation and renovation fragments of antiques were found such as a lintel showing Viṣṇu sleeping over the ocean, fragments of bronze idols and the linga and the Buddha images in the Lopburi style. King Rama the sixth of the Chakri Dynasty visited this temple when he was the Crown prince he found the image of Svayambhu-Śiva in the viḥāra. And it is assumed that Wat Si Sawai was once the ancient site of the Brahmanas.

The next shrine that I was visited was Ta Pha Daeng shrine. This is situated north of Wat Mahathat. It is sometime called Phra Sue Muang shrine. The architecture style of this ancient site copied the Khmer art which exercise the influence over Sukhothai during the reign of King Suryavarman the second of the 12th century. An excavation reveals significant sculptures such as the image of god and goddess. According to an accessory and dress it is typically Khmer sculpture of the Angkor Wat art of around the 11th century AD.

The next was Wat Phra Phai Luang, the ancient site was situated in the northern part outside the town of Sukhothai. It is known as one of the significant ancient site of Sukhothai. It demonstrates historical traces of the art having existed in the establishment of the town of Sukhothai until the late Sukhothai period.

The cluster of the ancient site in the middle is surrounded by two moats; the outer moat is square shape with approximately 1 kilometer width each side, the inner moat is smaller than the outer moat. It appears there was no moat at the eastern part. It is believed that such the large moat could be the expression of the Khmer's believes. There are three Prangs or Prasats representing the three axis of the ancient site because the style of this tower and the decoration art similar to the Khmer art in the reign of king Jayavarman the seventh. In the 13th century AD this tower once was the place of worship of the Hindu. This is because the fragments of an idol and the pedestals were found. Since King Jayavarman the seventh used to have the strong believe in the Mahayana ideology he renovated the tower and highlighted the pediment and the stucco illustrating the previous life of Lord Buddha. This particular style of the Buddha image is also found in Prasat Hin Phimai.

Wat Phra Phai Luang in the 13th-14th century AD, located to the east of the northern ditch, outer rampart of Sukhothai. It is considered to be a group of ancient edifice of great significant because its buildings were constructed in different phases, have left impressive evident of evolution of Sukhothai art. The oldest ancient monuments in the temple are three buildings constructed in Prasat form imitating Śikhara Vimāna of the old period. At the present two of them are still in a ruin with their bases can be seen the remaining one in the northeast adorn with stucco relief depicting the story of the Buddha like those at Prasat Wat Mahathat at Lopburi Province and at a Prasat in Angkor. In addition there are stucco relieves depicting deity of Hinduism such as the image of Śiva, the image of Brahma. These have to confirm the supposition that around the 13th century AD community in Sukhothai had cultural contact with Khmer in the reign of King Jayavarman the seventh and was also associated with the town under the Khmer influence called Lavo at the present Lopburi Province. At the east of the Prasat located the Vihāra and the Chedi in pyramid shape. In every certain side decorated with sculptures like those found at Kukuta Chedi of Haribhunjaya in Lamphun Province.

Besides visiting these shrines, I have a vocation to drop at Ramkhamhaeng Museum; there I had noticed some of the artifacts:

- 1) The linga, made of sandstone of the Lopburi art, 10th-11th century AD and the pedestal of the Linga or the Yoni,
- 2) The Hari-hara image of the Sukhothai art of the 14th century AD
- 3) The Viṣṇu image

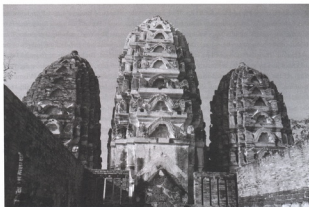
4) The Hindu sculptures from Wat Si Sawai: the Hari-hara, bronze, of Sukhothai art of the 14th-15th century AD.

5) Śiva bronze idol, the torso of Śiva -the head missing, and just the right arm of the deity, besides these:

6) The figure of Viṣṇu, the anantasayana Viṣṇu on Śeṣa. This is reminded me of the similar figure that I saw in another Prasat-, Prasat Phanom Rung. But that one is much better than the one preserved in the Ramkhamhaeng Museum.

Here what I noticed was that Viṣṇu is lying on such a bed in the ocean with the Lakṣmī holding the feet with in the arms, unlike some of the figures which are found in India that Lakṣmī is shown presented at the feet, but here her hand passing-she holding it. From the naval the lotus stalk is coming out, that lotus stalk has a flower at the top and blossom and from the blossom appears Brahma. This concept was very well captured by the artist over here. Here the Brahma's face is not clear unlike the counterpart at Prasat Phanom Rung. There, at least three faces of Brahma are visible, however, this figure here has something that distinguishes it from that one of Prasat Phanom Rung; that is to say, there is significant of a Yogi, by the side of the anantasayana. The Yogi probably represents Śiva. If that subscript words to be correct, then it becomes one of the most wonderful of the images of the old period. Then the Trinity will be complete: Viṣṇu on the Śeṣa bed, Brahma appear from the lotus, and Śiva just by the side, separately, outside the center of the figure, that is one figure, a figure of Yogi. If the figure represented Śiva, then the tree gods be within one place, so Śiva, Viṣṇu and Brahma, and with Lakṣmī and otherwise Viṣṇu has another female- Dhārānī. Normally, two female deities, one would be Lakṣmī and the other would be Dhārānī, the earth. They would be at the service of the lord, presented at the feet. Here is only just one female goddess, and that is Lakṣmī over here and that also not presented at the feet but only holding the feet of the lord.

So these are all artifacts and sites which impressed me very much. And I am carrying back very happy memory of my visit to Sukhothai which I shall always cherish. The visit has been very illuminating and has been personally satisfied for me. I look forwards to elaborating the study of what impression believe to get over here. Thank you.

ປາກ 3 ຂອງ ບ້ານສີສາວ ໃນເມືອງໂພນກຸງຊຸໂຮພັນ

[illegible]

จากสถิติการสำรวจทางพระพุทธศาสนาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวนประชากรชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๖,๖๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๖ ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งการสำรวจครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่ ๒ และกลุ่มที่ ๓ โดยกลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๖,๖๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๖ ของจำนวนประชากรทั้งหมด กลุ่มที่ ๒ เป็นกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๖,๖๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๖ ของจำนวนประชากรทั้งหมด กลุ่มที่ ๓ เป็นกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๖,๖๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๖ ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ที่นี้เรามาดูการลงกรรมอันสำคัญของฝ่ายมหากษัตริย์ เขาก็ยอมรับองค์พุทธของสาวกทั้งหมัด รวมทั้ง พระศรีอริยเมตไตรย พระศรีอริยเมตไตรยนี้ ทั้งสาวกและมหากษัตริย์เขาไม่ยึดกันอยู่ แต่ว่าในองค์มหากษัตริย์ พระพุทธเจ้าไม่ทรงผูกมัดพระมหากษัตริย์ว่า ต้องอยู่แต่ในโลก เป็นโลกุตระ มีจำนวนอันไม่ถ้วน มีชาติทุกยุคใน (คือมี) ถึงราว ๖๔๗ ชาติของมหากษัตริย์มีมาอยู่ตลอดและจะตลอดไป ไม่ใช่ไกลดทุกชาติที่สร้างไว้กับชีวิตพยาน แต่ว่าเนื่องจากท่านมีเมตตาต่อสัตว์โลก เพราะฉะนั้นเจ้าประวิงสหคตจะตอบว่าท่านเจ้าชีวิต อันนี้เป็นองค์มหากษัตริย์

[illegible][illegible]

สังกั แต่ของสุโขทัยไม่เหมือน สวรรกว่า อันนี้มีลักษณะได้ใจพระพยอมอยู่เลยที่จะเน้นวัดที่มีแปลงไว้ให้คือพระพุทธรูปยืนมีวัดที่มีแปลงไว้หนึ่งคืออุษณิยะ อุษณิยะทำพิธีกรรมแล้วคือทำกษัตริย์ออกตามแปลงไปว่าห้ามของไม่เข้าทำเป็นบ้านเป็นเมืองที่มั่นคง อันนี้ก็จะมีการเอาพระที่รอบแปลงตามวัดศรัทธาของวัดมี และทำกษัตริย์เข้ามาจากคันฉ่องอะไรนะ ที่ว่า “ในสมัยของบรรพบุรุษของเรามีรูปของออกมาจากอุษณิยะ” ความนี้ น่ามาจากความในเอสสิริสวระ อีกอันแหละ ชื่อความนี้ว่า “ในสมัยเดียวกันกับนั้นเอง ในสมัยภายหลังที่ราชพิธีเปลี่ยนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเข้าสู่เมืองซึ่งอยู่เหนือการปกครอง ท่านผู้ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าสู่สมกันนั้นพระคณบดีของคันฉ่องวัดมีท่านเองที่ชื่อว่า “บุรพบุรุษราชพิธีการญาณโลกาสังกั” แปลว่า เทพที่รอบแปลงคือ แสงสว่างที่เท่าเทียมไปกับถึงพระพุทธรูปเจ้าองค์ก่อนๆ จนถึงอดีตพุทธที่ก่อนมา พอเข้ามาจนถึงแล้ว บรรพบุรุษแล้ว ก็คือถึงอดีตพุทธที่คนศรัทธาจำนวนมาก **วัดมีที่ทุ่งขึ้นมาจากพระเหียรออกมาจากทุ่งที่ติดอยู่กับพระอุษณิยะ** ท่านเองทั้งหมดทำให้ที่อยู่ของเทพที่มีที่อยู่กับปฐพีอยู่ที่นี่ ยุทธาวาส ส่วนโลก การขึ้นให้เทพบุตรที่มีไม้แก้วเทพบุตรตามส่วนสวรรค์ เป็นประเทศที่ติดพระอิศวร” ก็หมายความว่า พระพุทธรูปเจ้าบรรพบุรุษแสงวัดมีออกมาจากทุ่งของอุษณิยะ ส่วนโลกขึ้นไปถึงสวรรค์ที่พระอิศวรอยู่ ชูละยาว่า ว่าอาณาจักรพราหมณ์มาแล้วแล้ว พระอิศวรก็ตกใจก็จะต้องไว้ซึ่งแสงมาสู่พุทธเจ้าพระพุทธรูปเจ้า ครั้นรู้ก็มาอาราธนา สาธยายไว้ในอดีตวิพพระที่คือสถานะพุทธะแปลงไว้และพระพุทธเจ้าซึ่งมีพระพุทธรูปเจ้าในอดีตสถานะภิกษุมา ๕๕ องค์ พระพุทธรูปเจ้าองค์ปัจจุบันก็จะเป็นองค์ที่ ๕๖ เพราะฉะนั้น เราก็จะทราบว่า **หากทำวัดมีขึ้นมาจากคันฉ่องนั้นเอง แปลว่า** **พื้นที่ทุ่งของกษัตริย์บรรพบุรุษ** เพราะฉะนั้นเราที่จะสรุปได้ว่า **ทิศอยู่ทิศที่เป็นประเทศการกระทำได้ไม่ขาดคตินาพยาน** เข้ามาผสมผสานจนเกิดความมั่นคง แยกไม่ออกว่าอันไหนเป็นธรรมชาติหรือมหานาถแต่ถามมาแยกก็เป็นประเด็นว่า ท่านก็จะพบว่าเข้ากันได้เป็นอย่างดี แต่จะมีคตินาพยานแห่งอยู่มาก โดยเฉพาะจากคันฉ่องเอสสิริสวระ พระอิศวรเข้ามาด้วย มีคตินะคือพระพุทธรูปทั้งหลายรวมทั้งคตินาพราหมณ์ ทำให้ชาวพุทธปัจจุบันเข้าใจผิดว่า มีชาตินี้ ชาติหนึ่งบ้างจริงๆ พุทธศาสนาแล้วเราไม่คอยสนใจเรื่องชาตินี้ ชาติหนึ่ง ไม่มีหรอก สวรรค์

ผู้เชี่ยวชาญจรยา มาดะวิท

เชิญศาสตราจารย์ ดร.กันติ เล็กสุขุม ท่านจะบรรยายเกี่ยวกับเรื่อง “พุทธสถานและพุทธศิลป์ในสุโขทัย”

ศาสตราจารย์ ดร.กันติ เล็กสุขุม

ผมขอเสนอหัวข้อเรื่องปัญหาของเจดีย์ปริวรรตทิศทั้ง ๘ และเจดีย์พระศรีมหาธาตุ วัดพระศรีมหาธาตุสุโขทัย เป็นหัวข้อเล็กๆ ซึ่งเมื่อสักประมาณ ๕ ปีก่อน ผมได้นำเสนอเรื่องนี้เป็นที่ประชุมกรรมการชำระประวัติศาสตร์ ต่อจากนั้น มาเมื่อปีที่ผ่านมามีคนได้เสนออีกวิธีที่ไม่ใช่ประมุขศิลปะการวางผังศิลปะสถาปัตย์เลยแต่เป็นความในวรรณคดีเมืองโบราณ คราวนี้ผู้เสนอถูกจากกันไป จึงหยิบเรื่องเดิมๆ ขึ้นมา เพราะว่าพอได้ฟังในคราวนั้นจริงๆ แล้วมันก็เป็นประเด็นที่ค่อนข้างยังไม่มีมีการตรวจสอบกัน เพราะว่าบทความเรื่องนั้นเสนอมาเพื่อมีการตรวจสอบ ความคิดของผม หมายความว่า ความคิดของผมก็เสนอว่าไม่มีใครสนใจกัน แล้วผมก็ไม่ได้คิดว่ามันจะต้องถูกตั้งว่าได้เสนอว่ามันน่าจะมีการตรวจสอบ การตรวจสอบไม่ได้ยากเลยสำหรับกรมศิลปากรที่จะจัดการซึ่งผมจะได้อธิบายให้ทราบ เป็นธรรมดาๆ ตลอดเวลาที่เราขยายประเทศออกไปอีก จำนวน ๒๓ ๓๔ ๓๕ ประเทศของประเทศไทยนี้ ที่เจ้าแผ่นดินอยู่ ได้แจกแล้ว คือปัญหาเจดีย์ปริวรรตประจำทิศทั้ง ๘ และเจดีย์พระศรีมหาธาตุ วัดมหาธาตุ สุโขทัย ผลของปัญหาเริ่มต้นที่ภาพถ่ายเก่า ด้วยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ซึ่งเป็นปีที่กรมศิลปากรออกไปบูรณะเจดีย์พระศรีมหาธาตุและหลังจากนั้นก็ได้มีการบูรณะบริเวณกลุ่มโดยตลอด เป็นสภาพ (ดูภาพ) ซึ่งถ่ายก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ คือ อันนี้เป็นเจดีย์ยอดดอกบัวตูม อันนี้เป็นเจดีย์ประจำทิศทิศเหนือ อันนี้เป็นเจดีย์ประจำทิศทิศใต้ สภาพปัจจุบัน คือ สภาพปัจจุบันคือ อันนี้ (ดูภาพ) คือพระศรีมหาธาตุ อันนี้เป็นเจดีย์ประจำทิศทิศใต้ทั้ง ๔ และไม่ประจำทิศของ หรือทิศเหนือ เจดีย์ประจำมุมมีประเด็นที่ผมจะเสนอว่า เจดีย์ประจำทิศทิศใต้ซึ่งสุโขทัยได้ผนวกเข้ามาจากปราสาทเขมรส่วน ส่วนเจดีย์ประจำทิศทิศเหนือ ซึ่งสุโขทัยได้ผนวกเข้ามาจากเจดีย์พระมหาธาตุ เรียกว่าปราสาทเขมรส่วนนี้ พระปราสาทเขมรส่วนนี้คือแบบปราสาทเขมร ซึ่งแน่นอนหลักกัน ที่ลพบุรีซึ่งบ้านเดิมอยู่ปลายจากของเขมรธาตุเป็นลักษณะทาง ซึ่งเป็นหลักฐาน

จากข้อมูล ป่าสาธิตแบบระบบของบางแห่ง ป่าบางที่สถานะของพื้นที่มีฐานปลูกพืชเดิมระบบเดิม และบางที่เมื่อเสร็จก็เริ่มไปให้ประชาชน แล้ววัดที่ขณะนั้นเป็นเจ้าภาพรับไว้เป็น ความสูงของบริเวณส่วนหนึ่งมาจากจากพื้นที่ฐานสูงไปจากพื้นที่เดิมขึ้นสามชั้นด้วย อันนี้พอเห็นฐานเป็นสามชั้นเป็นภาพของเรื่องสูงขึ้นไปเพราะรับกับเชิงเขา ดังนั้นคือฐานเดิมปลูกพืช ฐานเดิมปลูกพืชก็จะมีไม้เก่าอยู่เลยมาที่ศูนย์อนุรักษ์ ว่าที่วัดราชบุรณะอยู่ใน พ.ศ. ๑๙๖๗ ก็มีไม้เก่าของฐานป่าปลูกสามชั้นอีก อันนี้คืออยู่มาฐานป่าปลูกก็จะเห็นไม้ที่เคยว่ามาเจตน์ที่ตรงป่าบางที่ของศูนย์มาเห็นเป็นตลอดทุกอย่างมาจากป่าสาธิตแบบระบบรวมทั้งฐานด้วย เพื่อบอกว่าป่ามันไปให้เข้ากับระบบเดิมของเวลาต่อกันนั้นเอง และเห็นอันนี้ คือเจตน์ที่ตรงป่าบาง ที่ซึ่งเป็นเจตน์ไม้ป่าธรรมชาติของวัดราชบุรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สว่างใน พ.ศ. ๑๙๖๗ คือตรงกันสมัยอยู่ป่าปลูกด้วย ก็เป็นไม้เก่าเมื่อเสร็จเริ่มปลูกขึ้นก็ต่อเนื่องกับป่าปลูกอันนี้ก็มีสรุปได้ว่าว่าอันนี้ คือต้นแบบระบบป่าจากป่าจากธรรมชาติมาเลย รวมแต่เป็นเขาปลูกเป็นชั้นๆและไล่ไปต่อเนื่องด้วย อันนี้คือของวัดราชบุรณะอยู่มาเจตน์ที่ตรงป่าสาธิตของศูนย์ ซึ่งเป็นเจตน์ไม้ประจำวัดเหมือนกันจะว่าเจตน์เจตน์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ที่เราเรียกเจตน์ที่ตรงป่าสาธิตที่พระราชวังมณีโรจน์เขาปลูกเอาไว้มียอดแหลมขึ้นไปแทนที่จะเป็นเหมือนต้นเตย อันนี้ท่านคงจะได้เห็นว่าฐานป่าปลูกอีก ที่นี้มีการอนุรักษ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทนต์มณีว่า ป่าชุมชนพระที่นั่งเป็นฐานป่าปลูกอีกด้วย แต่อันนี้ไม่มีของศูนย์เลยนะอีกว่า ยกให้ฉัน เขาก็เลยเรียกฐานป่าปลูกว่าวังออก ก็อันนี้มีการอนุรักษ์ในส่วนนี้คือฐานป่าปลูกว่าวังออก แบบนี้ผมทำเองที่ บำรุงพันธุ์ไม้แทนที่จะเป็นอีกอย่างก็ปลูกปลูกอีกด้วย อันนี้ก็เป็นเจตน์ไม้ต้นเดียวที่จากงานที่ศูนย์มาของมูลนิธิฯ ๑ ครั้ง แล้วก็มีมีการอนุรักษ์โดยที่ไม่ได้ไปใช้คือมีแบบของศูนย์มา หรือว่าคิดแปลมาจากของเดิมมาคิดดัดกันบ้างมันเรื่องอะไรรูปแบบ แต่ที่นั่นๆ ทุกอย่างของศูนย์มูลนิธิพระที่นั่งเป็นเครื่องหนึ่งของป่าปลูก อันนี้คือเครื่องไม้ของป่าปลูกที่ทางนั้น ตรงนี้กรมคือป่ากรบุดของสภากาชาดเข้าทุ่งคนถนัดของอินทรี โขงทั้งนี้เลย และในส่วนนี้ข้างตมเขียวยาวมาก กรมศิลปากรดูแลรวมทั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนั้นจะคงจะหรือที่บอกมันได้คำว่าเจ้าภาพมาดูแลความเจริญมันไม่ได้ใช้ว่าเป็นมาตรฐาน เป็นส่วนที่ภาคเอกชนที่

[illegible]

ต่อไปจะวิเคราะห์กันว่านี่คือรูปธรรมเชิงปฏิบัติทางศาสนาที่เป็นเช่นนั้น อันนี้คือเชิงปฏิบัติทางศาสนาของ ส่วนที่
หมิ่นเหม่กับศีลธรรมแล้วถูกพิทักษ์ไว้หนึ่ง ที่ไม่ได้แยกคำหรือสิ่งที่ผิดแยกแยะกันว่า ช่างช่างจะมีอีก ที่ว่าช่างช่างจะมีอีกนั้น
จะเป็นอย่างไรนี่คืออีกส่วนที่ผิดอีก และนี่คือส่วนของฐานโพธิ์ที่เป็นฐานแห่งสติปัญญะพระสงฆ์มีศกสมณเณรบริกรรม นีคือ
ระดับความสูงของฐานโพธิ์ ที่เขาแยกแยะไม่เท่ากันขึ้นไป คือเขาแยกแยะกับของฐานโพธิ์ที่ไม่ไปมาจะต้องไปฐานโพธิ์ที่รักษา
กันอยู่ ฉะนั้นคำว่าหมิ่นเหม่อย่างไร คือส่วนนี้เรียกว่าหมิ่นเหม่อย่างไร มีพิธีการ พิเศษๆ เช่นถือว่ารูปพระเป็นอย่างไร ส่วนที่
คือส่วนที่ตกต่ำฐานโพธิ์ที่ส่วนล่างลงมาที่คือฐานโพธิ์ที่ต่ำลงอยู่ที่ไม่ใช่ของแต่เพียงอย่างเดียวฐานโพธิ์ที่ต่ำนั้นมาฐานที่ต่ำลงด้วย
ด้วยการทำบาปฐานโพธิ์ที่ตกต่ำแล้วมีลักษณะเป็นอย่างไรนั่นแหละหรือสิ่งต่างๆฐานโพธิ์ที่ต่ำลงที่ต่ำลงที่ต่ำลงเข้าไปที่ที่ต่ำลงมากตอนล่างนี้
เพราะว่าโดยสมบูรณ์รูปธรรมของฐานโพธิ์ทุกขั้นก็ขึ้นกับฐานโพธิ์ที่ต่ำลงนี้ การจะผิดก็ผิด ผิดในสิ่งนี้โดยหลักเกณฑ์แล้ว
จะไม่ใช่ฐานของๆ ที่แยกแต่คนละระดับหนึ่ง หรือมันเป็นส่วนที่เป็นส่วนที่ต่ำลงเป็นบาปฐานโพธิ์ เพราะถ้าหากยังไม่ถึงขั้นนั้น
นั้นหรืออีกนี่ คือ ขอบความว่าขั้นนี้ที่ผิดหรือผิดกันไม่ได้เลย (อุทาน) ของคนบางคนก็ไปเป็นเช่นนี้เหมือนกัน ๑๖๓ ๐๖
คุณ พระ ความสูงอันมีไม่ได้ตามสูงของฐานโพธิ์ที่อยู่ที่อยู่อย่างนั้น ถ้าเข้าใจกันเมื่อถึงขั้นนั้น คือส่วนที่เป็นฐาน อันนี้

[illegible][illegible]

เข้าใจจนทราบว่าเกี่ยวกับประวัติการแพร่สู่พื้นที่ในบางพื้นที่เกี่ยวกับโรคโดยเฉพะการแพร่โรคทางเพศสัมพันธ์และโรคจากการใช้สารเสพติดต่างๆ ซึ่งทั้งจากงานวิจัยมีความรู้ใหม่ มีงานที่จะมีการประเมินเกี่ยวกับยาที่จะใช้ในอนาคต ทักจะพยายามไปอยู่ทำงานที่ของแพร่โรคทางเพศหรือมีประวัติการแพร่โรคมีอะไรใช้จากแนวทางทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลงแล้วมีงานที่จะต้องปรับตามงานทางคลินิกอยู่ ซึ่งมีการวิจัยมีอีกมากมาย เพราะฉะนั้นมีมากมายที่จะไปใช้วิธีของโรคๆ ก็ให้เก็บรวบรวมให้ดีกว่าที่อื่นๆ จะตามใจมากน้อยอย่างไรก็จะต้องดำเนินการอย่างนี้

(ข้อมูลบทความของศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม ประมวล)

ตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Macaranga*

[illegible]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์

ผมจะถามคุณเกี่ยวกับความเข้าใจปัญหาทางสิทธิประโยชน์ระหว่างผู้ใช้สิทธิกับสำนักงาน ซึ่งผมเองก็ได้ถามมาพอสมควร พอที่ช่วงนี้ที่ผมถามมาจะได้ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องสิทธิประโยชน์ เนื่องจากเห็นว่าบางองค์กรมองสิทธิประโยชน์ (สำนักงาน)

[illegible]

ประเด็นแรกก็คือ ต่อเนื่องจากจากกรณีนี้พีธี เรื่องขององค์เจดีย์ยอดสลักมียศของกษัตริย์ราชวงศ์จักรี รวมถึงระบบของพิธี พิธีการขององค์เจดีย์ได้ทำเป็นในเรื่องของการกำหนดหลายวิธีและในการหาหลักรูปแบบ โดยเมื่อไปใช้ข้อมูลที่มีในไปปรากฏที่อีกแบบมาเป็นตัวกำหนดหลายได้ตัวหนึ่ง ส่วนอีกประเด็นหนึ่งก็คือในเรื่องพระพุทธรูปศิลปะ ก็จะมีข้อมูลของด้านหน้าที่มาช่วยกันในการกำหนดหลายของข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนี้ในพิธีการไป ในพิธีอะไรก็ขึ้น เพื่อจะเป็นข้อสังเกตว่าเมื่อทราบว่ามีลักษณะที่เหมือนกันแล้วเราจะรู้ได้ว่า เราจะรู้ได้

เรื่องพื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยาแบบจิตวิทยาประยุกต์ระหว่างผู้เขียนกับอีกคนนอกนั้น ส่วนหนึ่งอาจจะมีพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน

หลักฐานสำคัญบ่งชี้ว่าบริษัทอิธิพลครองอำนาจทางการเมืองมาโดยตลอด โดยเฉพาะที่วัดพระบาทพลวงซึ่งเป็นเจดีย์ทรง
ปราสาทที่วัดแบบที่วัดสุทัศน์ คำคุณ เหวาะและน้องสาวหนึ่งคนของอิธิพลในช่วงแรกครองสุโขทัย นำมาซึ่งที่มาจากหนังสือ
ด้วย หลังจากปฏิเสธอิทธิพลของสมาชิกของโป๊ปมา สุโขทัยก็ไปหาพระบรมมหาราชวังเพื่อลาออก ดึงเขาจากพื้นที่พระเจดีย์
ใหม่ซึ่งเป็นอิทธิพลจากกรุงเทพมหานครและใหญ่โต ยะโยนให้ดูหลายฉบับโดยเขาพยายามว่าลืออย่างที่เคยมีแต่เพียงที่วัดพระบาทพลวง
ส่วนตรงกลางที่มาจากต้นสุโขทัยแบบคือเป็นพระบรมมหาราชวังแห่งใหม่ได้ จึงจากกรุงเทพมหานคร ดังนั้นละก็ไม่ได้มีอยู่ก่อนที่มี
อิทธิพลของได้ด้วย นี่ก็กำหนดผลในช่วงแรกๆ ของสุโขทัย เพราะเขาเดินเข้ามาสนใจประวัติความเป็นไปเป็นแนวทางวิจัยของ
อาจารย์โยชิโกะที่โยชิโกะได้ทำ พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่ง พ.ศ. ๒๕๒๖ เพราะเขาเดินเข้ามาสนใจประวัติความเป็นไปเป็นแนวทางวิจัยของ

[illegible][illegible]

กันเป็นส่วนตัวเป็นวงของอิทธิพลที่เข้าไปปรากฏซึ่งมีผลทำให้จากตัวบุคคล (บุคคล) อย่างเช่นที่**วัดพระธาตุลำปางหลวง** ก็เพราะเหตุนี้ทำให้**เป็นในเรื่องของสุโขทัยไปปรากฏในตำนาน** อาจจะมีในช่วงหนึ่ง แล้วก็ว่า รวมถึงที่วัดสวนดอก เชียงใหม่ ซึ่งมีหลักฐานจากภาพเก่าๆ ก็จะมีอิทธิพลของอิทธิพลสุโขทัยที่ขึ้นไปถึงหมด เพราะว่ามีสิ่งนี้กับใน ช่วงพระเจ้าอภัยนมา พ่วงพระเจ้าอภัยนมาแห่งวัดสวนดอก แล้วก็มีพระพุทธรูปมาตั้งแต่สมัยในอยุธยา แล้วก็มีคนเข้ามาอยู่ เชียงใหม่ แล้วก็วัดสวนดอกสร้างเป็นวัดใหม่ แล้วก็มีหลักฐานที่สำคัญคือ**ตัวเจดีย์วัดดอกบัวชุม ซึ่งเป็นเจดีย์แบบสุโขทัย** **เป็นพระเจดีย์แบบใหม่** อันที่จริงมีอีกองค์แต่ก็เป็นทุ่งสง แล้วองค์นี้ก็เป็นพระบรมการก่อสร้างของเมืองสุโขทัย เพราะฉะนั้น ถ้ามาเจอในบางสุโขทัยนอกดอกบัวชุม น่าจะปรากฏแบบไปปรากฏสุโขทัย และกรณีของยอดดอกบัวชุมที่เมืองมรดกเจดีย์ ปางช้างในวัดสวนดอก

การที่คณะกรรมการกฤษฎีกาฯ พิจารณาถึงความสำคัญของการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ในลักษณะที่แตกต่างจากหน่วยงานเดิมที่มีอยู่หรือไม่ โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ว่ามีความจำเป็นหรือไม่ และพิจารณาจากประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ว่าคุ้มค่าหรือไม่

เพราะฉะนั้นจึงเป็นการที่ได้ดีอย่างมาก ปัจจุบันมีวิหารมาบัง เพราะฉะนั้นที่นี้เป็นของคตจากบ้านคุณลุงจะเป็นของที่ดี ยอดคตจากบ้านคุณลุงที่ไปรวมมาที่สำนักก็คือ ระบบนี้ที่วัดสวนดอกไม้ในเมืองเชียงใหม่จะไม่มีการบ่มเจดีย์ประธาน-เจดีย์บริวารเลย เพราะฉะนั้นเรื่องของเจดีย์บริวารอาจจะดีขึ้นมาจากลุงโชติ และถ้าเจดีย์บริวารองค์ไหนเป็นเจดีย์ยอดคตจากบ้านคุณลุง ท่านองค์นั้นก็จะเป็นเจดีย์ยอดปราสาท เพราะปราสาทยอด จะบอกว่าเป็นเรื่องของคตนั้นที่มีอยู่แล้วก็ได้ หรือว่าอาจจะจะเป็นปราสาทยอดที่มาจากลุงโชติก็ได้ เพราะว่าถ้าวัดที่จะเจดีย์ขึ้นมาจะอยู่ในของเจดีย์บริวารก็เป็นการดี เพราะว่าเจดีย์บริวารนั้นอาจจะดี เพราะฉะนั้นผมขอเสนอว่าเจดีย์ประธานที่ดีก็จะเป็นเจดีย์บริวารที่ย่อมรอบนี้แล้วก็มีการทำขี้ผึ้งไป และในระบอบนี้มันอาจจะดีกว่าเจดีย์บริวารที่วัดเจติยภูมิเจดีย์ที่วัดสวนดอกไม้เป็นเจดีย์บริวารที่วัดสวนดอกอยู่ด้วยกันแล้วสวนดอกไม้ไม่ทอดยอดเลย หากถึงยุคปลายนี้เรื่องของเจดีย์บริวารลงมาคือรวมปราสาทด้วย เนื่องจากของอยุธยาอารยธรรมถือเป็นเรื่องของชนชั้นที่ดีที่ปรากฏที่ประธานเมืองที่ดี มีปราสาทประจำกลุ่มที่ว่าเป็นเจดีย์ประจำกลุ่ม ในรูปของเจดีย์ที่ทรงกลางแล้วก็มีเจดีย์บริวารประจำกลุ่ม ๓ หรือ ๔ เท่ากับสมัยสุโขทัย แต่กลุ่มเจดีย์บริวารที่ย่อมรอบ เขาอาจมาขึ้นพรหมนี้ เนื่องจากพื้นที่ของภาคเหนือเจดีย์เขาค้อเขาชะเอม แต่เขาชะเอมเขาชะเอมก็ไม่มีก็เป็นเป็นเจดีย์ที่ทรงน้อย ก็คือเจดีย์บริวารปราสาทยอดคตปราสาทยอดเจดีย์ที่ดีเป็นตัวอย่างของเขาค้อ เขาค้อเขาชะเอมใช้ขี้ผึ้งแล้ว

ถ้าหากต้องถามว่าเสียงจากพุทธศาสนายังคง มีพลังต่อมนุษยชาติอยู่หรือไม่เพราะฉนั้น พ.ศ. ๑๓๑๓ ปีที่พุทธโคศกนิเวศ
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ ๒๐ ปีแล้ว ก็ยังเห็นได้ว่าเสียงที่มาจากพระศาสนาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และในพระบรมมหาราชวังยังคงมีพลังมาช่วยกันแสดงให้เห็นว่าเสียงจากพุทธศาสนาได้มีพลังอยู่จริง อันนี้ผมไม่ได้อธิบาย อาจจะมีคนที่
ที่ฟังยังไม่ค่อยเข้าใจผมด้วย

มาตุลีสุโธไทย เป็นเครื่องหมายกำหนดอายุจำแนกย่อยของปฏิทินพระเวียงจันทน์ และก็ได้พบหลักฐาน สม พยายามหาของเก่าวิจัย พยายามหาข้อมูลสำคัญก็คือ ได้พบปฏิทินแบบจารึกที่สำนักงานจดสิทธิการรูปแบบให้สมบูรณ์ จารึก หลักที่สร้าง จารึกสองพบที่แหล่งเดิม น่าจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ไปพบหลักฐานคือที่วัดโศภการาม ก็คือวัดที่ไม่มีใบพิมพ์ออกก็เป็นที่เห็นฐานไม้เก่าเป็นจารึกย่อยของปฏิทินเพราะว่ามีของของปฏิทินของอยู่ประจำที่ของของปฏิทิน มีจารึกกล่าวถึงผู้สร้างก็คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สร้างปี พ.ศ. ๑๓๓๒ ในจารึกที่กล่าวถึงแบบตกใจว่าสร้างแบบเดียว สว่างวิหาร สว่างหอไตร หรือมีการจุดธูปให้สองรอบ ถ้าตรวจจากแบบ เนื่องจากวัดได้เป็นวัดที่สร้างอยู่ตามเมืองแล้วรอบ เขียวโชน (Zone) ที่อยู่ทางเหนือเมืองทางทิศตะวันตกของเมืองได้เป็นโซน (Zone - เขต) ที่เมืองพระยาศรีอริราชย์ มาเป็นปีที่หนึ่งเพราะว่าจารึกที่สร้างวัดที่ทิศเหนือทิศใต้ของพระเจ้าจะอยู่ฝั่งตะวันออกหรือตะวันตกของพระนครที่ ๐๐ ก็คือว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถ้าดูจากรูปแบบตกใจไม่มีการสร้างเพิ่มเติมของโสมการาม เพราะฉะนั้นรูปแบบที่ปรากฏที่วัดนี้ จะเป็นหลักฐานการใช้เป็นตัวกำหนดอายุได้ ทั้งเรื่องจารึก และที่รูปแบบ และอีกฝ่ายได้เป็นฐานในการกำหนด แต่ที่นี้ไม่มีแบบของจารึกที่บริเวณแล้วตอนนี้จะย้อนกลับอย่างว่า และในการย้อนเรื่องของการกำหนดอายุตัวที่วัดสวน ดอกที่น่าจะจะเป็นตัวกำหนดอายุได้ตัวหนึ่ง อย่างสมมุติที่วัดโศภการาม พ.ศ. ๑๓๓๒ วัดสวนดอกสร้างในสมัยพระเจ้า ธิบาล พ.ศ. ๑๓๓๕ ตัววัดสวนดอกที่บริเวณนี้มีการตั้งจัดโดยองค์ท่านเจ้าอาวาส พ.ศ. ๑๓๓๕ ที่สำคัญก็คือ พระพุทธมหาราช ที่บอกว่าจะจากเมืองพิษณุโลกนี้ น่าจะอยู่ที่นี่แบบที่เขียนว่าอีกมากกว่า เพราะฉะนั้นแสดงให้เห็นว่าพระพุทธรูปการมาอยู่ ในยุคก่อนหรือเป็นสมัยพระยาไทย เพราะฉะนั้นรูปแบบของจารึกย่อยของของปฏิทินน่าจะเป็นที่นิยมในสมัยพระยาไทย และก่อนหน้านั้นมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒ เพราะที่วัดโศภการาม เจดีย์หรือวัดที่สร้างขึ้น ก็ยังเป็นของของปฏิทินอยู่ก็เพราะว่า พ.ศ. ๑๓๓๒ ก็เป็นงานการสร้างที่พระบาทเจ้าอยู่หัว

[illegible]

ปีแรกที่ อุบลเขื่อนอุบลรัตน์ได้มีมติว่าข้าราชการที่เกษียณแล้วให้ช่วยเหลือว่าจ้างหรือช่วยเหลือ วัตถุประสงค์ พ.ศ. ๑๓๓๓ และต่อมาได้มีมติว่า
สมมติให้ข้าราชการที่เกษียณแล้วได้มีมติว่าข้าราชการที่เกษียณแล้วให้ช่วยเหลือว่าจ้างหรือช่วยเหลือ วัตถุประสงค์ พ.ศ. ๑๓๓๓ และต่อมาได้มีมติว่า
ปีแรกที่ อุบลเขื่อนอุบลรัตน์ได้มีมติว่าข้าราชการที่เกษียณแล้วให้ช่วยเหลือว่าจ้างหรือช่วยเหลือ วัตถุประสงค์ พ.ศ. ๑๓๓๓ และต่อมาได้มีมติว่า

សារ៉ាណត់ ហ្វីលីពី (ឆាម)

[illegible]

ข้อที่ ๒ ของตามหาจารย์อภิสิทธิ์ชัยเนาว์กับเพื่อนร่วมทางคนอื่นๆ จึงได้มีการตกลงพิธีกรรมทำนองแพะเพรา ซึ่งฐานที่เป็นฐานลูกแก้วเอาไว้ ตัววัดเวลาที่เป็นนิมิตว่าทำที่เป็นแบบแผนของอุ้งมือ มีนิ้วกางระหง แต่ที่มนต์ของอุ้งมือก็ได้ออกแต่จิตของพระสงฆ์เทิดทูน ถูกราบไหว้ให้เป็นฐานแม่พระเทิดทูนให้ตัวรูปกางกระของจิตเป็นอุ้งมือ เพราะองค์พระนิมิตที่รูปแบบแบบนี้จะไม่ไปก่อเหตุที่อุ้งมือ ลักษณะนี้ช่างเหมือนท่าแพะเพราในสมัยก่อนเมื่อจะเดินขึ้นบันไดทางขึ้นถ้ำที่มีอิทธิพลทางด้านสมาธิมากน้อยเท่าไรกัน ถ้าเข้าใจ เข้าใจอย่างนี้ เพราะเข้าใจถูกต้องในแง่ของการเมืองแล้ว ทำแพะเพราตอนข้างขึ้นนั้นก็เป็นการดีที่ช่วยกันเดินขึ้นบันไดทางขึ้นถ้ำ

[illegible]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (ตอบ)

[illegible]

ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทย์ (ตาม)

คำสาปที่ ๑ ตามเอกสารอียิปต์ ในสมัยนั้นชาวอียิปต์จะบวชบวชกันเป็นนิกาย ซึ่งมีการสวดพระพุทธรูปขึ้นเมื่อโหรขึ้นเมฆพายุพัดขึ้น ในยุคแรกจะไม่มีใครกล้าสวดพระพุทธรูป เพราะว่าพระพุทธรูปเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขาจะไว้ใจไม่ได้ จะต้องสวดขึ้นเมฆ เช่น พระพุทธรูป หรือไม้เท้าขึ้นก็เหมือนกับไม้เท้าขึ้น หรือไม้เท้าขึ้นก็ขึ้น จะไม่มีการสวดพระพุทธรูปเลย จะเป็นนิกายที่สวดสวดสวดพระพุทธรูป สวดบวชขึ้นจนคิดว่าก็เข้าขั้นแล้ว จนถึงที่ ๒ เมฆ จะมีเมฆพายุพัดขึ้น จะมีเมฆพายุพัดขึ้น พายุพัดขึ้น พายุพัดขึ้น เพราะว่าพระพุทธรูปเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์

คำถามที่ ๒ ตามอาการนี้สันนิษฐานว่าฐานโพธิ์ที่แปลกระดูกงูตัวกระดูกงูของกระดูกสันหลังคือกระดูกที่ฐานโพธิ์เป็นรูปหัวใจ

ค่าตามข้อ ๓ ตามตารางข้อที่ ๑ ที่คือค่าว่า บิลลิงก์ บิลลิงก์ในเงินไทยจะเรียกว่า พลิกะ คือเป็นรูป
อาคารที่อยู่บนอาคารอีกอันหนึ่ง ที่นี้ค่าว่าบิลลิงก์เป็นอาคารหรือสถานที่สำหรับประกอบกัน

ศาสตราจารย์ ดร.มาสุฮิโกะ อิโนุเอะ (ตอบ)

ต้องขอขอบคุณอาจารย์ที่พัฒนาโยกย้ายทางด้านการนี้ ที่คือว่าอย่างที่เราได้รู้ได้คิดผ่านเมื่อครั้งที่ พจนานุกรมภาษาอังกฤษรูป การวางที่เขียนไม่ได้ คือเขียนภาษาอังกฤษตามตัวอักษรจริงๆ เพราะว่า อยู่ในภาษาหนึ่ง ส่วนในภาษาใดก็ได้ยังต้องใช้กฎเกณฑ์บางอย่างที่เหมือนกัน เมื่อใช้รหัสของภาษาบางอันได้ คือ ภาษาที่ใกล้เคียงกับพระพุทธศิลป์ในภาษาที่วางรูปแบบนั้น จะพบว่าความหมายภาษา คือสร้างพระพุทธศิลป์ด้วย แล้วความจำเป็นด้วย แล้วกับภาษาของพระพุทธศาสนาด้วย

ประติมากรรมปูนปั้นสมัยอยุธยาชิ้นประติมากรรมของทางเจ้าผู้พิศมัยศรีวิชัยมหาธาตุเจดีย์ ขำเภอศรีวิชัย จังหัดสุไร

การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ
“สังคมโลก : ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม”

โดย นายประโชติ สังขภูกิจ นางณัฐภัทร จันทวิธ
และ นางสาวพัชรี โทมธวัช เป็นผู้อำนวยการ

อมา ศรีสุชาติ (พิธีกร)

สังคมโลกสมัยใหม่ เป็นที่รู้จักว่ามีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก ในที่นี้เราจะพูดถึงยุคถึงความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าในรอบ ๔ ทศวรรษนี้มีความก้าวหน้าอย่างไร ในหัวเรื่องว่า “สังคมโลก : ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม” ขอใช้ชื่อที่ทันสมัยให้หน่อย

ผู้ดำเนินรายการในหัวเรื่องนี้คือ คุณพัชรี โทมธวัช เป็นผู้ช่วยการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เจ้าคณะพระยา จักรวรรดิพระนครศรีอยุธยา คุณพัชรีเคยดำรงตำแหน่งในคณบดีของสถาบันพระปกเกล้าฯ สุโขทัย หลายปีมาแล้ว แต่ท่านเคยอยู่ไทยมานานแล้วมาก คุณพัชรีก็ไปทางสุโขทัยมา ท่านให้เกียรติเป็นผู้ดำเนินรายการในเรื่องนี้ โดยจะมีวิทยากรที่จะมาบรรยายคือคุณประโชติ สังขภูกิจ จะพูดเรื่อง “บทละครชีวิต-ละครเมืองและโลกาภิวัตน์และการตลาด” อีกท่านหนึ่งคือ คุณณัฐภัทร จันทวิธ เป็นผู้เชี่ยวชาญของสำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร จังหวัดสุโขทัย ท่านมีความเชี่ยวชาญเรื่องเครื่องถ้วย ที่เป็นเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยเวียดนามของชาติต่างๆ เราคงรู้กันว่ากระแสนะการศรัทธาวัฒนธรรม โลกใหม่ นั่นคือที่สุโขทัยเกิดสังคมโลก เครื่องถ้วยต่างชาติเข้ามาในภาวการณ์อย่างไร พบที่โหนด มีผลอย่างไรต่อการทำสังคมโลกของเรา ท่านจะบรรยายให้ฟังกันในเรื่อง “สังคมโลกกับเครื่องถ้วยต่างชาติในสุโขทัย” อีกท่านหนึ่งซึ่งท่านตั้งใจอย่างมากที่จะมาร่วมการสนทนาในครั้งนี้ขอเชิญวิทยากรไว้ ท่านมีความรู้เป็นอย่างดีมาก คือ คุณเนียบปราม วิจารณ์ ท่านเป็นมากกว่าจะพูดเรื่อง “การทำสังคมโลก : วัฒนธรรมจากโบราณคดีได้ไหม” นั่นคือท่านเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมไม่รอช้า ไม่รอช้าจากกลางทะเลเมื่อคืนนี้ว่าเราต้องถึงฝั่งไม่ได้ก็เลยอยู่กับสังคมโลกได้ไม่ช้าของของท่าน ท่านไม่ได้บอกอยู่ในวันนี้ละครับ ฝ่ายที่ขอทราบโทษโทษในต่างประเทศเป็นอย่างดี แต่อย่างไร ในเรื่องนี้ คุณประโชติจะพูดแทนให้ด้วย

พัชรี โทมธวัช (ผู้ดำเนินรายการ)

ที่จริงแล้ววิทยากรทั้งสองท่านก็เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ด้านวิทยานิพนธ์คือ คุณประโชติ สังขภูกิจ ท่านเป็นผู้ช่วยการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ปัจจุบันท่านอาจย้ายมาดำรงตำแหน่งแล้ว แต่ท่านใช้ชีวิตที่สุโขทัยเมืองเก่านี้ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสุโขทัย ศรีสุโขทัย และท่านพระพรต ถวายทอดแตรท่านเจ้าราชการอยู่ในตอนแรก ท่านอยู่ใต้แผนที่นี้ทั้งนั้น ท่านจะบอกให้ทราบระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร ขณะโบราณคดีแล้วกับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยบัวคา จากประเทศอินเดีย ในวันนี้ก็จะพูดถึงเกี่ยวกับเรื่องแหล่งผลิตและแหล่งผลิตภาชนะดินเผาจากแหล่งผลิตเกี่ยวกับเรื่องสังคมโลก ส่วนอีกท่านหนึ่ง คือ คุณณัฐภัทร จันทวิธ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสังคมโลกด้วยและท่านมีประวัติยาวมาก คุณณัฐภัทร ขณะนี้เป็นอาจารย์ที่ ๔ ๖ กลุ่มวิจัย สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ส่วนเรื่องการศึกษของท่านก็สำเร็จปริญญาตรี จากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรและประกาศนียบัตรชั้นสูงสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากรมหาวิทยาลัย และอีกปริญญาโทนี้ก็คือ ปริญญาโททางโบราณคดีประวัติศาสตร์ ของท่านท่านมาหลายหลายกัน ขอตัวอย่างอีกนิดหนึ่ง มีงานเขียนการพัฒนาของศิลปะ

[illegible][illegible]

คนที่ได้รับสัญชาติไทย ได้รับเรียกว่าคนไทย (คนไทย) เป็นคนแรกสุดของประเทศไทย จะมีรูปพรรณต่าง ๆ แล้วก็ตามแต่การมีเชื้อเกิดมาเกี่ยวข้องกับญาติที่เรียกว่า “เชื้อชื่อนับคนไทย (คนไทย)” มีอยู่สองลักษณะ ลักษณะแรกก็คือ ทำด้วยดินเหนียวสีต่าง ๆ นานา เมื่อหล่อเสร็จแล้ว ลวดลายมีการตกแต่งแล้วไม่ต่างจากสี ๑,๒๐๐ ของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลวดลายต่าง ๆ มากมายจะเห็น เสาของบ้านจะยึดด้วย คือ เสาของบ้านจะยึดด้วยไม้ได้ทั้งขนาดของไม้

ถัดจากนี้ไปก็คงจะเป็นตามลักษณะเดิมกัน แต่ก็มีเป็น**เฉพาะเรื่อง** บางทีก็เรียกกันเฉพาะเรื่องหรือยังมีบางคนมา
เคื่องหรือรถยนต์ ในส่วนที่ ๒ จะพบอีกอันหนึ่งในระยะเวลาก่อนใกล้ถึงกัน **ภาพและฉิน**ในเรารียากันว่า เครื่องถ้วยชาม
ที่พัฒนาแล้ว หรือจะเรียกว่าเครื่องถ้วยชามตอนในระยะหลัง คำว่าเครื่องถ้วยชาม ก็ควรจะเรียกเครื่องถ้วยชามชนิดที่มี
ลักษณะฉินที่อันกับเครื่องถ้วยชามระยะแรก คำๆ นี้ยังใช้เรียกอยู่ ที่พบเป็นไปจากจากเดิม คือฉินมีการเคลือบเงาซึ่ง
ออกและข้างใน เพื่อสีที่นำลงไป ในเครื่องถ้วยชามยุคที่ ๒ เป็นเมื่อฉินที่ตัวบางขึ้น อาจจะมีส่วนของศีรษะหรือ
ก้นภาชนะมีการทาสีฉิน อันนี้เราไม่ทราบ แต่ว่าจะใกล้เคียงที่ตัวภาชนะที่เครื่องถ้วยชามในระยะแรกคือ ต่อมาจะมี
ศีรษะเข้าในส่วนของถ้วยตัวอันแล้ว ถึงสำคัญ ก็คือ การเคลือบ ๒ ด้าน แล้วก็ดูดี แต่ว่าเครื่องถ้วยชามยุคที่ ๒ จะต่าง
อยู่ไม่ได้มาก คือ ไม่มาอยู่บนปากภาชนะ เข้าใจว่ามีอีกแบบหนึ่งแล้ว แล้วก็ต้องเลิกไป ไม่ได้เลิกไปโดยสิ้นเชิง แต่ว่าการ
ผลิตถ้วยชาม จะมีการสืบต่อของสายต่อเนื่องกันไว้ไม่ได้ติดต่อกันไปเลย อย่างที่อาจารย์อิริฮะว่าไปเมื่อแรกนี้ ไม่เป็น
อย่างของฉินจริง มันไปให้ติดต่อกันไปเลย แต่ฉินมีการสืบต่อกันมา ของที่มาจากนอกมาแต่ฉิน แล้วมาในระยะ
สุดท้ายจะแตกต่างอย่างมีลักษณะไปไม่ได้เพราะฉะนั้นแล้ว จะมีความแตกต่างอย่างมีลักษณะ

หมายเหตุที่ ๕ จำนวนการ เบิกจ่ายค่าตอบแทนสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยในปีใดก็ตาม จะคิดจากราย ๒-๓ เมตร ในมูลค่าของทรัพย์สินที่ประเมินได้ ๕ เมตร ค่าตอบแทนที่สมาชิกวุฒิสภาจะได้รับ

[illegible]

ผู้กล่าวที่เขาคิดว่าเริ่มมีอิทธิพลของจีน ก็คือ จ้าวที่เป็นรูปลงมือในภาพของตัวเขาๆ ที่เขาเรียกว่า “นิรสุ” นิรสุ ก็คือพระยาภิรมย์มงคล โดย โฉมแบบของจีน (ภาพที่ ๕)

เครื่องเคลือบสีเดียวนี้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในแง่ที่ว่าไม่ต้องทำสีอีกตามขั้นตอนแล้วให้มัน Water pot คือเขาจะใส่โมโนโกลกับสเปกตรัมสีของสี (ภาพที่ ๖)

พิชญะเป็นโอรสของโยธินซึ่งเป็นที่รักของพ่อโยธินและแม่ของโยธินชื่อว่านางพิม (ภาพที่ ๔)

ก็ทำให้เราพบจากแหล่งอื่นคือโลกก็คือ หนองคาย เราพบว่าเราต้องมาถูกถามเราแล้วมันที่จริงแล้วมันไม่เหมือน
ทวารวดี แล้วก็มีคำอธิบายก็คือ สันนิษฐาน อาจจะพูดกันเสียๆ หนองคายที่ถูกต้อง ทวารวดี ก็คือที่คิดว่าน่าจะมาจากเขมรแล้ว
พบในล้านช้าง แล้วเป็นสมัยอยู่ใกล้กับพวกทวารวดี ก็ทำให้ต้องสงสัยว่า หรือสมัย เราหาที่ดูจากสิ่งใดก็ได้แต่จากมาของเก่า
ที่คิดว่าเป็นว่า เราสามารถ (ภาพที่ ๔) แล้วพบภาพที่เราอยู่ในภาพมาของล้านช้างพวก ที่คิดว่าเป็นว่า สมมติจะพบเราแล้ว
ที่คิดได้ ด้วย ว่ามันคือทวารวดี เป็นไปในภาพทวารวดี

ซึ่งที่แสดงว่าเข้ามาจากต่างประเทศ คือคนที่รับมีพาสปอร์ตไปใช้เป็นคนต่างด้าว จะต้องเป็นพวกที่เกี่ยวข้องกับ
คดีหรือเอกสารหรืออะไรในคดีจริงๆ แล้วมีว่า เราพบหลักฐานก็คือ ภาพลายประกับบนภาพถ่ายบางรูป ที่จะมีการปาดฉีก
หรือฉีกภาพอะไรในสื่อกลางมา ตัวอย่างอยู่ที่ พิพิธภัณฑ์ฯ ภาพพระสมุทรี ก็จะมีรูปมีมา ตามที่มีว่า ซึ่งมีลักษณะภาพทหารฉีก
ก็จะมีหรือพวกมองดูรูปผ่านพระที่นั่งราชดลน ซึ่งขอบที่ฉีกยาว กองทัพก็จะฉีกยาวไป ไม่ทราบว่ามีผู้ใดที่เกี่ยวข้องหรือไม่
แต่ที่พอจะได้อ่านไว้แล้ว ก็จะเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการสืบสวน

[illegible]

ต้นนี้ป็นชนิด ไม้ เรียกว่า ไผ่ ที่นิยมนำมาใช้เย็บสานสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งใช้พาดรองมาจากเครื่องถ้วยเคลือบดินเผา

ส่วนอันนี้เป็นหลักการพื้นฐานของมนุษยธรรมไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับไม่ว่าจะเขียนลายใต้เคสียป็นำทางที่เดียวกันมา
ด้วยกันแล้วอีกหลายครั้งด้วยกัน อันนี้เป็นหลักการใช้ที่ ที่ ปุณฺ ทรงแสดงขึ้นอันสำคัญอันสำคัญมา

กรณีอื่นๆ ภายในนี้คือของข้างนอกก็จะต้องมาเป็นรูปคล้ายๆ ภาพและคำว่าเสียงก็ ก็จะหายไปหมด อันนี้
แปลงมีอยู่ก็เห็นด้วย อยู่ก็คิดถึงบ้านบ้าง รามคำแหง (ภาพที่ ๙)

จากสถิติโลก มีตัวหนังสืออยู่ ๒ ตัว ต้องใช้มีภาษาโบราณเท่านั้นว่าเป็นตัวหนังสือสมัยโบราณ แต่ในภาษาใบมี
ตัวที่เขียนว่า “เมอ”

ແຈກຢືນໃນជີ້ຈະມີຕົວທ່ຽວເກືອບໜຶ່ງພັນ ອຸ່ງຢູ່ໜ້າກັກ

ต่อไปนี้จะพูดถึงเครื่องถ้วยถ้วยต่างชิ้นที่พบในกรุพระปรางค์ต่างๆ เป็นของที่ขุดได้จากวัดพระพายหลวง ซึ่งวัดพระพายหลวงน่าจะสนใจมาก เนื่องจากว่าพระปรางค์เป็นพระปรางค์ทรงศิลปะชองศรีและยังมีเจดีย์อยู่ติดกัน เมื่อเข้ากันมาอาจมีศิลปะที่เกี่ยวจากยี่สิบถึงสี่สิบเศษแล้ว มาพบหลักฐานการซ่อม คือจะซ่อมแบบแบบจะดูไม่ออก แต่ถ้าวางจะอยู่ดูเป็นอันหนึ่ง ตอนซ่อมพระแก้วก็ซ่อมใหม่ วัดพระพายหลวงจะพบพระพุทธรูปศิลปะชองศรีหลายองค์ แล้วก็มีเครื่องถ้วยจะพบเครื่องถ้วยชองศรีเคลือบสีน้ำตาล เครื่องถ้วยชองศรี พบว่าไปจากบุรีรัมย์คือที่อำเภอบ้านกรวด อำเภอละหานทราย จะพบมากสถานที่นี้มีจะมีทั้งเคลือบเขียวและขาว และเคลือบใสและก็มีเคลือบสีน้ำตาลและจะมีบางช่วงที่สีผสมกันเราเรียกว่า “ไบโครม” (Bichrome) ก็คือ ตรงปากจะมีสีเขียวและขาว ตัวเป็นสีน้ำตาล แล้วต่อมาที่เคลือบน้ำตาลด้าน อันนี้เป็นแบบหนึ่งก็คือไปยักข้างจากวัดพระพายหลวง อันนี้ก็มีเคลือบกับเงิน กระปุก กระป๋อง กระปุกก้นกลม กระป๋อง ภาษาชาวบ้านเป็นภาษาถิ่นตามบ้านเขาเรียกว่าอย่างนั้น แบบๆ เคลือบสีน้ำตาล บางทีตรงที่ใบจะมีลายดอกไม้ต่างๆ เขาเรียกบายศรีนี่ก็เป็นของผลิตจากเตาสุริยวงษ์เหมือนกัน พบจากบ้านเขาพาดยาว ไทโยในนี้ที่น่าจะผลิตจากเตาที่ศรีสะเกษ จากตามถนนที่ว่าจะมีพระของชาวเขาคือรูปแบบเฉพาะก็คือ ปากบานกลม ตรงโหล่นจะบานและคอคอออกมา เหมือนโหล่นข้างก็จะประดับรูปๆ นี่ ต่างๆ รูปใบจะมีขนาดเล็กและเคลือบสีน้ำตาลปนเขียวแบบนั้นจะเป็นแบบพิเศษแต่ไม่เคลือบใบไม้เคลือบ ที่พบเรื่องน่าแปลกก็คือเครื่องพระเตียบพระพรหมทำให้เราได้ศึกษาจากหลายเครื่องซึ่งก็ได้บังเอิญมีกันมาจากกรุนี้(ภาพที่ ๑๐) อันนี้เป็นเครื่องถ้วยจีนเป็นเคลือบ ซึ่งพบอยู่ด้วยกันเป็นเครื่องถ้วยจีนในสมัยสุโขทัย ซึ่งเราอาจจะเริ่มมาตั้งแต่ได้ อยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ก็คือพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ เราเจอแบบที่สีขาวจากหลายแห่ง อันนี้หรืออันนี้ อยู่ทั่วไปโดยมากจะบรรจพวงพระศอกหลายหรือว่าส่วนใหญ่จะพบพระศอกหรือเครื่องพระศอกที่อยู่ที่กรุ (ภาพ ๑๑) อันนี้ก็เป็นเดียวกับพบหลายในสมัยใหญ่ ใบเล็ก เครื่องถ้วยจีนอีกแบบหนึ่งก็คือ เตาทองฉนวน เตาทอง ฉนวนนี้จะอยู่ประมาณเจ็ดร้อย อันนี้จะเป็นเครื่องชงชาตอน พบมีแบบที่ที่โอ่ง กระปุกในสมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หยวนนี่ถ้าเป็น พ.ศ. ก็คือ ๑๘๒๑-๑๘๖๑ อันนี้เป็นช่วงของราชวงศ์หยวน ก็จะเป็นภาพรูป ๒ ขู อาจจะมีลายหรือไม่มีลายก็ได้ ลายพวกนี้ก็จะไม่มีแบบที่จีน ก้าวหน้ามาก นอกจากที่ขุดเป็นลายแล้วก็จะใช้ตัวแม่พิมพ์ประกอบเป็นลายขึ้นมา แล้วข้างล่างก็จะเขียนเป็นแบบที่ขูด ส่วนใหญ่ได้ก็ไม่ได้เคลือบ อันนี้เป็นกรุวัดพระพายหลวงเช่นกัน อันนี้เป็นโหล่นจีนแบบที่เคลือบสีเขียวและจะออกตัวเคลือบใบไม้เคลือบไปหมดแล้ว เป็นของสมัยราชวงศ์หยวนเช่นเดียวกับ อันนี้ นอกจากเจดีย์วัดพระพายหลวงก็เป็นพวกกระปุกขนาดเล็ก สมัยราชวงศ์หมิง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ อันนี้ก็มีแสดงให้เห็นว่าวัดพระพายหลวงจะมีการบูรณะซ่อมอะไรต่อๆ มา ทั้งในช่วงอายุที่หลังพุทธปฏิมาพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จนกระทั่งถึง ๒๑ ที่วัดพระพายหลวงนี้ กระเบื้องมุงหลังคาอันนี้คือแบบๆ ที่ บ้านโพนครุฑกระเบื้องมุงหลังคาที่เป็นเนื้อธรรมชาแล้วที่อันนี้เคลือบบางๆ อันนี้ก็เป็นอีกแบบหนึ่งก็คือเนื้อบางๆ แต่ที่ด้านหลังก็จะมี จะมีลวดลายที่เหมือนกับว่าข้างขึ้นและไว้กับอีกอย่างหนึ่ง เครื่องถ้วยที่พบในเขตสุโขทัย ที่อยู่ที่วัดบ้านจ่า รวมคำแบบ ก็คือ ถ้วยแบบชองศรี คือเคลือบเขียวแล้วตรงปากอยู่ด้วย แล้วที่ชาวโน้นก็มีเหมือนกัน นี่เป็นศิลปะชองศรีที่จริงเลย ปากจะลายแล้วก็มีลวดลายแบบนั้น คอคอคนแล้วจะมีการตกแต่งด้วยลวดลาย คอคอคนถึงโหล่นแล้วที่ด้านหลังเป็นรูปแบบราชวงศ์ชองศรีที่พบที่สุโขทัยเช่นเดียวกัน อันนี้แสดงถึงความสัมพันธ์กับพระปรางค์สมัยเดียวกัน

ใบนี้ไม่เป็นเครื่องถ้วยจีนแต่ถือได้ว่า มรดกของเมืองจีน พบสมัย อยู่ที่นี่ที่พิพิธภัณฑ์ รามคำแหง ที่คือ เติ๋นยงลีคำ แล้วก็มีภาพของใบนี้ในเมื่อเติ๋นยงลีคำเป็นลายอันนี้เป็นลายเฉพาะของราชวงศ์อยู่ที่นี่ที่พิพิธภัณฑ์ รามคำแหง (ภาพ ๑๒)

ใบนี้พบที่สุวรรคโลกเหมือนกัน ใบกลีบลูกมะพร้าว เราพบหลายใบในที่นี้อยู่ตามลำน้ำในทุ่งด้วยเหมือนกัน ที่ทางหนึ่งก็พบแล้ว ที่อุบลราชธานีพบอยู่ ๒ ใบ ใบนี้คือใบที่พิพิธภัณฑ์ รามคำแหง อีกใบอยู่ที่นี่ที่พิพิธภัณฑ์ สุวรรคโลก

ใบนี้พบที่วัดชนะสงครามในกรุงเทพฯ ก็เป็นถ้วยสมัยราชวงศ์หยวนเหมือนกัน เป็นลายงูเป็นรูปมังกร มีการทำเป็น ใบแบบพิเศษ (ภาพ ๑๓) เครื่องถ้วยหยวนแตกต่างจากช่วงเวลาข้างหน้ามาก จากตัวอย่างที่พบแสดงให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์อันดีติดต่อกับชาวจีนค่อนข้างชัด เพราะบางชิ้นมีแบบที่เรียกว่า ใบที่เขียนพอร์ (Imporial ware) ที่ส่งมาถวายเป็นเครื่องบรรณาการ (ภาพ ๑๔)

สองใบนี้พบอยู่ที่นี่ เราพบที่พิพิธภัณฑ์ ก็เป็นการปลูกกับถ้วยแบบนี้

ใบนี้ก็เป็นถ้วยอันนี้เป็นช่อกองทัพสายหมอกของสมัยราชวงศ์เว่ยเรียกว่า ช่อกองทัพ คือ หยวน มีลายงูเป็นรูป อันนี้จะคล้ายกับจากสิงคโปร์จากกรุงสยามที่ตอนเขียนๆ

เศษพวกนี้จะพบเวลาเดินชมแหล่งโบราณสถานบ้านองฯ เราอาจจะเจออันนี้เป็นเศษภาชนะของช่อกองทัพ ใบสมัยราชวงศ์หยวนเหมือนกัน

ที่วัดชนะสงครามเราพบเครื่องถ้วยจีนสมัยหยวนซึ่งออกมาคือสมัยราชวงศ์หมิง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เมื่อที่พิเศษมีใบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษแต่อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ มีอยู่ใบเดียว เวลาเดินอยู่ที่นี่ใบหนึ่ง พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ก็เป็นพวกแบบนี้ อันนี้จัดมาอยู่ในที่พิพิธภัณฑ์ รามคำแหง

อันนี้เป็นอีกใบหนึ่งที่จะเป็นลายคราม อันนี้เป็นลายครามสีกับกับของกระเจก เขียนมาให้ให้เป็นลายช่ออกว่า พวกนี้เป็นลายช่ออกที่เขียนพอร์ ภาชนะ (Imperial ware Grade A) แม้จะไม่มีการประทับของหลวง (Royal Mark) ก็ตาม อันนี้เป็นอีกใบที่พบในกรุงเทพฯ อันนี้ที่วัดชนะฯ ก็เป็นของอันนี้ที่มีตัวจีน เขียนเลขชาวจีนเขียนแต่อย่างด้านใน อันนี้ด้านนอกทั่วไป

พวกลายมังกรจะนิยมมากในสมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นต้นไป อันนี้ก็เป็นเครื่องหมาย (Mark) แบบอีกที่ส่งออก (Export Ware) ภาชนะ อันนี้ก็เป็นเหมือนกับวัดชนะฯ ที่ทั้งนี้

อันนี้เป็นลายลายได้มาจากวัดชนะฯ เป็นลายและกลีบลูกมะพร้าวเหมือนกันลายพวกนี้ คือพบจีน จะปรากฏในลายของของเครื่องถ้วยของโลกด้วย ลายพวกนี้จะเป็นใบที่ออกของที่ได้จากใต้ทะเล ที่เราพบใบนี้ พบจากสิงคโปร์ที่อยู่ที่ทะเลอยู่ในช่วงบริเวณๆ อันนี้จัดมาอยู่ในที่พิพิธภัณฑ์ แล้ว ก็จะเป็นลายลายของปากช่อกองทัพ

อันนี้เป็นพิเศษ ซึ่งหลักฐานใหม่นี้ ขุดเจอจาก เขื่อนดินนอกเขต เป็นเศษช่อกองทัพดินเผาที่เจตียุใน พิเศษวัดชนะฯ รามคำแหง อันนี้คือที่เดิมดิน พิเศษวัดคำ รามคำแหง ปี ๒๕๓๔ หลังจากเดิมดินเมื่อที่แล้ว พบแบบพิเศษนี้ อันนี้เป็นถ้วยที่ขุดจากตำแหน่งที่พบเป็นช่อกองทัพ ทั้ง ๔ ด้าน การขุดลงไปก็จะเจอแต่ดินอันนี้ อยู่ อันนี้

๑. ๗๐1

๑๒

๑๓

๑๔

[illegible][illegible]

ប្រតិបត្តិការ ប្រតិបត្តិការ

เมื่อสถานการณ์ภายในมีแนวโน้มที่จะลุกลามออกไปอีก การดำเนินการภายในองค์กรจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทั้งในเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องมีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้พนักงานในองค์กรเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้พนักงานในองค์กรสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

จะขอทำแบบนิทานเพื่อให้เข้าใจ เป็นภาษาที่ง่ายมาก ขึ้นอยู่กับคนที่ฟัง ถ้าหากคนที่ฟังมีความรู้ ความเห็น และเรื่องจริงหลายอย่างที่เรานำมาเป็นเรื่องก็จะมีความเห็นต่างว่า เป็นสาระหรือตลกขำๆ แต่ถ้าคนบางคนเป็นแฟนคลับใหญ่ เราก็ศึกษาเรื่องการทำลายขององค์กรที่ปล่อยมลพิษในได้ทำหลายประเทศเพราะ ประเทศที่ผิดก็มีเยอะ ประเทศที่มากมลพิษ เราทำอยู่ก็หาสิ่งดีอีกเยอะ หลายอย่างที่เราเคยเห็นเขาพูดแต่เรื่องจะลดขนาดใหญ่ว่าให้ซื้อแต่ของเครื่องใช้ส่วนตัวแล้วลดการซื้อเสื้อผ้าแล้วใช้เสื้อผ้าซ้ำๆ เช่นที่กรมเราเคยทำเรื่องใช้ขวดพลาสติกแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ เราเคยมีถังน้ำดื่มอะไรๆ (Report) ของหน่วยงานก็เอามาใช้กันแล้วแต่ก็ไม่ได้ทำ ๓๐,๐๐๐ ถึง ๔๐,๐๐๐ ชิ้น เรื่องจะเปลี่ยนตัวคนมันยาก ก็อาจจะใช้คำในศัพท์ย่อ (Report) ของหน่วยงานแล้วเอามาใช้กันแล้วแต่ก็ไม่ได้ทำ

เมื่อพิจารณาการขาดและการคงอยู่ ความจำเป็นของเครื่องใช้บางชิ้นที่หลาย ที่เหล่านี้ได้รับการผลิต ต่อมาก็จะถูกลดตัวการกำหนดอายุผลิตภัณฑ์ เพราะจะไม่เป็นเหตุให้เกิดการกำหนดอายุ ผลการกำหนดอายุอย่างไม่ได้วิธีการ ๒ วิธี คือ วิธี การกำหนดอายุ ๑๔ และวิธีอายุที่ใช้เป็นระยะเวลา คือ กำหนดโดยตัวเครื่องใช้บางชิ้นเอง หากใช้สินค้าที่เก่าที่สุดเท่าที่ทราบ ประมาณ ๑๓๐ ปี ก็อาจมีปัจจุบัน (หรือประมาณ ค.ศ. ๑๙๐๐ = พ.ศ. ๒๔๔๓) คือ คือสภาพอายุ ๑๓๐ ซึ่งอยู่ที่ เครื่องใช้เหล่านี้จะอายุเกินหรือต่ำกว่าอายุที่กำหนดไว้คือ เกือบแล้วว่ามีอายุประมาณ ๑๓๐ ปีก็อาจมีปัจจุบัน (หรือประมาณ ค.ศ. ๑๙๓๐ = พ.ศ. ๒๕๐๓) แสดงว่าที่ผ่าน ๓๐ ปีมาแล้ว แล้วทำให้การประมาณอยู่ที่ ๑๐๐ ปีมาแล้ว (= พ.ศ. ๑๙๓๐) รวมอยู่ที่ ๒ คือ อายุอยู่ที่สิบหรือสิบห้าปี เริ่มเมื่อประมาณกลางปีปัจจุบัน ประมาณ ๑๖๐ ปี (= พ.ศ. ๑๙๑๓) หากที่ ๒ ก็ใกล้เคียงกับประมาณ ๒๐๐ ปี ก็อาจมีปัจจุบัน (= พ.ศ. ๑๙๓๓) แล้วถูกสุดด้วยจริงๆ ที่เราสนใจการกำหนดเครื่องใช้เหล่านี้ ต้องยอมรับว่าบางตัวที่มีอายุหลายปีโดยอายุ ในปีที่ ๓ ซึ่งจะมีอายุที่เกินสิบปีแล้ว บางตัวอาจถูกกำหนดโดยอายุถึง ๑๐๐ ปีมาแล้ว จะมีอายุจากปัจจุบันที่มีแนวโน้มจะจำกัดโดยอายุบางอย่าง แต่พวกที่มีความสำคัญจริงๆ นั้นได้พบ คือ ยาน เรือเก่าที่มีอายุประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว โดยส่วนรวมแล้วในปัจจุบันนี้ ที่เรารู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมมีผลต่ออายุของ ยาน เรือเก่าที่ที่สิบห้าปีจะมีอยู่

โดยรวมก็มีผลสำคัญ ๓ ประการ ประการแรก คือ การบรรเทาปัญหาความยากจนทั่วโลก การค้าเสรีของอาเซียนและการลดภาษีนำเข้าและส่งออกของอาเซียน ประการที่ ๒ ที่สำคัญก็คือ เรื่องการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน ซึ่งอาเซียนได้มีมติที่จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการว่าด้วยการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน ซึ่งอาเซียนได้มีมติที่จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการว่าด้วยการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน ซึ่งอาเซียนได้มีมติที่จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการว่าด้วยการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน

การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ
“เทคโนโลยีโบราณของสุโขทัย”

โดย นายปฏิพัฒน์ พุ่มพวงษ์แพทย์ นายพนวัฒน์ สมพันธ์ นายก อบจ. นิดศรี
ดำเนินรายการโดย นางอุไรวรรณ ต้นสิงห์

อมา ศรีสุชาติ (พิธีกร)

การบรรยายกลุ่มในวันนี้เมื่อมีเรื่องเครื่องถ้วยเครื่องถ้วยโลกแล้ว ถือว่าเป็นเรื่องที่เราชาวสุโขทัยมีอยู่แล้ว งานประติมากรรมที่ต้องให้ท่านคิดสร้างสรรค์ที่เป็นเฉพาะของสุโขทัย งานประติมากรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจริงๆ จังๆ ที่เป็นประติมากรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม คนสุโขทัยเขามีเทคโนโลยีอย่างไร จะได้รับทราบกัน ในหัวข้อที่ตั้งชื่อว่าเทคโนโลยีโบราณของสุโขทัย โดยจะบรรยายกันในเฉพาะ ๒ เรื่องใหญ่ๆ เท่านั้น อันที่จริงงานช่างฝีมือที่โดดเด่นในสุโขทัยของสุโขทัยมีอยู่หลายอย่าง แต่เวลาจำกัด และโดยเหตุผลหลายอย่าง อย่างนี้จะขอเน้นเฉพาะเรื่องที่เป็นตัวอย่างและมีความชัดเจนในการศึกษา อันแรกคือ **การขึ้นหล่อประติมากรรมสำริดสุโขทัย** นอกจากจะมีชื่อเสียงในด้านการหล่อพระพุทธรูปสวย พระพุทธรูปงาม พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ของสุโขทัย ก็ได้รับทราบยกย่องว่างดงาม อันนี้เราได้รับเกียรติจาก **คุณปฏิพัฒน์ พุ่มพวงษ์แพทย์** มาเรียกสุโขทัยว่าบ้านสุโขทัย คุณปฏิพัฒน์ท่านมาสุโขทัยไว้มาก เรียบร้อยแล้วในหลายเรื่องทีเดียว แต่คุณปฏิพัฒน์มีความรู้มากก็เลยเป็นที่ต้องการของสังคม ได้ย้ายไปหลายแห่ง อยู่ยุคที่ไม่อยู่ไหน ตอนแรกไม่ได้อยู่ที่นั่น ก็ยังอยู่ในระแวกคนเหนือ และมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องถ้วยเครื่องถ้วยที่นั่นได้เป็นอย่างดีเรื่องเครื่องถ้วยที่นั่นเป็นทั้งการหล่อขึ้นของดินเผา จากการได้ติดตามงานงานของท่านที่รู้จักชื่นชมที่ท่านได้พยายามเผยแพร่ความรู้ทางด้านงานศิลปะต่างๆ ที่เป็นของสุโขทัย ให้กับคนต่างๆ ไปได้รับทราบ ท่านผู้ใดที่คือ คุณพนวัฒน์ สมพันธ์ หัวข้อที่ท่านจะพูดคือ เรื่องรูปปั้น ประติมากรรมของสุโขทัยที่เป็นว่าสร้างด้วยสิริรูปเทวและอื่น ในอดีตก็มีรูปปั้นมากมาย ของสุโขทัยตอนไหนคน **คุณพนวัฒน์ สมพันธ์** ท่านได้ทำกับท่านเอง คิดอยากจะทำจากอุปกรณ์โบราณจริงๆ จึงได้ไปเชิญอีกท่านหนึ่งมาคือ คุณบุญผดุง สาธงาม ท่านเป็นผู้ที่เป็นพระพุทธรูปได้สวยงามมาก เป็นคนช่างคิดถือว่า แล้วก็ออกมาเป็นรูปที่มีชื่อเสียงมากทีเดียว ได้รับรางวัลมากมาย และท่านบอกว่าท่านชอบอีกมากในได้ทราบท่านต้องไปงานสถาปัตย์ที่งานศิลปกรรมเชียงใหม่ ความจริงท่านอยากมา คุณบุญผดุง สาธงามเป็นผู้ที่ซ่อมแซมพระพุทธรูปที่ได้รับงานพระราชทานพระพุทธรูปสิริมารวิชัย ที่ปากายมา และท่านเอง ปัจจุบันนี้แสดงอยู่ที่หอพระพุทธรูปสิริมารวิชัยของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีโครงการเปิดในเร็วๆ นี้ แล้วที่สำคัญ เราได้รับเกียรติจาก**คุณอุไรวรรณ ต้นสิงห์** มาช่วยดำเนินรายการ คุณอุไรวรรณ ต้นสิงห์ เป็นสถาปนิกฝีมือดีเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญของงานศิลปกรรม ท่านได้เกียรติเป็นผู้ดำเนินรายการในวันนี้และเชิญท่านผู้ดำเนินรายการและวิทยากรบรรยายในหัวข้อ “เทคโนโลยีโบราณของสุโขทัย”

หม่อม ทวีไท แสยดอหิระยงคณบดีมีมหาราชประชนธัญญ์มีนัยด้วย มีมัญญาให้ถูกความร้อนค้ำให้ลอสองนางสนมกับตัวมการโง่เขลาของคณบดีคนนั้นได้ ว่าถ้าเขาเป็นคณบดีของมหาดไทยนั้น มีโทษอย่างหนึ่งว่า พอมหาสองก้านมีตัวผู้สู้กว่าคณบดีซึ่งมีมหาราชมากแล้วก็พูดโง่เขลาไปเสียว่า แต่พอพูดขึ้นแล้วว่ากล่าวโทษจะสู้สู้มีโทษของคณบดีได้โทษของคณบดีนั้นแล้วก็มีตัวราชการมาก อาจจะเป็นโทษๆ ได้ แต่ที่พูดขึ้นแล้วอย่างว่าแล้วตัวนั้นก็เป็นการมีโทษของคณบดีที่จะสู้สู้มีโทษของคณบดีนั้นแล้วก็เป็นอาชญา หรือว่าแต่เครื่องมีแต่ก็ไม่ได้ใช้ให้โทษไปเสียของคณบดี

[illegible]

สิ่งที่ไม่แปลกใจมาก ว่าพระราชทูตรูปหล่อตัวจริงในชุดไทย ซึ่งครั้งนี้ก็พยายามตัวกันมาว่า การให้ชุดของสุโขทัยจาก การ ขับไประดมสมาชิกโดยคนต่างองค์ไปจากสุโขทัย แล้วก็ประกาศกษัตริย์ภาพ ทั้งตัวนี้เอง เป็นรูปแบบของตัวอักษรเป็น รูปแบบสถาปัตยกรรมของชาติ ของคนไทยแบบสากลอยู่ในด้านนี้ เวลาที่มีอะไร ก็เกิดการสร้างสรรค์งานของหน่วยงานนี้เอง เป็นการขยาย เป็นวงกว้างของวงการที่ตนเองเคยทำอยู่ให้ขยายจากเรา ให้มีการคิดสร้างรูปแบบต่างๆ ขึ้นโดยมีลักษณะ ของสุโขทัยโดยแท้ ละสิ่งที่หนึ่งที่เป็นเรื่องแปลกประหลาดก็คือ การหล่อพระราชทูตรูปสุโขทัย หล่อได้มีมากมายมาก เพราะชาวต่างชาติก็อยากมี ขอให้ดูอันนี้ตัวติดของพระราชทูตรูปสุโขทัย แล้วคนต่างชาติก็เห็นว่าไป เททองลงมาจาก เห็นของ ตัวติดมาก แล้วก็มีอีกหนึ่งแบบ อย่าง ตัวติดนี้ไปไว้ที่ใด ตามหลักก็ยังไม่เข้าใจว่า เขาทำไว้ทำไมอย่างนั้น ตามปกติแล้ว

[illegible][illegible]

ผมไม่ได้คิดเรื่องการปล่อยพระพุทธรูปไปวัดในสุพรรณบุรีในช่วงที่ฐานะทางการเงินของผมและพระพุทธรูปมีเรื่องกันมาพอควรๆ ไม่ถึงรูปมาก บารอศกัทยายามไม่ทราบข้อเท็จจริงก็เหมือนใครๆ เลยเพราะว่าทางองค์กรก็เหมือนคนละที่กันเองก็ แต่ตัวในส่วนตัวก็เป็นคน ส่วนที่เป็นศิษย์หรือส่วนที่เป็นพระก็เหมือนใครๆ กันนี่แหละ เป็นที่เห็นกันพอสมควรก็ไม่ใช่ข้อที่จะมาคัดค้านอะไรกัน อันนี้ที่พวกรักกันก็หาข้อสรุปดูเป็นรอบคอบด้วย เป็นต่อข้อนี้ก็คิดว่าข้อที่เห็นกันไปกับคนอื่นก็ไปข้างในอีกทีหนึ่ง อันนี้เป็นจุดมาโดยที่อุปสรรคระหว่างพระสงฆ์ อีกสาเหตุอันหนึ่งก็คือว่าผมเองก็ทำให้นะหว่างก่อนผมทำทางสงฆ์จนแล้ว แล้วทำไมทางวัดเลยเอาที่นี้ถึงโดยเฉพาะพระเถระเหมือนว่าพระเรียกว่าปิกพระนเถระ ความจริงไม่จำเป็นใครไปปิกพระนเถระจนท่านได้เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่สูงสุด บารอไปไม่รู้ ใครจะไปปิกพระนเถระทำไมได้ เพียงแต่ว่าตรงที่เป็นลูกหลานเขาใช้มาก หรือว่าน้องหรือว่าไอ้หะที่ผิดบ้างนี่ไป เรื่องนี้มีเรื่องเล่าอยู่กันหนึ่งเมื่อตอนสมัยเป็นพระก็เห็นเขาไปสำรวจจับอาจารอยู่คนละประเทศกันเอง แล้วก็มีไปหาผมมาแล้ว ไอ้ๆ แล้วก็มีจากพระ เมื่อก่อนนี่ก็เห็น ๑ หรือไปวัดที่อะไรพระพุทธรูปไปวัดพระพุทธรูปมาๆ จากทางพระเหมือนว่าไปทำรูปพระพุทธรูป ที่ไหนก็เป็นไปอยู่กันคนละที่ไอ้พวกนี้มาทำอะไรมาๆ มาจากเขาไปว่าเขานี่วัดพระพุทธรูปหรือว่านี่จึงวัดพระพุทธรูป ปากว่าไปไม่พอด้วยคนเขาใจเท่าไร เขาไปมาอะไรไรพวกนี้ บารอ

เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จขึ้นทรงรถม้าเพื่อเสด็จทอดพระเนตรสวนสาธารณะบริเวณวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ทรงมีพระอาการประชวรเล็กน้อย ทรงมีอาการเวียนศีรษะ ทรงมีอาการคลื่นไส้ ทรงมีอาการอาเจียนเล็กน้อย ทรงมีอาการเหนื่อยอ่อน ทรงมีอาการอ่อนเพลีย ทรงมีอาการหงุดหงิด ทรงมีอาการวิตกกังวล ทรงมีอาการนอนไม่หลับ ทรงมีอาการรับประทานอาหารไม่ได้ ทรงมีอาการดื่มน้ำไม่ได้ ทรงมีอาการขับถ่ายผิดปกติ ทรงมีอาการปวดท้อง ทรงมีอาการปวดศีรษะ ทรงมีอาการปวดกล้ามเนื้อ ทรงมีอาการปวดข้อและกระดูก ทรงมีอาการชาและเหน็บชา ทรงมีอาการอ่อนแรง ทรงมีอาการหมดสติ ทรงมีอาการเสียชีวิต

พระพุทธรูปสำริด เมื่อหักชิ้นส่วนที่ได้เป็นสองภาค ก็พบส่วนที่เป็นรอยต่อ แสดงให้เห็นว่า พระพุทธรูปองค์นี้ มีประติมากรขึ้นจากหลายส่วน เพราะว่ารอยต่ออยู่ให้เห็น อย่างเช่น พระบาทข้างหนึ่งที่อยู่ข้างล่าง จะสอดคล้องแต่เพราะว่าขาไม่มีหลักยึดก็เสียหมด นอกจากจะหาพระพุทธรูป ที่มีองค์เครื่องเป็นรูปบุรุษอุทธรณ์เจ้านาย หรือว่าบรรพบุรุษจตุระภพวิทธิราชอยู่ ซึ่งจะทำให้คนหลายคนเข้าใจ แต่ว่าในภาพที่พระพุทธรูปสำริด เรามีได้ก็เหลือแค่จะเป็นส่วนๆ แล้วถ้ามาประกอบกัน ชื่อมันอยู่บนพื้นดิน ฟอยล์ชื่อมันมาประกอบได้ว่า ไม่รู้ทำไมเป็นรูปบุรุษอุทธรณ์ของกรมมณฑล แต่ น่าจะเป็นรูปสำริดกับพระพุทธรูปวิจิตรมากกว่า การต่อของเครื่องสำริดที่เป็นส่วนพระเศียรมันมีเนื้ออย่างที่เป็นเนื้อสำริดส่วนใหญ่เราเจอบนเศียรนี้ แต่ว่าองค์พระไม่ค่อยได้เจอ เพราะว่ามีคนละสารทำเอาไปกับทอง อันนี้ก็เป็นรอยที่เป็นช่องที่เรียกว่า เป็นสายสำหรับที่จะใช้มันไขหวดเข้าไว้ เมื่อคิดที่จะไขมันเป็นรอยของฉนวน อันนี้ก็เป็นปรากฏ แต่ว่าเมื่อมันต่อเข้ากันก็จะเป็น

อโรวรรณ ตันติวิทย์

นอกจากจะเขียนตามชุดเลขปฏิทินแล้ว นักเขียนก็ได้วางใจว่า แล้วพระพุทธรูปที่อยู่ในกรุงมณฑล ภาคกลางที่ได้ออกจาก
อุโบสถขึ้นบนหลังมือวิหารองค์ที่ ๑ ถึงวิหารองค์ที่ ๖ วิหารองค์อื่นๆ วิหารองค์ที่ ๔ นั้นเป็นของพระบรมโอรสาธิราชที่ได้เขียนมา

ปฏิพัทธ์ พงษ์พานิชกุล

[illegible]

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ข้าราชบริพารที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างดีสมควรแก่การยกย่องเชิดชูเกียรติ และพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่ข้าราชบริพารที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างดีสมควรแก่การยกย่องเชิดชูเกียรติ และพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่ข้าราชบริพารที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างดีสมควรแก่การยกย่องเชิดชูเกียรติ

อย่างหนึ่ง นักประวัติศาสตร์ นักละโว้ยลัทธิจะไว้ก็คิดแย้งหมด บ้างก็เถียงผลเป็นนักยุคสุดท้ายโดยไปเจอหลักฐานที่จะเป็นเครื่องยืนยันได้ เพราะว่าในพระธาตุขอมพนมนี้ ท่อนพระเศียรของพระนาค เป็นพระเศียรราชโอรสของเมืองปาตัก ท่านเป็นบิดาโบราณคดีผู้แนะนำของประเทศไทย เป็นคนแรกของประเทศไทย เพราะว่าท่านบูรณะพระธาตุขอมพนมขึ้นเป็นครั้งแรก ท่านเห็นว่าท่านมีฝีมือในเชิงเขียนภาพเขียนในโบสถ์ด้วยท่านได้เขียนภาพของท่านอันเป็นฝีมือของท่านท่านว่าท่านคิดว่าท่านดีที่สุดใน คือ ฝีมือของพระธาตุขอมพนม มีจารึกเขียนเอาไว้ส่วนหนึ่งว่า สร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๖ ตอนหลังผมเคยได้วิเคราะห์จารึกจากท่านอาจารย์ ดร.ประเสริฐ ก็เลยไปอ่านดูปรากฏว่า มีการ ๔ ตัวกับการ ๔๐ ตัว แต่เขาจัดมีการเลขท้ายออกเหมือนเป็นเลขเขียน พ.ศ. ๒๔๖๖ แต่เขียนว่า ๔๖ เพราะฉะนั้น ในเมื่อรู้ว่าการ ๔ ตัวนั้นก็คือ มีการ ๔๔๐๐ เมื่อเอาตัวเลข บวก ลบ คูณ พหาร แล้วก็ได้ตรงกับสมัยพระเจ้าปราสาททอง ซึ่งตรงกับเหตุการณ์ที่พระครูวัดสำคัญได้พระธาตุขอมพนมพอดี เพราะฉะนั้น พอเราคำนวณเป็นจริงได้ตรงกับจริง ทางวัดก็เชื่อแต่ไม่ปฏิบัติตาม เพราะว่าสร้างเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าปี ดีกว่า ถ้าเอาอย่างที่ไม่สมเหตุ สมกับเข้าวัด เพราะฉะนั้น เอา พ.ศ. ๔ อย่างว่าดีกว่า เพราะฉะนั้น พระธาตุขอมพนมก็ยังคงเป็น พ.ศ. ๔ อยู่

ดูวิจารณ์ ค้นคว้า

ในช่วงนี้ถ้าหากจะสนใจดูคุณพ่อแล้วจะดูคุณตาซึ่งเป็นเรื่องการทำงานผ่านในสมัยสุโขทัยแล้วก็เปรียบเทียบกับคนอื่นด้วย

แนวคิด สัมพันธ์

ผมเองคิดว่าคงจะพูดอะไรไม่ได้มากเพราะเวลาไม่กี่ชั่วโมงก็ผ่านไปจริงๆ แล้วเรื่องนี้เป็นที่เราจะพูดกันในวันนี้ก็จะออกมาตั้งแต่ผมเป็นศิลปินในแขนงใด แล้วก็มาเป็นประติมากรรมนี่ผมมีอะไรบ้าง ก็เข้ามาในเรื่องของงานประติมากรรมผ่าน รู้ถึงส่วนประกอบของงาน ว่ามันมีอะไรบ้าง คิดส่วนของภาพมันมีอะไรบ้าง แล้วก็การประติมากรรมในสมัยสุโขทัยมีลักษณะ มันจะเป็นลักษณะไร้ย

ก่อนอื่นที่คิดว่าเรื่องของการประติมากรรมที่เรารู้จักกันนี้ต้องเข้าใจมันต้องอย่างที่ว่ามันก็มีขั้นตอนอยู่ ๕ อย่างด้วยกัน คือ มีจิตรกรรม จิตรกรรมก็มีทั้งการร่าง (drawing) และเพ้นท์ (painting) ของภาพที่วาดหรือร่าง (draw) แปลว่า วาด คือ เพราะฉะนั้น เวลาเขียนจิตรกรรมในภาพเราเรียกว่า วาด วาดเขียน คือ เขียนคือร่างไป เพราะฉะนั้น ตรงนี้จะไปเรียกว่า วาดเขียน เขียนมันคือการเขียน แต่ถ้าเป็นว่าใช้วิธีแกะ ใช้วิธีกลึงมันเป็นการประติมากรรมมันจะต่างกับอยู่ชนิดหนึ่งแล้วที่เรียกว่า หักสลัก (chisel) ให้มันมีลักษณะ เพราะว่าไม่มีเครื่องมือที่จะไปเขียนมันเหมือนเขียนประติมากรรมอื่น ประเด็นของหัตถกรรมพวกนี้ หรืออะไรอย่างที่ไม่ได้ขีด เขียนเลยกว่า พอลงมาทำแบบประติมากรรมไทย โดยหลักแล้วลักษณะการแกะสลัก ตรงนี้คือ มีดอย่างใด อย่างหนึ่ง ที่เขาจะแกะสลักอย่างนี้ให้มัน มีรูปร่างที่มันดี เราเป็นนักวิชาการว่าเรื่องนี้ต้องระวังสักว่า เราคนโบราณเขารู้จักอย่างนี้ เขาเขียนอย่างนี้ เขียนอย่างนี้ให้มัน อย่างนี้มันให้มัน ที่มันเป็นคือรูปที่มันมีความหมายมากกว่ามันเหมือนกับภาพเขียนไป แทนที่พูดมันอย่างนี้ว่า ส่วนใหญ่ก็เป็นอย่างนี้ เราจะไม่ได้อะไรไป

จิตรกรรมมีลักษณะเขียนมันขึ้นที่ ระบายสี ประติมากรรมได้แก่ งานปั้น งานหล่อ เหนือกันแบบปฏิบัติกันอยู่ หรืองานแกะสลักอย่างนี้เป็นต้น ต่อมาก็คือ งานสถาปัตยกรรม มันมีทั้งในวัดทั้งระหว่างจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม คือมันมีความสัมพันธ์กัน มันมีความเกี่ยวเนื่องกัน ภาษาอีกอย่าง ใช้ว่า Visual คือ รูปที่ได้ด้วยตาเห็น แต่มันก็ขึ้นชื่อเรียกว่า งานสถาปัตยกรรม คือ พวกงานปูนปั้นกับคนทำมันขึ้นกับรูปที่มันมีลักษณะ เพราะว่าคนมันจะต่างกับ ตัวสุดท้าย วรรณกรรม มี ๒ อย่าง คือ มรดกประเพณี วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร มรดกประเพณี คือ การฟัง ฟังแล้วคิดตามไป เห็นภาพ จะทำกิจกรรมอันเป็นไป (performing art) แยกเป็น ๓ ส่วน อย่างนี้

งานประติมากรรมที่พูดถึงปั้น หล่อ ต่างๆ แกะสลัก งานปั้นคือรูปอย่าง แล้วยกมาลงข้าง นี่มันเหมือนเป็นรูปปั้นแล้วรูปต่างๆ เป็นของรูปปั้นก็เหมือนคนทำมันขึ้น แล้วเขียนหรือคนทำมันขึ้น แต่การที่พูดว่ารูปปั้นที่มันปฏิบัติกันพูดมันไม่ได้มันไม่ได้กับคนทำ แล้วคนที่มันเขียนมัน ไม่ได้ มันเขียนมาลงข้างเป็นการเหมือนเป็นมัน ใช้กับเหมือนคน

[illegible][illegible][illegible]

บทวิธาน สมพันธ์ (ตอน)

จากบทกวีอังกฤษ ดรอว์ ดรอว์อิง (draw/drawing) คือ เขียน แกะสลักที่เราเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันมาก จากศาสตร์ของแผนภาพทางธรณีวิทยา วิธีการที่เราจะทำในสมัยใหม่คือ จารลงในกระดาษอีกแบบหนึ่งเขียน คำๆ เป็นร้อยจึงเรียกว่าเขียน ท่านศาสตราจารย์ ศิปณี วีระศรี ก็เคยเขียนแผนที่อย่างนั้น อันนี้คือการเขียนศิลปะจารึกทั้งหมดก็คือ การเขียนแผนที่จากแผนที่เขียนชุดเล็ก แต่ถ้าสลัก หมายความว่าต้องออกแรงมาก คือ มีของแข็งเขียนหรือมีของอ่อนๆ เขียนหรือสลัก อีกมีของหนึ่งเขียนสลัก ทำให้ง่ายขึ้น ทำด้วยของอ่อนๆได้ หรือสลักด้วย อย่างปราสาทเมืองต่ำ เขาขุดขึ้นไปแล้วก็สลักด้วยนั้นที่นี้ เรียกว่าเขียน ที่นี้ถ้าหากหมายความว่า เป็นของที่ต้องใช้เครื่องมือในการเขียน และ เรียกว่าแกะ แต่ถ้าของมีเป็นสลัก ขึ้นเครื่องมือของมีเป็นงานแกะ ถ้าเขียนเครื่องมือ มีของเขียนเป็นแกะ แต่ถ้าของเขียนเป็น ถ้าหากไม่ได้เขียนอย่างนี้ ขึ้นอย่างที่เป็นเขียน สลักได้ไปแล้วว่า ข้อที่ ๑ เป็นของอ่อน เป็นของแข็งบ้างเป็นสว่านน้อย เช่น แกะทำเป็นสถาปัตยกรรมแกะของทำเป็นพระพุทธรูปที่เราใช้ในปัจจุบันนี้ แกะหินเป็นสถาปัตยกรรมสลัก ชื่อคน ชื่อปิลิก ติณสูล เป็นหิน ส่วนสลักของอ่อนมีหินเขียน เช่น หินใหญ่ คือ ตีลงสลักให้ไต่ไต่กัน สลักสลักนั้นเป็นของแข็ง ส่วนน้อยเป็นของอ่อน ข้อที่ ๒ ลักษณะของหินจะหนักหรือใหญ่หรือใหญ่หรือหนักหรือเบา ข้อที่ ๓ ขึ้นเครื่องมือของมี ข้อที่ ๔ สลักอย่างที่ไม่ต้องการออกไปหรือไว้ในส่วนที่ต้องการ ที่นี้ทำอย่างนี้ สมมุติเป็นสลัก แกะสลักใหญ่อยู่ เราเรียกว่าแกะสลักขึ้นมีของเขียนเรียกว่าแกะ และสลัก ที่นี้ถ้าใช้เครื่องมือมีของมี คือ การแกะสลักเป็นลูกของแกะ แกะสลักแกะสลักไปไม่หลุดไปด้วยเป็นสลัก แต่ถ้าสลักไม่หลุดไปด้วยเป็นสลักอย่างอื่น เช่น การขุดดิน โขด เรียกว่า ขุด เราแกะสลักหรือขุดด้วยขุด ขุดหินเขาเขียนขุดหิน ถ้าเป็นแผนของแผนที่ทำเป็นรูปข้างใต้กรอบทางเขียนใหม่ แต่จะมีหินสลักในโบราณ สลัก เช่น เขาขุดหลาย คือ ขุดดินหลาย แล้วเอาดินใส่ กองๆ แล้วเขาก็ใช้วิธีขุดลงไปเลย เพื่อจะขุดขึ้นส่วนที่ใช้เขียนของออกมาใช้สลักได้แต่เดิมมันแต่จะไม่ได้เขียนอย่างนั้น ไม่ทราบตอนปัญหาอาจทำแบบสลักอยู่เอง สลักให้เวลาสลักตามแบบ สลักตอนนั้นขุดจะจะต้องเป็นแบบสลักอย่างนั้น คนไม่ได้ ไม่เคย ไม่เขียนจากสลัก เขาแกะสลักเขาทำลูกๆ หลานๆ ใช้เวลาของ สลักของแล้วเป็นขึ้นเป็นๆ ไม่ได้เขียนแบบสลัก แต่แกะสลักด้วยสลัก สลักด้วยหินสลักด้วยดิน และถ้าเป็นหินเขียน แต่ด้วยวิธีการเขียน หรือจารึก เพราะสลักได้เฉพาะคนแกะสลักนั้นที่เป็นสลักสลัก เพราะฉะนั้น ต้องมีคนที่แกะสลักด้วยแบบสลักนั้น

อุไรวรรณ ดันด้วย

ในสมัยที่ใหม่ๆ อาจารยบทวิธานเป็นวิธานงานช่างเขียน เพราะฉะนั้นผู้ทำอย่างนั้นหรือของงานช่างเขียน ช่างสลัก ช่างขุด อะไร เพราะฉะนั้น ถ้าเครื่องมืออะไรเขาทำไม่ได้เลย

ประวัติ สังขบุรี

สมมุติจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โดยพระราชพิธีของราชการทำพิธีของราชสำนักการของของราชสำนัก สลักอย่างจะเป็นการบูรณาการเดียวกันหรือจารึก เพราะว่าเป็นจารึกหรือสลักหรือสลักเราได้พบหลายส่วนที่พระพุทธรูป เพราะเป็นสถานที่ของ เราเจออยู่หลายแห่ง มันอาจจะเป็นกลุ่มเดียวกัน แล้วก็จะขอขยายไปถึงเรื่องพระพุทธรูปราชสีห์ สมว่าพระพุทธรูปราชสีห์ ถ้าตามคำเก่าว่าไม่ทราบแต่จะเจอทองได้ทั้งหลายครั้ง แล้วก็ต้องเจอด้วยดินหรือดินขาว นุ้ชาวนหรือชาวนาชั้นหรือของหลาย พอทำได้เสร็จก็ทำเป็นปางบ้านขึ้นเขาว่าคือเรียกต่อมาว่าบ้านเขาหรือเขาหรือที่ขุดขุดโดย เราพบว่าเป็นบ้านที่มีคนมาก ซึ่งบ้านนั้นทำมาหรือด้วยชาวนาหรือมีคน อาจจะเป็นเรื่องของ การของของหลายหรือสลักอย่างหนึ่ง ซึ่งคนที่ทำตามมาหรือด้วยชาวนากับคนที่ทำเรื่องหรือของหลายเพราะพุทธรูปอย่างจะมีฝีมือใกล้เคียงกัน แต่ไม่ได้เขียนว่าคนด้วยคนอย่างขุดขุดขุดขุด แล้วสลักอย่างหนึ่งหรือของหรือด้วยชาวนากับคนที่ทำส่วนหรือการทำหรือสลักหรือการของสลักนั้นมีความคล้ายกันที่ราชสีห์สลัก ส่วนหรือด้วยชาวนา เราพบอยู่ที่นี่หลายอันที่จิ๋วไม่ได้สลักเลยแต่ขุดไปเลย

[illegible]

อุไรวรรณ ตันติวงษ์

งานศิลปะที่เราได้ดูในวันนี้ได้บรรยายไป การปั้น พงศาวดารศิลปกรรมศาสตร์ ที่เมืองกาญจน์ มุขนั้น ส่วนที่เราได้บรรยายไปเป็นเพียงส่วนหนึ่งจริงๆ แล้วยังมีอีกยาว ยังมีเรื่องอีกเยอะ อย่างที่เราเห็นพระนางที่ปรากฏไม่ใช่ว่าเป็นพระพุทธรูป หรือพระพุทธรูปที่ปั้นที่หน้าๆ ซึ่งเป็นของศิลปะสมัยสุโขทัย อย่างที่เราได้ไปได้เห็นพระนางในพระอุโบสถวัดมหาธาตุเป็นอันหนึ่ง

“พระอรหัน” ในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ คือพระพุทธรูปที่เป็นปางสมาธิหรือขนาดใหญ่ว่าจะพบวัดศรีชุม นอกเมืองสุโขทัยทางตะวันตกเฉียงเหนือ

การบรรยายกลุ่ม หัวข้อ
การประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่
กับการศึกษาโบราณคดีประวัติศาสตร์สุโขทัย

โดย ดร.ณัฏฐ วัฒนศักดิ์ อาจารย์วิชา พิทยะจรรยาณิ ดร.สุวิรุฬ เลิศล้ำ
ดร.ปานใจ ฮาหัทธนกวงค์
ดำเนินรายการโดย นายธาวพงษ์ ศรีสุชาติ

อมรา ศรีสุชาติ (พิธีกร)

เราได้ฟังบทสนทนาโดยอิมมิตีส์กันไปแล้ว การบรรยายก็ผ่านไปแล้วอยู่กับของเก่า ตอนนี้เป็นของมาฟังจากมุมมองของผู้ที่อยู่เกี่ยวหรือว่าทำงานด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่รวมถึงการศึกษาศาสตร์ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ทางหน่วยงานปรับใช้ในการศึกษาโบราณคดีประวัติศาสตร์สุโขทัย การบรรยายหัวข้อนี้เป็นผลจากการที่เราพยายามที่จะผลักดันให้สุโขทัยเป็นเหมือนพื้นที่ของทดลองนวัตกรรมของการของยูเนสโกในการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกโดยนำประยุกต์วิทยาเข้ามาใช้ในงานโบราณคดีประวัติศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ เราได้พบเรื่องที่เป็นที่ทดลองที่นำไปใช้ในภูมิภาคอื่นๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าวิธีการเช่นนี้จะนำมาเรียนรู้นะอย่างไรขออย่างไ

ในหัวข้อนี้ได้รับเกียรติจากวิทยากรหลายท่าน มีผู้ดำเนินรายการ คือ ธุสธราพงษ์ ศรีสุชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นเจ้าของงานที่ทำให้เกิดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับการบรรยายหัวข้อนี้กับหน่วยงานเอง เพราะเป็นโครงการที่ได้ทำร่วมกับทางอาจารย์หลาย ท่านมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า ๑ ปีแล้ว

ธราพงษ์ ศรีสุชาติ

คงเป็นอีกขั้น (Section) สุดท้ายของการสัมมนา ก่อนที่เราจะได้มีการศึกษาดูงานใน Section นี้อย่างทีุ่ดผมเราได้เห็นแจ้งว่างานพวกทำงานเกี่ยวกับทางด้านสมัยใหม่ที่น่าประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัจจุบันมาใช้ในการส่งเสริมการทำงานทางด้านโบราณคดีประวัติศาสตร์ ของยูเนสโกในโครงการอื่นๆ ให้มีอีกขั้นหนึ่ง เพราะก่อนที่จะจะแนะนำผู้เข้าร่วมแต่ละท่าน โครงการนี้เป็นโครงการร่วมกับระหว่างยูเนสโกกับกรมศิลปากร ชื่อว่าโครงการส่งเสริมความเข้าใจเชิงสังคมของมรดกโลกโบราณคดีแหล่งมรดกโลกสุโขทัยและเมืองบริวาร เป็นโครงการความร่วมมือกับยูเนสโกกับกรมศิลปากรภายใต้โปรแกรมที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ตแห่งมรดกโลก (Internet of World Heritage) โดยจะมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมความรู้จากหลายหลายหลายหลายหลาย เช่นเรื่องมรดกโลก การภาพในสุโขทัย เราเขาเพื่อปรับปรุงบริหารจัดการเมืองมรดกโลกสุโขทัย ศรีสุโขทัย กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก อีกเรื่องหนึ่งก็คือ ใช้ปรับปรุงการศึกษาความแหล่งโบราณคดีที่จะเผยแพร่ความรู้ในเรื่องเมืองโบราณของสุโขทัย ศรีสุโขทัย กำแพงเพชร ก็เป็นโครงการทดลองโครงการนำร่องของยูเนสโกหลังจากที่เราได้รับประกาศให้เป็นมรดกโลกมาตั้งแต่วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ๑๒ ปีแล้ว ก็เป็นโครงการทดลองซึ่งจะแนะนำถึงดำเนินการอยู่โดยผู้ทดลองทั้ง ๔ ท่าน ที่อยู่บนเวที ที่มาร่วมงานกับเราที่เป็นวิทยากรที่เราได้รับเพื่อที่จะมาแลกเปลี่ยนกันซึ่งร่วมสัมมนาได้กับการ

[illegible]

๑๑. มาบ้น วัฒนศักดิ์

ถ้าหากไม่สนใจในเป้าหมายหรือการศึกษากฎเกณฑ์ของศาสนาหรือในหลักธรรมของลัทธิโซโรอัสเตอร์ มีความสนใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ทำงานเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติกฎหมายและวิถีการศรัทธาโซโรอัสเตอร์ และจะมอบให้ทางผู้มีส่วนราชการ แล้วก็ทางพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งงาน ๓ มิติแห่งพระ ๒ ก็ยังมี พิธีกรรมที่ศึกษาทางด้านด้านมีพระวิหาร มีการนำขึ้นตัวอย่างกับพระยาไชย (๑๕๕ - ๑๖๓) ซึ่งแนวคิดที่มุ่งหมายซึ่งสอดคล้องกับแนวของลัทธิทาง วัฒนธรรมของพระ วัฒนธรรมภายในเขตตัวเมืองโบราณสุโขทัย นอกเมืองสุโขทัยทางตะวันตก มีวัดป่าละม้าย วัดป่าสัก เพื่อเสริมความขึ้น นอกเมืองทางตะวันตกนอกเมืองนี้ได้ มีวัดโสมการาม แล้วก็มีป่าบางปูลุข ด้านเหนือของบางปะนาเมือง วัดปูลุขและวัดบ้านนอกเป็นวัดที่มีของโบราณพระรัตนตรัย บางแห่งมีการตั้งพระพุทธรูปแล้วก็มีวัดวัดธรรมที่เป็นปูชนียสถาน แล้วก็มีปูชนียสถานของพระรัตนตรัย ๑ ที่ทางวัดจะเป็นปูชนียสถานไว้เพื่อที่จะปฏิบัติพิธีกรรมให้คนทั่วไป

ต้นน้ำก็คือทางลำน้ำเองเป็น จังหัดลำปาง หรือมาจากเขาหลวง หรือมาจากต้นน้ำที่ออกมาจากรายพระยาลงก็คือ สหิลังค์ที่เป็น ๒ ปัญหาใหญ่ๆ แล้วเรื่องที่ ๓ คือ เรื่องของการปรับเปลี่ยนทัศนคติโบราณที่อาจยังได้บางส่วนแต่เมื่อครั้งที่มีการทำแผนแม่บทครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ท่านอธิบดีคิด มูฮิยะฮามะ ท่านมหา มีความปรารถนาอย่างมากที่สุดที่จะใช้ของเดิม เช่นน้ำชี (Folien Analysis) มาช่วยในการปลูกต้นไม้ถึงแม้โบราณมีการลงอุบายปลาวัวรักษาหรือใช้ยาในน้ำซึ่งผมคิดว่าไม่สามารถที่จะทำเหมือนเดิม อาจใช้ชี (Folien Analysis) ได้ หรือถ้าจะดูเรื่องพิธีกรรมแปลความได้ เทคนิคละเอียดยิ่งยวด เราจึงใช้สิ่งนี้ไม่ได้จากหลักฐานที่ชัดเจนหรือ ต้นตะพาบ ต้นตะกวนขาว พริกขี้หนู ตำรา ที่ปรากฏในศิลาจารึก เจ้ากรมลูกสมิธ เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นของแท้ตั้งแต่โบราณบรรพกาลเมื่อประวัติดอกสร้อยสุโขทัย ตอนนั้นเราเริ่มมีการศึกษาเรียนรู้ของพิธีอย่างเช่นที่วัดอโศการาม ในจารึกพุทธไธสหลายต่อหลายอย่างแต่สิ่งจากการนำของเหล่านั้นมาวิเคราะห์แล้วเห็นว่ามีความแตกต่างกันสภาพปัจจุบันกับสภาพอดีตที่ปรากฏในศิลาจารึกจึงเป็นเรื่องที่ต้องนำมาขบคิดกันต่อไปว่าจะต้องทำอย่างไร โครงการของมูลนิธิฯ ขณะนี้เป็นไปได้แล้วว่าสามารถเสริมสร้างบรรพกาลความเป็นของแท้ตั้งแต่โบราณอดีตได้จึงถือว่าเป็นโครงการที่ดี ทั้ง ๔ คน ๔ ท่านได้เข้ามาดำเนินการร่วมกันตอนนั้นก็ได้นำดำเนินการในเรื่องนี้และอีกด้านของสถานที่ท่านได้เข้ามาสนับสนุนในทำประชุม ซึ่งท่านต่อไปก็อาจจะมีโครงการบรรพกาลเรื่องหลักฐานพุทธศาสนาต่อไปปัจจุบันที่เมืองโบราณสุโขทัย

อาจารย์วิชา พิชัยขจรภูมิ

เรื่องที่ได้ทำการสำรวจศึกษากับเกี่ยวกับพรรณไม้ในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และหลังจากนั้นผมจะฉายแผ่นซีดี อธิบายถึงพรรณไม้แต่ละชนิดที่ได้พบมาประมาณครึ่งหนึ่ง ประมาณ ๑๑๙ ชนิด จากจำนวนทั้งหมด ๓๑๖ ชนิด พรรณไม้พบที่สำรวจได้ประมาณ ๖ เดือน ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย แล้วก็จะขอเชิญดูอีก

ก่อนเริ่มของอุทยานอธิบายอีกนิดหนึ่งเกี่ยวกับสิ่งที่เราได้รู้หรือในเรื่องของการสำรวจครั้งนี้ ประการที่ ๑ ก่อนก็คือว่า ผลราชการที่เคยตามลงไว้ในสมัยสุโขทัยไม่ได้ใช้ใหม่ ผมเรียกอย่างนี้ว่าในสมัยสุโขทัยไม่ได้ใช้มือปลูกแล้วเกี่ยวกับพรรณไม้ต่างๆ ที่ธรรมชาติได้ไม่รวมเป็นที่ยกมาขายขึ้นมาต่างๆ ก็มีความรู้ พรรณไม้ที่รวมชนิดนี้ ๖๐๐ ปี นี้ผมเป็นสมัยปัจจุบันที่มีไม้และพืชต่างๆกับผมเป็นสมัยนี้ด้วย แต่สำหรับของป่าไม้ สารของสมุนไพรและพืชป่าต่างๆไปอย่างอื่นแล้วเราต้องศึกษาทั้งหมดไป ประการที่ ๒ ที่ผมได้เห็นพืชหลากหลาย ก็คือ ว่ามีอยู่หลายพันธุ์ ซึ่งทำให้ผมเห็นด้วยมากเลยก็คือ ต้นตาลโตนด เพราะเราได้พบในศิลาจารึกว่าตาลโตนดมีชื่ออยู่ในศิลาจารึกแล้วเราก็ได้พบหลักฐานจารึกว่าตาล ๑ พืชเป็นต้นตาล เพราะแต่ก่อนนี้ตาลนคร อยู่ใ้ร่มต่างๆ มากมายทีเดียว แล้วผมก็ได้ไปพยายามศึกษาเกี่ยวกับตาลโตนด เราพบว่าตาลโตนดมีอยู่มากแล้วก็เป็นพรรณไม้ที่เรียกว่าไม้โบราณ คือ หมายถึงว่า อายุ ๖๐๐ ปีหรือของราชวงศ์สุโขทัยอายุ ๒๐๐ ปีขึ้นไป ก็หมายความว่าตาลโตนดที่เราเห็นปัจจุบันนี้ก็เป็นต้นหลานของต้นตาลโตนดสมัยก่อนตามคำพูด นั่นเอง ไม่เหมือนกับพริก เพราะ โตนด โตนด ไม่รู้ที่ขึ้นแล้ว ของที่พูดตามคำพูด แต่สำหรับต้นตาลโตนดก็เป็นต้นตาลโตนดสมัยก่อนตามคำพูดผมว่าเป็นเพียงอยู่ในสมัยปัจจุบันนี้เท่านั้นเอง

อีกประการหนึ่ง ซึ่งผมอาจจะพูดไว้ก่อนก็คือว่าท่าน ผอ.ราชการที่ได้ถามว่าแล้วถ้าปลูกต้นไม้ที่เป็นสิ่งอื่น ต่างประเทศได้ไหม ผมเรียกว่ามันมี คำว่า สัตว์ชนิด สปีชีส์ (exotic species) ซึ่งแปลว่า ไม่ต่างถิ่น ต่างประเทศ ในสมัยสุโขทัยผมคิดว่า ที่นำจากจีนก็คือ ต้นตาลโตนดที่เป็นต้นไม้ไม่ต่างประเทศ ต่างถิ่นที่นำเข้ามา เพราะฉะนั้นถ้าถามว่าปลูกได้ไหม จะมีความคิดที่ว่าต้นไม้ที่ไม่ใช่ธรรมชาติของพื้นที่ในเขตเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย ที่มาจากต่างประเทศแล้วให้เอาออกมาหมด ผมก็ไม่เห็นด้วยโดยเฉพาะต้นตาลโตนดถ้าเอาต้นตาลโตนดออกมาแล้วอุทยานของเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยจะสูญเสียไปทันที ผมก็เรียกอย่างนี้ว่าเมื่อมันเป็นชนิดพันธุ์ที่มาจากต่างประเทศหรือต่างถิ่นเราต้องดูว่าในสมัยก่อนตามคำพูด ได้ใช้หรือไม่ ผมก็ไปสำรวจดูพืชอย่างนี้ พบว่าการใช้ประโยชน์นั้นน้อยในสมัยสุโขทัย สมัยก่อนตามคำพูด เราใช้อยู่ประมาณ ๔-๕ อย่างด้วยกัน อย่างที่ ๑ ก็คือเป็นอาหาร โดยวิธีต้ม ผลผลิตจากพืชของ มัน อย่างที่ ๒ ก็คือ ไม้คอกไม้ประดับ อย่างที่ ๓ ที่สำคัญที่สุดผมว่าน่าจะให้เป็นสวนที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ หรือปลูกว่านสมุนไพร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในราชหลวง ในสมัยโบราณเราเรียกว่าเราสรรพยาด้วยซ้ำไป เป็นเรื่องพื้นบ้านของ

ชนิดลูกหมอนและผ้าใต้พื้นของมณเฑียรราชบ้านเจ้าแก้วไปกิน ก็ปล่อยให้คนใต้พื้น ที่บ้านก็มีชาวบ้าน ๒-๓ ราย พกกระสอบไปรองมันในหลุมไปรองแล้วก็นำขึ้นส่งขายก็เป็นผลดี ผลคิดไปเรื่อย ๆ ท่านเชื่อใจว่าฉันก็พอทราบเงินหากรายแล้วก็กินได้กิน ทนเอาเงินหมด เพราะฉะนั้นคนที่ไปเป็นอีกอันนั้นก็มาเอาข้าวสารที่กินมาที่เขาก็กินก็มีคนไปให้กินก็ประมาทใจของชาวบ้านแล้วก็นำของที่เขาจะได้นั้นไปวางหาหรือแลกมาก ๆ จะได้น้ำตาลทุกรากด้วย ผลคนในชุมชนแตกเพราะว่าคนแตก

ขอไปกู้ยืมของพระไม่ได้ จำนวน ๑๔๙ ชนิด ของอยู่ตามทุ่งสวนในใจอีกอันหนึ่ง เพราะว่าฉันต้องทำงานเกี่ยวกับคนที่ไปเกี่ยวกับบ้านไม่มีคนหา มีคนมาอีกอันนั้นใจอยู่อย่างนั้น ซึ่งก็เคยถูกอาจารย์ของพระองค์ ที่คือ ท่านอาจารย์เดิม สนิทกันดี ท่านว่าผม เมื่อผมเดินตามหลังอาจารย์เข้าไปที่เขากอง จึงมีคนคนหรือคนราช ผลคิดไปผมก็ถาม อาจารย์มันเดินอะไร ตามไปก็บอกพวกรายอาจารย์ท่านไม่ยอม ท่านบอกคุณจะมาไปทำไม คุณคิดไป ๑ ก้าวคุณก็เดินแล้วก็ตาม ผลก็บอกอาจารย์ ผมอยากกู้เงินมาเรียน แล้วอาจารย์ก็รู้ไม่ใช่เพราะว่าฉันไม่มีอะไรมาเรียนจะมีเงินที่ไหนหา ให้รู้จักอย่างอื่นบ้างละ ผมบอกว่าใช่ แต่ที่พูดตามนั้นไม่มีเหตุผล ที่พูดจะตาม อย่างนั้นว่าฉันจะไว้ ขอไปพูดตามเกี่ยวกับตามหลังแล้วบอกว่าคุณจะมาอยู่ที่นี่ทำไม ไชโยม อาจารย์บอกอย่างนั้น ก่อนที่คุณจะมาอยู่จะต้องมีหลักฐานก่อนที่เรียนก่อน ผมเป็นอาจารย์คุณ ผมบอกคุณอยู่อย่างนี้ได้ภายในเวลาอื่น ๓-๔ นาที ผลก็ยิ่งคือ ๒-๓ นาที เพราะว่าหลักฐานที่ให้อีกได้คุณก็ลอง คุณอยากอยู่อะไร ท่านถามก่อน อาจารย์ท่านก็ใจดี เขาเดินมาบอกที่อยากอยู่ฉันว่า มี ๒ หมวด หมวด ๑ เรียกว่าพวกบ้านที่ฉันกิน เรียกว่าห้วย อีกหมวดหนึ่ง คือ ป่าอันที่ไม่มีคนกิน เรียกว่า พมก ทั้งสองส่วนฉันมีชื่ออย่างนั้น ฉันมีบ้านที่ฉันกินมากที่ฉันกิน แล้วก็มีห้วยที่ไม่มีคนกิน อยู่ที่คุณฉันก็เอามาตั้งชื่อ ตั้งชื่อไปตั้งอยู่เป็นอันหนึ่ง ตั้งอยู่ก็ตั้ง ชื่อคนมากที่ฉันกิน ผมก็บอกตามอาจารย์ ตั้งอยู่ฉันเป็นอันใด ผมไม่บอกคุณเพราะคุณไปกินเอง ท่านเชื่อใจผม ผลฉันตั้งชื่อที่ฉันกินแล้วใช้เวลา ๕ ปี ปีหนึ่ง ผมรู้แล้วว่า ท่านบอกว่ามีพมกก็คือ ฉันเพราะไปมากที่เขารับว่าตั้งอยู่ที่นี่ก็เลยมาจะมากว่าฉันมีอันอย่างนั้นแล้วก็จะขอตั้งเข้าไปในป่าจะไม่ถามเขาว่าฉันอะไร จะไม่ไปรับอันไหนเลย แต่สิ่งหนึ่งที่ควรจะต้องถามที่ลูกก็คือ ตั้งอย่างนั้นไปรับอันไหน เราอยู่ที่นี่ไหม

ผมไปบอกมาก ๑๔๙ ชนิด ที่ตั้งอยู่ตามบ้านที่กิน ๑๔๙ ชนิด ที่ผมเห็นแล้วก็มีคนมาตั้งไปอยู่อยู่ด้วยอยู่ตรงบ้านไป กับ ตรงทุ่ง จะช่วยทำให้ไปอยู่ในชุมชนด้วย คุณ ท่านสามารถที่จะมีปากก็บอกได้ อาจจะไม่มีเหตุผล แต่ก็พอได้สิ่งที่พอจะหาของอันนั้น ผมเชื่อว่าท่านมีอันนั้นพอจะมีพออยู่จนจะทราบได้ว่า ทำได้ผมจะบอกเขาได้ก็ทุกอย่างเท่าที่เรามาจะรู้ เราได้มาอยู่ที่นี่ไหม ผมเชื่อว่าอีกคนไม่ถามคงจะไม่ใช่มีอยู่ให้ท่านบอก และเพราะฉะนั้นท่านเองก็มาพูดว่าทำเป็นเด็กก่อนเห็นบางคนที่ไม่ถามต้องการจะรู้เพราะไม่มีในชุมชนแล้วจะมีความรู้ก็อยู่ไหน เห็นฉันมาในที่ชุมชนก็มีการนำของมาให้ท่านดู เข้าไปถึง ท่านก็บอก ว่าเมื่อมาจะรู้ก็มาถามเขาบอกอย่างนั้นแล้ว ก็บอกไปก็พอได้หมด เรื่องก็จะยาว ขึ้นอยู่อย่างนั้นจะต้องถาม ซึ่งผมเชื่อว่าฉันมีปากได้หมดจะบอก ท่าน ผมขอถามให้ฟัง พวกล่า เป็นเขี้ยวมาแต่คนผม ที่ผมเล่าให้ฟังแล้วเล่าเรื่องเล่ามาบ้างกับท่านบ้าง กับคุณแล้วความใหญ่ แสดงว่าความหลังแล้วจะเล่ามาแล้ว ผมขออนุญาตจะไปพูดกับที่ของอันนั้น เพราะว่าผมเรียนมาก คงไม่ต้องถามเรื่องอันนั้นแล้ว เพราะว่าเราสามารถที่จะรู้ได้อย่างง่าย แล้วพวกนี้จะมีอยู่ในชุมชนหรือไม่

ผมมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเขาจะถามมีอยู่ด้วยกัน ๔-๕ ข้อด้วยกัน ของเขาถามว่าให้ท่านฟังผม ควรจะให้มีการจัดการอันนี้ที่มีอยู่ในโลกเขาเรียกคือทางหลักฐานมาก ในกรุงสุโขทัย เช่น ในโรงเรียนพระร่วง ซึ่งกล่าวถึงพระอนันต์ไว้มากกว่าในเชิงจารึกอีก แล้วก็เป็นชุมชนบ้านพระอนันต์ ทางประวัติศาสตร์อยู่ที่บ้านลุ่มแล้วมีความหลากหลายของพระอนันต์ นอกเหนือนี้ ทำได้ฉันก็มาบอกในแง่ที่ของที่เราทำไป ให้เห็นด้วยประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องทางประวัติศาสตร์นั้น แต่ที่ผมขอเรียนว่า เรื่องอันนี้ไม่มีอะไรที่จะบอกที่ถูกต้องตามประวัติศาสตร์เป็นของเพราะคน ผู้ซึ่งเขาถามมากที่นั่นคือข้อที่ ๒ การส่งเสริมให้มีการศึกษาพระอนันต์อย่างจริงจังในสิ่งที่ผมถามความว่า ส่วนใหญ่ซึ่งอยู่บ้านเขาหลวงหรือเขาทรายเขาที่ประมาทในสิ่งที่เขาจะนำพระอนันต์มาเล่นในชุมชนในชุมชนบ้านลุ่มตามประวัติศาสตร์ ข้อที่ ๓ ควรจะให้มีการสืบศึกษา เป็นความสนใจในบริเวณวัดโดยผมหาอย่างอื่นในชุมชนอยู่ ซึ่งฉันก็เป็นบ้านลุ่มแล้วฉันก็เป็นที่ที่มีหลักฐานว่าพระอนันต์อยู่ตามแนวแม่น้ำคงคาตามแนวเจ้าพระมาอยู่ที่นี่ มีเรื่องที่จะต้องเล่าเกี่ยวกับพระอนันต์ที่ปรากฏเข้าไปใน

คนเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุดของชาติ เราเริ่มกับคนเคยของจอห์น (John) ผู้ที่ยอมเป็นทั้งเวลา ความรู้ สื่อมวลชน การถ่ายทอดทางสถานีไปเชื่อมโยงโครงการด้าน จี.ไอ.เอส. ของอาจารย์สุวัจน์ ไปเชื่อมโยงกับคอมพิวเตอร์ ที่คนละที่จะฝากงาน อาจารย์ทั้งหลายว่า จอห์น (John) ที่เป็นของสุวัจน์ที่ไปหลายที่ทางบริษัทแล้วก็จะขายภาพ ทำแผนที่จากดาวเทียมไปให้ได้ หรือมีสื่อสาธารณะไปใช้กับลูกหลานเพื่อคิดพิจารณาต่อ โทรมได้ เคยพบปะสนทนาอยู่ เคยพบว่าเขาพูดพิจารณาต่อสื่อว่าคนเป็นเหมือนอะไรที่คิดได้ทั้งนั้น ทำอะไรก็ไม่ได้ว่าเป็นของทหารทำ แต่เขาจะทำให้อีกได้ ไม่ทำ ส.ส. ได้ คนที่เขาเอาใจอยู่ไว้แล้วแล้ว สามารถคนเป็นอะไรต่อคนไทยได้ ผมเคยบอกว่าคนเป็นสิ่งที่เรานำเขาเอาใจจากสื่อไทย บางทีที่เราต้องการเขาเป็นไปในจอห์นแล้วตัวเป็นเขาเป็นอะไรที่ จะเป็นคนหรือสื่อที่ไปไว้กับเขาแล้วการจะรู้ได้ มีสื่อการเขาในการจัดการแล้วเพื่อเป็นเขาแล้วเราเอาข้อมูลไปใช้กับเขาอย่างว่า ข้อมูลคนที่น่ากลัวว่าเป็นอะไรต่อคนในต่างประเทศ ต่อไปให้เขาไปอยู่ในสื่อในท้องถิ่น คนเป็นเขาเคยมีเขาทำกับสื่อเขา

စာအုပ်အမျိုးအစား

เราเริ่มศึกษาเรื่องบริการที่ลูกค้าคาดหวังว่าต้องเกิดขึ้นคือเรื่องเว็บไซต์ ขอให้นักเรียนไปหาคำว่า (Website) นี้ เว็บ (Web) ของยูทูปคือ <http://169.93.9.200.th.gov.th> ถ้าหากไปที่ยูทูปของมหาวิทยาลัยศิลปากรของอาจารย์ปานใจ นักศึกษาจะได้เห็นการชั่วคราว เป็นการชั่วคราวก็ได้ ก็คงไม่แปลกยิ่ง (Link) ใช้กับเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็คือ ข้อมูลที่อาจารย์ปานใจนำเสนอก็คือระบบของในชั้น

ข้อ ๖ สรุปผลการประเมินฉบับนี้ การประเมินครั้งที่นี้ไม่มีรายการและคู่ค้าเป็นรายการรวมทั้งปวงทุกฝ่าย การบรรยายเกี่ยวกับผลการบรรยายกลุ่มรวมทั้งสิ้น ๑๑ ท่าน โดยมีผู้ร่วมประเมินประเทศด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ นักบริหารคณะนักประสาธิการคดี นักวิชาการด้านต่างๆ ผู้สนใจทั่วไปและสื่อมวลชนจำนวนทั้งสิ้น ๑๑๓ ท่าน รวมถึงเครือข่ายคือ ๑๑๓ ท่านมีทั้งชาวต่างประเทศและคนไทยด้วยกัน ครึ่งแรกคือเป้าหมายที่ ๑๐๐ ท่าน เมื่อย่างตอนศึกษาข้อเท็จจริงการมีอยู่ของผู้นำร่วมต้องอาศัยทั้งวิสัยทัศน์ไป ๕๐% การปรากฏการณ์และการบรรยายที่มีผู้บรรยายและผู้ฟังการบรรยายให้มีความสนใจเข้าร่วมเป็นอย่างไร มีข้อเสนอในการวิเคราะห์การนำข้อเสนอความคิดที่ได้ศึกษามาแล้วแล้วแต่ในกรณีใดให้หลักภายใต้การพิจารณาของฝ่ายนักวิจัยและฝ่ายนักปฏิบัติและฝ่ายอื่นๆ ฝ่ายอื่นๆ ของนักวิจัยและฝ่ายนักปฏิบัติและฝ่ายอื่นๆ นักวิจัยและผู้ปฏิบัติฝ่ายอื่นๆ

ผู้รับประชุมขออนุญาตได้มีโอกาสนำข้อเท็จจริงที่พบข้อผิดเพี้ยนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงจากทางกองกลางการเงิน ยศ. ประณิธิ ฐานานนท์ ซึ่งเป็นข้าราชการทางโรงเรียนของประเทศไทยและยังได้มีบันทึกการขึ้นชื่อของโรงเรียนไทยจากท่านเมื่อก่อน การตรวจสอบในเบื้องต้นของกองกลางการเงินในการประชุมขออนุญาตในครั้งนั้นก็ทั้งหมด ฝ่ายดำเนินการ ทางเจ้าพนักงานผู้จัดประชุมขออนุญาตได้บันทึกการเขียนบันทึกภาพ เพื่อจะได้มีเอกสารฉบับเป็นหลักฐานแล้วจึงคิดว่าเป็นเอกสารและนำไปใช้ทำการงานและยังเข้าร่วมในโอกาสต่อไปสำหรับวิทยากรบางท่านที่มีเอกสารประกอบการบรรยายแนบไปในแล้ว แต่วิทยากรบางท่านก็ยังไม่ได้นำเอกสารของความรู้สึกละเอียดเอกสารจากท่านที่ส่ง ส่วนเอกสารซึ่งได้ถูกตรวจสอบไปปรากฏจะยังไม่ทันการเพราะยังไม่ทันการตรวจแก้ไขก็ควรที่จะนำเอกสารที่ส่งมาตรวจสอบก่อนที่จะมาประชุมเป็นไปหรือว่าผู้ที่เกี่ยวข้องไปจนถึงเอกสารของกองกลางการเงินที่ ๓๓ ตุลาคม ๒๕๖๓ ส่งมาที่ Email มาที่ sadoo@yahoo.com ซึ่งเป็นเบอร์ Email ของเจ้าพนักงานสืบสวนที่ ๖ เพื่อจะได้นำข้อมูลทั้งหมดไปทำเป็นหนังสือชี้แจงเป็นข้อเท็จจริงและเพื่อจะได้นำไปเป็นไปตามการสืบสวนผู้รับประชุมที่ ๖ ประณิธิ ฐานานนท์ ๑๑๔ ท่าน และอีกจากบันทึกการขึ้นชื่อที่เห็นว่ามีข้อผิดพลาดจากท่านที่ส่งมาซึ่งจากการที่ผู้รับประชุมจากท่านที่ส่งมาซึ่งจากการที่ผู้รับประชุมในครั้งนั้น

ในฐานะของผู้เข้าร่วมประชุมถึงผลภา และขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ท่าน ศาสตราจารย์อภัยพร ศาสศรี และท่านวิทยากรผู้สนับสนุนรายการทุกท่าน และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมการประชุมทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันคิดร่วมประชุมหาทางวิชาการในการแก้ปัญหาวิฤตศาสตร์ผู้ลี้ภัยในกรณีนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้สถิตย์ อาทิ พระขลุ่ยและฆ้องหลวง หรือพระขลุ่ยหลวง ถ้าเป็นภาษาที่ไม่ใช่ดี พะขลุ่ยเป็นภาษาสันสกฤต ปราชญ์ของไทยศึกษาเรียกว่าลูทียอ พลิกที่ ๑ คือภาษาพลิกที่ ๑ ที่เป็นภาษาพลิกที่ไม่ใช่คน จารีตของจริง ของคุณทองหล่อ ท่านตั้งหลายปีกำลังใจ กำลังใจ กำลังสติปัญญาในการช่วยสร้างสรรค์ความดีที่ต่อเนื่องกัน ความดีต่อเนื่องโบราณดี ประดิษฐานไว้ ในทางความคิดของสังคมไทย ขอบพระคุณทุกท่าน

คำบาลีสันสกฤต ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง (หลักที่ ๑) พ.ศ. ๑๘๓๕

โดย ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทย์

๑. “ น ” “ นพรา ” พย (เขียนตามที่ปรากฏในจารึก)

มาจาก (<) ศรี+ศรี + อินฺดร+ อาภิสย (ส.)

ความหมาย : ชื่อบุคคล

วิจารณ์ :

๑) ดูจากวิธีการจารึก น่าจะอ่านกันว่า ศรีอินฺดรภริย ศรีคำแหง เป็นคำไท่หมิ่นแสดงความสูงส่งของบุคคลหรือสิ่งของ ส่วนศรีคำทั้งเป็นส่วนของพระนางจึงว่า พระนางของภักดีมีสมบัติบางพระองค์ก็จะเริ่มต้นด้วย ศรี เช่น ศรีนพรวรมัน/ *Srichatraman* ซึ่งเป็นครองเมืองพระนคร (Angkor) จนถึง พ.ศ. ๑๙๕๐ (Goodis : 228) อีก ในภาษาสันสกฤตแปลว่า ทรัพย์สมบัติ ความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ความงาม ความสง่างามอย่างราชา *raja/wealth, prosperity, plenty, beauty, majesty etc.*

๒) อิทธิพลของความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ยังมีคำไท่หมิ่นในพระนามของพระมหากษัตริย์พระอินทร์ในสมัยพระเวทเป็นเทพที่ให้ความคุ้มครองคุ้มครอง ส่วนพระอาทิตย์เป็นเทพผู้ให้แสงสว่างและความร้อน แนวความคิดก็คือว่า ผู้ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินนั้นจะต้องมีทั้งพระบรมเดชานุภาพอย่างพระอาทิตย์ แต่ในขณะเดียวกันจะต้องให้ความร่มเย็นแก่พสกนิกรของพระองค์ได้พระอินทร์ ความคิดที่ว่าพระเจ้าแผ่นดินมีองค์ประกอบของเทพอยู่ในพระองค์ปรากฏในหลักฐานทางจารึกที่เก่าแก่ที่สุดของอินเดีย คือจารึกบนเสาหินแห่งเมืองมิลองดาบาศ ที่กล่าวถึงพระเจ้าอสุพรกูปตะกษัตริย์ผู้ทรงอำนาจที่สุดองค์หนึ่งในแห่งราชวงศ์คุปตะ ระหว่างราว พ.ศ. ๗๗๘ ถึง ๓๑๙ ว่าสมเด็จพระสุวร พระอินทร์ พระวรุณ และพระยม (Sincar : 267) ซึ่งเป็นผู้ให้ทรัพย์ ให้ความคุ้มครอง ให้ความยุติธรรมและให้ความตาย ตามลำดับ

๓) คงไม่ผิดนักที่จะยืนยันว่าการจะแยกความแตกต่างระหว่างเสียง ศ ษ และ ส จะเห็นได้จากความถี่ของการใช้วิธีการนี้ตาม

๒. (เบค) พย(ป./ส.) < พย/abala

ความหมาย : กองทัพ กองทัพ / army, military force

๓. พระรามคำแหง (ป./ส.) < ราม

ความหมาย : ชื่อบุคคล

วิจารณ์ :

ราม เป็นชื่อพระราชานพธำมธุราชวงศ์ตัวละครเอกในเรื่องรามายณะของอินเดียหรือ

รามายณะของไทย ตัวละครพระอาทิตย์ คือ พระเจ้าลักษมณ์ พระพุทธเจ้าก็เรียกกันว่าพระสุตติในวงศ์พระอาทิตย์เช่นกันด้วย

กษัตริย์พื้นเมืองคือ โลกาทกะ ซึ่งเป็นรูปเคารพตามพิธีของคำว่า อิกฺษวากุ (Edgerton:113) ซึ่งเป็นภควัสนุ ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตแบบผสม (hybrid Sanskrit) ใต้คำอ้างอิงความเป็นมาของภาษาของคำที่ไว้อย่างน่าสนใจว่า กษัตริย์พื้นเมืองคือ พรมเจ้าสุทาส อิกฺษวากุ (ดูรายละเอียดใน Mahāvastu Avadāna:289 ff.; Jones:293 ff.) ปรากฏในสามภควัสนุจะก็กล่าวถึงความเชื่อของภาษาของคำที่ไว้อย่างน่าสนใจ (ดู ศึกษานี้เอง เพื่อเอาใจ < ๙-๑๐)

๔. **สุกฺโขโท/สุกฺโขโต < สฺสุข+อุทฺท/sukha+udaya (ป./ธ.)**

ความหมาย : สฺสุข- ความสุข/sukhappiness; อุทฺท- การขึ้น/การตั้งสูง /rising/ growth เมื่อรวมกันเข้ามีความหมายว่า (เมือง) ที่มีการตั้งสูงขึ้นของความสุข

วิจารณ์ : มีความสัมพันธ์ระหว่าง ส กับ ษ อาจจะเนื่องมาจากว่าไม่สามารถแยกความแตกต่างทางเสียงระหว่าง ส และ ษ

๕. **ตรีปุร < ตรีปุร / tripura (ธ.)**

ความหมาย : กำแพงเมืองสามชั้น

วิจารณ์ : ความหมายเดิมของคำว่า ตรีปุร หมายถึง เมืองสามเมืองที่ ๓๒ สร้างให้แก่อสูร สามพี่น้องอสูรของอการกสูร ที่พระกัณโฑสสังหาร คือ อการกานะ (Mālakāṇḍa) วิรูปกนาลี (Vidyakāṇḍī) และ กนลาหะ (Kamalakāṇḍa) เมืองของอการกานะ ทำด้วยทอง ของวิรูปกนาลีทำด้วยเงิน ส่วนของกนลาหะทำด้วยเหล็ก เป็นเมืองที่ลอยอยู่ในอากาศ เคื่อนั้นที่อยู่ตลอดเวลา อสูรทั้งสามได้จับพรจากพระพรหมว่าผู้ที่จะทำลายเมืองทั้งสามได้ต้องใช้อสูรที่เหิมกล้าเดียว อสูรเมื่อได้พร เกิดความทะนงตนคิดว่าไม่มีใครจะทำลายพวกตนได้ จึงได้สร้างความเคียดแค้นไม่พอใจในแม่ของอสูร ๓ พี่ และพร พรมกษัตริย์ของเมืองพระพรหมให้ช่วย พระพรหมก็ได้พาพวกตนไปเฝ้าพระวิษณุให้ช่วย พระวิษณุใช้วิธีการต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถจะทำลายเมืองของอสูรทั้งสามได้ ในที่สุดเทพทั้งหมดยกยดอัญชลีขอพระวิษณุให้ช่วย ทำลายเมืองทั้งสามของอสูร พระวิษณุได้ใช้อสูรที่เหิมกล้าเดียวยิงธนูมาเมืองทั้งสามเป็นเก้าต่าง โขลงเมืองทั้งสามลอยในแนวเดียวกันเหิมกล้าเหิมขี้ขลาดเดียวที่มีชื่อเรียกว่า อภิลานะ (ดูรายละเอียดจาก Śivapurāṇa Kūṇḍalīkākāṇḍa Yuddhākāṇḍa: 802-850)

การที่เมืองสามเมืองของอสูรหลายความหมายมาเป็นกำแพงสามชั้น แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเรื่อง ตรีปุระในคัมภีร์ปารณ อาจจะได้ยินกันว่า เมืองสุโขทัยเป็นเมืองที่ไม่มีกษัตริย์ใดจะทำลายได้

๖. **ปากปฺตู < กปฺถุ † (ธ.)เหมือนกับ คานานาเลห์ ปินธุ**

ความหมาย : มาเฟวประทุ

วิจารณ์ : การที่เสียงเปลี่ยน จาก กปฺถุ ไปเป็น (>) ปากปฺตู อาจจะเนื่องมาจากเกิดการสลับที่ของเสียงทางภาษา (metathesis)

๗. **ธธา < สฺธฐา (ธ.); สฺฐฐา (ป.)**

ความหมาย : ความเชื่อมั่น : ความเชื่อในใจ religious faith; belief

๘. **ทฺฐธาสาน < ทฺฐธ+สาณ (ป.)**

ความหมาย : คำสอนของพระพุทธเจ้า

๙. **พรมภา < วรม(ธ.) < วรม /varṣa**

ความหมาย : ช่วงเวลาสามเดือนที่พระสงฆ์จะถืออยู่ประจำวัด เรียกว่าอยู่จำพรรษา

วิจารณ์ : การที่มีการเพิ่ม ฆ เข้ามาหลัง ร ที่มีนิมิตหมายระหว่างกัน อาจแบ่งชื่อว่า นิยม ร ที่มีนิมิตระหว่างกันนั้นอยู่อาจจะออกเสียงเป็น ฆ ในสมัยอยุธยา แต่ในภาษาสันสกฤต ร ที่มีนิมิตระหว่างกัน จะออกเสียงเป็น ร อย่างชัดเจน

๑๐. **กลิน < กฺลิน (ป./ธ.)**

ความหมาย : ไม้ตะตึง ลำตัวยาวพระวิษณุที่ติดเป็นไม้จวน /wooden frame, strap of pole for carrying burden

ความหมาย : ชื่อพระพุทธรูป/การบูชา/worshipping/reverence

๑๑. สรีดคธล < สรี (ส.=แม่/แม่) + ภค (ป./ส.=การก้ม)

ความหมาย : เรือนแม่ใน

๑๒. ทถาตป(ส)วณ?

๑๓. ปุราสาท (ส.)

ความหมาย : พระราชวัง/palace

๑๔. พระขุณเฑณฑล < เทวตา (ป./ส.)

วิจารณ์ : ขุณ อาจมาจากภาษาสันสกฤตเมืองพระนคร ว่า kpoṭi เป็นคำเรียกขอ (appellation for god) และเป็นคำที่นักภิกษุเจ้า เช่น kpoṭi śaśvasā (Pṛm: 112)

พระขุณเฑณฑลเป็นพระพิฆเนศวรหรือพระอิศวร ซึ่งลัทธิพราหมณ์บูชา ตามเทพนิยายฮินดูพระพิฆเนศวรประทับอยู่ที่ภูเขาโกกลก ซึ่งเป็นยอดเขาหนึ่งของเทือกเขาหิมาลัย ในเขตรัฐมหาราษฏร์ประเทศอินเดียซึ่งมีภูเขามากมาย เช่น หิมาลัย ที่ใหญ่ ปะเทศภารตมีรูปประติมากรรมพระพิฆเนศวร เป็นต้น เนื่องจากพระพิฆเนศวรมีความเกี่ยวข้องกับภูเขา จึงมีพระนามว่า ศิริศ (<giri + ติ) “ผู้ประทับภูเขา” ศิริศ (<giri + ติ) “เจ้าแห่งภูเขา” ศิริศ “ผู้คุ้มครองภูเขา” (<giri+ trāṇā) (ดู Bhattacharya:22)

๑๕. ทถิ < ทถิ (ส.)

ความหมาย : ถวาย/ to offer oblation

๑๖. เมืองนี้ทถ < ทถน? (ป.)

๑๗. สก < สก (ส.)

ความหมาย : ๑) พระนามของกษัตริย์องค์หนึ่งของฮินดู หมายถึงพระเจ้า ศาติวาทะ โดยฉพาะ (Apte: 1525) ๒) เป็นชื่อศักราชที่กษัตริย์ชาวสกอตครองกรุงดุนดี (ดุนดี) หลังพระเจ้าวิลเลียมที่สาม coron ปีตั้งขึ้น ศักราชนี้ตรงกับ พ.ศ. ๖๒๑ จริศ แล้ว พระเจ้าสกอตอาจจะเป็นผู้ตั้ง (Basham : 494)

๑๘. บูชา < บูชา (ป./ส.)

ความหมาย : การบูชา การเคารพ/ worship, respect

๑๙. ศรีสชฌนาโธ / นริสชฌนาโธ < ศรี+สช+ชฌ+ธอ (ส.)

ความหมาย : ชื่อเมือง/ ความหมายตามตัวอักษรคือ ที่อยู่ของคนที่ (มีสช) อันธำณ

๒๐. สาล (ป./ส.)

ความหมาย : ต้นตาล

๒๑. ธาณ < ธาณ (ส.)

ความหมาย : หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

วิจารณ์ : เป็นคำเขียนตามสูตรของปาลิ นิ อโธ ทรพฺยา ฐว

๒๒. อุบาธก < อุป + ธา + ธก (ป./ส.)

ความหมาย : ผู้เคารพในชื่อพระพุทธรูปที่เป็นเทพและไม่ใช่พระภิกษุสามเณร/ Worshipper of Buddha as distinguished from the Bhiksu

๒๓. วุจาตริ?

๒๔. สถาบท < สทาบท (ส.)

ความหมาย : โบสถ์ = สร้างไว้ประดิษฐานไว้ ความหมายเดิม = the founder of a temple/ erector of an image/ ผู้สร้างวัดหรือสร้างรูปเคารพ

๒๕. พระศรีรัตนสุ

ความหมาย : ชื่อสถานที่

๔๖. หาดา < ศาฮา(ส.)

ความหมาย : อาคารที่มีห้องโถงใหญ่/ Hall

๔๗. ทูตธาดา < ทูตธ+ศาฮา (ส.)

ความหมาย : ศาลาสำหรับประทับฐานพระพุทธรูป?

๔๘. ถ้ำ (รค) นธรร < รทุณ+ธรร (ส.)

ความหมาย : ชื่อสถานที่

๔๙. มนธณิธยาธรร < มนธ+ธิธ+ ปธรร (ส.)

ความหมาย : ในจารึก = มณหิน กลาฮาณิธ ในภาษาสันสกฤตแปลว่า red arsenic ปธรร แปลว่า

แผ่น

๕๐. ฤคิ < ฤคิ (ป.)

ความหมาย : ที่อยู่ของพระภิกษุ

๕๑. ถีนธาน < ฐาน (ป)/ธูธาน(ส.)

ความหมาย : ที่ซึ่งคนนั่งหรือนอน

๕๒. พระเจดีย์ < เจดีย์ (ป.)

ความหมาย : พระเจดีย์/สถูป, stupa

๕๓. พระธาตุ < ธาตุ (ป.)

ความหมาย : พระบรมสารีริกธาตุ

วิจารณ์ : ในพระบรมเวท ขวาลิงหละการพิศการบุธาต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่นางสิริภุญณีนั่งหมั้นตลา

นำหม้อจากพุทธคยาไปปลูกที่เมืองอนุราชปุระ มาก่อการศึกษาการบุธาพระบรมสารีริกธาตุ (Seneviratna: ๗๖ #)

๕๔. พระมหาธาตุ

ความหมาย : ชื่อสถานที่

๕๖. ฐูธการาย < ฐู/ฐ (ป./ส.) + ธาการย (ส.)

ความหมาย : พระภิกษุที่เป็นที่เคารพอย่างสูง

๕๗. ธรรณ < ธรรณ (ส.)

วิจารณ์ : ธรรณ เป็นการเขียนตามสูตรของปาณินิ อโง รทยธา ๑๓๖ พบัญญัติที่ตามหลัง ร และ ๓ ที่ตามหลังสระยิตฺถินะ จะเพิ่มพบัญญัตินั้นตามยิตฺถินะก็ได้

๕๘. ฐพธณณ < ฐาธณ (ส.) + ฐนิ (ป./ส.)

วิจารณ์ : ๑) พธณณ เป็นการเขียนตามสูตรของปาณินิ อโง รทยธา ๑๓๖ มีการเปลี่ยนเสียงสระ

อ เป็นสระ อุ

๕๙. ราชปฐิ < ราช + ปฐิ (ป./ส.)

ความหมาย : = ชื่อเมือง

๖๐. เพชปฐิ < วฐธ+ปฐิ (ส.)

ความหมาย : = ชื่อเมือง

วิจารณ์ : การที่สระ ธะ เปลี่ยนเสียงเป็น เอะ คงจะเนื่องจากอิทธิพลของพญินชละ เพราะที่ตามมากรรมีชนนั พบธิกาทิชนนัไป เช่น ปญจะ เป็น เญจะ วิจจะ เป็น เวจจะ ธรรชญ เป็น ธรรเพชญ์ เป็นต้น

๖๑. ฐพธ < ฐพธ (ส.)

ความหมาย : มหาสมุทร

วิจารณ์ : กัณฐิณัที่ไว้รับยกย่องว่ามีพระบรมศาสดาผูกหมอกเขียนไว้กับพระเจ้าจักรพรรดิ มีกจะไว้

รับการกล่าวถึงว่ามีอภิละพธไปจุลลณณอภุการที่ถึง เช่น จารึกบนแผ่นหินที่จังหวัด ชุมพูนทาม รัฐคุชราต บทที่ ๑๑ กล่าว

ว่าพระเจ้าอันมหากุปตะมีพระราชาธาดาเศรษฐมโหฬารบุตรทั้งสี่ (Sikolovovs: จีวพัณณ ปะระพินธีวักยา : ๒๐๑) จาภิเษกอภิ
 สัมภักฤตในปลายเขตอันสูงชันตามหลักเกศาว่าเอวขัดยี่สิบสี่พระองค์มีอำนาจมากในลักษณะคล้ายกัน จาภิเษกก่อนฐานฐานแห่ง
 ก็สุดเหมือนจะมีน้อยอย่างนั้น

๒๒. พหุสาลิ < ทสาลิ < ทส + วสุ + อี (ส.)

ความหมาย : ชื่อเมือง ความหมายตามคำอธิบายคือ มีน้ำ

ข้อสังเกต

- มีการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ เช่น จาก ต > ด เช่น วรณ เป็น วรณ ท > ด เช่น วาทุย > วาต ป > น เช่น
 ปุชา > ปุชา : ๑ > ท เช่น วิหาร > พิหาร
- มีความพยายามที่จะออกเสียงให้เหมือนเสียงดั้งเดิม เช่น อโรฎิก
- มีความพยายามที่จะเขียนคำตามหลักไวยากรณ์ภาษาสันสกฤต เช่น ชราม พรม ซึ่งคงจะผิดเพี้ยนจากการเขียน
 มาจากจารึกภาษาสันสกฤตโบราณ
- คำว่า วิหาร ในภาษาสันสกฤตมีความหมายไม่อย่างซ้ำๆ : 1) An habitation for Buddhist
 mendicant, a hut. 2) place for convention of the bhikkhus, meeting place. 3) (later) a large building
 for housing bhikkhus, an organized monastery.
- ไม่มีความแตกต่างกันเสียง ส ข ฌ จึงเกิดความสับสนในลักษณะวิธีเกี่ยวกับอักษรที่สับสน เช่น เมื่อที่จะ
 เขียนว่า ศาลา แต่กลับเขียนว่า ศาลา สุโขทัย เขียน เป็น ของอย่าง คือ สุโขทัย และ สุโขทัย เป็นสัน
- ยังมีอีกชื่อภาษาสันสกฤตอยู่มาก เพราะมีคำที่เป็นภาษาสันสกฤตที่มีการนำอักษรที่เป็นสันสกฤตมาใช้ เช่น
 อฏฐาณ และคำที่เป็นภาษาสันสกฤตที่มีใช้มากกว่าภาษาสันสกฤต
- มีการเปลี่ยนเสียงสระไม่จากเสียงเดิม เช่น อี เป็น อี เช่น กูตี ศรีกษัตริ อู เป็น อู เช่น กูฏี เป็น กูฏี อะ เป็น
 อา เช่น พรา เป็น ปรา

บรรณานุกรม

- จิราพัฒน์ ประพันธ์วิทย์หา ผู้แปล. **จารึกภาษาสันสกฤตที่สำคัญในประวัติศาสตร์อินเดีย ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๐-๕๑๒**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี, ๒๕๒๓.
- กิลปากร, กรม. **จารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๒๑.
- สำเนียง เอี่ยมไธ, ผู้แปล. **มหากาพย์สาหนะนันทะของอัสวไมย**. กรุงเทพมหานคร : มุสธนิธิแปลธรรม์สี ฟันพระธรรมชัย, ๒๕๔๓.
- Apte, Vaman Shivam. **The Practical Sanskrit-English Dictionary**. Kyoto : Risen Book Company, 1998.
- Basham, A.L.. **The Wonder that was India**. Delhi : Fontana Books in association with Rupa & Co., 1982.
- Coadés G., **The Indinized States of Southeast Asia**, edited by Walter F. Vella, translated by Susan Brown Cowing, Honolulu : An East-West Center Book, the University Press of Hawaii, 1968.
- Edgerton, Franklin, **Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary**. Volume II. Dehli : Motilalbanarsidass, 1972.
- Jones, J.J. trans., **The Mahavastu, Volume I**. London : The Pali Text Society, 1973.
- Mahavastu Avedana, Vol.I**, in "Buddhist Sanskrit Texts-no.14," Darbhanga : The Mithila Institute of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning, 1970.
- Pou, Sevaros, **Dictionaire Vieux Khmer-Fran-ais-Anglais**. Paris : Centre De Documentation et de Recherche sur la Civilisation Khm-ro, 1992.
- Rahula, Walpola. **History of Buddhism in Ceylon: The Anuradhapura Period, 3rd Century BC-10th Century A.C**. Colombo : M.D. Gunasena & Co. LTD, 1956.
- Rhys Davids, T.W. and Stede William, ed. **The Pali Text Society's Pali-English Dictionary**. London : The Pali Text Society, 1972.
- Seneviratna, Anuradha. **Buddhist Rituals and Ceremonies**. Colombo : Department of Cultural Affairs, Government of Sri Lanka, 1990.
- Sircar, Dines Chandra, ed. **Select Inscriptions Bearing on Indian History and Civilization, Vol.I**. Calcutta : University of Calcutta, 1965.
- The Śiva-Purana, Part II**, translated by A Board of Scholars. Delhi : Motilal Banarsidas, 1994.

ท่องร่ายภาษาเขมรโบราณ ในจารึกสุโขทัย

ศานติ ภัทต์คำ

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มศว.ปทุมธานี

บทนำ

โดยมากหากเราศึกษาคำมีภาษาเขมรในภาษาไทยเรานั้นจะเห็นว่าภาษาไทยต้นตอสมัยสุโขทัย-อยุธยา-รัตนโกสินทร์ ไปเปรียบเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบัน การศึกษาในลักษณะเช่นนี้โดยทั่วไปได้เป็นการศึกษาที่มีผลลัพท์อย่างมาก อาจเนื่องมาจากเราถนัดกับคำว่าภาษาเขมรที่ยอมรับว่าวิวัฒนาการเช่นเดียวกับภาษาไทย

ดังนั้นหากเราจะศึกษาคำมีภาษาเขมรในภาษาไทยในแง่ของมูลกณัม เราควรจะนำการศึกษาในวรรณกรรมกล่าวคือ เมื่อศึกษาภาษาเขมรในจารึกสุโขทัยก็ควรนำไปเปรียบเทียบกับคำเขมรในช่วงสมัยเดียวกัน นั่นแปลว่าเราต้องนำคำในจารึกสุโขทัยมาเปรียบเทียบกับภาษาเขมรโบราณสมัยเมืองพระนคร

เมื่อศึกษาภาษาเขมรในภาษาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาเราก็ต้องนำมาเปรียบเทียบกับภาษาเขมรโบราณสมัยเมืองพระนครและภาษาเขมรสมัยอยุธยา

และแน่นอนว่าเราไม่สามารถศึกษาคำมีภาษาเขมรในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์โดยการนำไปเปรียบเทียบกับภาษาเขมรปัจจุบันได้เลย เพราะภาษาเขมรแบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เพิ่งมีรูปร่างอย่างที่เป็นเมื่อประมาณร้อยปีมานี้เอง

การศึกษาในลักษณะเช่นนี้มีผู้ศึกษาไปประเภทไทยไม่มากนัก และผู้เริ่มการศึกษาด้วยวิธีนี้ในประเทศไทยที่ฉายาอย่างได้แก่ **จิตร ภูมิศักดิ์** และ **ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรรณสิน** พวกนี้ทั้งสองได้พยายามเขียนและเปรียบเทียบคำมีภาษาเขมรในภาษาไทยกับภาษาเขมรโบราณไว้มาก แต่ค่าเสียค่าของการศึกษาในลักษณะดังกล่าวไม่เป็นที่พอใจของนักวิจัยปัจจุบัน เพราะค่าการและรายการทางวิชาการที่พิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบันก็ยังคงศึกษาโดยใช้ภาษาเขมรปัจจุบันเป็นแนวเทียบ

บทความเรื่องนี้จึงเป็นความพยายามของผู้เขียนที่จะนำเสนอการศึกษาในลักษณะดังกล่าวสืบเนื่องต่อจากอาจารย์ที่ผู้เขียนเคารพหนึ่งคือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรรณสิน

ท่องร่ายภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย

จารึกสุโขทัยทั้งหมดที่พบในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นจารึกที่จารขึ้นในสมัยที่สุโขทัยมีอำนาจปกครองทั่วสุโขทัยอยู่ และจารึกอีกส่วนหนึ่งเป็นจารึกที่จารขึ้นหลังจากสุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา (หรือชื่ออย่างเป็นทางการในสมัยนั้นว่า “อโยธยาศรีรามเทพนคร”) แล้ว

อย่างไรก็ดีปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาถึงความแตกต่างของภาษาไทยที่ใช้ในจารึกทั้งสองกลุ่มนี้ บทความนี้จึงเสนอแนะว่าจารึกของสุโขทัยทั้งหมด (อย่างน้อยที่สุดภาษาไทยที่ปรากฏย่อมเป็นภาษาของกลุ่มชนเดียวกันแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างก็ตาม)

อักษรเชมโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในนครบันสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑)

อักษรเชมโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในนครบันสุโขทัยอาจจัดอยู่ในกลุ่มอักษรเชมสมัยพระนครหรือที่นิยมเรียกว่า “**อักษรเชม**” ใช้บันทึกเอกสารภาษาบาลี-เขมร

อักษรเชมบันสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑) ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากอักษรเชมโบราณสมัยพระนครที่ใช้ในอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรสุโขทัยตอนต้นแห่งพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๙ เพราะมีรูปแบบตัวอักษรและอักษรวิจิตรคล้ายคลึงกับอักษรเชมโบราณสมัยพระนคร โดยเฉพาะรูปแบบอักษรที่ปรากฏใน**จารึกคลองมะนาวเมือง**

ดังมีภาพถ่ายว่าตัวอักษรเชมที่ใช้ในนครบันสุโขทัยจะวิวัฒนาการมาจากอักษรเชมโบราณสมัยพระนครที่มีความนิยมใช้ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน อย่างเช่น จารึกคลองมะนาวเมือง จ.นครสวรรค์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาประกอบกับรูปอักษรที่มีใช้ในจารึกเชมพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งร่วมสมัยกับสุโขทัยแล้วพบว่าอักษรเชมที่ถ่ายไปไม่แตกต่างกัน

เหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีอักษรเชมโบราณสมัยพระนครมาใช้บันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณนั้นอาจเนื่องมาจากโบราณวัตถุที่ขุดพบจารึกอักษรไทยชั้นใต้แล้ว ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องนำอักษรเชมโบราณสมัยพระนครมาใช้บันทึกภาษาไทย เพราะอักษรเชมโบราณสมัยพระนครมีลักษณะเฉพาะประการที่ไม่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาไทย

อย่างไรก็ตามมีจารึกสุโขทัยภาษาไทยบางหลักที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปและศาสนายังคงใช้อักษรเชมโบราณสมัยพระนคร เช่น จารึกวัดป่าแดง ภาษาไทย ซึ่งอาจเกี่ยวเนื่องกับความคิดที่ว่าอักษรเชมโบราณสมัยพระนครเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์จึงใช้ในการจารึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาไม่ว่าจะบันทึกด้วยภาษาไทย

สาเหตุที่พ้องว่าอักษรเชมโบราณสมัยพระนครมาใช้ในการบันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณนั้นอาจเนื่องมาจากอักษรและอักษรวิจิตรไทยที่คิดขึ้นใหม่ไม่เหมาะสมกับการบันทึกภาษาบาลีซึ่งมีระบบของการใช้ตัวเขียนและระบบของการใช้ตัวสะกดและตัวควบ อันไม่สามารถแสดงได้อย่างชัดเจนเท่าระบบอักษรวิจิตรของอักษรเชมโบราณสมัยพระนคร เช่นเดียวกับภาษาเขมรโบราณที่ใช้อักษรและอักษรวิจิตรอักษรเชมโบราณสมัยพระนครเขียนได้สะดวกกว่าอักษรไทย

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือในเวลานั้นไทยอาจนับถือว่าภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์จึงยังไม่สามารถยอมรับและนิยมในการบันทึกภาษาบาลีและภาษาเขมรโบราณด้วยอักษรเชมโบราณสมัยพระนคร ซึ่งนับถือกันว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์สำหรับพิธีกรรมและศาสนาได้ ดังนั้นในสมัยสุโขทัยจึงยังคงปรากฏการใช้อักษรเชมโบราณสมัยพระนครในการบันทึกภาษาบาลีและเขมร

ร่องรอยอักษรเชมโบราณสมัยพระนครที่ปรากฏการใช้ในนครบันสุโขทัยอาจแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มตามภาษาที่ใช้บันทึกคือ

๑. **จารึกภาษาไทยที่ใช้อักษรเชมโบราณสมัยพระนคร** เช่น จารึกวัดป่าแดง
๒. **จารึกภาษาเขมรโบราณที่ใช้อักษรเชมโบราณสมัยพระนคร** จารึกกลุ่มนี้ตั้งแต่ จารึกวัดป่าแดงถึง ภาษาเขมร ของพระมหาราชวรมหาชาติไทย
๓. **ภาษาบาลีที่ใช้อักษรเชมโบราณสมัยพระนคร** เช่น จารึกวัดบูรพาจารย์ จารึกวัดป่าแดง เป็นต้น

๒. ร่องรอยภาษาเขมรโบราณสมัยพระนครในจารึกสุโขทัย

ภาษาเขมรโบราณเป็นภาษาที่มีควมสำคัญด้วยเป็นภาษาที่ใช้ในราชอาณาจักกรุงสุโขทัยโบราณ ตั้งแต่สมัยก่อนเมืองพระนคร หรือเชียงแสน (ซึ่งอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓) ถึงสมัยเวลาที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ที่เมืองพระนคร หรือบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน จนถึงสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๐) ซึ่งเป็นเวลาที่สมรที่ราชธานีอยู่บริเวณเมืองพระนครหรือสุโขทัย

หากแบ่งยุคประวัติศาสตร์เขมรออกตามลำดับทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสามารถแบ่งเป็น ๕ สมัยด้วยกัน^๙ คือ

๑. สมัยพูมอาน (พูมโน) เริ่มต้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒

๒. สมัยก่อนเมืองพระนคร (จินล้า หรือ เจนละ) ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๑๐๘๓-๑๑๗๓

๓. สมัยหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างสมัยก่อนเมืองพระนครและสมัยเมืองพระนคร พ.ศ. ๑๑๗๕-๑๓๓๓ พ.ศ. กับสมัยพระนครหรือราชธานีที่ ๒ (อาจนับรวมเข้าไปในสมัยเมืองพระนครยุคต้นก็ได้)

๔. สมัยเมืองพระนคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๓๓๓-๑๔๖๑ คือเริ่มตั้งแต่ราชธานีอยู่บริเวณเมืองพระนคร (รวมตั้งแต่เมืองพริทาลัย ปางมอญ และ เมืองพระนครศรีวิชัยราชปุระ)

๕. สมัยหลังเมืองพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๔ คือเริ่มตั้งแต่ราชธานีเมืองหลวงลงไปอยู่ที่นาสาณ พนมเปญ ลาวพุก และอุบลราชธานี

อย่างไรก็ตาม หากจัดแบ่งตามลำดับยุคสมัยภาษา อาจจัดแบ่งตามแนวทางการกำหนดอายุจารึกของ เบอร์ธเซนส์ (G. Coedès) และ ซาเวโรส พู (Saverio POU) ได้เป็น ๔ สมัย^{๑๐} คือ

๑. สมัยก่อนเมืองพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓

๒. สมัยเมืองพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๐

๓. สมัยหลังเมืองพระนคร ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๔

๔. สมัยปัจจุบัน

ดังนั้น “ภาษาเขมรโบราณ” คือภาษาเขมรที่ใช้อยู่ในอาณาจักเขมรสมัยก่อนเมืองพระนคร สมัยเมืองพระนคร และหลังเมืองพระนครที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง

ลักษณะคำยืมภาษาเขมรในสมัยสุโขทัย อาจแบ่งออกได้เป็นหลายประการตามการแบ่งนั้นๆ ในที่นี้จะพิจารณาเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. พิจารณาจากภาษาเขมรที่นำมาใช้ว่าเป็นภาษาเขมรสมัยใด

๒. พิจารณาจากวิธีการนำภาษาเขมรมาใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

จากการวิเคราะห์พบว่าภาษาเขมรที่มีการใช้ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยส่วนมากเป็นภาษาเขมรโบราณ ตามยุคสมัยการพินัยซึ่งแยกจากการปฏิสนธิ์ สุโขทัยมีระยะเวลาความสัมพันธ์กับเขมรสมัยเมืองพระนครของหลายภาษาไทยที่ใช้จึงมีความเกี่ยวข้องกับภาษาเขมรโบราณจำนวนมากที่ร่วมสมัยกัน นอกจากนี้ยังพบจารึกภาษาเขมรโบราณในสุโขทัยด้วย แม้จะเคยมีเพียงหลักเดียวก็ตาม จารึกหลักนี้คือ ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (พระยาอินทปด)

ดังนั้นจึงพบว่าจารึกภาษาไทยของสุโขทัยมีคำยืมภาษาเขมรโบราณปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะคำยืมภาษาเขมรโบราณที่มีการใช้ในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัยสามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะการยืมทำได้ดังนี้

^๙ การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์นี้มีข้อเสนอการแบ่งของศาสตราจารย์กฤษณ์ จ.สุรินทร์ วรเชวิน โปรดดูที่สมิทธิโก สุโขทัย วรเชวิน, *จารึกนครวัดสมัยเมืองพระนคร* พ.ศ. ๑๕๖๖-๑.ศ. ๑๗๗๗ (กรุงเทพฯ : จารึกวิทยาการ, ๒๕๒๐), หน้า ๗-๘.

^{๑๐} *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๔.

๒. การเขียนตามเสียงในสมัยสุโขทัย การเขียนคำมีภาษาเขมรโบราณแบบนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเสียงที่พูดกันในสมัยสุโขทัยทำให้เห็นความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน เช่น

ภาษาเขมรโบราณ	ภาษาไทยสุโขทัย
คำแปล tɔtpal	ตำบล
ชาล khəal	ชาวน
กวาล kraal	กวาน

๔. ลักษณะความหมาย

ลักษณะความหมายของคำมีภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกภาษาไทยสุโขทัยมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑. ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง คำมีภาษาเขมรโบราณที่มีการนำเอาใช้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลงนี้ เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาเขมรโบราณ	คำแปล	ภาษาไทยสุโขทัย	คำแปล
โคก gok	โคก	โคก	โคก
วณ vnam	ภูเข	ทณ	ภูเข
เวลง vlen	ไฟ	เวลิง	ไฟ
อเมง əməŋ	หินเมลง	เมลง	หินเมลง
จาริก caarik	อักษรที่เขียนไว้	จาริก	อักษรที่เขียนไว้
รณ ryan/ ryan	เขียน	รณ	เขียน
ปรา pras	บวช	บรา	บวช
ผนวส phnvas	การบวช	ผนวส	การบวช
สวต svat	สวด	สวต	สวด
รปำ rpam	ธำม	รปำ	ธำม

๒. ความหมายเปลี่ยนแปลง ภาษาเขมรโบราณที่นำมาใช้ในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัยบางคำความหมายได้เปลี่ยนแปลงจากเดิม อาจแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

๑. ความหมายแคบลง คำที่มีความหมายแคบลงจากความหมายเดิมในภาษาเขมรโบราณ เนื่องจากการนำมาใช้ในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัยได้แก่

ภาษาเขมรโบราณ	คำแปล	ภาษาไทยสุโขทัย	คำแปล
ตำบล tɔtpal	กลุ่ม กลุ่มของบ้าน หมู่บ้าน ที่แยก	ตำบล	ตำบล ที่ตั้ง
กวาล kraal	ปู ลาค	กวาน	ใช้ในความหมายอื่น
ฉน chan	ทิศตะวันออก	ฉน	ใช้กับพระวิษณุ

๒. ความหมายของคำขึ้น ภาษาเขมรโบราณ บางคำเมื่อมีการนำมาใช้ในจารึกภาษาไทยสมัยสุโขทัย แล้วทำให้ความหมายของคำกำกวมขึ้น ได้แก่

ภาษาเขมรโบราณ	คำแปล	ภาษาไทยสุโขทัย	คำแปล
ทณฺเฑ dante	เทพธิดา	ชณ	เทพธิดา ชะณ
ศรฺวาว srauaŋ	ป่อ สระ	ศรฺพอง	ป่อ สระ สระพัง
กวี kamvi	คำรา นมิ่งมือ	กาศิ	คัมภีร์ คำรา
จฺร จา cam	เมีย อยู่ประจำ	จา	เมีย อยู่ประจำ
มณฺฆ phmek	ส่วน	มณฆา	ส่วนน้อย
กูร gur	วาศ	กูณ	วาศ คำรวม
จํวณ camren	เห็นลูกทำให้เจริญ	จํวณณ	ทำให้นิเจริญ ยกมณฺพวโยชนนํให้ ทำให้น้อมขึ้น

๓. ความหมายแตกต่างออกไป คำเขมรโบราณที่นำมาใช้ในภาษาไทยสุโขทัยบางคำ ความหมายต่างไปจากเดิม เช่น

ภาษาเขมรโบราณ	คำแปล	ภาษาไทยสุโขทัย	คำแปล
กัมบร gambr	การขึ้นเข้าน	คำบร	การคำรวม
จวตสวาย cruatvay	ทุ่งขึ้น	จวตสวาย	ตองไม้ใหญ่ปทไฟ
รณฺฑา randaa	เรือนไม้สำหรับป็น	รทา	เรือนตองไม้ไฟ
อัม amve	ที่แห่ง	อัมณ	ขึ้นไม่ทางาน การกระทำ

บทสรุป

จากการศึกษาภาษาเขมรโบราณของภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัยออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ร่องรอยที่เกี่ยวกับอักษรเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย กับร่องรอยที่เกี่ยวข้องกับภาษาเขมรโบราณในจารึกสุโขทัย

อักษรเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกสุโขทัยนั้นมิได้พัฒนาการมาจากอักษรเขมรโบราณที่ใช้กันมาก่อนในดินแดนเขมรแล้วแต่เจ้าพระยาอภัยภูเบศร ยังได้ค้นพบอักษรที่ปรากฏในจารึกตองผ่องเมือง เป็นดิน ถึงขนาดได้จากรูปแบบอักษรของ “คก” ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และแตกต่างจากอักษรเขมรโบราณสมัยพระเจ้ายโชมวรมันที่ ๙ แต่คล้ายกับรูปอักษรในจารึกพระเจ้ายโชมวรมัน

ภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกสมัยสุโขทัยนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ มีการออกเสียงคำ มีการเปลี่ยนเสียงที่ขึ้นต้นยฺยฺยและสระ นอกจากนั้นการที่มีความแตกต่างในด้านการสะกดการันต์ที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด เช่นเดียวกับในด้านความหมายของคำเขมรโบราณที่ยืมมาใช้ในการปรากฏที่การศึกษาความหมายเดิมไว้ และเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อสุโขทัยจะรับวัฒนธรรมทางภาษาเขมรโบราณมาใช้ แต่ก็มีมีการปรับเพื่อให้สอดคล้องกับภาษาไทย ทั้งในด้านรูปอักษร และในด้านภาษา อย่างไรก็ตามการศึกษาที่มีแนวโน้มเพียงการศึกษาวิจัยต่อไปในเรื่องต้นตอของการศึกษาในระดับลึกขึ้นต่อไป

ความรู้เรื่องลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง กับข้อโต้แย้งกรณีนักวิชาการบางกลุ่มสงสัยว่า จริงหรือปลอม

วชิร ปุณโณทก

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ ๑ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ ว่า “เมื่อครั้ง ลายสือไทยนี้มีปี ๑๘๐๕ ศก มีพระมหาราชขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนรามคำแหงไว้” (จารึกที่ ๔ บรรทัดที่ ๙-๑๑) ในสมัยสุโขทัยเรียกตัวหนังสือ หรือตัวอักษรว่า “ลายสือไทย”

ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากอักษรสันสกฤตอย่างมาก ทั้งอักษรอยู่ในรากและอักษรขอมโบราณ นั่นคือรูปพื้นฐานของตัวอักษรทั้งโลกกับตัวอักษรทั้งสองที่เคยใช้อยู่ในบริเวณประเทศไทยก่อนหน้าสมัยกรุงสุโขทัย แสดงว่าปัญญาชนชาวไทยได้ใช้วิธีการทั้งสองเขียนภาษาไทยกับภาษาแล้ว ในลักษณะต่างชนต่างเขียน รูปพื้นฐานตัวอักษรจึงต่างไปจากอักษรสันสกฤต รวมทั้งอักษรวิธีก็วิวัฒนาการเคลื่อนไป ภายหลังต่อมาพ่อขุนรามคำแหงได้ได้ใจจัดระบบและการเขียนลายสือไทยให้เป็นระบบเดียวกันเรียกชื่อว่า “ลายสือไทย”

อีกประการหนึ่ง มักเข้าใจกันว่าชนชาติไทยเริ่มปรากฏบทบาทในประวัติศาสตร์เมื่อเสียอาณาจักรขอม เมื่อมีอาณาจักรสุโขทัย และอีกไม่กี่ปีต่อมาก็ได้ประดิษฐ์อักษรไทย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่น่าจะตั้งข้อสังเกตไว้ (คือพัฒนาได้รวดเร็วเกินไป) เพราะเหตุว่าในยุคสมัยก่อนหน้ามีชนชาติขอม และชนชาติมอญ มีอำนาจทางการเมืองในดินแดนประเทศไทยและใกล้เคียง เป็นผู้ปกครองด้านวัฒนธรรมโดยธรรมชาติและการเขียนหนังสือ ฉะนั้นเพื่อลำดับความคิดความเข้าใจ จึงให้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชนชาติไทยในบริเวณเอเชียอาคเนย์ก่อนสมัยสุโขทัยพอสังเขปดังนี้

๑. คนไทยก่อนสมัยสุโขทัย

คนไทยที่นับว่ามีอำนาจในดินแดนเอเชียอาคเนย์มาช้านาน ประกอบกับชนชาติอื่นๆ เช่น ขอม มอญ อาจเป็นชุมชนเล็กๆ การจัดกระจายอยู่ทั่วไป ยังไม่ได้รวมตัวกันเป็นอาณาจักร จนมีกำลังเป็นผู้นำผู้ปกครอง จึงดูเหมือนไม่มีบทบาทในประวัติศาสตร์ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย อีกประการหนึ่งคนไทยเรียกตนเองว่า “ไทข” หรือ “ไท” หรือออกเสียงเป็น “ไต” (สำหรับกลุ่มคนในภาคเหนือที่ออกเสียง “ห” เป็น “ค”) ส่วนชนชาติใกล้เคียงมักจะเรียกชื่อว่า “สยาม” หรือ “สยาม” หรือ “สยาม” (จีน) แต่การมีอำนาจทางทหารและการเมืองในภาคกลางของไทย (สุโขทัยและใกล้เคียง) ไม่ได้ได้หมายความว่าบริเวณภาคกลางของไทยเป็นชุมชนชาวขอมตั้งแต่บัดนั้น แต่รายงานรับว่าชาวจีนที่ขอมมีอำนาจแล้วเข้ามาปกครองบางเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนพื้นเมืองจะเป็นชนชาติไทยแท้หรือยังแหล่งกระจายทั่วไป และถึงเมื่อพุทธศักราชเจ้าสุริยวงศาที่ ๘ (พ.ศ. ๑๖๓๐-๑๖๖๑) อำนาจขอมสมัยพระมหาจักรีเสื่อมอย่างฉับพลันไม่ปรากฏการสร้างโบราณสถาน และศิลาจารึกในดินแดนประเทศไทยอีกเลย ไม่นับสุโขทัยในสภาพเช่นเดียวกัน และถึงหลังจากขอมเสื่อมอำนาจ ก็คงเหลือหลักฐานว่าหัวเมืองชาวไทยก็มีเริ่มมีบทบาทเป็นผู้นำปกครองรัฐไทย เช่น กลุ่มไทยในภาค (ราชวงศ์มังราย) กลุ่มในล้านช้าง (ลาวปัจจุบัน) กลุ่มสุโขทัย กลุ่มพะเยา (พระยาบ้านเมือง) ส่วนกลุ่มอยุธยา ก็เริ่มมีบทบาทบ้างแล้ว

คำว่าอักษรธนะในพินิจอาจเรียกกันก็ได้ทั้งคนกลุ่มบนและคนกลุ่มล่างไม่ใช่ว่าอักษรธนะที่ใช้ในใบประกาศนียบัตรฐานสมณศักดิ์จะวิเศษกว่า
ซึ่ง สาเหตุการจารึกอักษรธนะ ไม่ได้หมายความว่า “จารึกไว้กับแผ่นแผ่นภาษาคนจะเป็นการบันทึกพระสมณฐานให้มีพระชาติได้คงการสืบทอด
พระบวรหรือพระคุณไว้โดย (พระสมณธรรมบรรพชาที่ ๑) เวลาคบเกิดออกทรงพระบวร เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๙ ตัวอักษรในจารึกเรียกกัน
ไม่ใช่ว่ากับตัวอักษรธนะที่ใช้ในสมัยปัจจุบันนี้” แต่คงให้ถือว่าเป็นจารึกโดยคำศัพท์คนกลุ่มปิตุภูมิอักษรธนะที่ไม่น่าใช้เขียน
ภาษาไทยและบรรพชาบาลี จาเมฎฐปิตุภูมิฐานเฉพาะตัว ซึ่งต่างไปจากอักษรธนะที่ใช้ในใบพุทธาภิเษกของสมณศักดิ์ นอกจาก
นี้ยังพบว่าชาวไทภาคกลางได้ใช้อักษรธนะเขียนพระธรรมคำสอน หรือคำจารึกทางศาสนาอีก เช่น สิบต่อมาจนถึงสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ (จารึกที่ ๔) และใช้อักษรไทย หรือลายสือไทยเขียนเรื่องราวทางโลกและบรรพชากรรมทั่วๆ ไปอยู่กัน
อักษรธนะแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา อักษรธนะที่ใช้ในใบประกาศนียบัตรฐานสมณศักดิ์ เราเรียกว่า “ตัวภูม” หรือ “อักษรธนะ” (แต่ถ้า
พิจารณาเรียกว่า อักษรธนะของพระครู ของเจ๊ก)

จุดที่แบ่งสังคมออกเป็น ๒ คือ ชาวชนชั้นกษัตริย์กับราษฎร นิยมใช้ลักษณะของหัว หรือลักษณะของเขี้ยว แต่ที่
ใช้ลักษณะของบรรพบุรุษที่พบที่หัวคือลำโพง และเรียกลักษณะนี้ว่า "ลักษณะ" (ลักษณะ) (ลักษณะ) เช่นเดียวกับคนไทย
เรียกว่า ลักษณะ หรือ ลักษณะ ดังกล่าวแล้ว

ดังนั้น ในข้อนี้ที่เรากำลังจะต้องเข้าใจร่วมกันว่าทำไมการมีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือถึงเป็นการพัฒนาสติปัญญาอันแท้จริง โดยให้อิทธิพลที่ได้ดีแบบมาจากอิทธิพลของอยู่ในฐานะ ดังที่ ศาสตราจารย์ บัณฑิต เสนพงศ์ รองอธิการบดีว่า **“ทักษะไทยเดิม”** และชาวกรุงลือไทยมาตลอดก็ได้มีประสบการณ์ไทยเดิมมาใช้กันแล้ว ทำให้เมื่อมีอิทธิพลของหนังสือเข้ามาถึงกลุ่มแม่บ้านไทย จึงมีอิทธิพลของสมาธิรับเป็นไทยใช้เขียนภาษาไทยมีลักษณะที่เห็นได้ชัดว่ามีความจำเป็นจริงในทางปฏิบัติอันมีประสิทธิผลในการเขียนหนังสืออย่างมาก ยกเว้นที่พอทราบมาบ้างว่าบางประเทศอาจมีสื่อไทยใช้เขียนได้ แต่ในหลายสื่อไทยจึงมีการปรับปรุงสิ่งพิมพ์และอิทธิพลที่วิเศษไม่มากนักที่จะมีมา และประเทศไทยเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น

นักปรัชญาชาวไทยเคยผสมยีนจากยุโรปไทย ได้เปรียบทั้งในลักษณะของปริมาณ และลักษณะของปริมาณมากขึ้น
 เน้นจนสามารถนำลักษณะที่ตนเองมีมาเขียนภาษาไทย เมื่อใช้ไปนานๆ สันฐานของตัวอักษรก็เริ่มเปลี่ยนไปทีละ
 น้อยโดยไม่ได้เจตนา ทำให้ลักษณะที่กลุ่มคนไทยมีดีมีฐานเฉพาะตัว ดังที่ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้วิเคราะห์ว่า
“อักษรไทยเดิม” ลักษณะโดยดีมีพื้นฐานของตัวอักษรจากหลายภาษาไปมาก และมีพื้นฐานคล้ายอักษรจากไทยสมัยอยุธยา
 (ทั้งอักษรพม่าและล้านนา และอักษรสมัยพระเจ้าเอกทัศ) ส่วนพระคัมภีร์ที่พระเจ้าเอกทัศจะเขียนโดยนักอักษรพื้นเมือง
 ส่วนชีวิตชาวสยามควรใช้บรรดาตัวอักษรไทยที่ตนชอบ หากว่าภาษาไทยไม่มีตัวอักษรตัวไหน และไม่มีมีการควบคุมกำกับ
 จึงใช้ตัวสะกดอยู่บนบรรทัด ตัวเมื่อเวลาผ่านไปนานเท่าไรก็มีการจัดระบบเพื่อให้ใช้เขียนภาษาไทยได้เขียนมัน
 อีกหนึ่ง แบบต่างคนต่างเขียนก็เป็นธรรมดาเดียวกัน โดยประมุขผู้รู้ร่วมกันจัดระบบเพื่อให้ใช้เขียนภาษาไทยได้
 สะดวกจึงถูกเรียกว่า **“ลายมือไทย”** และมีการเขียนตัวอักษรของเขียนกันแบบบรรทัดกันมา จึงกลายเป็นอักษรวิเศษ
 อักษรไทย และในปัจจุบันลายมือที่วิเศษนี้ (หรือเขียน)

๑๙. คีธอาจาริกแห่งจะเริ่มต้นศึกษา

ศึกษาวิจัยสมัยสู่โลกใหม่ มีจำนวนภาพประมาณ ๔๖ หลัก พิมพ์รวมอยู่ในจารึกสมัยสุโขทัย พิมพ์เมื่อใน
โครงการของ พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยนาย พ.ศ. ๒๕๐๖ ส่วนการศึกษาวิจัยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ๕๐ มีจำนวนภาพในโครงการ
ด้วย มีหนังสือ ๖๖ วิชา รวมภาพประมาณ ๔๖ หลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การศึกษาทางจารีตประเพณีของโขนเริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๖ (สมัยรัชกาลที่ ๑) ผู้พบหลักฐานที่ชัดเจนมากที่สุดว่า พระจอมเกล้าฯ สมัยยังทรงผนวชอยู่ ได้ดูองค์ที่ไม่เป็นมา (อุรังคัม) ของศิลปจารีตที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ และเจ้าพระยาบวรราชนิธิยุท (พลเอก จ. ปวณฺส) แห่งกรุงเทพฯ) จึงนำจารีตที่ ๒ หลักนี้มาไว้ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามแห่งหนึ่งซึ่งมาดลด้วย โขนการนี้พระองค์เองได้ทรงนำจารีตที่ ๑ มาให้ได้ปรากฏชัดเจน ดังว่าจารีตในบทนี้ว่า **"เดอะ ดิงคัมมิ แดกคัม พิคคิ ออฟ โชลแล"** ของ เซอร์ จอห์น ไบรน์ ซึ่งบันทึกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ ส่วนหลักฐานที่ ๒

^{៥៥} គាត់បានបោះឆ្នោត លើកទី២ គេបាន ៧៧.០០០ ឆ្នាំ ១៩៧០.

กรมศิลปากร, ประชุมศิลปากรที่ ๓๓, สำนักพิมพ์กรมศิลปากร, กรุงเทพฯ, หน้า ๓.

จากความคิดพื้นฐานที่ว่าสมัยสุโขทัยนั้นไม่ผ่านเจริญรุ่งเรืองตามสถานะที่ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ได้กล่าวไว้นั้น ได้มีพรทิมฉายอยู่ในกลุ่มนักวิชาการรุ่นใหม่ และนั่นจึงมีการยกประเด็นความสำคัญของศิลาจารึกหลักที่ ๑ มาถกเถียงกัน หรือวิพากษ์วิจารณ์ในช่องทางสาธารณะในสื่อสาธารณะเหล่านี้เป็นอันเนื่องมาจากความไม่เชิงไรของทฤษฎีเดิม ซึ่งมีข้อความหลายตอน ขัดแย้งกับหลักฐานประวัติศาสตร์อื่นๆ บ้าง

นั่นคือจะพยายามแสวงหาจุดอ่อนในเนื้อหาของศิลาจารึกหลักที่ ๑ มาถกเถียง ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ค่อนข้างจะอคติกันทีเดียวทีเดียว

จากข้อเท็จจริงแล้วหลักฐานทางด้านโบราณคดีอื่นๆ สมัยสุโขทัย ที่สมควรให้หันมาสมัยสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก เช่น การเมืองศิลปะ สถาปัตยกรรมนั้นยังมีอยู่เป็นจำนวนมากที่จะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่อื่นๆ ที่มีเครื่องมีการรื้อวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่ามาก

ฉะนั้นจึงไม่ควรยกจะเสนอให้เราทำใจกลางๆ และพิจารณาในศิลาจารึก (ส่วนหัวอักษร) โดยพอจะอย่าไปถือพิธีวิพากษ์วิจารณ์อย่างอคติ (คนโบราณไม่) จะพบว่าปัญญานานในสมัยสุโขทัยนั้นมิได้ด้อยกว่าใครๆ ได้ติดต่อกับโลกภายนอกอย่างกว้างขวาง ทั้งจีนและลังกา (พระมหาเถรศรีศริทราฯ ไม่ศึกษาที่ลังกา) การที่มีปัญญานานไปศึกษาติดต่อกับโลกภายนอกนั้น ย่อมนำมาซึ่งความรู้และวิทยาการใหม่ๆ เช่น กฎหมาย” นักวิชาการตะวันตกกลับแสดงความคิดเห็นเมื่อ ๒๐๐-๓๐๐ ปี ไทยเรามีกฎหมายทันสมัยและเป็นระบบได้อย่างไร

ในที่นี้ต้องการจะเสนอความเห็นว่าการใช้หลักฐานที่ไม่ถูกต้องตามหลักการทางมานุษยวิทยาสมัยของศิลาจารึกพอประมาณค่าเช่นนั้น เป็นวิธีการที่ถูกต้องแล้วหรือ? มีความน่าเชื่อถือมากหรือ? ถ้าหากเรายอมรับจากนักปราชญ์ที่มีนักปราชญ์น้อยถ้อยแถลงนั้น ไม่เพียงพอที่จะตอบข้อสงสัยในบางจารึกของไทยแล้ว ย่อมจะได้ชี้แจงว่าไม่เคารพปัญญานานของชนอีกโดยหนึ่งด้วย

๔. ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ไม่มีผู้ปกครองได้

เรื่องศิลาจารึกหลักที่ ๑ เป็นของจริงหรือปลอมนั้น มีรายละเอียดอยู่ในศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ “จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชและศิลาจารึก” ฉบับพิเศษสารานุกรม ๒๕๓๑ นั้นแล้ว ซึ่งน่าจะยุติได้แล้วว่าไม่มีใครจะปลอมศิลาจารึกที่เขียนด้วยอักษรโบราณ ภาษาโบราณได้ แต่ที่ไม่น่าวิชาการพิพากษาว่าได้แน่นอนว่าไม่เขียนด้วยตนเอง โดยเสนออีกแง่มุมใหม่ ดังต่อไปนี้ และนั่น ที่มิได้เขียนจึงไม่กล่าวอ้างถึงชื่อคนเขียนที่นักวิชาการได้เสนอไว้เป็นหนังสือดังกล่าว แต่อยากจะเสนอความเห็น ว่าไม่มีผู้ใดที่มีปัญญาคิดพอที่จะปลอมศิลาจารึกหลักที่ ๑ ได้ดีจนไม่พอพิรุณให้เห็นหรือจับพิรุณไม่ได้

ข้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ที่นักวิชาการพิพากษาว่านักปราชญ์คนหนึ่งเสนอความเห็นว่ามีความเห็นเกี่ยวกับศิลาจารึกหลักที่ ๑ มาดังนี้ อยู่ในลักษณะไม่ยอมเข้าใจสิ่งคัมภีร์อันดี จึงอาจคัดลอกมาเขียนไว้ในวิพากษ์เนื่องความแตกต่างในโบราณคดีจารึก นั่นคือ ภาษาสาระ หรือภาษา หรืออักษรไม่ตรงตามที่ตนเองคิดว่าเป็นเรื่องพิรุณ หรือเกินความคาดหมายของนักวิชาการพิพากษาว่านั่น เป็นเหมือนว่าแม้จะเขียนเองหรือคัด หากนักวิชาการเหล่านั้นมีความเข้าใจกับสิ่งของสุโขทัยว่า เขาคิดถึงเรื่องอื่นเรื่องอะไร และอะไรเป็นปัญหาสำคัญของเขา เช่น เรื่องความมั่นคงของเมือง (ชาติบ้านเมือง) การแสวงหาและขยายอาณาเขต (เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ) การจัดพิธีพิธีวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นต้น

^{๑๑} ดู “จารึกกฎหมายสิบสามประการ (หลักที่ ๒๔) จารึกสมัยสุโขทัย” (กรมศิลปากรจัดพิมพ์เมื่อวันอังคารที่ ๒๐๐ ปีของเมืองสุโขทัย) หน้า ๑๒๓-๑๒๔, จารึกหลักที่ ๑ หน้า ๑๒๓ของกรมศิลปากรที่ ๑๙-๒๐๐

อีกประการหนึ่ง ศิลางเจี๋ยเป็นเพียง กิตติกรรมประกาศ ผู้สร้างศิลปางเจี๋ยมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะเขียน ประวัติศาสตร์ (ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร และจดหมายเหตุ ฯลฯ) ดังที่คนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจผิดและ พยายามกล่าวอ้าง ศิลางเจี๋ยเป็นเพียงพระราชโองการประกาศให้สาธารณชนทราบ จัดตั้งวงวงไว้อวดสถานที่ประชุมชน และศิลปางเจี๋ยจำนวนมากกล่าวถึงกิจการการทูต (สร้างวัดอุทิศให้พระอริยสงฆ์ และผู้คนอาวश्यक) พระมหาราชผู้ใหญ่และเจ้า ศรัทธาที่สร้างศิลปางเจี๋ยได้ เช่น พระมหาราชเวศิรวิธราชผู้ทรงบุญญา (ศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๒) ปางนางมณี (ศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๑๐๒) พระมุนีสมณะ (ศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๒๒ สร้างไว้ที่วัดพระอิน เมืองตงกุก) เป็นต้น

เมื่อความในศิลปางเจี๋ยมีความหลากหลายต่างๆ กัน ตามแต่เจ้าพระราชาจะประกาศให้สาธารณชนทราบ จะเห็นเมื่อความในศิลปางเจี๋ยเหล่านั้นมีบุญคุณสมัยอยู่หรือเกี่ยวพันกันหรือไม่ จึงสรุปได้ว่า เนื้อหาของศิลปางเจี๋ยนั้นได้รับการพิสูจน์จากคนในยุคสมัยนั้นแล้ว หากเป็นเนื้อความที่ยุคสมัยนั้นรับไม่ได้ เมื่อผู้สร้างศิลปางเจี๋ย ทนต่ออำนาจ คนในสังคมนั้นย่อมจะทำลายไปแล้ว คงไม่เหลือมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมากความเข้าใจเมื่อสักมาอย่างว่า ศิลางเจี๋ยหลักที่ ๑ พบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ พร้อมกับศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๔ (ภาษาซอง อักษรซอง) และมาตั้งแต่รวบรวมศิลปางเจี๋ยอักษรจีนในเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ (สมัยรัชกาลที่ ๕) แห่งกัณ ๕๑ ปี และถึงแม้ว่ารูปอยู่โดยสมัยรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๕ ไม่เคยเป็นรูปแบบคำอักษรสมัยอยู่หรือเขียนแยกจากหลักที่ ๑

แต่การมีขึ้นตามผู้เขียนแยกตามข้อความเพิ่มเติม เพื่อความเข้าใจกับเนื้อหาชัดเจนขึ้น หลักฐาน ต่างๆ ที่ชี้ชัดถึงความเห็นว่าศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๑ สร้างในสมัยอยู่หรือ จะใช้ศิลปางเจี๋ยที่สร้างขึ้นในสมัยอยู่หรือและ ตามาจารึกใกล้เคียงที่ร่วมสมัยกันทั้งสิ้น จะเห็นว่าเอกสารอ้างอิงที่ทรงอรรถาธิบาย เพราะเหตุว่าการกำหนดอายุสมัยของ ศิลางเจี๋ยควรจะใช้เฉพาะเอกสารชิ้นเดียวกันนี้ ผู้เขียนได้ว่าจะคงสรุปประเด็นในการพิจารณาเป็นข้อๆ

๑. ตัวแบบหินศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๑ เป็นแม่พิมพ์ที่เขียนอักษรจีน อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้ตั้งข้อสงสัย ว่าเหตุใดจึงไม่ใช่แม่พิมพ์รูปแบบซอง ซึ่งเราคงอยู่ทั่วไปในสมัยพระยาธิโษย แต่ความจริงแล้วศิลปางเจี๋ยที่เป็นแม่พิมพ์เขียนอักษรจีนที่พบอยู่บ้าง เช่น จารึกวัดพนมเมือง ตำบลเมือง จังหวัดพะเยา (สร้าง พ.ศ. ๒๐๔๐) เป็นอักษร ที่เขียนโดยชาวหลักที่ ๑ และจารึกบุญเจ็ดขุนเจ้อ (หลักที่ ๔๕) จารึกวัดสามัคคี (หลักที่ ๑๐๒) แต่จารึกหลักที่ ๔๕ และ ๑๐๒ ไม่ใช่วรรณที่เขียนตามแม่พิมพ์ตามแบบหินซึ่งพบในของตัวอักษร

๒. ศักการะ ศักการะที่ปรากฏอยู่ในศิลปางเจี๋ยหลักที่ ๑ เป็นภาษาพิการ ซึ่งศิลปางเจี๋ยที่สร้างสมัยอยู่หรือจะใช้ภาษาพิการในวังสมัยพระเจ้าไทยซึ่งครองร่วมกับพ่อตี แต่หลังจากนั้นจะใช้ภาษาพิการควบกับจุลพิการบ้าง ส่วน สมัยอยุธยาจะนิยมใช้จุลพิการเป็นหลัก เช่น พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ มีใช้ภาษาพิการในบางโอกาส สำนวนฉบับนักบุญพิการ และจุลพิการ แต่กฎหมายที่ออกโดยสมัยสมเด็จพระนารายณ์เป็นต้นมาจะใช้จุลพิการ และจุลพิการที่นิยมใช้เรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี ถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ จึงใช้ ร.ศ.

ฉะนั้น ถ้าพิจารณาว่าจารึกหลักที่ ๑ สร้างขึ้นสมัยหลังๆ คือสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้สร้างจะมีภูมิลำเนา อย่างไรที่จะทราบว่าจะจารึกอยู่หรือจะใช้ภาษาพิการขึ้น โดยก่อนไม่ใช้จุลพิการที่นิยมใช้ทั่วไปในสมัยหลังๆ จนถึง สมัยกรุงธนบุรี ตอนต้น

๓. ผู้คนกับสมัยไทย ทราบว่าพระยาบวรได้ใส่ลายมือไทย จากข้อความในหนังสือจินตนาถฉบับสมัย พระเจ้าบรมโกศ (ตามฉบับบทลงมือภาษาพิการโบราณ) บันทึกในแบบแบบว่า “อันนี้ในจดหมายเหตุที่กล่าวถึงพิการ ๒๔๔ มหมหากพรหมองค์เจ้าเมืองได้ให้เขียนโดยตัว แต่ท่านใส่ไทยลงไปแล้วสรุปไว้ แต่ผมได้พิจารณาเห็นว่าได้ว่าไว้จริง อันนี้ละหนึ่งชื่อแยก ก กา ขฯ ถึงลายมือตอนหนึ่งสมัยอยู่หรือ เพราะพรหมองค์เจ้าแห่งกรุงสุโขทัย” (เขียนตามตัวฉบับเดิม)

* กรมศิลปากร, จินตนาถฉบับ ๑-๒ กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตนาถ, (พิมพ์การบรรณาการ, ๒๕๒๒ หน้า ๑๓๐-๑๓๑ และหน้า ๑๕๖.

ถ้าหากเมื่อสร้างศิลาจารึกหลักที่ ๑ มีชีวิตสมัยหลังๆ โดยยึดข้อความเรื่องการประดิษฐ์อักษรไทยจากหนังสือจินตมณี น่าจะใช้จุดนี้การศึกษาเงินคานะนี้ เพราะสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชใช้จุดนี้การศึกษาเงินคานะนี้ ถ้าใช้การศึกษาเงินคานะนี้ น่าจะเป็นการเมืองของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

อีกประการหนึ่ง เป็นที่ทราบกันทั่วไปในสมัยหลัง พ.ศ. ๒๒๓๕ (ปีที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้นครองราชย์) ว่า พระยาว่านเจ้าเมืองมณฑลเมือง...“ไม่ว่าจะต้องไปแปลว่า “พ่อขุนรามคำแหงท้าวโครใจในใจแม่โดยคำคือไทย...” ซึ่งผิดที่ชื่อขุนรามและท้าวเมือง-ลายชื่อ

๔. ชื่อบุคคลในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ที่สำคัญ คือ พ่อขุนรามคำแหงท้าวโครใจ ในเอกสารภาษาไทยทั่วๆ ไปจะเรียกว่า “พระยาว่าน” “พระยาว่าน” ถ้าเอกสารภาษาจีนจะเรียกว่า “โจนราช” บ้าง “สุริยราช” บ้าง ส่วนชื่อศรีวิชัยท้าวโครใจก่อนพบจารึกหลักที่ ๑ (พ.ศ. ๒๒๓๕) ไม่มีใครรู้จัก และไม่มีผู้สร้างเขียนแบบว่าชื่อชื่อ “พระยาว่าน” เพราะเป็นชื่อที่เชื่อมกันทั่วไป ในพระราชนิพนธ์ ส่วน “ศรีวิชัยท้าวโครใจ” หรือ “ศรีวิชัยท้าวโครใจ” ถ้าไม่มีหลักที่ ๑ เราจะรู้จักพระราชนิพนธ์แรกเมื่อพบศิลาจารึก หลักที่ ๒ (พระมหาเถรศรีศรีวิชัยท้าวโครใจ) เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๕ (สมัยรัชกาลที่ ๕) หลักจารึกหลักที่ ๑ ถึง ๕๕ ปี ทำให้อุบัติการจารึกหลักที่ ๑ (ตามสมมุติฐานว่าสร้างเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑) จึงไม่มีชื่อ “พระยาว่าน” อันเป็นชื่อที่รู้จักกันทั่วไป

๕. ชื่ออาณาจักรเมืองที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง (หลักที่ ๑) ส่วนใหญ่เป็นชื่อที่เราไม่คุ้นกับเลย แต่ชื่อเมืองเหล่านี้ปรากฏอยู่ในจารึกสมัยพระยาธิโทยทุกเมือง ภายหลังเมื่อได้ศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ต่างประเทศต่างๆ เราจึงพบชื่อเหล่านี้ในเอกสารโบราณบ้าง สันนิษฐานตามตำแหน่งที่อยู่บ้าง แต่การนี้ศึกษาเรายังไม่ทราบชัดอีก เช่น เมืองราช สกั ลูมาจาย แต่ชื่อเมืองที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกอื่นๆ สมัยสุโขทัยอยู่หลายแห่ง แสดงว่าเมืองเหล่านี้มีเจริญในสมัยสุโขทัยและรู้จักกันทั่วไป แต่ภายหลังเมืองเหล่านี้ชื่อเมือง จึงไม่มีชื่อปรากฏอยู่ในพงศาวดารสมัยอยุธยา ดังนี้

- สดากูรี (พระยาพิชัยสงครามสดากูรี) หลักที่ ๕ ก. (กฎเกณฑ์อักษรสมัยโจร)
- เมืองราช เมืองสกั เมืองลูมาจาย หลักที่ ๔ (จารึกเขาสอนมู) หลักที่ ๔ บรรทัดที่ ๒๒-๒๓

ส่วนเมืองศรีชัย เมืองศรีวิชัยราช เราพบทั้ง ๒ ชื่อในจารึกหลักที่ ๑ ซึ่งนักวิชาการในสมัยนี้ส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นเมืองเดียวกันโดยอธิบายว่า ศรีชัย เป็นชื่อที่ปรากฏเมื่อชื่อเมืองศรีวิชัยยังได้เล็กในสมัย ดัง ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ เสนอไว้ โดยอ้างความเห็นของสมเด็จพระมหาพรหมคำจารึกภาษาบาลีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชดังนี้

“ถ้าเป็นหนังสือที่แต่งในพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชหรืออยุธยาได้ หรือเมืองเมืองไหนก็ได้ ที่จะเรียกชื่อเมืองศรีวิชัยด้วยไม่ได้ เรียกว่าเมืองศรีชัยก็ไม่ได้ จนอาจจะเข้าใจว่าหนังสือนี้ชื่อเมืองศรีชัย เป็นไม่มีชื่อเมืองที่ปรากฏด้วยถ้ามีศรีวิชัยด้วยไม่มีชื่อเมืองศรีชัย ก็จะเห็นว่าเมืองศรีวิชัยมีชื่อเมืองที่ศรีวิชัยมีอยู่จริง แต่เมืองศรีชัยมีอยู่จริงแล้วในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ก็คือชยราช และตำแหน่งเมืองศรีชัยนั้น อันเป็นเมืองเดียวกับเมืองศรีชัย ซึ่งก็กล่าวถึงในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ และตำแหน่งเมืองศรีชัยนั้น อันเป็นเมืองเดียวกับเมืองศรีชัย ซึ่งก็กล่าวถึงในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ (พ.ศ. ๒๒๓๕) (พ.ศ. ๒๒๓๕) อันเป็นพระยาเวลลือเมืองศรีวิชัยมีในปรากฏในศิลาจารึกอีกต่อไป” จึงเป็นไปได้ว่าบางตอนของศิลาจารึกหลักที่ ๑ อาจเขียนขึ้นในช่วงพระราชนิพนธ์^{๒๐}

^{๒๐} พิริยะ ไกรฤกษ์, ศิลปะแห่งอาณาจักรอยุธยา (ศิลปะสุโขทัยระหว่าง พ.ศ. ๒๒๓๕-๒๓๐๐), วารสารเมืองโบราณ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มีนาคม ๒๕๒๕ หน้า ๑๐

การที่นักวิชาการเข้าใจนิยามเมืองเซียงและเมืองศรีสัตนาทึบเป็นเมืองเดียวกันนั้นเฉพาะที่จะตรวจสอบจากศิลาจารึกซึ่งมีลักษณะต่างกันมาก แต่ก็ยังไม่ตรวจสอบจากเอกสารซึ่งตรงบ้าง ซ้ำกันบ้าง เป็นปัจจัยสำคัญที่ประมวลความเห็นมาฉกฉวย และสมมติประเด็นที่ค่อนข้างจะเป็นอันตรายอย่างนี้ นอกจากนั้นก็ยังมีวิธีการนำเสนอที่เป็นระบบ โดยอ้างชื่อเขียนของสมมติฐาน การจะประกาศว่าพระราชกฤษฎีกา พงศาวดารบ้าง อันมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเชื่อได้ โดยเฉพาะนักวิชาการรุ่นใหม่

ฉะนั้น ผู้เขียนจึงอยากเสนอไว้ ณ ที่นี้ว่า การที่จะพิสูจน์อายุสมัยของศิลาจารึกนั้นจะเอาเอาเอกสารประวัติศาสตร์ ซากาน หรือชื่อเขียนของผู้ใดมาใช้เป็นหลักฐาน โดยไม่ตรวจสอบจากศิลาจารึกที่ร่วมสมัยกันนั้น ย่อมมีน้ำหนักน้อยมาก ฉะนั้นการพิสูจน์อายุสมัยของศิลาจารึกนั้นใช้หลักฐานได้อย่างเดียวคือศิลาจารึกที่สร้างร่วมสมัยเดียวกันเท่านั้น โดยหลักการทางความคิดเช่นนี้ซึ่งคือหลักการสำคัญในศิลาจารึกย่อมเป็นไปได้ ถ้าหากไม่ใช้สาระในศิลาจารึกอื่นๆ เป็นหลักฐานรองรับการอ้างอิง

ในที่นี้ผู้เขียนขอชี้ให้เห็นว่า เมืองศรีสัตนาทึบและเมืองเซียงนั้น ปากฎอยู่ในศิลาจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยยุคทองแห่ง (ไม่เฉพาะจารึกหลักที่ ๑ ดังที่เข้าใจกัน) เช่น

- **จารึกหลักที่ ๒** (พระมหาเมธวรีศรีวิฑูรา) พงศาวดารเมืองเซียง และศรีสัตนาทึบอุปโลกน์ กับ สังฆะวิเสชาไน สังฆะวิเสชาไนยสุณนิกะนาททา ... (ข้า)... เป็นทูลในนามเมืองเซียง” ฉะนั้นใจความที่ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ กล่าวอ้างในศตวรรษที่ ๑๖ จึงฟังไม่ขึ้นเพราะว่าในสมัยพระยาธิโชนันต์ปรากฏชื่อเมืองศรีสัตนาทึบ และชื่อเมืองเซียงซึ่งเจริญรุ่งเรืองเป็นเมืองใหญ่พอสมควร จึงมีผู้นำมาอุปสมบท (เจ้า) ก็คือว่า

- **จารึกหลักที่ ๑๐** (จารึกทองนาค) สร้าง พ.ศ. ๑๓๔๙ ได้กล่าวถึงชื่อเมืองเซียงไว้สองแห่ง คือด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๑ และ ๑๙ (...ก็ตั้งสำนักเจ้าพันจกษะชัยมงคลอุปสมบท...)”

นอกจากนี้ยังพบชื่อเมืองเซียงในจารึกอื่นๆ เช่นหลักที่ ๙ ก (กฎหมายลักขมโฆร) ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๗ (...เซียง) กำแพงพรา พู่ช้าง ปากยม สองนคร...)” เป็นต้น

๖. วิธีพิสูจน์ศิลาจารึก (ปกนอกหรือของจริง)

หลักการในการพิสูจน์ศิลาจารึกนั้น นักอักษรวิทยาเขาศึกษาถึง ๓ ประการ คือ (๑) ตัวอักษร (๒) คำศัพท์ (๓) เนื้อความ นั่นคือศิลาจารึกบางหลักที่ไม่ได้เขียนเสร็จไว้ นักอักษรวิทยาจะพยายามพิสูจน์ว่าศิลาจารึกหลักอื่นๆ น่าจะสร้างในยุคสมัยใด เขาจะใช้กฎเกณฑ์ทั้ง ๓ ประการดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับศิลาจารึกหลักอื่นๆ ที่ทราบการขึ้นก่อนหลังของศิลาจารึกหลักอื่นๆ หากนำหลักมาเปรียบเทียบแล้วพบว่ามีความที่แน่นอนว่าศิลาจารึกหลักที่ ๑ มีพิรุณ (ปกนอก) ของนักวิชาการตัวกักรหน้า ไม่ว่า ไม่เกิด วิเศษ หรือ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ จะพบว่าเขาศึกษาเพียงผิวๆ ไม่ได้ศึกษาเจาะลึกลงไปจนละเอียดหรือ นั่นคือ เขาสร้างทิมส์เขยวไว้ก่อนแล้วว่าศิลาจารึกหลักที่ ๑ นั้นควรมีเนื้อหา คำศัพท์ และอักษรอย่างไร หากพบส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ตรงกับทิมส์เขยวที่เขาสร้างไว้ก็เหมือนกับจารณ เรียกว่า ใช้วิธีศึกษาแบบเลือกและเลือกใช้ (Pick and Choose) และจะเว้นส่วนสำคัญอื่นๆ โดยไม่กล่าวถึง ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ควรจะนำมาใช้กับการพิสูจน์ศิลาจารึก เพราะจะทำให้ผู้อ่านเพิกเฉย ตัวอย่างการอธิบายคำศัพท์ต่อไปนี้

๑๑ กรมศิลปากร, จารึกสมัยสุโขทัย, (พิมพ์ครั้งที่ ๓) ๒๕๐๖: ๓๐๐ นิยามเมือง พ.ศ. ๒๕๒๖) หน้า ๒๓.

๑๒ เมืองเดียวกัน, หน้า ๑๕๒-๑๕๓.

๑๓ เมืองเดียวกัน, หน้า ๑๕๓.

๖.๑ ไบรานดิกสิทธิ์

๑) **พระขรรค์** กลุ่มนิกริหารราชที่กล่าววาทิตจากจารึกหลักที่ ๑ ปดอภินัน ไม่ได้ยกคำนี้มาอธิบายเลยว่า ปิณณูราชสมัยรัชกาลที่ ๑-๔ จะรู้จักใช้คำนี้ได้ยังไง เพราะคำว่า “พระขรรค์” ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า

“เมื่อครั้งนั้นเมืองสุโขทัย...มีพระขรรค์ มีท้าวคนในราชธานีนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกเมืองในเมืองสุโขทัย
ก็ต่อเมืองสุโขทัยนั้นแล้วให้ทัพตั้งรุก เมืองนั้นจึงรบ เมืองนั้นตี...”^{๑๔}

คำว่า “**พระขรรค์**” เป็นคำที่นักวิชาการแล้ว คนสมัยอยุธยาที่ไม่รู้จัก จึงไม่พบเอกสารโบราณของไทยอื่นๆ อีกเลย ปิณณูราชไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ จะนำคำนี้มาจากไหน เพราะสมัยอยุธยาคนไทยยังไม่ถึงมีเขตอิทธิพลจนถึงไทยไปแล้ว ดังนั้นในบันทึกโครงการแห่งใด ๆ จำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งสำคัญนี้ (นั่นคือมีพระขรรค์) มาเป็นหลักฐานในการตั้งต้นตำนานกัน จึงอ้างถึงบทของกันเดียว ดังต่อไปนี้

“โสมพิริยธรรมศรีมหาศรี แคว้นมอญอยู่ มาอยู่เป็นแดน แคว้นมอญเป็นศิลาหินดิน หินอาทฤนภาศรี สี่มือ
มือถึงจักรวรรดิ มีอุทธร...”^{๑๕}

หากศิลาจารึกหลักที่ ๑ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๑ ปิณณูราช (ผู้ปดอภินัน) สมัยนั้นจะเอาคำว่า “พระขรรค์” มาจากไหน เรื่องนี้นักวิชาการกลุ่มตัวการหน้าห้องวันไม่กล่าวถึง

คำว่า “**พระขรรค์**” เราเพิ่งจะพบครั้งแรกในศิลาจารึกหลักที่ ๔๕ ที่สุโขทัยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ เมื่อคราวบูรณะอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และเป็นศิลาจารึกที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๕ ร่วมสมัยกับศิลาจารึกหลักที่ ๑ เนื้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๔๕ (หรือจารึกทุ่งหินชุมพล) นั้นกล่าวถึงเจ้าขุนสามชนอุปฮาดคน และอ้างบทจากเป็นหลักฐาน นามสิ่งสำคัญที่นักเขียนมีชื่อ “พระขรรค์” (พระขรรค์) อยู่ด้วยดังนี้ “ที่ขุนเจ้าพระขรรค์สามชน พระศรีโสมพะพิทักษ์ อารักษ์ชุมพล”^{๑๖}

ข้างต้นนี้เพียงกล่าวอย่างผิวเผินและบางๆ ดังต่อไปนี้นักวิชาการตัวการหน้าห้องหน้าห้องไม่ได้จึงจะวันไม่กล่าวถึง

๒) **หมากกลาง** (ปัจจุบันยังหลงเหลือไม่ได้ว่าหมายถึง ชวน หรือหมากพร้าวพันธุ์หนึ่ง) ซึ่งเราพบชื่อผิดไว้ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า “**หมากกลาง**” (ปรากฏว่าหมากกลางนั้นเมื่อมี ปาสาหมากกลางในเมืองนี้) (ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๓-๔) เราพบคำว่าหมากกลาง ในศิลาจารึกหลักที่ ๓ ด้วย ดังนี้

“ลูกของหมากพร้าวหมากกลางชุมพล (ด้านที่ ๑ ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๒๔)”

๓) **ปู้ครู และหมาก** คำว่าปู้ครู หมายถึงพระมหาเถร และหมากหมายถึง ผลาญ เราพบคำทั้งสองในหลักที่ ๑ ว่า “ถึงพระปาวาญผู้เรียนจบโดยปู้ครู หมากกว่าปู้ครูในเมืองนี้ทุกคน ลูกแห่งเมืองศรีธรรมราชมา” (ด้านที่ ๒ บรรทัด ๒๓-๓๑) คำว่า หมาก และปู้ครู เราพบในศิลาจารึกหลักอื่นๆ ดังนี้

“ผู้ผู้ผู้ผู้ผู้ (ด้านที่ ๒๓ ด้านที่ ๑ บรรทัด ๑๓)”

“ให้ปู้ปู้ครู (ด้านที่ ๑ ด้านที่ ๒ บรรทัด ๓๐)”

๔) **แม่** (มีความหมายว่า มีชัย ตรงข้ามกับพ่าย) คำว่าแม่ ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ในความหมายว่าปาวชัย หรือ พ่าย มาตั้งแต่สมัยอยุธยา เมื่อใช้ในความหมายว่า “มีชัย” สมัยนั้นในจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “ซึ่งขุนสามชนตัวชื่อมาตเมืองแม่ ขุนสามชนค่ายแม่” (หลักที่ ๑ ด้าน ๑ บรรทัด ๔-๕) แสดงว่าได้เขียนศิลาจารึกหลักที่ ๑ สมัยที่ยังใช้คำว่า “แม่” ในความหมายว่า มีชัย และใช้กับคำว่า แม่ ในความหมายว่ามีชัยอีกหลายแห่งในสมัยสุโขทัย เช่น

^{๑๔} ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๕

^{๑๕} หนังสือนาน นาน, ประวัติวรรณคดีในสมัยสุโขทัย, โดยวิมลวรรณ นาน, พิมพ์ที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๑๓, หน้า ๔๔

^{๑๖} กรมศิลปากร, จารึกสมัยสุโขทัย, พิมพ์ที่เมืองไม่มกราคม ๒๕๐๐ โดยบริษัทพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓, หน้า ๑๑๐

- อดีตพระมหากษัตริย์ (รัชกาลที่ ๑๑ ส่วนที่ ๒๑ บรรทัด ๔)

๔) **ราช** (รุ่น กลาง น้อย) คำว่า ราช ในความหมายของเมืองในสมัยสุโขทัยนั้น แตกต่างกับสมัยปัจจุบัน เราพบในจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “มีพระพุทธรูปยืนใหญ่ มีพระพุทธรูปยืนสาม มีวิหารอันใหญ่ มีวิหารอันสาม” (หลักที่ ๑ ส่วน ๒ บรรทัดที่ ๒๕-๓๐) คำว่า “ราช” ในความหมาย รุ่น กลาง เมื่อ เราพบอยู่ในศิลาจารึกสุโขทัยอื่นๆ เช่น “บนยอดเขาลูกพระยาให้ตั้งพระพุทธรูปใหญ่ ผู้รับ” (หลักที่ ๔ ก ส่วน ๑ บรรทัด ๒)

นอกจากนี้ยังมีชื่อบ้านตามเมืองที่ยังไม่รู้ว่าหมายถึงเมืองใดที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ และปรากฏในศิลาจารึกสมัยพระยาไพบูลย์ ไม่ทราบผู้สร้างปลอมรู้จักคำเหล่านี้ได้อย่างไร เช่น เมืองราช สะด้า เมืองสุมาจาญ เป็นต้น

คำโบราณอีกคำหนึ่งที่ยกตัวอย่างข้างต้นนั้น บางคำไม่มีปรากฏในสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน (บางคำยังใช้ในภาษาอื่น) และบางคำยังมีปรากฏบ้าง แต่ความหมายเปลี่ยนไปแล้ว หากปัญญาชนไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ จะสร้างศิลาจารึกปลอม เขาจะใช้คำโบราณอีกคำที่ได้ถูกต้อง มีความหมายเหมือนคำที่ใช้กันในสมัยสุโขทัยได้อย่างไร ฉะนั้นหากนักวิชาการตัวเก๋มาหักล้างว่าชาวศิลาจารึกหลักที่ ๑ ทำปลอมนั้น หากได้ศึกษาโบราณคดีพอสมควรแล้ว เขาจะเห็นว่าคงจะเปลี่ยนไป

๖.๒ รูปพื้นฐานของตัวอักษร

นักวิชาการไทยสนใจไม่แพ้จะศึกษาตัวอักษรกันน้อยไป ทุกคนมักจะเข้าใจกันว่า พ่อขุนรามคำแหงทำหนังสือแบบวิธีหลายสิบเล่มเลยไปหลงหลงได้ขึ้นชื่อกับใจความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า “...เมื่อก่อนหลายสิบร้อยนี้มีปี ๑๒๐๕ ๓๓ มีระบม พ่อขุนรามคำแหงหาใจอันใจในใจโดยเหนือมือ” ตามที่บอกว่ามีวิธีคือพ่อขุนผู้ให้ไว้...” ข้อความตอนหนึ่งทำให้นักวิชาการทั่วไปเข้าใจว่า พ่อขุนรามคำแหงสร้างบ้านสร้างเมือง และสร้างอักษรไทยขึ้นมาโดยไม่มีความรู้ว่าปัญญาชนชาวไทยได้มีหนังสือโดยมากก่อนแล้ว

แต่ความจริงแล้วพระยาไพบูลย์ที่พ่อขุนรามอยู่ในกรมการพระยาไพบูลย์ก่อนตั้งเมืองสุโขทัยก็มีอักษรของตนอยู่แล้ว ตอนต้น จาลตราจารณ์ บวรวิธ สมณศักดิ์ เรียกว่า “**อักษรไทยเดิม**”^{๓๓} โดยอธิบายว่า “เป็นอักษรที่เปรียบเสมือนมาจากอักษรของเมืองโบราณ ซึ่งใช้รวมกันเข้ามาจนชาวไทยมาคนหนึ่ง อักษรไทยเดิมนี้ชาวไทยมาคนหนึ่ง เช่น ไทยใหญ่ ไทยลาวมา (ไทยโยนก) ไทยฮาม ก็ยังได้ใช้กันสืบต่อมาและได้เปรียบเขียนกันจนกลายมาเป็นสมัยนี้” จนรูปพื้นฐานของตัวอักษรต่างไปจากอักษรไทยเดิม

ชาวไทยบริเวณลุ่มน้ำยม (สุโขทัย ศรีสะเกษน้อย) คงใช้อักษรเดิมอยู่ก่อน ภายหลังปัญญาชนไทยเริ่มศึกษาอักษรของโบราณที่ลุ่มลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (เมืองอยุธยา-อโยธยา) นำมาใช้เขียนภาษาไทย และมีการเขียนปะปนกับอักษรไทยเดิม เป็นสาเหตุทำให้อักษรไทยเดิมมีลักษณะแตกต่างออกไปมาก และนั่นละสาเหตุที่ปัญญาชนที่เขียนหนังสือไทยไม่ตรงกัน

พ่อขุนรามคำแหงจึงโปรดเกล้าฯ ให้ปัญญาชนไทยได้สังเกตการเขียนหนังสือไทยที่มาจากไหนที่คนเรียกว่า “**ในลาขณินโย**”

จะเห็นได้ว่า ลายมือไทยได้พัฒนาไปพื้นฐานจากอักษรที่แบบคืออักษรของเมืองโบราณ และอักษรของโบราณ เขาใช้กันมาแต่เดิม จนพื้นฐานตัวอักษรไทยต่างไปจากอักษรต้นแบบมาก ๆ ขึ้น ซึ่งในสมัยก่อนสุโขทัยนั้น ชาวไทยยังไม่มีความรู้กลางกลาง จนกว่าจะถึงยุคสมัยสุโขทัย การเขียนหนังสือของปัญญาชนไทยยังอยู่ในลักษณะต่างตามถิ่นที่เขียน รูปพื้นฐานของตัวอักษรไทยเดิมจึงมีขึ้นบนไม่ค่อยจะตรงกัน ครั้นถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหงพระองค์ท่านเป็นนักปราชญ์ที่รอบรู้และสนใจอักษรศาสตร์ด้วยจึงมีแล้วเรียกว่าลุ่มน้ำยมในการชำระการเขียนหนังสือไทยใหม่ให้เป็นระบบเดียวกัน เรียกชื่อว่า ลายมือไทย

๓๓

จาลตราจารณ์ บวรวิธ สมณศักดิ์, ส่วนงานอักษรไทย, (โครงการพัฒนาศึกษาการจารึกอักษรไทย, ๒๕๐๕) หน้า ๔๕

จะมีรูปปั้นฐานของตัวอักษรลายไทยซึ่งมีลักษณะกลมมน ไม่มีทศ จึงไม่ทำเศียรหรือเหมือนสัตว์
อักษรธรรม และไม่มีเชิง (อักษรธรรม และของเดิมเชิง)

แต่การเขียนอักษร พิเศษฐานตัวพยัญชนะทั้ง ๓๔ ตัวของลายไทย ก็ตรงกับพยัญชนะสมัยพระเจ้า
ไทยทุกตัว ซึ่งมีพยัญชนะ ๔ ตัว ที่มีรูปปั้นฐานต่างจากพยัญชนะไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ เกือบสิ้นเชิง และพยัญชนะทั้ง ๔
ตัวนี้ทั้งหมดอยู่จนกว่าจะมีรูปปั้นฐานเหมือนตัวอักษรพยัญชนะสมัยต้นรัตนโกสินทร์

พจนานุกรมคำแหง พจนานุกรมไทย วิวัฒนาการเป็นปัจจุบันเมื่อไร

ก	๑	จ	ก	(หลัก ๑๔ พ.ศ. ๑๙๓๖)
ข	๖	ฉ	๑	(หลักพยัญญาไทย-ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๓๑)
ค	๖	ฉ	๑	(หลัก ๑๑๕ พ.ศ. ๒๒๓๑)
ง	๖	ฉ	๑	(ต้นไม้ปาล์มสุพรรณ พ.ศ. ๒๒๓๑)
ด	๖	ฉ	๑	(หลักพยัญญาไทย-ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๓๑)
ด	๖	ฉ	๑	(หลักพยัญญาไทย-ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๓๑)
ด	๖	ฉ	๑	(หลัก ๑๕ พ.ศ. ๒๒๓๑)
ด	๖	ฉ	๑	(หลัก ๑๕ พ.ศ. ๒๒๓๑)

จะเห็นว่ารูปปั้นฐานของพยัญชนะข้างนั้นแตกต่างกันไปจวบจนทุกวันนี้ จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของ
พจนานุกรมคำแหง โดยจะเห็นว่ารูปปั้นฐานของพยัญชนะสมัยพระยาพิชัยบุรินทร์นั้นต่างไปจาก
พระยาพิชัยบุรินทร์มา และไม่มีรูปปั้นฐานของพยัญชนะสมัยพระยาพิชัยบุรินทร์ จมูกเป็นได้ว่าพยัญชนะสมัยรัชกาลที่
๓ จะใช้พยัญชนะไทยสมัยสุโขทัยได้อย่างไร เพราะยังไม่ได้พบหลักฐานที่ชัดเจนเหมือนในปัจจุบัน (จึงเรียกพจน
านุกรมคำแหงที่สมเด็จฯ พ.ศ. ๒๒๓๑ โดยพระจอมเกล้าฯ ขณะที่ยังทรงผนวช)

๖.๓ อักษรวิจิตรของลายไทย

การวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะนั้น โดยวางไว้ข้างหน้าและข้างหลังพยัญชนะ (ไม่มีสระ
วางบนและล่างตัวพยัญชนะ) ซึ่งมีอักษรวิจิตรวางกับอักษรไทยสมัยอื่นๆ และอักษรของแต่ก่อนนั้นอักษรธรรม อักษรของ
รวมทั้งอักษรล้านนา และอักษรตัวธรรมของอีสาน ซึ่งถูกกล่าวหาว่าลายไทยนั้นวางผิดการวางต่างไป ไม่เหมือน
กับอักษรตัวแบบและอักษรแต่ก่อนนั้นๆ ที่พัฒนามาจากอักษรอินเดียได้ ที่เรียกว่า อักษรปัลลวะ หรืออักษรทวารวดี
นักวิชาการที่กล่าวกันว่าลายไทยสมัยอักษรวิจิตรเหมือนอักษรฝรั่งที่บัญญัติมาโดยสมัยรัชกาลที่ ๑ เพิ่งจะพบเห็น

แต่เมื่อจึงมองอย่างละเอียดนั้นจะเห็นว่าอักษรวิจิตรนั้นวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตร ซึ่งเป็นการผิดที่ผิดทางซึ่งผิดของ
๑ และยังเป็นหลักฐานที่จะเห็นว่าลายไทยสมัยอื่นๆ เป็นอักษรไทยที่พัฒนามาจาก อักษรของพระยาพิชัยบุรินทร์
ซึ่งไทยและอักษรที่พัฒนามาอื่นๆ ซึ่งมีอักษรวิจิตรวางกับอักษรวิจิตรที่บัญญัติมาโดยสมัยรัชกาลที่ ๑ ซึ่งวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตร
ซึ่งวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตรที่บัญญัติมาโดยสมัยรัชกาลที่ ๑ ซึ่งวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตร
ซึ่งวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตรที่บัญญัติมาโดยสมัยรัชกาลที่ ๑ ซึ่งวางสระไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตร

เรื่องอักษรวิจิตรของลายไทยที่ไม่ตรงกับอักษรตัวแบบคือ อักษรของในราชและของในราชสมัย
ความเป็นจริงแล้วถ้าเราศึกษาอักษรวิจิตรอักษรตัวแบบทั้งสองจะพบว่ามิใช่สระ ๒ ชนิด และสมัยแรกๆนั้นสระต่าง
กัน คือสระอุม (รูปว่านและวิจิตรใช้ตามสระไทยปัจจุบัน และสมัยพระยาพิชัย) และสระออย (ใช้ตามสระไทยที่สระ
พจนานุกรมคำแหง) ซึ่งอาจจะอธิบายว่าสมัยพจนานุกรมคำแหงใช้สระออยตามตัว และน่าจะใช้เป็นสระของตัว
จึงถือว่าวางไว้บนบรรทัดเดียวกับอักษรวิจิตรตามอักษรตัวแบบ ดังจะอธิบายต่อไปได้โดยใช้อักษรของเดิมที่วางอย่าง
และเมื่อมองภาพสระที่เป็นวิจิตร

- ๑) สาระสำคัญของรายงานคำแนะมี ๒๐ หัว หัวไว้หน้าและหลังกับบัญชีตาม ดังนี้
- ๑) วาระการประชุมหน้าบัญชีตาม ๑๐ หัว คือ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่ ยี่
- ๒) วาระสาระไว้หน้าหลังกับบัญชีตาม ๕ หัว คือ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖
- ๓) วาระสาระไว้หน้าส่วนอื่น และหน้าส่วนอื่นอื่น ซึ่งมีการประชุมประชุมของสาระไว้ข้อที่ ๑ และ ๒
- จำนวน ๕ หัว

၀-၆၆ (သီပ)	၉၉-၆ (ယော)
၉-၉၃ (ဆေ)	၁၀-၉၉ (သီပ)
	၉-၇ (ယော)

หากพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานแล้ว พบว่ายังมีสภาพล้นเกินกว่าร้อยละ (สถิติเฉพาะปี ๒๕๖๑ และปีงบประมาณ) เพียง ๕ รูป ที่เป็นวัดปิตุภูมิฯ ซึ่งสะท้อนว่า ๕ รูปนี้ มีการบริหารจัดการเงินถวายไว้กับพระภิกษุสามเณร ๓ รูป (ปี ๒๕๖๑) และวางใจไว้กับพระภิกษุสามเณร ๒ รูป คือ ๑, ๑

[illegible]

	ສະກອບ-ສອນໄປກາຍ	ສະກອບ-ສອນຢູ່ໄປກາຍ	ສະກອບ-ສອນກາຍ
໑	໑ -	໑ -	໐ -
໒	໒ -	໒ -	໐ -
໓/໔	-	-	໑ -
໕	໓ -	໒ -	໑ -
໖	໔ -	໒ -	໒ -

ฉะนั้นจะเห็นว่าสถานะที่มีปัญหาเพียง ๘ รูปนั้น พอทราบตำแหน่งในภเวณีได้ทันทีปัญจสนทนาคือสนทนา
ตอนแรก (ส่วนมถุ มีกรรม และสภาวะของ ส่วนศึกษากรรม) เท่านั้น (จากการกลับรูปสภาวะประสมอีก ๒ รูป คือ เขี้ยว
และ เขี้ยว เป็น ๗ รูป) ส่วนอื่นๆ นั้นตรงกันสภาวะคือพระภิกษุอื่น และสภาวะโดยกิจจริง

ในการที่มีโอกาสจะสรุปไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพียง ๕ รูป (รวมกับสระประสมอีก ๒ รูป รวมเป็น ๗ รูป) โดยยึดหลักมาจากสระของของธรรมดาและอักษรสามัญ แต่เรารู้สึกว่ามีบางคำในภาษาพม่าและคำภาษาไทยที่มีเสียงสระ ๕ รูป และสระประสมกับ ๕ อักษรมากาก จึงรู้ว่าจะต้องมีการแก้ไขในบางคำ หากเราพิจารณาจำนวนแล้ว สระไทยปัจจุบันวางไว้ที่น้อยกว่าเช่นคำจำนวนมากเช่นเดียวกับ

งานนี้หากนักวิชาการไทยได้ศึกษาทำเป็นวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์) ก็คงน่าจะมีงาน การต่อเนื่องมาสู่ปรัชญาน่าไปประยุกต์ทุกด้าน และเข้าใจถึงการอภิปรายที่รุนแรงเหล่านั้น (ตามสื่อไทย) แต่ไม่เห็นว่านักวิชาการ ของหลายปีไทยคิดการต่อเนื่องใด

๖.๔ สาระสำคัญของฐานทางคำสอนที่ตกค้างอยู่ในลักษณะวิธีสมัยพระยาพิพิธ

จากการศึกษาเชิงทฤษฎีของทฤษฎีบทพีทาคัส และทฤษฎีบทของแฟร์มาที่ระบุว่าไม่มีผลใดๆ พบว่าไม่มีวิธีการวิธี
ของทฤษฎีบทค่าคงที่ของแฟร์มา (ทฤษฎีบทค่าคงที่) แสดงว่ามีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีบทค่าคงที่ของแฟร์มา
วิธีการวิธีของทฤษฎีบทค่าคงที่ของแฟร์มา เมื่อพบค่าที่ไม่คงที่จะใช้แฟร์มาโดยคงค่าคงที่ที่ขึ้นกับตัวแปรเฉพาะ มักจะ

เขียนด้วยสระอภัยพยางค์สามคำหนึ่ง แสดงให้เห็นว่ามีพยางค์เฉพาะคำนี้เคยใช้อักษรวิธีสมัยพญารามคำแดงแล้ว หากอักษรวิธีแบบลายสีโขงของพญารามคำแดงไม่เคยใช้กันมาก่อน ปัญญาชนไทยสมัยพระยาพิไชยจะเขียนหนังสือผิดพลาดโดยไม่รู้ปฐะของลายสีโขงได้ยากต้องหุ้บแห่งอย่างไร นั่นคืออักษรวิธีสมัยพญารามคำแดงใช้กับสมัยพระยาพิไชย ดังตัวอย่าง

จารึกหลักที่ ๒

- ผู้หนึ่งชื่อจักรีจาน **๐๖๖** (ยิจาน) - ด้านที่ ๑ บรรทัด ๑๔

- พญายมบาลาทหาได้ซึ่งอศวีปิตราพิศย์
ที่ต่อพญามณเฑียรเจ้าของตนให้มาพระสหาย
๐๖๗ (ยิมมณคินมราพิศย์) - ด้านที่ ๑ บรรทัด ๑๔

- พญาศรีอินทราพิศย์แลพญามณเฑียร
๐๖๘ (ยิมมณคินมราพิศย์) - ด้านที่ ๑ บรรทัด ๑๕

- สรรพพญามณเฑียรได้ซึ่งอศวีปิตราพิศย์ **๐๖** (ยิ) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๔

- เป็นดังนี้ว่า พญายมบาลาทหาได้ซึ่งอศวีปิตราพิศย์ **๐๗** (ยิก) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๑๖

- แดงอศ (ยิ) แดงอศขึ้นไปกรอท่าพระ **๐๘** (ยิก) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๑๖

จารึกหลักที่ ๓ (จารึกนครชุม)

- ขรรษาตกรัณเฑียรได้ **๐๖๙** (ยิมเฑียร) - ด้านที่ ๑ บรรทัด ๓๔

- จักรกัณเฑียร **๐๗๐** (ยิ) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๔๑

จารึกหลักที่ ๔ (เขาสุมณภู)

- สาธุการบุรณิกสุวิมลพาศย์คิม **๐๗๑** (ยิก) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๑๔

จารึกหลักที่ ๖๑ (วัดพระยืน-พระสุเมธะ)

- มีอินทรียัฒมณเฑียร **๐๖๒** (ยิมมณเฑียร) - ด้านที่ ๑ บรรทัด ๑๕

- อิกอ์ **๐๖๓** (ยิกอ์) - ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๒๐

- อิกอ์ **๐๖๔** (ยิกอ์) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๑๕

- อิกอ์ **๐๖๕** (ยิกอ์) - ด้านที่ ๒ บรรทัด ๑๕

อภิปรายความเห็น

วิธีการที่มีอิทธิพลต่อการก้าวทันพัฒนาการจะพิสูจน์ว่า จารีตประเพณีทางคำทรงมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอันหนึ่งนั้น ไม่มีผู้ใดใช้หลักการทางด้านศิลปาจารึก และอักษรวิทยา ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจในความหมายและเขียน ตระกูลคำว่าจารึก เป็นเอกสารร่วมสมัย ก่อนมีลักษณะเป็นหลักฐานในการอ้างอิงได้เพียงพอ แลกลับใช้เอกสารที่มีอายุหลังศิลปาจารึก ๔-๕ ร้อยปี แม้ว่าจะมีอิทธิพลต่อการก้าวทันพัฒนาการไม่ได้ใช้หลักฐานจากศิลปาจารึกบ้าง แต่ไม่ได้ผ่านตัวจริงจากศิลปาจารึก กลับใช้หนังสือประเพณีศิลปาจารึกซึ่งเป็นตัวอักษรที่ได้ถูกวิวัฒนาการเป็นอักษรปัจจุบันแล้ว จึงไม่พ้นระบบอักษรวิธีที่แท้จริง เป็นผลให้มองอุปนิสัยผิดพลาด หลักฐานทางคำประเพณีอักษรก็เป็นลักษณะที่ไม่ใช่จารึกทางคำทรงที่นักภาษาศาสตร์ใช้อ้างอิง ซึ่งไม่มีวิธีการนี้มาจากริธีใด หากผู้ใดได้เข้าใจจุดมุ่งหมายในการสร้างศิลปาจารึกที่ นั่นคือ “ศิลปาจารึกเป็นเพียงอุปกรณ์ของ กิจกรรม ที่ผู้สร้างต้องการประกาศต่อสาธารณะชนว่าตนได้ยุติบริบทของเหตุการณ์ และวิวัฒนาการไม่ได้ผู้ใดกล่าว” เป็น ส่วนใหญ่ ผู้สร้างจารึกก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะพระมหากษัตริย์เท่านั้น นายพรตศักดิ์ กิ่งวังใต้ (พหิตที่ ๔ ก) นายทิดโฮ กิ่งวังใต้ (พ.ศ. ๑๖๖๕) ปีกนางคำวัย กิ่งวังใต้ (พหิตที่ ๑๐๒ พ.ศ. ๑๖๗๒) ฯลฯ ฉะนั้นศิลปาจารึกนอกจากจะเป็น ประกาศเหตุการณ์แล้ว ยังเป็นหลักฐานของสังคมสมัยนั้นๆ ด้วย แต่ไม่ใช่เหตุการณ์อันมีเนื้อที่บนแผ่นจารึกของพระมหากษัตริย์ หรือขุนนาง เป็นเหตุการณ์ส่วนหนึ่งที่ผู้สร้างเห็นว่าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ เช่น กล่าวถึงนามพระมหากษัตริย์ พระราชทานยศกับเจ้าพลที่ไม่เกี่ยวข้องกันถึงพระมหากษัตริย์ไม่ใช่พระราชาแต่มีกษัตริย์เกี่ยวข้องกับการบ้านเมือง หากผู้ใช้หลักฐานทางด้านศิลปาจารึกไม่ระวังหรือว่าจะต้องให้รายละเอียดเพิ่มเติมของเนื้อหาหรือพงศาวดารแล้ว ก็ไม่เกิดความชัดเจนดังกล่าว

หลักฐานทางด้านภาษาศาสตร์ที่มีอิทธิพลส่วนหนึ่งพยายามที่จะอธิบายว่า จารีตประเพณีทางคำทรงนั้นไม่ ต้องเกี่ยวข้องกับหลักฐานทางด้านภาษาศาสตร์ นั่นคือแยกจะเขียนว่า “ศิลปาจารึกไทยกับของอาณาจักรล้านนา ส่วนช้าง (และสัตว์อื่น) รวมแล้วอยู่ด้วย อันที่ความหมายของคำ เพื่อสื่อสารกับผู้อ่าน ฉะนั้นจึงไม่ได้เขียนคำเพียงภาษาเดียว ดังเช่น สัตว์ชนิดอื่นในสมุดข่อยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่าผู้เขียนไม่ได้เขียนไว้ว่ารวมอยู่ด้วยอย่างเคร่งครัด คำๆเดียวในหนังสือช้าง อันพบว่าบางคำใช้วรรณยุกต์ บางคำไม่ใช้ ผู้อ่านต้องเข้าใจในความหมายด้วยตนเอง และอีกประการหนึ่งการออกเสียงวรรณยุกต์แต่ละหน่วย แต่ละท้องถิ่นของไทยไม่ตรงกัน แม้คนในปัจจุันนี้” ฉะนั้นการใช้เสียงวรรณยุกต์และเครื่องหมายวรรณยุกต์ย่อมมีอุปสรรคและเป็นไปไม่ได้ นอกจากนั้นย่อมจะต้องเข้าใจอีกว่าหลักเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์นั้นเป็นมาตรฐานที่ทางวิทยาศาสตร์ คือสายตัว บทเรียนหรือจักร แต่ภาษาเป็นเรื่องทางศิลปะเปลี่ยนแปลงเสมอๆ ทั้งความหมายและเสียง โดยเฉพาะบางคำพยายามนำหลักฐาน “คำโบราณ” ของ ศ.ฟางกยติ มาใช้อ้างอิง ซึ่งเรื่องราวคำโบราณของ ศ.ฟางกยติ นั้นเป็นเพียงคำอนุมานว่าคำไทยโบราณนั้นน่าจะออกเสียงอย่างไร ยังไม่ได้พิสูจน์ว่าถูกต้องทีเดียว (แม้ก็คงหาทางพิสูจน์ได้ยาก)

ฉะนั้นอาจจะสรุปได้ว่า “กรณีศิลปาจารึกประเพณีทางคำทรงนั้น ไม่มีผู้ใดเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนข้อเสนอความเห็น ว่าสร้างขึ้นหลังรัชกาลที่ ๓ นั้น เป็นเพราะความเข้าใจในความหมายอิทธิพลการก้าวทันพัฒนาการ ที่ใช้หลักฐานหรือความหมาย

เจดีย์บวรารประจำทิศทั้งแปด และพระศรีมหาธาตุ วัดพระศรีมหาธาตุ สุโขทัย

ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม

(ปรับปรุงจากเมื่อพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกใน

เดือนธันวาคม ปีที่ ๒๑๑ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม-กันยายน ๒๕๔๕).

หน้า ๔๔-๕๐).

ผศ.ดร.นันทวัน รูปมณีเจดีย์บวรารประจำทิศทั้งแปด และพระศรีมหาธาตุ ช่วยให้เกิดข้อคิดมุมมอง สำหรับ
บทความความเข้าใจครั้งใหม่

ความเป็นมา

พระศรีมหาธาตุ วัดพระศรีมหาธาตุ สุโขทัย เป็นเจดีย์ประธานทรงยอดดอกบัวตูม มีเจดีย์บวรารล้อมรอบประจำ
ทิศทั้งแปด และเจดีย์บวรารอีกสี่องค์ประจำทิศเฉียง คือเจดีย์บวรารจตุรมุข (ภาพที่ ๑) อันเป็นเครื่องหมายแสดง
สำหรับแสดงพระความเข้าใจครั้งใหม่

อดีตนักโบราณคดีสำคัญท่านหนึ่งของกรมศิลปากร อาจารย์คงเดช ปะทีณมณีทอง อำนวยการขุดแต่ง
โบราณวัตถุและ นายช่างศิลปกรรม ๗ กรมศิลปากร ผู้ปฏิบัติขุดแต่งวัดพระศรีมหาธาตุมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งได้ขุด
ตรวจฐานด้านตะวันออกของเจดีย์บวรารประจำทิศตะวันออก ขุดผ่านมากลื่นสูงที่เรียกว่า ฐานโพธิ์ หมายถึงฐานยกพื้น
รองรับที่ก่อสร้างหลายอย่าง เช่นในการมีฐานโพธิ์รองรับเจดีย์พระศรีมหาธาตุ และเจดีย์บวรารทั้งแปดองค์ จากขุด
ผ่านฐานโพธิ์ดังกล่าว ลงไปจนถึงส่วนที่ถมอัดด้วยทราย^๑

แต่ฐานโพธิ์รองรับเจดีย์บวรารทั้งแปด และพระศรีมหาธาตุ จริงหรือ

ภาพทรงของฐานโบราณสถานสำคัญแห่งนี้ โดยแนวฐานโพธิ์ที่รองรับส่วนที่ขุดแต่งที่สุดตรวจ ซึ่งคงชำรุดหลายไป
ทางปกติของฐานโบราณสถานโดยทั่วไปในระยะหนึ่งที่ยังอยู่ไม่พังทลาย และถูกขุดขึ้นจากใต้จุดที่โผล่ขึ้นมาได้ ผลของการ
ขุดตรวจจึงไม่เปิดโอกาสให้เห็นภาพหรือรอยหลักฐานที่แตกต่างกัน ระหว่างฐานแล้วกับฐานฐาน

^๑ คงเดช ปะทีณมณีทอง “บันทึกโบราณคดีสุโขทัย” โบราณคดีปริทัศน์พิเศษ (กรมศิลปากรจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่สู่ปวงชน) นครคงเดช ปะทีณมณี
ทอง, ๒๕๓๙, ชุดที่ ๒ ฉบับที่ ๒๓๕, (รายงานโดยคงเดช ปะทีณมณีทองและนายช่างศิลปกรรม ๗ กรมศิลปากร) “บริเวณเจดีย์บวรารทั้งแปด
ทิศทั้งแปด” (๒๕๓๙) หน้า ๑๖๖-๑๖๗ และ “งานขุดแต่งวัดพระศรีมหาธาตุสุโขทัย” (๒๕๓๙) หน้า ๑๖๖-๑๖๗ ซึ่งได้ขุดแต่งฐานโพธิ์ที่รองรับเจดีย์พระศรีมหาธาตุ
และเจดีย์บวรารทั้งแปดองค์ จากขุดผ่านฐานโพธิ์ดังกล่าวลงไปถึงส่วนที่ถมอัดด้วยทราย

ผู้เขียนบทความนี้เคยเห็นความเสียหายเป็นระยะ ไม่นานว่าสองครั้งถึงคราว พ.ศ. ๒๕๑๙ ว่ามีชื่อปฐพีฐานเจดีย์ที่บริเวณกำแพงเมืองเก่าไปจนถึงที่เห็นความเสียหายว่าส่วนหนึ่งของเขาไม่ได้อยู่ฐานเดิมที่เห็นไว้^๓ ซึ่งบทความนี้อ่านมาปีละป่วง หรือครึ่งยี่สิบปีแล้วเห็นว่า เจดีย์พระศรีมหาธาตุ และโดยเฉพาะเจดีย์ที่บริเวณกำแพงเมืองเก่าที่เห็นความเสียหายว่า ไม่ได้อยู่ฐานเดิมที่เห็นไว้เป็นอยู่เป็นปัจจุบันแต่อยู่บนพื้นที่เดิมหรืออย่างมากขึ้นเพียงจะละแวกที่เดิมอยู่ๆ พื้นดินบางส่วนพังแตกเป็นรูบรูบและครั้งใดครั้งหนึ่งจึงมีการก่อขึ้นส่วนฐานล่าง ให้เป็นสถานที่สูงเรียกว่าฐานโพธิ์ จึงดูเป็นว่ารองรับเจดีย์พระศรีมหาธาตุ และเจดีย์ที่บริเวณกำแพง

พระศรีมหาธาตุ เป็นเจดีย์ประธานทรงยอดดอกบัวตูม และเจดีย์ที่บริเวณกำแพงเมืองเก่า (ภาพจากพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่)

แบบอย่างของเจดีย์บริเวณกำแพง

เจดีย์บริเวณกำแพงประกอบด้วยเจดีย์ประจำทิศสี่องค์ คือ เจดีย์พระปราสาทเทพสุโขทัย และเจดีย์ประจำมุขอีกสี่องค์ คือ เจดีย์พระปราสาททิพย์ (ภาพที่ ๒)

เจดีย์พระปราสาทเทพสุโขทัย (ภาพที่ ๑) ช่างสุโขทัยปั้นปูนจากพระบันไดลงใจคือปราสาทแบบขอม เช่นฐานของเจดีย์เป็นฐานบัวลูกทิก ยังเป็นแบบอย่างเฉพาะของฐานปราสาทแบบขอมในส่วนของพุทธศตวรรษที่ ๑๘

ความเด่นชัดของฐานแบบนี้คือเป็น “ฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย” ที่มีรูปคล้ายลูกทิกคาคกลาง จึงเรียกว่า **ฐานบัวลูกทิก** แต่หากเห็นฐานบัวลูกทิกจะขึ้นของฐานสามที่ควร ภาณมีลักษณะเป็นฐานใบไม้ซึ่งเห็นเป็นรูปคล้ายดอกบัวบานของ ชันอชุลีบท “ศรีธรรมา” ของฐานใบไม้ที่เห็นเป็นรูปคล้าย

^๓ ความเสียหายนี้เกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๑๙-๒๕๒๐ ในสมัย เจ้าสุโขทัย **สีลังสุโขทัย** (ทรงยศฯ : เจ้าสุโขทัยเมืองโบราณ, ๒๕๑๙), หน้า ๑๖๖. ยี่สิบ ปีก่อนหน้านี้ ผู้เขียนเคยอ่านว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเป็นเจ้าพระยาสุโขทัยว่า ทรงเป็นเจ้าพระยาสุโขทัย (A. B. Griswold, *Towards a History of Sukhodaya Art*, The National Museum, Bangkok, ๑๙๖๓, p.๑๐).

เจดีย์บริเวณประจําติศควັນชุก (กลาง-ซ้าย) และประจําแนว
ควັນชุกเขียงเมือ (กลาง-ขวา) ถ่ายจากทิศควັນชุก

“ศรีวิชัย” หมายถึงเมืองที่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของฐาน
บัวลูกฟัก ซึ่งไม่เคยพบตัวอย่างเช่นนี้มาก่อน จึงเชื่อว่ายังมี
“ศรีวิชัย” แต่อยู่ใต้ระดับดินของฐานโถงนี้

เรือนธาตุคืออาคารธาตุอันมีฐานสูงฐานที่มีบัวลูก
เรือนธาตุเป็นส่วนใหญ่ในประจําฐานพระพุทธรูป ถัดขึ้นไป
เป็นชั้นสี่เหลี่ยมคางหมูในแนวความหมายของปราสาทตามแบบอย่าง
ปราสาทแบบขอม ซึ่งสี่เหลี่ยมคางหมูนี้ย่อจำลองอีกทอดมาจาก
เรือนธาตุ งานประติมากรรมแต่ละชิ้นก็สัมพันธ์ ย่อจำลองจาก
แบบแผนของปราสาทแบบขอมด้วย

เจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย ประจําติศควັນชุก
(ถ่ายจากทิศควັນชุก)

เจดีย์ปรางค์ “พระปรางค์สามยอด” ปรางค์จำลองขึ้นตอน
เจียงใต้ (ถ่ายจากทิศตะวันตก)

ภาพที่ ๙๗ ขยายจาก ภาพที่ ๖๑ ภาพอนุสาวรีย์พระสงฆ์
สาวกสิบสามองค์ จากเนินฮามเป็นประกลุ่มอยู่กันรอบ
พระพุทธรูป

SCULPTURE OF SIKHARAS
Covered from the East by the Flag of J. Bangkok.

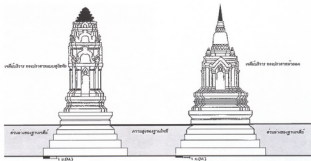
(ภาพที่ ๖๑) รอบพระพุทธรูปสามองค์มีจารึกระบุไว้ว่าสร้างขึ้นเมื่อ
พ.ศ. ๑๙๙๗-๑๙๙๘ ปีปัจจุบันอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ กรุงเทพฯ

เจดีย์ปรางค์อีกชื่อหนึ่ง ก่อด้วยอิฐ ปรางค์ที่ลุ่มใกล้ๆ นี้ คือ เจดีย์พระปรางค์สามยอด ที่เรียกกันโดยคนพระนครศรีอยุธยา
พระภิกษุเจ้าพระยามหาเถรฯ ยอดพระสงฆ์ที่ลุ่มพระปรางค์สามยอด (ภาพที่ ๙๗) เจดีย์พระปรางค์สามยอดปรากฏมาก่อน
ในสมัยสุโขทัย มีลักษณะสำคัญได้แก่เจดีย์ปรางค์สามยอดเป็นรูปสี่เหลี่ยม เจดีย์ปรางค์สองพี่น้อง เชื่อมกัน และเจดีย์ที่มีชื่อเรียกว่า
เจดีย์ปรางค์สามยอด วัดพระธาตุท้าวโกษาใหญ่ไชย อำเภอนครชัยศรี

ส่วนส่วนของเจดีย์พระปรางค์สามยอด คือฐานในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสทั้งมุมสิบสอง เป็น ฐานบัวลูกแก้วกลไก
คือฐานบัวคว่ำ-บัวหงายที่ล้อมรอบลูกแก้วกลไกสี่ด้านกลาง ฐานนี้ตรงกับเจดีย์ปรางค์สามยอด

ถ้าสมมติของเจดีย์พระปรางค์สามยอดของลุ่มพระปรางค์สามยอดเป็นสถานที่ในกรุงสุโขทัยก่อน คือสมัยเมืองสุโขทัยเป็นประเทศราช ลุ่มพระปรางค์สามยอดเป็นลุ่ม
เมืองสุโขทัย สืบจากพระปรางค์สามยอด-สุโขทัย (กรุงเทพฯ) : สำนักศิลปวัฒนธรรม, ๒๕๓๖, หน้า ๑๓๓-๑๓๔, รูปที่ ๑๐, ๑๑, ๑๒) และ
และที่ กอสมก. ผู้เรียบเรียง: Sukhothai its History, culture, and art. (Oxford University Press/ Asia Books, ๑๙๙๑, p. 55)
รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการไทยและชาวต่างชาติว่า ลุ่มพระปรางค์สามยอดได้เป็นปรางค์สามยอดที่ลุ่มพระปรางค์สามยอด
หลายครั้งมาจากการนี้

ภาพเขียนที่ ๑-๑ ส่วนล่างของเจดีย์ปรางค์ ประจําชุม ประจําทิศ ซึ่งเรียกว่าฐานปรางค์ก่อขึ้น

ฐานปรางค์ปรางค์ก่อขึ้นที่กล่าวข้างต้น เป็นแบบอย่างของฐานที่ติดมากับเจดีย์ปรางค์ของศิลปะล้านนา แต่ก่อนการติดของช่องว่างรูปทรงแปดเหลี่ยมของเจดีย์ปรางค์ก่ออยู่ จึงก่อเป็นฐานปรางค์ก่อรอบปรางค์ แต่ฐานปรางค์ก่อที่กล่าวนี้มีเพียง “ครึ่งบน” ของฐานเท่านั้น และดูเหมือนจะคล้ายกับ “ครึ่งบน” ของฐานปรางค์ก่อของเจดีย์ปรางค์ทรงปราสาทแบบสุโขทัยที่ได้กล่าวมาแล้ว (ภาพเขียนที่ ๑-๑)

นั่นคือว่า เจดีย์ปรางค์ซึ่งสร้างจากแนวบันไดสองด้านแตกต่างกัน แต่เพราะมีรูปแบบของฐานร่วมกัน การพิจารณาได้ว่าสร้างขึ้นในคราวเดียวกัน แต่เมื่อสร้างฐานต่างคราวต่างกัน ก็ยังถือว่าต่างด้านก่อนกันเล็กน้อย กล่าวคือไม่ได้ก่อเป็นฐานปรางค์

อันนี้ คงมีคำถามเรื่องการใช้วัสดุแตกต่างกัน กล่าวคือ เจดีย์ปรางค์ประจําทิศ รูปแบบเป็นปราสาทแบบสุโขทัยก่อด้วยศิลาแลง กับเจดีย์ปรางค์ประจําชุม รูปแบบเป็นปราสาทแบบสุโขทัยก่อด้วยอิฐ ซึ่งมีข้อเขียนไว้ดังนี้

ปราสาทแบบของที่มีอยู่ก่อนการสถาปนาพระราชธานีสุโขทัยล้วนก่อด้วยศิลาแลง เช่น ปราสาทแบบของที่มีปัจจุบันเรียกชื่อว่า **ปราสาทนางแดง** ส่วนของเจดีย์เป็นชั้นซ้อนกันของปราสาทขนาดเล็กหลายองค์ ตัวอย่างเช่น องค์ปราสาทแบบของสามองค์ซ้อนกันเป็นแนวเหนือใต้ที่ **วัดพระพายหลวง** องค์หนึ่งขององค์กลางด้านเหนือที่ยังรักษาไว้ได้พอใช้การที่ว่างอยู่ภายในบริเวณทิศของปราสาทแบบของมาเป็นรูปแบบเจดีย์สามองค์ขององค์นี้ ได้เลือกใช้วัสดุก่อสร้างคือศิลาแลงไว้ที่องค์ขององค์กลางขององค์กลาง

ส่วนเจดีย์ปรางค์ปราสาททิศของช่องว่างสุโขทัย ได้แนวบันไดจากเจดีย์ปรางค์ด้านเหนือใช้อิฐเป็นวัสดุก่อสร้าง

“ฐานปรางค์ก่อ” : ฤๅณนิจปัญหา

ได้กล่าวมาแล้วว่า ฐานปรางค์ก่อที่กล่าวไว้เป็นฐานของเจดีย์ปรางค์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย ซึ่งตรงตามแบบอย่างฐานของปราสาทแบบของในกรณีของพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สำหรับฐานของเจดีย์ปรางค์ทรงปราสาททิศของเจดีย์มีฐานปรางค์ก่อที่ก่อโดยทางอย่างหนึ่งแบบในศิลปะล้านนา แต่ก็ไม่ว่าจะฐานปรางค์ก่อของวัด (ฐานปรางค์ก่อที่เห็นเพียง “ครึ่งบน”) ประกอบกันเป็นการปรับปรุของช่องว่างสุโขทัย ที่ยังเลือกใช้ฐานปรางค์ก่อที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของ

สรุปได้ว่า ตัวอย่างกรณีฐานของฐานบัวลูกฟ้า คือฐานบัวของเจดีย์บัววิฆาทรปราสาทแบบสุโขทัย แต่การที่ฐานบัวกลมมีเพียง “ครึ่งกลม” จึงต้องมี “ครึ่งล่าง” อยู่อีกจึงจะครบรูปทรงตามเจตน์ แต่ “ครึ่งล่าง” หายลงไปในฐานบัวที่แต่งชื่อว่าทองจาก “ครึ่งล่าง” ลงไปก่อนแล้วระดับพื้นดิน คงมีขึ้นเพียงประมาณสองหรือสามชั้น โดยอาจจะมีการตกแต่งอย่างรอบคอบหรือไม่ก็ตาม (ภาพที่ ๕ และลายเส้นท้ายนี้ดูฐาน)

การตรวจสอบ

ข้อสมมติเรื่องรูปแบบของฐานเจดีย์บัววิฆาทรที่แปลค สามารถตรวจสอบได้โดยง่าย คือตรวจด้านใดด้านหนึ่งของฐานเจดีย์บัววิฆาทรองค์ใดองค์หนึ่ง ว่ามีหรือไม่มีร่องรอยของฐานฉิมที่ถูกต้องหรือรอบหรือไม่ โดยยกพิจารณาออกจากฐานฐานบัวที่ ยกออกจากแนวที่ขีดฐานด้านใดด้านหนึ่งของเจดีย์บัววิฆาทรองค์ใดองค์หนึ่ง และต้องลงไป ตรวจเพียงแนวเดียว ย่อมทราบได้ทั้งหมด เพราะรูปค้ำของเจดีย์บัววิฆาทรเหล่านี้มีลักษณะเดียวกัน

ข้อสมมุติฐานและกำหนดอายุ

หากผลการตรวจสอบตรงกับประเด็นของรูปแบบศิลปะที่เสนอ ย่อมช่วยให้ยังทราบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัดพระศรีมหาธาตุ เช่น

๑. หากพบอย่างของเจดีย์พระศรีมหาธาตุเคยเป็นค้ำที่อาคารก่อด้วยอิฐ ปะรำพิธีของเจดีย์เป็นฐาน คือเป็นทรงปราสาทแบบสุโขทัย ซึ่งเป็นแบบเดียวกันกับเจดีย์บัววิฆาทรที่ประจักษ์ที่ค้ำทั้งสี่แต่ละค้ำใหญ่กว่า^๕ ก็มีแนวทางการใช้กำหนดได้ว่าเป็นการก่อสร้างวัด คงอยู่ในรัชกาลของอู่ทองร่วมค่าละ (พ.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๓๑) โดยอาศัยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

ข้อมูลทางด้านเจดีย์บัววิฆาทรปราสาทแบบสุโขทัยประจักษ์ที่ค้ำ ซึ่งรูปแบบและปริมาตรของส่วนประกอบต่างๆ ที่ยังเห็นชัด อันควรอยู่ในระยะเวลาใกล้เคียงๆ ใกล้เคียงกับรูปแบบอย่างจากปราสาทแบบขอม

เพราะภายใต้ของเจดีย์แบบนี้ใช้ศิลปะหลายอย่างการเพิ่มเติมจากแนวอื่นคือนอกหลักแล้วคือเรือนธาตุ ตั้งเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย เรียงกันตามแนวของวัดพระศรีมหาธาตุ ซึ่งน่าจะหลายมาขึ้นคือตามแนวนี้ (รวมทั้งเรือนธาตุเป็นทั้งที่ประดับปูนปั้น) ย่อมต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ใช้ กล่าวคือไม่เก่าเป็นรัชกาลของพระยาอู่ทอง

๒. งานสร้างเพิ่มเติมในคราวบูรณะครั้งหนึ่ง คือก่อสร้างเจดีย์ทรงยอดค้ำด้วยอิฐเพื่อครอบเรือนธาตุที่เจดีย์พระศรีมหาธาตุองค์เดิม คงอยู่ในรัชกาลของพระยาอู่ทอง (พระมหาธรรมราชาที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๓๑) เพราะการเกิดแบบอย่างของเจดีย์ทรงนี้ ย่อมต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรและมีลักษณะเฉพาะของราชธานีสุโขทัย จึงเชื่อว่าเกิดขึ้นหลังจากรัชกาลของอู่ทองร่วมค่าละแน่นอน

๓. เมื่อเข้าใจว่าเจดีย์ทรงปราสาททำยอดอันเป็นเจดีย์ประจักษ์ทั้งสี่ ที่งานสร้างคราวเดียวกันกับเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัยที่ประจักษ์ที่ค้ำทั้งสี่ แต่มีข้อมูลอีกอันอาจกล่าวเป็นนามสร้างเพิ่มเติมในภายหลัง คือหลังจากการก่อครอบเจดีย์ทรงปราสาททำยอดเป็นรัชกาลของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ มาแล้ว ได้มีการสร้างโบสถ์ของพระมหาธรรมราชาที่ ๒ (พ.ศ. ๑๙๓๑-๑๙๓๖) ที่อาจเรียกอีกว่า ๓๔ เป็นจารึกถาวรของค่า พ.ศ. ๑๙๓๖ ระบุการสร้างเจดีย์ไว้ดังนี้

“...พระมหาธรรมราชาเจ้า คุนหมื่นธรรมราชา ให้เอาหินผามาก่อทำเป็นพระเจดีย์ ๔ ด้านพระธาตุแห่งมหาธรรมราชา...”

เข้าใจว่าจารึกถาวรของพระยาอู่ทองได้สร้างเจดีย์องค์ใดองค์หนึ่งในวันพรุ่งนี้ของพระยาอู่ทอง^๖ หากเป็นองค์นี้เองก็ได้ในเมื่อเจดีย์บัววิฆาทรปราสาททำยอด เจดีย์บัววิฆาทรปราสาททำยอดทั้งสี่นี้ย่อมสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๑๙๓๖ แต่ที่ยังมีประเด็นพิศพิศคือวันที่ “...ให้เอาหินผามาก่อทำเป็นเจดีย์ ๔ ด้านพระศรีมหาธาตุ...” เพราะเจดีย์ทรงปราสาททำยอด

^๕ พบที่ ปะรำพิธีของ “ป้อมปืนโบราณสุโขทัย” หน้า ๒๓๔.

^๖ วันที่ ปะรำพิธี. **วัดพระศรีมหาธาตุ** หน้า ๓๓, ๓๔.

^๗ ความเป็นมาของจารึกหลักสี่ค่า และค่าแปล ดูที่ ประเสริฐ ณ นคร “จารึกจารึกและประวัติของหลักสี่ค่า” ปาฐกถา ดิอนิ พิเศษที่ ๓๖ ที่ ๒. (บันทึกจากหนังสือพิมพ์, ๑๕ กันยายน ๒๕๒๔, หน้า ๑๕).

เป็นเจตจำนงที่จะมี เชื้อประจักษ์กันทั้งนี้ และมีใช้ก่อนด้วยคัมภีร์ (ศิลาแดง) แต่ก่อนด้วย

งานบูรณะสำคัญครั้งสุดท้ายในสมัยสุโขทัย

ขณะที่สันนิษฐานเกี่ยวกับการสร้างของบูรณะเจดีย์พระศรีมหาธาตุของเจดีย์โบราณทั้งแปดยังมีอีกบางส่วนที่ให้ทราบต่อกันต่อไปได้ อีก แต่ในส่วนของการบูรณะสำคัญครั้งสุดท้ายนี้ สามารถสรุปได้ว่า คืองานก่อสร้างใหม่ทั้งส่วนล่างของฐานเจดีย์พระศรีมหาธาตุ และเจดีย์โบราณทั้งแปด ซึ่งมีหลักฐานในการกำหนดอายุ คือ

สมัยของฐานใหม่ที่มีงานเป็นประติมากรรมพระสงฆ์สาวกเดินพนมมือ เป็นปูน ชูมสูงประติมากรรมของฐานใหม่ (การปั้นของฐานจากการบูรณะของกรมศิลปากร โดยถอดพิมพ์จากองค์ของฐานใหม่ที่หล่ออยู่ แล้วหล่อมาซ้ำติดตั้งใหม่แทนที่เดิม) สามารถเทียบเคียงได้กับภาพแนวรูปพระสงฆ์สาวกเดินพนมมือเช่นกัน จากเป็นลายเส้นประรอบอยู่กับพระพุทธรูปซึ่งมีจารึกระบุปีว่าสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๐^{๖๖} ปัจจุบันอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ กรุงเทพฯ (ภาพที่ ๖) ปีที่สร้างนั้นตรงกับรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรมपाल พ.ศ. ๑๙๒๒-๑๙๓๑)^{๖๗} อันเป็นรัชกาลสุดท้ายของสมัยสุโขทัย

สืบเนื่องจากผลการศึกษา

๑. งานสร้างพระศรีมหาธาตุเจดีย์ครั้งแรก และครั้งที่สร้างคราวนี้ รวมทั้งงานสร้างเจดีย์โบราณทั้งแปดองค์ซึ่งไม่ว่าจะสร้างในคราวเดียวกันหรือไม่ก็ตาม คือหลักฐานของช่วงเวลาที่สุดสุโขทัยสืบพันธ์กับวัฒนธรรมขอม และวัฒนธรรมล้านนา อยู่ในราว พ.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๐๐ หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย

๒. เจดีย์โบราณของนครวัดออกมาดูแล้ว เป็นเจดีย์แบบอักษระของราชธานีสุโขทัยแล้วแต่ด้วยเจดีย์โบราณทั้งแปดที่ปรับปรุงจากงานช่างวัฒนธรรมขอม และล้านนา ซึ่งฐานใหม่มีแนวความหมายที่อิงการการเมือง เช่นในรัชกาลของพระยาอริโย (พ.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๐๐ พ.ศ. ๑๙๐๑) ซึ่งทรงพยายามให้แผ่นดินสุโขทัยเป็นดินแดนอีกครั้ง หลังจากรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง

๓. สมัยของฐานใหม่ซึ่งประติมากรรมพระสงฆ์สาวกเดินพนมมือในองค์บริเวณประติมากรรมพระศรีมหาธาตุเจดีย์ นอกจากให้ประติมากรรมด้านกำหนดอายุว่าอยู่ในการบูรณะครั้งล่าสุดในรัชกาลสุโขทัยของสมัยสุโขทัยตอนปลาย คือพระมหาธรรมราชาที่ ๔ (พ.ศ. ๑๙๒๒-๑๙๓๑ พ.ศ. ๑๙๓๑) แล้ว ยังช่วยเปิดแนวทางการศึกษาค้นคว้าแบบและแนวความคิดเรื่องอิทธิพลศิลปะในศิลปะสุโขทัย อันมีทั้งพระพุทธรูปของพระสงฆ์สาวกที่สร้างขึ้นให้พนมมือเสมอ ส่วนพระพุทธรูปไม่พนมมือที่พนมมือด้วย

^{๖๖} Lucien Fournié. "Le Siam Ancien" *Annales du Musée Guimet*. (tome Vingt-Septième, Paris, 1915), p. 242 และภาพแนวรูปพระพุทธรูป และแนวพระสงฆ์สาวกเดินพนมมือ พิมพ์ในหนังสือต่อไป เช่น นานสุโขทัย ผู้เรียบเรียงโดยผู้เขียนหนังสือนี้เอง และมีการศึกษาจาก และแนวพระสงฆ์สาวกเดินพนมมือในรูปปั้นใน ปี พ.ศ. ๑๙๓๐ ไม่สามารถนำมาใช้ศึกษาจาก เจดีย์ที่สร้างขึ้นใหม่ **พระยาอริโย** **ศึกษาที่ภาคที่ ๑** หน้า ๑๑๐ กล่าวถึงไม่พบ ให้ไม่พบเป็น เป็นเพียงที่พบอย่างต่ำๆ กับว่า ก่อนที่จะถูกนำมาใช้ศึกษาไว้ที่วัดบวรนิเวศฯ กรุงเทพฯ เป็นภาพ "ภาพพระพุทธรูปพระสงฆ์สาวก" **จารึกสมัยสุโขทัย** กรมศิลปากรจัดพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๒๐ หน้า ๒๐๕-๒๐๖ และภาพของเจดีย์ดังกล่าวด้วย (หน้า ๒๐๖)

^{๖๗} เช่น จิตติสันฐานเขียนเรื่องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ให้ปรากฏเป็นแนวรูปพระสงฆ์สาวกไว้มากกว่า โดยเชื่อว่าทำในรัชกาลพระยาอริโย พระองค์ครองราชย์ในรัชกาลสุโขทัยครั้งที่ ๑๔ (ดูที่ A. B. Griswold, *Towards a History of Sukhodaya* Part, ๑๙๖๐).

^{๖๘} ประเสริฐ ณ นคร, "การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย" สารานุกรม ประเสริฐ ณ นคร, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕, หน้า ๑๐๑). "ราชอาณาจักรสุโขทัยได้มีความหมายไม่เพียงแต่เพียงสมัยสุโขทัยแล้ว แต่ยังมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พุทธยอดฟ้า) ซึ่งได้เป็นมหาราชขึ้น พระยาอริโยได้ทรงทราบจากพระยาอริโยสุโขทัยที่สุโขทัย ซึ่งได้เป็นมหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัยกับเมืองสุโขทัย และสุโขทัย (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสุโขทัย คือส่วนที่กล่าวถึงพระยาอริโยสุโขทัย และเมืองสุโขทัยที่กล่าวถึงพระยาอริโยสุโขทัย

